

BUCUR CHIRIAC

Clopotele Athosului

ediția a doua, revăzută de autor

Postfață de Artur Silvestri

CARPATHIA PRESS — 2005

CARPATHIA PRESS, 2005

str. Ciprian Porumbescu nr. 10, București, cod 010652

E-mail: carpathia@k.ro

Tel/fax: 021-317.01.14

ISBN: 973-87295-7-2

*Fotografiile ce ilustrează coperta acestei cărți fac parte din
Colecția Bucur Chiriac. Toate reprezintă imagini culese,
și rămase ca un fel de **memorie a clipei**, din călătoriile
autorului la Muntele Athos.*

Ediție îngrijită de **Artur Silvestri**

Tehnoredactare: *ing. Diana Șuică*

Tipar: Evenimentul Românesc — Tipogrup Press

Pentru o clipită, mai aproape de „pacea divină“

În loc de prefață la a doua ediție

*Fiecare om are un destin care îl va marca toată viața. Am păcătuit prin a fi prea sărac, fiind al copil în familia unui muncitor ceferist. Tânăr fiind, eram timid și sfios, foarte slab și bîntuit de fel de fel de gînduri negre. Mă cutremuram cînd, în cartier, murea, ros de tuberculoză, cîte un copil. Moartea unui văr de-al meu, poetul Panait Nicolae, la numai 24 de ani, m-a obsedat atît de mult, încît, cu fiecare primăvară sau toamnă ce trecea, credeam că voi avea aceeași soartă ca și el. Astfel, am luat calea bisericii cu convingerea că prin credință mă voi mîntui de necazuri. Am început prin a cînta la strană alături de dascăl iar preotul mă și vedea studiind teologia. În curtea casei, îmi încropisem un fel de altar, în fața căruia, în fiecare duminică, citeam din cărțile de rugăciuni. Eram bîntuit de neliniști, îndoieli și mă înfricoșam cînd în visele mele vedeam uneori unele „**scene de viață pe care le-am trăit într-o altă lume**“.*

Azi cînd îmi aduc aminte, mă cutremur deoarece, în multe împrejurări, unele întâmplări din viață s-au repetat. N-am să uit cînd, într-o vară fierbinte, la Măgura de lîngă Mănăstirea Ciolanu, stînd la umbra unui nuc unde sculptorul George Apostu își desăvîrșea lucrarea „Tatăl și fiul“ acesta m-a întrebat:

– Vrei să-ți citesc zodiacul dintr-un manuscris chinezesc din secolul al XV-lea? Spune-mi numele tău, ziua și anul nașterii și-ți voi spune traiectoria destinului tău!

I-am spus și am ascultat, cu tulburare, aceste cuvinte care și azi mă urmăresc cu sensul lor misterios:

– Cîndva, prin Caledonia, ai fost preot și ai propovăduit creștinismul, ai devenit un mare prelat. În viață vei fi un om norocos!

Într-o altă împrejurare, în timpul studenției mele, într-un an, venind în vacanță în orașul meu natal, Buzău, mama neștiutoare de carte, dar înțeleaptă și credincioasă, mi-a făcut o mare destăinuire:

– Mă, tu te-ai născut la zi mare, la 1 mai, într-o zi de Sfintele Paști; Cînd clopotele băteau la biserică, tu băteai la porțile vieții. Vei fi norocos, numai să nu-ți pierzi credința în Dumnezeu!

Dar destinul meu a luat o altă traiectorie, a făcut în așa fel, să nu ajung preot, dar am rămas un împătimit al credinței. Biserica pentru mine a însemnat locul în care mi-am descătușat sufletul și m-a ajutat

să fiu ceea ce sunt astăzi. Același Dumnezeu m-a îndemnat să-mi realizez un mare vis al vieții, să pot vedea, cu ochii inimii, Locurile Sfinte, Ierusalimul și Muntele Athos, adevărate oaze de credință, în care am găsit liniște și descătușarea sufletească de care aveam mare nevoie.

La Multele Athos, în acest „Paradis Pământesc”, locul unde se perpetuează de peste o mie de ani o viață monahală cum nicăieri nu se mai află în lume, am ajuns de două ori, cu toate nevredniciile mele sufletești, realizându-mi acel vis în care o voce îngerească mi-a șoptit: „Mergi în Athos, acolo-i Grădina Sfântă, locul lui Dumnezeu pe Pământ. Acolo vei afla tainele vieții, îți vei scâlda sufletul în adevăratul izvor al credinței”.

În această binecuvântată Grădină a Sfintei Fecioare, unde am trăit clipe de iluminare, sub aura de spiritualitate a acestui „Munte sfânt”, în acest uriaș clopot de pământ – cu toartele-n cer și vuietul cuprinzând lumea – am cunoscut evlavia monahilor români, am văzut, cu ochii inimii, cărțile de căpătii ale neamului nostru, Biblii, Cazanii, hrisoave domnești, trimise în dar unor mănăstiri de către voievozi români ai căror ctitori au devenit Privind pe pereți portretele lor ca de sfinți, am avut senzația că vorovesc cu ei în slujbele de la miezul nopții. În această „grădină a visului” și a „Păcii Cerești”, în acest colț sălbatic, departe de zgomotul lumii, în acest lăcaș de visare și credință, am găsit liniștea de care am avut atîta nevoie și m-am încărcat de harul sfânt, pe care cei peste o mie de monahi din multe țări ale lumii îl primesc zilnic de la bunul Dumnezeu. Tocmai de aceea mi-am propus să se reediteze această carte de suflet, scrisă de un pelerin român, și să vă simțiți pentru o clipită mai aproape de acea „pace divină”. Sunt fericit că această carte intitulată „Clopotele Athosului” s-a epuizat în prima ediție, ajungînd în mîinile multor credincioși.

Epuizîndu-se tirajul inițial, întrucît volumul este solicitat de mulți enoriași ai Bisericii Ortodoxe Române, prin bunăvoința unui împătimit cărturar și erudit al istoriei religiilor, dr. Artur Silvestri, se tipărește a doua ediție a volumului „Clopotele Athosului”.

Te îndemn, iubite cititorule, să răsfoiești această carte, care îți va dezvălui „o lume cerească” unde se păstrează cu sfințenie și comoarele materiale și spirituale ale poporului nostru.

martie 2005

Bucur Chiriac

PORNIND DE LA UN VIS

Se făcea că era noaptea de Înviere, eu eram copil și plecam de undeva, din Câmpia Bărăganului, spre Istrița în sus, având alături de mine pe cineva care mă ținea de mână și-mi spunea niște vorbe pe care nu le înțelegeam. Câmpia, plină de flori și de lanuri crude de grâu, unduia în mângâierea vântului primăvăratec. La o răspântie ne-am oprit lângă o cruce de piatră.

— Unde suntem? am întrebat, cu șovăiala celui care s-a rătăcit. Nu cunoșteam locurile și cu greu mi-am dat seama că lângă mine e mama. „Băiete, mi-a spus: Viața noastră e o răscruce de drumuri. Te rătăcești dacă nu-ți știi drumul tău“.

— „Și care-i drumul meu, mamă?“ am întrebat.

Mi-a arătat cu mâna dealul din față, apoi s-a topit de lângă mine ca o umbră și eu m-am înfiorat.

Am luat-o spre dealul arătat de mama. Pe măsură ce înaintam, dealul se tot îndepărta și m-am trezit acolo unde Zalmoxe, se zice, își oficia în fiecare dimineață dialogul cu soarele. Trăind nedumerirea și disperarea de a fi pierdut-o pe mama, mă întrebam întruna care e Drumul? Unde-i drumul acela?

Și-atunci, din nevăzut, lângă mine s-a închegat un fel de umbră luminoasă, și-o voce îngerească mi-a șoptit: „Athosul, Athosul! Acolo-i grădina sfântă, locul lui Dumnezeu pe Pământ“.

M-am trezit transpirat, dar nespuse de fericit. Visul acela m-a obsedat toată adolescența și tinerețea, gândindu-mă mereu la ce-ar fi însemnat pentru viața mea chiar să pot ajunge acolo? Necrezând niciodată că voi ajunge. Și totuși...

I.

Muntele Athos! Cine, dintre creștinii ortodocși, n-a visat să ajungă măcar o dată în viață în acest „Ierusalim“ ceresc?! Cine, dintre oamenii credincioși n-a visat să trăiască o clipă de iluminare sub aura de spiritualitate a acestui Munte Sfânt, în această binecuvântată grădină a Sfintei Fecioare? Altar al creștinismului, punctul cel mai misterios din Marea Egee. Farul dreptcredincioșilor din Bizanț. Colț sălbatic, departe de zgomotul lunii, lăcaș de visare plăcută, „Romă“ a Orientului! O confederație neocreștină! O republică autohtonă! Un stat monahal, independent, care dispune liber de sine, de cultura și spiritualitatea sa!

Locul unde se păstrează și se perpetuează de peste o mie de ani o viață monahală cum nicăieri nu se mai află în lume.

Iată câteva dintre dimensiunile sacre ale acestui Munte, spre care pornesc cu toate nevredniciile mele sufletești, exaltat de bucuria că-mi voi realiza marele vis al vieții mele.

În această patrie a „păcii divine”, în „acest paradis pământesc”, a doua patrie a monahilor români, se cultivă neîncetat rugăciunea, privegherea de noapte, fecioria, dragostea, tăcerea, smerenia, așteptarea și jertfa.

A te număra printre creștinii privilegiați, care, cu un pașaport de „liberă trecere”, pot vedea cu ochii inimii „o altă lume”, plină de farmec, în care privind fețele monahilor și schimnicilor ai sentimentul că revezi cum coboară de pe pereții frescelor acele figuri de sfinți, cu fețe spirituale, cu bărbi lungi, cu odăjdii în care toate motivele florale se întrepătrund, este o bucurie de nedescris.

Nu poți să nu tresari și să nu ai conștiința nimicniciei tale. Nu poți să nu simți că, prin păcatele tale lumești, întinezi puritatea și sfințenia acestor locuri de icoană unică.

A ajunge aici, în această „lume sălbatică”, în acest deget de răsărit al peninsulei Calcidice trifurcate, în Athosul lung de cca 45 km și lat între 8 și 12 km, la capătul căruia se află acel pinten, „Vârful Athos”, înalt de 2033 m, în vârful căruia odinioară stăpânea statuia zeului Apollon, prăbușit în Marea Egee la trecerea spre Asia Mică a Sfintei Fecioare și a Sfântului Apostol Ioan, este un privilegiu unic.

În această călătorie prin care te încumeți să-i pătrunzi tainele, să te afunzi pe drumuri nepietruite și cărări pline de capcane întunecate, un fel de coridoare defrișate de mâinile monahilor, în acest munte al surprizelor, drumurile sunt adevărate hățșuri în care nu-i este dat oricui să pătrundă.

Hotărârea de a parcurge această lume de o liniște desăvârșită, cu sufletul aproape de Dumnezeu, reprezintă pentru trecătorul grăbit o adevărată binecuvântare, pe care ți-o poate da numai credința. La capătul acestor drumuri temerare, vei descoperi o viață monahală care supraviețuiește aici de peste o mie de ani, înfrumusețând lumea prin har.

În această „Grădină a visului” și a „păcii cerești”, intri cu sfială și cu inima strânsă, deoarece vezi cum s-au năruit chipurile sfinților de pe pereții paracliselor, cum putrezesc unele altare, iar grinzile multor chilii s-au prăbușit sub povara anilor. Privindu-le, rămâi contrariat, parcă Dumnezeu și-a luat mâna de pe ele, iar monahii care le-au îngrijit și în care și-au dat duhul, parcă privesc neputincioși din înaltul cerului, cum se destramă pe marele caier al timpului, comorile lor de suflet.

Pentru a sui în „Muntele Sfânt“, poreclit de poetul Ion Brad „*Muntele catârilor*“, unde supraviețuiește „Cetatea culturii teologice ortodoxe mondiale“, trebuie mai întâi să ajungi la Salonic, orașul așezat pe coline, scaldat de apele albastre ale Mării Egee. De aici, chiar din fața Consulatului României, de pe bulevardul Mikis, în această zi de început de toamnă aurie, am privit „marele Olimp“, cu vârful ca un con misterios, pe care, surprinzător, se vedeau fâșii de alb imaculat, zăpada căzută de timpuriu în acest an. Am văzut, în această dimineață de septembrie cum, la atingerea razelor soarelui, zăpada parcă lua foc, aruncând săgeți strălucitoare spre înaltul cerului. Parcă erau niște farfurii zburătoare îndreptate spre alte galaxii.

De aici, din orașul renăscut ca o pasăre Fenix din distrugerile pricnuite de arabi, romani și turci, azi una din metropolele mari ale lumii, am plecat cu un autobuz elegant, spre portul Uranopolis, un fost sat de pescari, azi orășel turistic, în care vechii pescari au devenit proprietari de mici hoteluri, adevărate oaze de liniște și frumusețe. Drumul asfaltat, care urcă și coboară munți și văi, cu locuri de un pitoresc inedit, este străjuit pe zeci de kilometri de stupi de albine, de culoare galbenă; din viteza mașinii par niște nave venite din alte lumi. Ici, colo, pe petece de pământ, plantații de măslini, portocali, lămâi, smochini, culturi de bumbac și potopenie de flori. Par lumânări pâlpâind spre cer lângă pâlcuri elegiace de chiparoși și câte un cedru răzleț și solitar ce stau ca niște străjeri umbrind vilele și „piccolo palazzi“ ce ondulează ca niște lebede albe pe verdele crud al pădurilor pitice. Mașina face mici popasuri în câteva stațiuni de odihnă și orășele de munte. Citesc, din curiozitate, pe pancartele de la intrare, denumirile lor: Vassilika, Galatista, Arneia, Hierissos.

Staghira! Orășelul străvechi, cu o istorie milenară, unde s-a născut înțelepciunea! La ieșirea din localitate, pe un mic platou, se dezvăluie privirii în toată splendoarea ei statuia uriașă de marmură albă a lui Aristotel, stăpânul atotputernic al acestor munți, spre care toți călătorii privesc ca la o efigie a antichității. Într-un luminiș, o vilă cochetă, cu o firmă pe care scrie cu litere mari, roșii ca sângele, „Restaurantul Valahus“. mă mir și meditez la valahii noștri, rătăcitori cu turmele prin aceste locuri.

În această zonă a liniștii depline, casele cu câte două caturi, cu verande pline cu ghivece de flori, cu grădini interioare luxuriante, vorbesc de calitățile unor buni gospodari.

Ca în toată Grecia, și aici, la întretăierea multor străzi și drumuri, am văzut mici altare și troițe din marmură, piatră și lemn, cu candelă și lumânări permanent aprinse, care vorbesc de credința oamenilor,

de vechimea așezărilor. Aceste orășele păstrează nealterate formele arhaice ale arhitecturii montane, cu pridvoare și capiteluri sculptate cu multă măiestrie de meșteri autohtoni. Pe strada principală am văzut, la orele amiezii, bătrâni și tineri îmbrăcați în costume specifice muntenesti, ca și în Maramureș, de un alb imaculat. Parcă retrăiam momente unice din periplul meu maramureșean, când, împreună cu pictorul Dan Hatmanu, am descoperit bisericile nordice de la Surdești, Iza sau faimosul cimitir vesel de la Săpânța. Asemănările pe care le gândeam între figurile de bătrâni ce stau pe marginea trotuarelor, cu figura legendară a sculptorului Stan Ion Petraș, „filozoful popular“ care a creat crucile din „Cimitirul vesel“, îmi declanșează spontan dorul de țară.

În fața multor case, pe tarabe, pe mese sculptate din piatră și marmură, fructele pământului arid al Greciei îmbie localniciei, și mai ales pe vizitatorii străini, să bea un suc natural de portocale sau lămâie, sau un pahar de apă rece cu o bucățică de rahat proaspăt sau uzo de la gheață.

Călătoria prin peninsula Calcidică, acest podiș înalt, cu spinări de munți golași, stânci abrupte și foarte înalte, cu simfonia lor misterioasă, cu singurătatea și tăcerea lor, îți trezesc o vie emoție. Privindu-le cum defilează prin fața mașinii, parcă vezi Sfinxul din Bucegi, sau figurile megalitice de pe Ceahlăul Moldovei. Când ajunge la țărmul Mării Egee, pe celălalt mal al ei, unde câteva vapoare străjuiesc intrarea în peninsula Sinai, mașina traversează litoralul pentru a-și face loc pe drumul ce șerpuiește de-a lungul țărmului. Din când în când se înșiră sate pescărești, cu zeci de hoteluri cochete, în care, în acest sfârșit de sezon, turiști din Germania, Japonia, Anglia se expun unui soare hain, dar care, pentru nordici, dornici de soarele senzațional, înseamnă mană cerească.

În aceste mici golfuri, lebede albe pe pânza verde a pădurilor de fagi și plantații de leandri, turiștii străini, îmbrăcați în costume estivale, cu pălării cu boruri largi, vin la mașina noastră pentru a lua scrisori și mesaje de la cei dragi. Îi privim cu invidie, căci bronzul pielii, ochii luminoși, zâmbetul care exprimă fericire, gălăgia copiilor care alergă după baloane și zmee înălțate spre cer, par niște benzi colorate care se derulează aproape de ecranul albastru al mării.

Orășelul Uranopolis, spre care privim, este o floare de lotus albă, strânsă între chingile imaginare ale pădurilor de fagi și măslini sălbatici. El urcă în trepte pe un deal cu străzi strâmte, cu vile albe și cu terase pline de verdeață și leandri înfloriți. Îl străbatem până la platoul de la port, în care, cei 40 de pasageri, printre care mulți călugări, se împrăștie care încotro, deoarece vaporul spre portul Dafni din Muntele

Athos va pleca la orele zece a doua zi. Acum este ora cinci după-amiază. Rămas singur, în fața mării, privesc ca prin ceață contururile insulei Ammoliani, care iese din mare ca o imensă broască țestoasă. În jurul meu apar câțiva tineri care mă întreabă dacă nu doresc un loc la hotel. Refuz, dar, luându-mi bruma de bagaj, străbat câteva străduțe cu ochii pe fațada vilelor pe care sunt agățate emblemele și numele grecești ale hotelurilor. Ici, colo, stând în fața acestor hoteluri, patroanele lor, femei cochete și distinse, întreabă cu vorbe dulci în câteva limbi străine dacă dorești o cameră. Mă decid greu. Diferențele de preț, deși sezonul turistic a scăzut în intensitate, rămân, pentru buzunarul meu subțire, destul de piperate. Mă opresc la o mică vilă cu două etaje, chiar pe strada principală, unde, o grecoaică, cu evident simț al măsurii, auzind că sunt român, îmi comunică un preț moderat, 1500 de drahme pe noapte (cca. 6 dolari). Încăperea este curată, cu un mic balcon plin de flori, de unde pot privi imensitatea și vegetația luxuriantă din curțile vecine. Deschizând fereastra, savurez mirosul dulce și persistent în aer al leandrilor înfloriți. Ies să mă plimb și străbat câteva străduțe cu case ca niște cuiburi de rândunici, pe terasele cărora, la mese viu colorate, zăresc grupuri de tineri stând la o cafea sau la o sticlă de Fanta. Gesturile lor lenevoase și vorbele în șoptă m-au derutat, înțelegând abia într-un târziu că acest „mister” înseamnă bună-cuviință. Acești tineri, desigur localnici, respectau clienții mai vârstnici veniți aici, după o zi de muncă, să-și clătească ochii, să-și astâmpere dorul după cei plecați și să-și înece privirile înspre imensitatea mării. Îmi astâmpăr, lângă ei, setea cu un suc natural, apoi ies pe faleza mării. Intru în mici magazine unde găsești fel de fel de amintiri. Cumpăr, ca tot turistul, ilustrate cu mănăstirile din Athos, răsfoiesc albume, ghiduri, atlase. Mă opresc în fața unui album masiv, scris în limba franceză, care prezintă, prin text și imagini, Muntele Athos. Prețul e mare (3000 de drahme), dar nu rezist și-l cumpăr. Încântat de „bogăția mea”, mă așez pe o bancă de pe malul mării și privesc miracolul lunii eminesciene aruncând fascicole de lumină argintie.

La lumina „a giorno” citesc primele pagini ale albumului care mă fascinează. Ca să-mi astâmpăr curiozitatea și ca să aflu cât mai multe detalii ale itinerariului meu athonit, urc în camera hotelului și până la orele unu din noapte citesc câteva zeci de file, din care rețin cu ajutorul reproducerilor color, lumea mirifică a mănăstirilor-cetăți, simboluri unice în care de veacuri dăinuie adevărata credință a lumii creștine. Adorm cu o mare bucurie în suflet, dar și puțin îngrijorat cu gândul că a doua zi, la orele opt și treizeci trebuie să obțin de la poliția locală, acel „diamontirion” cu număr, nominalizat, prin care ortodoxul român,

poetul Bucur Chiriac obținea avizul de liberă intrare (de numai 4 zile – conform cutumei) în Muntele Sfânt.

În sfârșit, a doua zi, când, din micul port, fery-boat-ul încărcat nu numai cu bărbați, dar și cu mașini, se desprinde de lângă digul îngust, încerc sentimentul unei mari descătușări, o stare de euforie și ușurare așa cum mi s-a mai întâmplat, când într-un alt anotimp, am vizitat lăcașurile sfinte de la Ierusalim, Bethleem, Nazaret, Meteora din Grecia, sau atunci când, tot într-un autobuz, străbăteam podișul Anatoliei turcești, pentru a ajunge la Güreme, în acel canion lung de zeci de kilometri, unde o lume fostă creștină, reprezentată prin sute de biserici cioplite în stâncă, a supraviețuit timpului, dezvăluind ochilor inimii lumea apusă a Bizanțului. Cu gândul la acele locuri, cu ochii strălumiți de soarele care dezghioca din ceață măreția întregii insule, vaporul îmi legăna amintirile, retrăiam crâmpie din peregrinările mele la locurile sfinte, spunându-mi că sunt un om fericit, că am avut marea șansă de a călători, de a vedea câteva din marile minuni ale lumii și mai ales paradisul pământean: Alhambra din Spania, piramidele din Cairo și faimosul Muzeu al lui Tutankhamon. Sunt copleșit de emoție privind cum vaporul alunecă la o distanță de numai 400 de metri de Muntele Athos și cum la numai câteva mii se dezvăluiau ochilor mei uimiți primele mănăstiri, ca niște fantasmă desprinse parcă din picturile murale ale bisericilor dragi din Moldova. Toate aveau ziduri întărite, cu turnuri de apărare și turle înconjurate de chiparoși înalți, lumânări vegetale ce asaltau cerul. Curios din fire, mă apropii de un călugăr. Înțelegându-mi nedumerirea, îmi arată la poalele muntelui alte schituri și chilii ce par, de data asta, picturi desprinse de pe pânzele meșterilor Renașterii. În această stare de confuză contemplație picturală s-a petrecut pe vapor „prima minune”, în drum spre Athos. Întâlnirea neașteptată cu părintele Justinian, economul mănăstirii românești Prodromu. Sfinția sa, luând legătura cu consulul român de la Salonic, prietenul meu Mircea Andrei, a aflat că, în acea zi, cu vaporul cu care se întorcea și preotul în munte, un poet rătăcit de turma păcătoșilor bucureșteni se încumetă să urce Muntele Sfânt. Când am auzit glasul dulce al sfinției sale lângă mine, bucuria mea a fost imensă. Parcă Dumnezeu îmi trimisese o călăuză, această figură de sfânt, cu fața alungită, cu o barbă bogată, castanie, cu ochi jucăuși, care emanau căldură și bunătate. Mi-a spus că m-a căutat pe punte sus, uitându-se să găsească figura mea, descrisă de consulul român, dar care putea fi greu de identificat deoarece eu purtam pe cap o șapcă, pe care firma producătoare își lăsase însemnele „Chanay & Maitrot”. Dar după primele vorbe privindu-mă, părintele

mi-a șoptit „Nu te necăji, simt că ești un bun creștin, nu numai diplomat român“.

Ne întoarcem pe puntea ferry-boat-ului. Vorbele călugărului bat la porțile inimii ca niște clopote. Îmi dezvăluie frumusețea locurilor, oazele de liniște unde, în rugăciuni și cu frică de Dumnezeu, în chiliile cățărare pe malurile abrupte ale muntelui, supraviețuiește câte un călugăr care duce sub povara anilor crucea credinței. Cu mâna larg deschisă, îmi arată alte chilii, bisericuțe răzlețe, stând într-o rână, gata să cadă, înconjurate de măslini uscați, neîngrijiți de mâinile monahilor care au trecut dincolo de neguri, lăsându-le pradă timpului, care, încet, dar sigur, așterne peste ele nimbul părăsirii. Mă cutremur auzindu-i gândurile, simțindu-i durerile pe care le încearcă, spunându-mi că, din păcate, în Muntele Athos, deși multe mănăstiri se restaurează, zeci de chilii, schituri, colibe, bisericuțe și alte lăcașuri de închinăciune, au devenit pustii. Fotografiez o parte din aceste relicve, mă minunez privind câte o mănăstire-cetate, la care ferry-boat-ul face opriri, lăsând sau luând pasageri, printre ei turiști străini, care în această toamnă de aur, vin în Muntele Sfânt să descopere comori de artă unică și viața monahilor care și-au închinat tinerețea și frumusețea trupească ascetismului și unirii cu Dumnezeu.

După o oră și jumătate, vaporul oprește în dreptul debarcaderului din portul Dafni, o așezare care numără doar câteva case cu un singur cat, la pintenul de sud al Muntelui Athos. Toți călătorii, împovărați de bagaje, și mai ales călugării, fug spre singurul autobuz, care pleacă spre Careia, capitala administrativă a Muntelui Sfânt, situată la o depărtare de 15 km, într-o căldare în inima muntelui, numită Messi. Mă grăbesc și eu, deoarece aici mă aștepta un mic Jeep, mașina mănăstirii românești Prodromu, condusă de un tânăr grec, cu fața neguroasă, copilăros și pus pe șotii, pe care le presară în discuțiile cu părintele Justinian și inginerul care conducea lucrările de restaurare a mănăstirii.

Începem urcușul. Drumul săpat în munte șerpuiește prin pădurea de castani și măslini sălbatici. După o cotitură de 90 de grade, la peste 300 de metri altitudine, admir mănăstirea Xeropotamon, cu ziduri înalte, cu o biserică în mijloc, la restaurarea căreia, îmi spune părintele Justinian, a contribuit și domnitorul Alexandru Lăpușeanu. Din când în când, îmi strecoară în suflet unele detalii și crâmpoie de adevăruri despre ceea ce aflasem din cartea poetului Ion Brad și din Mica enciclopedie Mărturii românești peste hotare a academicianului Virgil Cândea, care îți oferă suficiente dovezi despre daniile voievozilor români în secolele XVI-XVIII, mai ales pentru refacerea mai multor mănăstiri din Muntele Sfânt. Argumentele părintelui mă copleșesc. Îmi arată, din

mersul mașinii, cupolele trapezei mănăstirii refăcută de Alexandru Lăpușeanu și îmi spune că același domnitor împodobește cu fresce biserica și câteva paraclise, iar un alt voievod, Constantin Duca, dăruiește mănăstirii o cruce de argint cu rubine, care se păstrează și azi în muzeul mănăstirii. Ascult aceste mărturii și altele strecurate de părintele Justinian pe tot parcursul drumului și mă înarmează cu credința că nu voi pregeța ca, în peregrinările mele pe la aceste mănăstiri, să aflu cât mai multe amănunte despre daniile voievozilor, boierilor și credincioșilor români, dar mai ales să văd în lumina de aur a toamnei acele ctitorii refăcute, întreținute și înzestrate de voievozii Țărilor române. Îl ascult cu răsuflarea întretăiată pe părintele Justinian. Mai aflu că, prin milostivirea domnitorilor români, în Muntele Athos s-au zugrăvit biserici, paraclise, trapeze, s-au făcut ziduri de apărare, turnuri, fântâni, s-au dăruit cărți de cult și odoare de preț, icoane ferecate în aur și argint, odăjdii, epitafe. Știam că în dipticile mănăstirilor sunt nume de români trecuți în rândul marilor ctitori. Mai știam că atât istoriografia greacă, precum și cea slavă, recunosc că nici un alt popor ortodox n-a făcut jertfe mai mari și n-a susținut cu mai multă dăruire mănăstirile din Sfântul Munte ca românii. În timp ce mașina parcurgea drumul spre Careia, imaginația mea continua să scruteze împrejurimile, să descopere urmele românești pe aceste meleaguri peste care, același timp nemilos, încet, dar sigur, așterne urmele uitării. Gândurile nu-mi dădeau pace, unele lecturi mă contrariau, vroiam să descopăr și să aflu în arhivele Muntelui, acele dovezi din care rezultă că în secolele XIV-XVIII daniile voievozilor și boierilor români, după un calcul aproximativ, se ridicau la enorma sumă de 1,6 milioane de piaștri. Când ajungem în Careia, un mic orașel, cu o stradă principală străjuită de case în stil specific grecesc, și facem un mic popas, rămân mut în fața mănăstirii „Sfântul Andrei”, ctitorie rusească, construită în anii 1830, și care are cea mai mare catedrală din Muntele Athos. În timp ce părintele Justinian se duce la stăreție cu treburi, de unul singur vizitez mănăstirea în care am văzut un altar de lemn de castan, sculptat cu migală timp de 17 ani de un singur călugăr. Azi, această mănăstire este păstorită de 3 călugări (dintre care unul pictor), care cu un gust amar îți povestesc despre incendiul care a distrus multe clădiri. Totul în jur este ruină și pustiu. Când intru în impunătoarea catedrală restaurată, călugărul îmi arată pe unul din pereții laterali, frumoasa icoană unicat, numită „Gioconda Careiei” înfățișând-o pe Maica Domnului cu Pruncul, pe care din orice parte ai privi-o, te însoțește cu acei ochi mari, vii, până ce ușile grele, imense, se închid în urma ta. În acest popas din Careia, străbătând strada principală, străjuită de case cu un cat, descopăr în

micile magazine fel de fel de amintiri și suveniruri puse la îndemâna turiștilor, și sesizez că vânzătorii sunt numai călugări. Când ies în stradă ochii îmi sunt ațintiți spre cea mai veche biserică din Muntele Athos, pe care mi-o arată cu un sentiment de mândrie un călugăr tânăr. Este un fel de bazilică romană, cu 3 abside cilindrice. În puținele minute în care o vizitez, un călugăr îmi atrage atenția asupra picturii luminoase, impresionante prin dimensiuni, realizată de faimosul zugrav Manuel Panselinos, în secolul al XIV-lea, un precursor al lui El Greco. Nu știam, și nicăieri nu scrie, că această biserică, prin restaurările făcute de domni români, este considerată, ca și mănăstirea Cotlumuș, tot din Careia, ctitorie românească.

Plec cu sufletul ușurat că aici, în capitala administrativă a Muntelui Athos, în acest leagăn de creștinism, mi-am putut bucura ochii văzând, sub poalele pădurii, micile chilii albe, în care, mi se spune, își duc zilele și câțiva călugări români. Când ies în stradă întâlnesc un grup de călugări, printre care câțiva foarte bătrâni, al căror mers târșit și fețele lor livide, orbesc despre boala pe care o duc pe picioare. Îi privesc înduioșat și citesc în demnitatea lor smerenia, iar în tăcerea lor deslușesc semul jertfei și al crucii pe care o duc în spate, urcând un drum lung, la capătul căruia, spun ei, îi așteaptă mântuirea. Această scenă, pe care numai aici, în Sfântul Munte, o poți vedea, se șterge, atunci când părintele Justinian se apropie și cu vocea lui puternică îmi spune: – Gata, mi-am rezolvat treburile, plecăm!

Pornim, din nou, la drum. Jeepul continuă să-și facă loc pe drumul neasfaltat, care lasă în urmă nori de praf gălbui. Interlocutorii mei de drum discută în grecește, destul de aprins, astfel că părintele Justinian „îi ceartă” auzind de încetinirea mersului lucrărilor lor de reconstrucție la arhondaric. Eu rămân nepăsător și sorb cu nesaț depărtările, privind cum suie de pe culmile golașe ale munților fuioare de nori, care se destramă la atingerea sulițelor soarelui și se revarsă și asupra mea, mângâindu-mi fața încordată de trăirile pe care le încercam parcurgând un spațiu pe care numai norocoșii îl pot savura cu ochii inimii.

Deodată, Jeepul, în loc să-și continue drumul tot înainte, face un viraj, și pe un platou pietruit cu dale ne oprim la „Izvorul de aghiasmă”, la care, trecătorii ocazionali, se opresc să-și astâmpere setea. Peisajul este magnific. Ne apropiem de stânca de sub care curge năvalnic izvorul, o apă limpede și rece, mirosind a trandafir. Părintele Justinian face semnul crucii și îngenunchează. Cu palmele făcute căuș, bea apa de izvor după un ritual știut numai de el. Fac și eu același gest, mă ridic și îl urmez, intrând într-un mic altar, implantat în stâncă, cu picturi

murale, cu un iconostas scorojit de timp și o strană pe care sta deschisă o carte de rugăciune. M-am cutremurat privind interiorul. Parcă mă aflam în intimitatea micului paraclis de la Mănăstirea Dealu, meșteșugit cu râvnă de prietenul meu, pictorul Ion Grigore. Aprindem lumânări, sărutăm icoane și apoi ne oprim în fața icoanei reprezentându-l pe Sfântul Athanasie-Athonitul. În acea lumină diafană a zilei, fața lui părea că vibrează, iar sărutarea mea am simțit-o ca pe o binecuvântare. Ieșim din acest lăcaș, ne așezăm într-un pridvor de lemn, cu o masă la mijloc și cu canapele de jur împrejur, și privim izvorul care curge la vale printr-un șanț pietruit. Părintele Justinian mă privește, îmi citește pe față emoțiile și, pe șoptite, îmi reconstituie legenda acestui izvor, care pentru credincioșii Sfântului Munte se consideră ca fiind prima și cea mai importantă minune care s-a întâmplat cu o mie de ani în urmă în Muntele Sfânt. Cuvintele lui le aud parcă și acum, bătând ca niște clopote la porțile inimii:

Fiind foamete în Lavră, cuviosul stareț Athanasie mergea după hrană spre Careia. În acest loc, Athanasie s-a întâlnit cu Maica Domnului. Văzând ființă feminină s-a speriat și a strigat: Piei făptură diavolească! Maica Domnului i-a zis: „Știu nenorocirile tale, Athanasie, dar îți spun: întoarce-te la mănăstire și vei avea de toate“.

— După ce voi cunoaște asta? Maica Domnului i-a răspuns:

— Lovește cu toiagul în stâncă și va izvorî apă! Apa a izvorât din piatră seacă. Athanasie, întorcându-se la mănăstire, a găsit hambarele pline cu grâne, vin și untdelemn.

De atunci, spune părintele Justinian, de peste o mie de ani, acest izvor n-a secat niciodată, iar trecătorii prin acest loc se opresc și beau apa sfințită, iar din acest dulăpior pe care mi-l arată, își poate lua o măslină, o bucată de rahat sau de pâine, provizii care se îmbogățesc permanent de către monahii din mănăstirea Marea Lavră. Privesc acest ceremonial pe care îl îndeplinește un tânăr turist abia sosit, care, făcându-și semnul crucii, ia câteva măslini și o felioară de pâine, iar cu o căniță se pleacă spre izvor și bea cu sete sfânta aghiasmă. Fața lui se transfigurează, iar eu, privindu-l, îmi șterg de emoție o lacrimă de înduioșare. Mă uit de jur împrejur. Totul este încremenit. Chiar trandafirii, care continuă să fie înfloriți, îmi confirmă ceea ce îmi spusese părintele Justinian că, în aceste locuri, stăpână atotputernică este liniștea. De aici, mi se spune, până la Marea Lavră este o aruncătură de băț, așa încât, după ce Jeepul se înscrie din nou pe vechiul drum, coborâm o mică pantă și, într-adevăr, nu departe, se zăresc turnul de apărare, turnurile bisericii centrale, al trapezei și ale unor paraclise,

ale Marii Lavre, cea mai vestită mănăstire din Muntele Athos, ctitorită de marele reformator, Sfântul Athanasie, încă din anul 1693.

Privesc din mașină măreția și frumusețea acestei mănăstiri cetate, acest colos de construcții cu multe turnuri și arcade și rămân mut, văzând masivitatea unei macarale cu gâtul lung, înaltă cât 10 etaje, și auzind zgomotul malaxoarelor, motoarelor și buldozerelor, care sparg liniștea din jur. Citindu-mi pe față uimirea, părintele Justinian îmi spune că și aici, în „plină sălbăticie“ în care nu auzi decât în noapte toaca și clopotul, a pătruns miracolul tehnicii și forța oamenilor, veniți de pretutindeni să refacă chiliile, zidurile de incintă și turnul de apărare de peste 40 de metri înălțime. Aceste imagini, ca niște secvențe dintr-un film documentar, dispar, deoarece nu ne oprim, călătoria noastră fiind spre ultima mănăstire de la capătul cel mai înalt al Muntelui Athos, pe partea estică a Mării Egee, unde dăinuie schitul românesc, care supraviețuiește aici de peste un secol și jumătate. După alte câteva suișuri și coborâșuri, pe un drum mult mai greu, săpat în piatră, pe care simți șisturile dure de bazalt cu colțuri ascuțite cum se înfig parcă în inimă, ne apropiem de malul mării, ocolind un promontoriu de un verde crud, din care răsare faimosul turn de veghe, construit de voievodul român Petru Rareș. După încă 20 de minute de mers, ca un stol de păsări imense ies din curtea de incintă a mănăstirii Prodromu, vârfulurile celor 20 de chiparoși, străjeri și lumânări care veghează liniștea celor 30 de călugări, care, aici, departe de țară, în post, rugăciune și evlavie, păstrează neîntinată credința și speranța într-o viață veșnică. Aceștia li se adaugă alți 60 de călugări români ce trăiesc în diferite mănăstiri grecești sau în chilii proprii.

II. PRODROMU – SCHITUL ROMÂNESC

Punctul terminus al călătoriei îl înțeleg abia acum când, lângă mașina înconjurată de muncitori, dau mâna cu inginerul grec, simțind, din primele cuvinte și gesturi, că vor avea bani suficienți pentru continuarea lucrărilor de restaurare a arhondaricului, a clopotniței și acoperișurilor unor clădiri din incintă. Mă bucur și eu că am ajuns la porțile Sfintei Mănăstiri Prodromu, ce poartă hramul Sfântului Ioan Botezătorul. Mă închin că mi-a ajutat Dumnezeu să-i fiu pentru câteva zile oaspete. Însoțit de părintele Justinian trec pe sub marea clopotniță, răsărită ca un decor medieval. Pe tâmpla bisericii din mijlocul mănăstirii, ca o emblemă, într-un triunghi, mă privesc ochii Maicii Domnului,

acel mozaic care este similar cu cel de la intrarea în Sfânta Mitropolie din Iași. Privindu-l, îmi dau seama că nu mă înșelasem fiindcă descopăr semnătura prietenului meu, Gheorghe Răducanu, care a devenit și aici însemnul performanței sale de slujitor al creștinismului românesc peste fruntariile țării. Sacrificiul acestui pictor de Mare Omenie, cu sănătate precară, dar cu sufletul încărcat de smerenie, și-a țesut ochii în curcubeelile de culoare și frumusețe, lăsând aici, în Muntele Sfânt, acest fragment de desăvârșită artă bisericească. Privind această frescă, parcă îl vedeam pe inimosul Om, cu acea față de ascet, trudind cu râvnă și credință la așezarea matricei creștinismului românesc în atâtea biserici ale românilor risipiți prin Elveția, Australia și în alte țări, dornici și acolo să se simtă ca la ei acasă. Mă uimește acest sacrificiu făcut de pictorul român care, deși foarte bolnav, îmi spunea în țară, în atelierul său din str. Mendeleev, că nu-și va încheia socotelile cu viața până nu va termina ciclul „44 de ipostaze ale icoanei Maicii Domnului”. Gândurile se opesc aici, deoarece părintele mă invită să urc la arhondaric unde, conform obiceiului locului, mi s-a oferit un pahar cu apă rece, rahat proaspăt și o ceașcă de uzo, un balsam făcut de călugări din fructele de lutuși și cele de pădure, care, pentru orice pelerin temerar, dar obosit de hățiturile și greutatea drumului; are nevoie de acest medicament miraculos. Apoi sunt condus la chilia nr. 2, cu vedere spre munte și unde, cândva, mi se spune, a locuit marele poet Ioan Alexandru, venit, ca și mine, să descopere grădina mistică, adevăratul paradis spiritual al creștinismului. Numai că el a stat aici aproape 6 luni, dornic să-și apropie sufletul de Dumnezeu și să cugete la cele de dincolo.

Privesc în preajmă. Plutește în aerul din chilie ceva din spiritul lui Ioan Alexandru, așa cum l-am perceput când a intrat în 1985 prima dată în casa mea. Parcă-l văd stând la masă, privind cu ochii aceia de copil zecile de icoane de pe pereți, tronurile sculptate de Stan Ion Pătraș de la Săpânța, ceramica veche de Vama și, deodată, cu vocea lui domoală, caldă, îmi spune că sunt un fericit, deoarece în țara românească, asemenea tronuri cu scenele „Cunoștinței”, „Logodna”, „Nunta” și „Familia”, nu există decât în casa meșterului Stan Ion Pătraș și „la mine”. Adaugă că este fericit că un om curat și cinstit ca mine a vegheat și a sprijinit apariția integrală a volumelor cu *Imnele Putnei* și *Maramureșului*. Curăția sufletească a poetului, harul și smerenia lui m-au înduioșat, și îmbrățișarea noastră a consfințit atunci o prietenie trainică.

— Ești un om cu frică de Dumnezeu, frate, fii binecuvântat, a zis el. Și a făcut semnul crucii. Și iată, parcă aici, pe masa din chilia nr. 2 a Mănăstirii românești Prodromu, văd copertile volumelor *Imnele Putnei* și *Imnele Maramureșului*, pe care și-a lăsat semnătura de „patriarh” al

poeziei românești, scriind acele gânduri de suflet, care, aici, departe de Țară, transcriindu-le, mă înduioșează: „*Pentru învățatul patriot Bucur Chiriac, această carte a Putnei neamului nostru, cu iubirea și frăția lui Ioan Alexandru*“, la care a adăugat desenul unei inimi, cu o cruce în mijloc, sub care a scris „*Postul Crăciunului, 1985, Casa Domnului*“. Pe o altă carte, o altă dedicație emblematică: „*Poetului român Bucur Chiriac, iubirea frățească, Ioan Alexandru*“, cu același desen sub care scrie „*Casei Domnului, Buna Vestire, 1986*“, și pe volumele *Imnele Maramureșului* din 1988 o dedicație care îmi unge sufletul: „*Lui Bucur Chiriac, Omului care și-a pus sufletul să apară această carte, îmbrățișare sfântă și mulțumiri, Ioan Alexandru*“, cu aceeași siglă, o inimă cu o cruce și dedesubt „*Paștele, 1988*“. Rememorând aceste gânduri ale poetului, scrise pe cele trei cărți, parcă mi s-a deschis în față o evanghelie și ca o rugă am rostit un vers al poetului din „*Testamentul lui Mihai Viteazul*“:

„*Te-am strâns laolaltă turmă sub Păstorul cel Mare.
Să nu sfărtece lupii de la Nistru și Tisa până la mare...*”

Rostind aceste versuri ale fratelui meu Ioan Alexandru mă cutremur la gândul că mintea cea mai luminată a poeziei românești contemporane, acel înflăcărat patriot român care a propovăduit în toate întâlnirile lui cu cititorii credința în Dumnezeu cu acea evlavie Mesianică, este azi grav bolnav și trăiește într-un oraș din Germania calvarul unor suferințe inimaginabile, uitat de cei de acasă, de frații lui din acel colț mioritic al Maramureșului și ceea ce este mai grav, de statul român.

„— Ioane, în chilia în care mai plutește duhul tău și stând în fața icoanei la care te-ai închinat și tu, seară de seară, mă rog ca bunul Dumnezeu să te aducă cât mai curând acasă, printre ai tăi.“

Acum, când rescriu însemnările mele de atunci, din chilia nr. 2 a mănăstirii românești din Muntele Athos, mi-a apărut imaginea ca de sfânt, surprinsă într-un filmuleț, realizat de fratele lui, poetul Adrian Păunescu: Dintr-un cărucior cu două roate, Ion Alexandru rostea cuvinte profetice prin care evoca propriul său martiriu. „*Fără suferință nu este înviere*“, spunea poetul, adăugând „*Toată lumea se bate pentru putere. Putere nu are decât unul... În cer și pe pământ*“. După aceste cuvinte profetice, am adormit greu, imaginea fratelui meu în suferință se transfigurase într-un sfânt pe care a doua zi am încercat să-l regătesc în frescele care împodobesc interiorul bisericii românești din Muntele Sfânt.

Și deodată în chilie mi s-a părut că totul a încremenit, timpul parcă stătea suspendat, liniștea îmi învăluia sufletul, încât ciocănitura din ușă

abia am perceput-o. Intrase în chilie părintele Haga, care, în taină, a ținut să-mi spună că numai la o distanță de două chilii de pe coridorul larg, a locuit și politicianul Ion Rațiu, care putea fi văzut dimineața, la orele 3, stând într-o strană din biserică, cu fața răvășită, rugându-se. „*Sunt atât de fericit când văd în mănăstire câte un român*“, îmi spune de singurătate și discuțiile cu el îmi astâmpără dorul de cei de-acasă și scoțând din buzunar câteva file, rupe dintr-un caiet, adaugă:

— Sunt câteva poezii proprii, citiți-le, știu că sunteți poet, dar, să nu râdeți de mine, ele sunt scrise în serile lungi, când, la gura sobei, pregătesc mâncarea cea de toate zilele a călugărilor!

Și în mănăstirea românească, cum și în celelalte lăcașuri din Sfântul Munte, conform unei cutume respectate cu strictete, vizitatorii primesc gratuit masă și casă, cu obligația creștinească de a participa la Utrenie, Vecernie și Sfânta Liturghie, care se săvârșesc în anumite ceasuri ale zilei și nopții. În noua mea locuință, de o curățenie rar întâlnită, aprind lampa, îmi aranjez bagajele, citesc câteva pagini, și apoi, sub pătură, cu frică de Dumnezeu, mă las pradă muzicii grecești, dând drumul unui minuscul aparat de radio care, în timpul șederii mele în Muntele Athos, m-a ajutat să aud, la ceas de noapte cum în eter, în lumea undelor, oamenii ascultă mesajele de bine și de rău ale planetei, se încălzesc sau se topesc în iubirile trecătoare, ca, mai apoi, să adoarmă cu credința în speranța zilei de mâine. Adorm cu dorul de Țară. Visele se deapănă selectând trăirile primei zile în Muntele Sfânt, fragmente și imagini unice de frumuseți, întrerupte însă de toaca și clopotul de la orele 3 dimineața, când încerc să realizez unde mă aflu și să cobor în grabă în biserică unde începe Utrenia.

Din pridvorul plin de ghivece cu mușcate, privesc cum umbrele negre ale călugărilor se strecoară pe lângă chiparoși și intră în biserică. Imaginea este similară cu cea pe care am trăit-o la Mănăstirea Ciolanu din județul copilăriei buzoiene, când, în dese mele popasuri, am privit spre seară cum umbrele călugărilor traversau imensa curte, cu pași moi de mătase. Aici, la Prodromu românesc, încerc să intru în viața de mănăstire, făcând ceea ce fac toți călugării. Cobor sfios prin întuneric, intru în biserică, iau locul în strană și încerc să pătrund în lumea credinței, pe care vocile de aur ale călugărilor tineri ți-o strecoară în sufletul cufundat într-o liniște străluminată de câteva lumânări și candelile care aureolează cu nimburi de aur figurile sfinților zugrăviți de pictori anonimi din țară. Ceremonialul slujbe de noapte, în care preotul și diaconul săvârșesc Sfânta Liturghie, îmi măresc atenția și interesul, descoperind taine care în Sfântul Munte se întipăresc adânc în suflet.

Când la geamurile mari, colorate, bat sfioase zorile, lumina fragedă a dimineții străluminează chipurile sfinților de pe catapeteasma bisericii, ca un miracol, lumânările și candelile se sting, slujba s-a terminat. Ca prin vis, toaca bate, destrămând liniștea, iar rînd pe rînd, călugării luându-și sfînta anaforă și aghiasma și sărutînd icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni, se îndreaptă spre trapeză unde se servește masa. Am urmat și eu marșul solemn al monahilor. Spunînd „Tatăl nostru” cu toți mesenii, am mîncat din bucatele pregătite de călugărul Haga, cu care, cu o seară în urmă, am despicat firul în patru, înțelegîndu-i hățușul drumului de chinuri și suferințe pe care și-l îndulcea zilnic cu post, smerenie și rugăciune.

În cele patru zile cît am stat în mănăstirea românească, mi-am încrucișat pașii cu câțiva călugări tineri, unii veniți de la mănăstirea Neamț, alții de la Sihăstria, Bărnova, tineri care cu greu își deschideau tainele inimii, mai ales că statutul lor în Muntele Athos era nesigur. M-am apropiat mai mult de un călugăr tânăr, blond, cu părul făcut coc, cu o barbă arămie, poate cel mai tânăr din mănăstire, cu nume de sfânt, IOIL, care era dornic și încântat să-i arate unui poet, câteva locuri „tainice” ale mănăstirii și împrejurimilor.

Vizităm incinta mănăstirii, Micul Paraclis, osuarul, noul Paraclis de la etaj, pe pereții căruia călugărul Matei, un pictor adevărat, își dezvăluie talentul, înțelepciunea, harul și mai ales credința, pictînd, cu ochii sufletului, figurile ascetice ale sfinților pe pereți, în care surprind armonia, știința picturii, respectul pentru adevărul Sfintei Scripturi. Privind pictura murală a acestui mare artist, măreția viitorului lăcaș de cult, am simțit atmosfera în care se vor cufunda în nopțile de iarnă sufletele monahilor veniți în Sfântul Munte să fie mai aproape de Dumnezeu. Privind aceste picturi, o lume halucinantă a culorilor, de mare valoare și frumusețe, discutînd cu călugărul Matei, am avut senzația că alături de mine am pe prietenul meu, cunoscutul artist și meșter, profesorul Ion Grigore, ale cărui fresce de la Paraclisul Mănăstirii Dealu, de la bisericile „Sfînta înviere” din Suceava, „Sfîntul Nicolai” din Valea Lupului, sau de la biserica din comuna Băldana, din drumul spre Târgoviște, ori de câte ori le vizitez, îmi încarcă ochii de lumină, evlavie și liniște. Asemănarea cu picturile acestui meșter călugăr, care demonstrează știința desenului și pe cea a culorii aici, departe de Țară, m-a emoționat. Am vizitat apoi grădina din jurul mănăstirii, înconjurată de ziduri vechi și groase, unde, într-o fărîmă de teren, din care au fost înlăturați bolovanii, ciourile și rădăcinile uscate și a răsărit, ca prin minune această „Grădină Ghetsimani”, înviorată de stropii de apă pulverizată de instalații ascunse văzului ochilor. Printre rîndurile de zarzavaturi,

un călugăr bătrân, ca într-un ritual, plivea buruienile, îndrepta țâșnitoarele și haracii, mișcările lui ajutând la creșterea miraculoasă a plantelor în această lume sălbatică și secetoasă a muntelui. Stau și mă minunez privind copacii uriași, lutușii, încărcăți de fructe, un fel de mere imense, care se coc în decembrie și din care călugării pregătesc faimoasa băutură uzo. Trec apoi pe lângă cimitir. Surprinzător, văd doar două cruci, stând într-o rână, gata să cadă. Sunt cei mai recentți morți, deoarece, îmi spune călugărul loil, conform obiceiului, osemintele se scot la 3 ani și sunt orânduite în gropnița special amenajată, un fel de capelă, unde pe rafturi, stau ca într-un muzeu sute de cranii, vegheate de patru candelă aprinse zilnic de unul din monahi. Leșim de aici la lumina zilei, de unde soarele cu irizări alb-albăstrui mă trezește, înlăturând povara întunericului în care coborâsem parcă pentru o veșnicie. De aici, din incinta mănăstirii, deschizând o portiță, urcăm pe o cărăruie spre muntele cu o vegetație aridă și ne oprim pe un tăpșan pe care stă înfiptă o cruce cioplită din piatră, unde și azi se văd urmele unei cazemate nemțești.

— Cum, până aici au ajuns nemții?

— Da, și pe aici a fost război. De aici aveau sub priviri întreaga peninsulă dinspre mare. Uite, acolo, în depărtare se văd insulele Rodos și Samotrachel!

Aplecându-se spre cruce, îmi traduce inscripția care mă înfioară. Pe ea stau scrise cuvintele: „Gândește-te la moarte!”

A mă gândi la moarte în acest loc sfânt, de unde se desfășoară priveliștea sălbatică a muntelui și în partea opusă nesfârșitul mării pe care se profilează silueta de basm a mănăstirii românești, nu-mi surâde și, respirând adânc aerul curat și simțind cum dinspre munte rafalele de vânt se înteteau, fac cale întoarsă pentru a ajunge la capătul abrupt al muntelui, acolo unde, înfiptă ca un cuib de rândunici pe spinarea unei stânci, se mai păstrează și azi chilia, sau cum i se mai spune: „Peștera Sfântului Athanasie”. Coborâm printre stânci colțuroase. Parcă nu eram al acestei lumi; mergeam printre alte realități, mai aproape de aripa ocrotitoare a lui Dumnezeu. Îmi era pusă la încercare, pentru prima dată în Athos, credința, simțind cum îmi creșteau puterile, mă simțeam mai ușurat, parcă o mână nevăzută mă împingea din spate. Ne facem cu greu loc prin hățişul unui arboret pitic, iar pe cărăruia care ne duce spre peșteră, mirosul cătinei înflorite și al leandrilor îl adulmecăm ca pe un balsam. Simt cum mi se împropătează forțele și îmi revine siguranța în picioare. De pe acest colț de stâncă, privind apele învolburate ale mării, ai senzația prăbușirii în neantul care se cascadează amenințător. Când văd moartea cu ochii, îmi fac semnul crucii și spun:

Unde ești mamă, ajută-mă! Iată prima încercare grea la care sunt supus. Și deodată mă apucă dorul de mama! Mă uit și pentru o clipită parcă-l aud pe tata, când după un somn agitat, s-a trezit brusc, a sculat-o pe mama și i-a spus: „Nu, nu, Radă, nu te duci la moașa Anica să-l dai afară pe pruncul încă nenăscut. În vis mi-a apărut Maica Domnului care mi-a spus să nu faci așa ceva, de la cel de-al optulea copil vom avea mângâiere și o bătrânețe liniștită”. Trezit de această halucinantă spovedanie pe care mi-o făcuse tata, când eram un copil andru, frica mi-a dispărut simțind pe umărul meu mâna călugărului loil (ocrotitoare) care, citindu-mi pe față frica, mă roagă să stau pe-o piatră. Piatra seamănă cu un scaun sculptat, și de pe ea privesc spre o altă direcție și încep să număr primele trepte din cele 285, care coboară spre peștera Sfântului Athanasie. Apoi, încep să cobor scările, cu viteza melcului, fără să mă uit spre mare, unde hăul se adâncește. După minute în șir, la capătul scărilor, abia făcându-ne loc pe sub o grindă prăbușită, ajungem într-o cămăruță cu pereții coșcoviți, care dă într-un mic paracelis cu un altar, deasupra căruia se află o icoană a Maicii Domnului. „Este, îmi spune călugărul, o icoană făcătoare de minuni”. Ne închinăm și o sărutăm cu sfială. Călugărul îmi spune că la moartea Sfântului Athanasie călugării de la alte schituri și chilii au dus icoana în Marea Lavră, dar, ca prin minune, icoana, a doua zi, a fost văzută din nou în peșteră. „Aici sălășluiește, de sute de ani, duhul lui Athanasie”, îmi spune loil. Totul pare încremenit. Câteva chipuri pentru ulei, străchini de lut, un dulăpior de lemn, câteva pahare, o lampă, căni, lumânări, gura bazinei săpat în piatră în care se strânge apa de ploaie pentru un an au devenit relicve de muzeu. Privindu-le, te înfiori. Liniștea și aerul stătut, pânzele de păianjeni care se unduiesc ca niște fâlfâiri de aripi la trecerea noastră, ecourile dogite ale vorbelor părintelui loil, parcă vin dintr-o altă lume. Privesc în jur și mă sfiesc la gândul că prezența noastră în acest lăcaș pe care a pus stăpânire neantul, ne-a dezvăluit imagini peste care s-a așternut voalul tăcerii. Nu mai am răbdare, frica pune stăpânire pe sufletul meu stăpânit de neliniște. Îl rog pe călugărul loil să ne întoarcem.

Urcușul scărilor e foarte greu. Mă opresc să răsuflu după fiecare 10-15 trepte. Sub un cer de un albastru voronețian, urcând găfâit, simt în nări prospețimea muntelui, mirosul unor flori necunoscute, care îmi dau puteri noi. Ne oprim la jumătatea ascensiunii. Aici, niște alți „meșteri Manole”, sapă în stâncă un nou izvor dătător de viață, din care viitorii vizitatori obosiți își vor astâmpăra setea. Dându-le „bună ziua”, am rămas surprins că unul dintre ei mi-a răspuns în cea mai

dulce îngânare: „*Zi bună să ne dea Dumnezeu*“. Părintele loil mă recomandă și meșterul zidar-fântânar mă întrebă:

— Ce mai e prin țară, bre?

Numele meșterului e Daniel și se trage dintr-un sat din Transilvania. Are 23 de ani, e înalt, vâinos, cu o față feciorelnică, însăprită ușor de o mustăcioară neagră ca pana corbului. Îmi spune că lucrează aici de o lună de zile, cărând dale grele de piatră, nisip și ciment, măsurând zilnic zecile de trepte, pe care le urcă și coboară, într-un ceremonial dureros, urmărit de grecul care, cu ceasul în mână, îi cronometrează munca.

— Și cât îți dă pe zi? îl întreb într-o doară.

Îmi răspunde abia șoptit:

— 8 000 de drahme!

— E mult, e puțin?

— Păi, în banii noștri, cam 120 000 de lei pe zi.

Rămân uimit, dar, privindu-i fața transpirată și realizând ce înseamnă suma primită pentru această muncă epuizantă, mă înduioșez știind că într-un asemenea ritm de muncă își periclitează sănătatea. Abia întors la mănăstire înțeleg că efortul uman din Sfântul Munte se plătește uneori cu viața.

Privesc din nou unul din versanții Muntelui Athos. Mă minunez, iar ochii mi se înseninează. Călugărul, înțelegându-mi extazul dar și muțenia, dând din cap, îmi spune:

— Aceea este „poarta Divină“, pe unde noi vom intra în lumea veșniciei. Prin ea simțim smerenia Omului care urcă muntele!

În stânga mea, cât vedeai cu ochii, terenuri arse, aride, de culoare arămie. Ici, colo, pâlcuri de leandri și tamarizi. Drumul era plin de șerpui de cărări. Printre pietre se zbenguiau la soare șopârle argintii, iar fluturii, de toate culorile, dansau prin fața noastră. În dreapta, spre mare, se căscău prăpăstii care, privindu-le, te ameteau, îți dădeau senzația că te-au cuprins în brațele lor nevăzute. Mai încolo văd un alt suiș de munte abrupt făcut de pașii miilor de monahi și pelerini care, plini de umilință creștină și de adorație pentru Sfânta Fecioară Maria, au urcat în Sfântul Munte să-și liniștească sufletele pline de păcate. Urcăm și noi acest drum, cu sentimentul unei ușoare desprinderi de real. Mi se pare acest suiș ca o scară care urcă spre o altă lume. Pentru prima dată, lângă mine, simt puterea dumnezeiască ajutându-mă să pătrund într-un tărâm al mântuirii!

Zilele următoare am mai multe întâlniri cu părintele stareț Petroniu Tănase, eminența cenușie a mănăstirii, un bătrân cu o figură ascetică, ochi adânci, senini, strălumiți de puterile harului pe care ți-l transmite

vorbindu-ți. Vorbește șoptit, vrând parcă să-ți spună numai ție înțelepciunea faptelor sale, pe care le consideră omenești, necesare, menite să așeze pe temelii solide viața monahală a mănăstirii. Îmi spune despre testamentul semnat cu muntele, cultivând neîncetat la monahii săi supunerea, prin care este biciuită voința, este călită credința și oțelită personalitatea. Îmi povestește despre eforturile pe care le-a făcut pentru repararea mănăstirii, a lăcașului care adăpostește biblioteca, atelierelor de creație și restaurare a icoanelor, dar mai ales îmi vorbește despre strădania pe care o depune pentru statornicia aceluia climat de frăție dintre monahi, a întronării acelei stări de desăvârșită credință, abținere, rugăciune permanentă și apropiere de Dumnezeu, pentru a-și găsi sprijinul sufleteș și „nedescria liniște pentru a trăi zboruri cerești”. Prin pregătirea sa teologică, prin evlavie, prin înțelepciune, prin harul său duhovnicesc, părintele stareț Petroniu trece azi la Sfântul Munte drept o personalitate monahală de prim rang. Despre calitățile lui umane, despre învățătura lui izvorâtă din lecturile și cercetările făcute în arhivele mănăstirii, m-am convins în discuțiile pe care le-am avut cu sfinția sa la arhondaric, în camera mea și în timpul vizitării bibliotecii mănăstirii. Vocația de istoric mi-a dezvăluit-o cu acea evlavie și pioșenie, atunci când, luând din rafturi câte o carte, mângâind-o ca pe ceva sfânt, o deschidea la un text, la o miniatură de mare rafinament artistic, spunându-mi oftând că, din păcate, sutele de manuscrise cu textele de filocalie și istorie, dar mai ales cele peste 6000 de cărți vechi, Evanghelii, Psaltiri și Biblii cu mii de miniaturi florale și zoomorfe, stau încă, necercetate, necunoscute de specialiști, păgubind istoria noastră de argumente și adevăruri care ar putea contribui la scrierea completă a neamului nostru. Mângâi ca pe niște odoare sfinte *îndreptarea legii* (1652), *Biblia* lui Șerban Cantacuzino, *Viețile Sfinților* a lui Dosoftei, *Cazania* lui Varlaam, *Noul Testament de la Bălgrad*, o *Psaltichie* din 1717, o alta scrisă de arhimandritul Ștefan de la Mănăstirea Cernica în 1844, un *Antologhion* din 1847-1868, scris în Țara Românească de Axente Roșculescu ș.a. Aceste cărți rare, legate în piele și pergament, la care se adaugă zeci de manuscrise de muzică bisericească din secolele XIX-XX, scoase de sub dărâmăturile vechii clădiri, mângâiate de mâinile osoase ale starețului, le privesc ca pe niște relicve, care aici, departe de Țară, rămân mărturii peste timp ale culturii și spiritualității românești nepieritoare. În această încăpere ce adăpostește atâtea valori, părintele stareț se încălzește, deschizându-și sufletul. Cu vorba-i domoală, el reconstituie istoricul mănăstirii românești Prodromu „înaintemergătorul”, un fost schit, cu un mic paraclis, pe care monahii l-au cumpărat în 1810 de la Marea Lavră, pe temelia căruia, în 1866, la 21 mai, cu ajutoare din Țările Române, s-a construit actuala biserică, sfințită

de arhiereul Isaia Vicol, devenit mai târziu episcop de Roman. Deși mai nouă decât alte mănăstiri din Sfântul Munte, prin adăugirile de clădiri ulterioare, a clopotniței, a anexelor gospodărești, prin cei 20 de chiparoși care închid într-un dreptunghi biserica cea mare, prin așezarea într-un cadru de un pitoresc inedit, acest lăcaș de cult românesc îți încântă ochii și te face să te simți ca acasă, auzind în juru-ți numai vorbă dulce românească. Ca în toate mănăstirile din Muntele Athos, părintele stareț îmi vorbește despre icoana Maicii Domnului „Prodromița”, făcătoare de minuni. Îmi povestește cu lux de amănunte travaliul ei. Până la aducerea ei din țară aici la Prodromu, pictorul român lordache Nicolae din Iași, meșterul care a realizat-o, într-o stare de smerenie și credință, icoana a făcut multe minuni. Ea a vindecat în mod miraculos bolnavi de friguri, oameni surzi, pe cei care aveau dureri de cap și măsele, unii bolnavi de ochi, de „boala copiilor” și alte feluri de suferințe. Toți s-au tămăduit prin sfânta icoană. Am admirat și eu icoana de mari dimensiuni, ferecată în argint aurit. Chipul aureolat al Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, privindu-l, îți insuflă liniștea atât de necesară când intri smerit în Casa Domnului. În zilele cât am stat în această mănăstire, la ceasuri de veghe am înfiripat vii discuții cu monahii, ascultându-le spovedaniile și eforturile pe care le fac, în viața scurtă ca un cântec, pentru apropierea de Dumnezeu; la rândul-le au ascultat destăinuirile mele și întâmplările care au loc acum în Țară. Aceste destăinuirii au reprezentat adevărate momente de descătușare sufletească, înțelegând că și ei, acolo, în Sfântul Munte, prin rugăciunile lor, prin jertfa supremă, prin ascetism, se mai sacrifică pentru binele Țării și al neamului, mai mult, poate, decât zgomotoșii care se bat în piept laudându-se cu patriotismul lor de paradă. Aceste spovedanii cu aleasă încărcătură spirituală, pline de nostalgie și dor, mi-au liniștit sufletul frământat de atâtea neliniști, înțelegând că, oriunde ar fi răspândiți în lume, românii nu-și uită vatra strămoșească, credința într-o întâlnire cu ai lor „într-o altă lume” în care cred și pe care ți-o exemplifică prin noi minuni care au loc în prezent în „Grădina Sfintei Fecioare”. I-am ascultat cu pioșenie și înțelegere, viața lor fiind un drum lung către o Golgotă pe care o urcă sub povara propriilor cruci. Ruptți de Țară, ei știu că aici nu mai au mamă, tată, nu au rude, nu are cine îi mângâia, în afară de Dumnezeu. De aceea, cele câteva poezii pe care călugărul Haga mi le-a citit într-o seară în chilia mea, mi s-au părut un dialog al acestuia cu cei dragi de-acasă. Stihurile lui păreau un bocet înăbușit de lacrimi, de durere. În ele am simțit dorul de mamă, pe care și eu aici, o chem permanent, o doresc, uneori o simt alături, călăuzindu-mi urcușul în această lume pe care încerc să mi-o apropiu. Acum, stând la umbra unui lutus bătrân, cu crengile plecate, gata să se rupă de

povara fructelor, am cuprins în priviri panorama acestei mănăstiri-cetăți, pe care mai marii-muntelui Athos o mențin cu statutul de „schit“, deși, prin mărime, prin grandoare, prin frumusețe, nu este mai prejos de celelate mănăstiri vizitate. Mă uit la lucrătorii greci care râduiesc plăcile de bazalt de pe acoperișul arhondaricului și trapezei, cum completează cu ziduri solide mănăstirea și, ca prin vis, parcă văd venind dinspre Munte furtunile și viscolul din iernile grele care închid cu troieni mari de zăpadă, în anumiți ani, accesul în incinta mănăstirii. Mă cutremur, văzând prin pânza vremii acea singurătate care se așterne peste sufletele monahilor în timpul iernii. Îmi revin, văzând în jurul meu câțiva monahi, care îmi deveniseră atât de aproape în cele câteva zile petrecute printre ei, veniți să mă salute înaintea plecării spre Mănăstirea Lavra. Printre ei părintele Justinian, părintele Calistru, de la mănăstirea Bârnova, călugărul Ioil și alții. Despărțirea devine emoționantă. Numai călugărul Haga Prodrumu este mai vesel, deoarece cu un bon dar, un tractor Universal, dăruit cândva de Emil Bondăraș, mă va duce spre „patroana“ schitului Prodrumu, marea Mănăstire Lavra. Le fac cu mâna, ca unor prieteni dragi în clipa despărțirii. Uitându-mă în urmă, lângă ei, parcă văd coloanele de peregrini români dar mai ales pe acei ctitori, ale căror nume le-am auzit în pomelnicul care se citește la Sfânta Liturghie. Printre ei, domnitorii Grigore Ghica, Barbu Știrbei, caimacamul Alexandru Ghica, mitropolitul Moldovei Sofronie Miclescu și mulți alții. Dar, obsesiv, parcă printre cei lăsați în poarta mănăstirii, vedeam ca prin ceață, figura ca de sfânt a poetului Ioan Alexandru, pelerin grăbit ca și mine în acest cuib al Ortodoxiei românești. Mă gândeam, totodată, în sinea mea dacă voi mai trece cândva pe aici. Aud acel gând al părintelui Ioil care a ținut să mă încredințeze că ne vom vedea „pe lumea cealaltă“, lume pentru care ei se ostenesc cu râvnă de pe acum. E 13 septembrie 1996, ziua de naștere a soției mele. Bucuria că, de aici, din Sfântul Munte, prin intermediul telefonului satelitar am putut să-i spun „La mulți ani“, mi-a dat noi aripi încât plecam în călătoria mea temerară la cea de a doua mănăstire din Muntele Sfânt, Marea Lavră, cu o mare bucurie în suflet. Am plecat de la mănăstirea Prodrumu fără să văd vreun catâr. Marele poet și romancier Ion Brad și-a intitulat cartea *Muntele Catârilor*. De ce? Unde-s catării? Unde-s șacalii de care vorbește el că înfricoșau pe cei ce se încumetau să pătrundă în acest munte sălbatic, neprimitor? Să fie totul doar o metaforă? O poveste? Îl întreb pe părintele Haga. „Chiar așa, îmi răspunde cu glasul său șagalnic. Basmе pe care le-am auzit și eu. De când sunt aici, de peste 10 ani, în peregrinările mele nu mi-a ieșit în cale nici un șacal. Doar un biet cățel pricăjit, care, spun călugării bătrâni, când vede o ființă umană, de frică, se ascunde în hăurile întunecate

ale munților. Catării au cam dispărut și ei. Rar, pe la vreo chilie, câte un călugăr mai are pe lângă el, pentru a-l scuti de unele munci, câte un măgăruș. În rest, povara greutăților, a merindelor, aduse de la o chilie la alta se face cu caii! Ei sunt acum cărăușii, călăuze credincioase ale monahilor.”

Spre surprinderea mea, la capătul călătoriei prin Muntele Athos, pot depune mărturie că drumurile nu mi s-au intersectat cu nici unul dintre catării descriși cu atâta măiestrie de Ion Brad. Mașinile, care împânzesc muntele, le-au luat locul. E bine? E rău? Încet, dar sigur, sub impulsul civilizației moderne, Muntele Athos își pierde din atribuțiile sale spirituale și tinde să devină o tot mai pronunțată oază turistică. o spun unii credincioși greci pe care i-am întâlnit în cale. Tot ei spun, să nu ne mire că, într-un târziu probabil, se va călca cutuma milenară, iar piciorul „lezbienelor” secolului stricăciunilor să întineze și acest pământ sfânt. Mă cutremur. Din contră, cred că monahismul în Muntele Athos se va statornici și mai mult!

Din aceste gânduri trecătoare mă trezește hurducăiala tractorului dăruit Muntelui Sfânt de un lider al ateismului și îmi spun, iată că și ei au făcut uneori acte de pietate!

Privesc spinarea stâncoasă și vârful Muntelui Athos, dornic să văd acolo sus, bisericuța „Schimbarea la față”, la care într-o viață de om nici un monah nu poate ajunge decât cu gândul. Poate vlahii noștri, cândva rătăcitori prin aceste locuri, cu turmele de oi, goniți din preajma Lavrei de Ioanichie Valmeș și-au înecat dorul de libertate, așa cum se povestește, rămânând pe versantul muntelui un fel de simboluri, stane de piatră, pe care le mângâie uneori creștinii care se încumetă să escaladeze panta cea mai abruptă a muntelui.

Cu această imagine, pe care o reconstitui din discuția cu călugărul Haga, nici nu știu când ajung la imensa poartă a Lavrei, mănăstirea tutelară a Muntelui Athos, cea mai mare și spectaculoasă fortăreață medievală de tip elenistic, cu ziduri regulate și înalte, adevărată cetate de turnuri și crenele, în fața căreia ți se oprește respirația.

III.

MAREA LAVRA - MÂNĂSTIREA TUTELARĂ A MUNTELUI ATHOS

Pătrund în incinta Lavrei, printr-o poartă cu patru coloane, cu sufletul curat, știind că și aici, în această lume monahală, tipic grecească, un român, călugărul Sofronie din Sibiu, rătăcit cu numai doi ani în urmă

printre umbrele călugărilor greci, îmi va fi călăuză și îmi va povesti despre acest lăcaș unde este cultivată nu numai supunerea aspră a citirii canoanelor religioase creștine, dar și voința monahilor care au găsit aici o oază de spiritualitate. Îi privesc cum se mișcă în incinta Lavrei, sfioși și smeriți, știind că se pregătesc pentru a trăi zboruri cerești, îndepărtând păcatul și practicând rugăciunea pentru a ajunge la „Preasfântul Domn al bolților cerești”. Exact în fața arhondaricului, părintele Sofronie, cunoscând că voi veni, mă întâmpină cu chipul luminos; de mult nu mai călcase un pelerin român în această Lavră. Însoțind acest omuleț, care cu mersul lui pare că zboară, încercam să-i reconstitui osteneala drumului său din Țară spre Muntele Sfânt, drum pe care l-a făcut pe jos, venind numai prin munți, prin Iugoslavia. Cu figura-i serafică, cu bărbuța abia mijită, cu ochii negri, scânteietori, cu sufletul curat încărcat de credință și cunoștințe despre istoria Lavrei, mi-a turnat în suflet nu numai „oful” său, ci tot ce știa, tot ce aflase despre domnitorii și boierii români, care încă din secolul al XVII-lea au fost singurii care au ajutat la menținerea și propășirea Marii Lavre. Ca buzoian get-beget, am venit aici să văd cu ochii inimii totul, dar mai ales să găsesc acea Evanghelie, cu multe miniaturi, donată acestei mănăstiri de Luca, episcopul Buzăului. Vai, însă! trudă zadarnică. Nimeni nu știe nimic. Vizitând mănăstirea, aflu că-i înființată în 963 cu ajutorul împăraților bizantini Nichifor Focas și Ioan Tzimisces, de către Athanasie, fost ofițer și demnitar bizantin, devenit primul conducător al Lavrei. Mă opresc mai întâi în fața bisericii centrale, formată din trei nave cu trei abside semicilindrice, copleșit de măreția unui chiparos, sădit aici de mâna lui Athanasie, ajuns acum un colos cât o clădire cu 7-8 etaje. Trunchiul lui abia îl pot cuprinde mâinile înlănțuite a 5-6 oameni. Îi măsoz zvâcnirea spre cer, verticalitatea, rădăcinile care se înșurubează în pământ, și mă cutremur, aflând că este „cel mai bătrân chiparos din lume”. Are aproape 1000 de ani!

Înconjurat de un zid rotund, pe care se poate sta și de unde ai sub priviri curtea interioară a mănăstirii, cu zecile de edificii, simți cum, parcă, din vârful chiparosului s-a desprins o scară din fuioare de cânepă, care mă îndeamnă să urc dincolo de vârf, spre drumul fără întoarcere. Călugărul mă prinde de braț și cu pași legănați continuăm să deslușim tainele marelui tăvălug al timpului, care a păstrat într-un anonim aproape total, urmele daniilor lăsate de pioșenia domnitorilor români, despre care călugării de azi ai mănăstirii, dau din umeri, spunând că „nu mai știu, aproape nimic”. Trecem pe sub un baldachin, care adăpostește un aghiasmatar imens, de marmură cafenie. Turcii au încercat să-l disloce, să-l mute, pentru a-l folosi pentru îmbăierea

sultanilor. Îmi îndrept ochii spre crăpăturile lăsate de săbiile care au încercat, ca răzbunare, să sfărtece acest izvor de apă vie. Intrăm în biserica centrală, vopsită în exterior în roșu sângeri, cu fresce realizate de pictorul renescentist Manuel Panselinos încă din secolul al XIV-lea. Privesc extaziat frumusețea scenelor biblice, prospețimea culorilor, lumina de aur a fețelor sfinților, jarul încins al ochilor Mântuitorului, căldura sufletească a Maicii Domnului. Privind zecile de icoane, ferecate în aur și argint, de dimensiuni impresionante, îmi simt sufletul smerit, pierdut în rugăciunea pe care încerc să o îngân, crezând pentru prima dată în viață că vorbele mele pot fi auzite, și-n final îmi simt sufletul ușurat. Călugărul Sofronie îmi arată catapeteasma înaltă, aurită, cu multitudinea de icoane, vechi de peste 500 de ani, o capodoperă. Privesc zecile de strane negre, sculptate migălos de călugări. Mă opresc lângă strana de unde starețul își trimite binecuvântarea către toți călugării. Deasupra stranei, o icoană de argint, reprezentându-l pe Sfântul Athanasie, are un semn distinctiv în partea de jos, chipul lui Vladislav, fiul lui Alexandru Basarab și al soției sale, autentificând în timp donația făcută de acest fiu milostiv al domnitorului român.

— Deci, îi spun călugărului Sofronie, timpul nu a redus chiar totul la ruină, voievozii români trăiesc încă prin daniile lor. Lăcașurile sfinte ale muntelui o atestă. Trebuie să găsim și Cartea sfântă dăruită de compatriotul meu buzoian. La ieșirea din biserică ne oprim în nava din stânga a unui mic paraclis. Călugărul îmi arată mormântul ctitorului mănăstirii, Sfântul Athanasie. Chipul sculptat în marmură albă, parcă stă să vorbească, iar toiagul original, cu care a bătut în stâncă și a izvorât apă, îl pipăim cu mâna pentru a primi, conform tradiției, binecuvântarea acestui „prim stăpân” al Muntelui Sfânt.

E o zi cu cer senin, blândă și plouă cu soare. În lumina dulce care străluminează balcoanele pline de ghivece de flori și viță de vie urcătoare, surprindem figurile „ca de ceară” ale unor călugări ce stau „ca la cinema”, privind de acolo de sus forfota unor monahi tineri și a creștinilor greci veniți la Vecernie.

Cu pași înceți și jumătăți de pași, străbatem incinta în formă dreptunghiulară a mănăstirii: o curte imensă, înconjurată de clădiri înalte, cu multe contraforturi, cu zeci de arcade și balcoane, care ascund în spatele lor chiliile călugărilor. Ne intersectăm cu câțiva călugări, unul bătrân, abia târându-și picioarele, altul orb, băjbăind și mângâind cu degetele-i schilodite trunchiurile câtorva portocali și lămâi, bătrâni ca și el. Hainele lor sunt ponosite, încălțările uzate. Pentru o clipită am senzația că o văd pe mama, în ultimii ani ai vieții, mică, gârbovită, mișcându-și greu mâna stângă, paralizată, vorbindu-mi cu glas dulce:

— Vezi, mamă, să ai grijă de tine, să nu te depărtezi de credință, ea te va ajuta să ajungi la adevărata mântuire!

Acum, când sunt în acest munte sacru, văzându-i pe acești călugări, am înțeles că drumurile lor în incinta mănăstirii, sunt mereu aceleași: unul care duce zilnic spre biserică și trapeză, la masă, iar altul, așa cum spunea scriitorul Al. O. Teodoreanu, și ultim, spre cimitirul din curtea exterioară, dincolo de zidurile mănăstirii. Fața mi se luminează dintr-o dată, când surprind fețele iradiind de sănătate, adevărate chipuri serafice ale monahilor tineri, purtând o vestimentație ireproșabilă, contactul lor cu lumea, cu civilizația Salonicului fiind evidentă.

În acest pelerinaj de la cumpăna înserării, călugărul Sofronie îmi astâmpără setea mea de cunoaștere, povestindu-mi tot ce știe despre Daniile românești făcute cu secole în urmă acestei mănăstiri.

Stând pe o canapea, lângă un leandru uriaș, îl ascult cum deapănă, ca de pe un caer, un șir nesfârșit de fapte și întâmplări legate de acele punți ale credinței, prin care voievozii români și-au înscris numele lor în catastiful Muntelui Athos. Aflu astfel că Neagoe Basarab a înnoit integral biserica centrală, a acoperit-o cu plumb și a donat unele broderii de o deosebită valoare. O inscripție care atestă acest fapt se află la intrarea în biserică, dar ne-a fost greu să o descifrăm. Ne-am oprit în schimb la un mic paraclis al „Sfântului Mihail al Sinoadelor” în interiorul căruia este pictat ca și ctitor, cu soția, domnitorul Constantin Brâncoveanu. Mi se spune că, la rândul său, domnitorul Nicolae Mavrocordat a construit în incinta Lavrei un paraclis în anul 1716. Un alt domnitor, Vladislav Vintilă, donează Lavrei faimoasa icoană „Egumenița” făcătoare de minui, iar despre Matei Basarab mi se spune că ar fi trimis Lavrei două *Evangelii* cu multe miniaturi, ferecate în argint și un *Liturghier* din 1713. Din păcate, există multe incertitudini în identificarea acestor relicve și piese de valoare. Uitarea, rea credința, nepăsarea, și-au așternut voalul necruțător al timpului, totul devenind legendă. Mă bucur totuși că, în Muntele Athos, acești „rătăcitori” ai neamului, în căutarea unui Dumnezeu unic, nu-și uită obârșia, izvoarele, încercând cu mari eforturi, îndurând nu o dată umilința „stăpânilor greci”, să păstreze memoria timpului și amintirile despre voievozii români, care și-au lăsat însemnele lor lumești împrăștiate pe pânza subțire a timpului și istoriei.

În acea zi luminoasă de septembrie, dinspre munte am simțit cum coboară în rafale un vânt cald, însoțit de o mireasmă de aer îmbalsămat cu flori de mirt și iasomie. Părintele Sofronie îmi arată, aproape de intrarea în mănăstire, un mic paraclis, în care, la acea oră, se săvârșea o slujbă. Îmi spune că această bijuterie arhitectonică a fost

construită cu sprijinul bănesc al domnitorului Constantin Brâncoveanu în 1713. Intrăm și noi și ne oprim în fața unei icoane mari, ferecată în argint, firește făcătoare și ea de minuni. Este faimoasa icoană „Cucuzelisa” prin fața căreia trec întru închinăciune monahii. O privim într-o admirație totală. Clopotul mare, care bătea de Vecernie, mă trezește ca dintr-un vis. Aștept cu nerăbdare să asist pentru prima dată în viață la o slujbă săvârșită după tipicul grecesc. La ieșirea din micul paraclis ne atrage atenția o altă icoană făcătoare de minuni, botezată „Economista”. I se spune așa pentru că la slujbele și rugăciunile monahilor, cu secole în urmă, a adus mănăstirii belșug de bucate și îndesulătoare hrană. Pentru noi, românii, icoana are o valoare de simbol, deoarece, printre odoarele cu care a fost împodobită icoana de-a lungul zecilor de ani, se află și o cruce cu colan, pe care a lăsat-o cândva, în scurta lui vizită în Muntele Sfânt, patriarhul de atunci al României, Justinian. Mă bucur că aceste daruri mai noi, venite din partea credincioșilor grăbiți prin Sfântul Munte, reînnoadă fericit legăturile vechi ale clericilor români cu Marea Lavră. Și dintr-o dată retrăiesc un moment înălțător din viața mea. Îmi amintesc că la ungerea noului patriarh al Rusiei, de la Zagorsk din 1968, într-un zbor dumnezeiesc cu un elicopter, eram alături de patriarhul Justinian al României, care împreună cu un grup de prelați români, printre care și episcopul Buzăului, Antim Angelescu, am aterizat pe un platou de lângă acest mare complex bisericesc, și am privit un ceremonial unic, în care noul patriarh al Rusiei, Pimen, primea din partea patriarhului Justinian, un colan cu o cruce aurită. Asemănarea cu cea văzută în acest paraclis m-a emoționat. Am auzit ca prin vis cuvintele de laudă, pe care mi le-a adresat atunci spunând: *„Vă felicit, domnule, că în sfâșit, în peregrinările mele prin străinătate, am întâlnit, ca atașat cultural al Ambasadei noastre, un om de cultură. Mare lucru, domnule, mare!”*

La acea oră, când soarele trecuse dincolo de coama muntelui, dangătul clopotului era ca o chemare. Părea o orgă de voci venite de undeva de sus, un îndemn divin la îndemnul căruia, cei 40 de monahi ai mănăstirii, bătrâni și mai ales tineri, ca niște umbre ale înserării, se îndreptau spre Marele Katolikos, biserica centrală, unde în prezența starețului se ascultă slujba, un amestec de muzică bizantină, din care se deslușeau vocile pure, melosul duios al tinerilor monahi, dornici să se înalțe la „Preaînaltul Domn al bolților cerești”.

Din strana în care ascult această dumnezeiască muzică, privesc o icoană a Mântuitorului. Am revelația că acea candelă de deasupra capului Domnului Iisus, care arunca în înalt licărirea de lumină a speranței, era o lumânare aprinsă, pe care o ținea în mână Hristos,

străluminându-i fața, iar ochii păreau vii. În tot timpul slujbei am privit acea icoană care îmi dădea liniștea necesară pentru a trăi intens sentimentul unei adevărate minuni. Ceremonialul sfârșitului de slujbă m-a trezit din acea revelație, văzând cum prin fața starețului, sărutând toate icoanele, monahii în plecăciune și rugăciuni șoptite, ieșeau din biserică, cu fața luminoasă, după ce luaseră Sfânta împărtășanie. Pentru prima dată de când mă aflam în Sfântul Munte am luat și eu Sfânta împărtășanie și o ceșcuță cât un degetar de aghiasmă, și am simțit deodată adevărata curățenie a sufletului bântuit de neliniști. Când am ieșit din biserică i-am văzut pe mulți monahi în jurul bătrânului chiparos privind cu ochii larg deschiși, apusul soarelui, care aluneca încet, dincolo de vârful Muntelui Athos, pentru a se îneca în Marea Egee. Am privit și eu acel apus de soare care lăsa în urmă dăre de lumină. Era parcă un semn divin de mare înălțare sufletească.

Ca la o comandă, soborul de monahi, în frunte cu starețul, pornește, cu cântec, spre trapeză, sala de mese a mănăstirii, unde și noi și câțiva creștini greci și doi olandezi, îi urmăm, binecuvântați la intrare de mâna starețului. Pentru mine, acest ceremonial unic este o confirmare lăuntrică: iată, aici, am primit botezul acceptării pătrunderii în lumea monahală, fiind un prim pas al urcușului spre lumea cea de taină a Sfântului Munte.

În această navă dreptunghiulară, cu un acoperiș în două ape, ne așezăm la mesele cioplite din piatră și marmură, mâncând în liniște, aceeași linte, ciorbă de cartofi, măsline și struguri. În tot timpul mesei, dintr-un amvon, un călugăr tânăr citește în limba greacă din *Viețile Sfinților*. Mâncăm cu poftă, golind castroanele de inox, deoarece masa aceea de seară, era singura masă care se servea pe zi. Când zgomolul lingurilor nu se mai aude, pentru câteva minute se lasă o liniște deplină, curmată de clinchetul unui clopoțel, la auzul căruia ne ridicăm și, în același ceremonial ca și la intrarea în trapeză, ne aliniem și noi, ieșind în curte și primind aceeași binecuvântare a starețului.

Aruncându-mi privirea spre imensa navă cosmică, mă minunez văzând pe culoarele lungi ale chiliilor zeci de becuri cu neon, răspândind „lumină din lumină”. Știam că în Muntele Athos, cum îl descrie și Ion Brad, atotstăpânitoare era lampa cu gaz. Călugărul Sofronie îmi spune că totuși, la câteva mănăstiri, folosindu-se grupuri electrogene, la lăsatul serii, timp de două ore, clădirile, biserica, unele paraclise, mângâiate de lumina electrică, aureolează această lume, care pentru o clipită arată fața lor inedită, după care liniștea și întunericul le cuprind în mâinile lor tainice.

Luându-mi rămas bun de la călugărul Sofronie, urc scările de lemn masiv care duc la arhondaric de unde ochii inimii îmbrățișează clădirile, paraclisele și biserica mare, care par niște decoruri dintr-o piesă shakespeareiană, pe care numai geniul lui Liviu Ciulei le-ar fi putut imagina. Obosit, adorm repede și mă cufund într-un somn dulce, gândindu-mă la soarele de a doua zi care va intra și în chilia mea cu pași moi de mătase. Mă trezesc însă repede, auzind dangătul clopotelor de la ora trei noaptea, care ne chema la slujba de Utrenie.

Am ascultat și am privit din aceeași strană, acest ceremonial al slujbei de dimineață. Am urmărit mișcările unor monahi care, în fața icoanelor, în fața ușilor împărătești, și a unor colțuri tainice (unde se spune că dorm sufletele celor duși în lumea umbrelor) își fac zeci de cruci și mătănii, cu credință adâncă, numai de ei știută. Din amvon, starețul cu figură de ascet, cu o barbă lungă, cu plete și purtând un crucifix mare de argint la piept, supraveghează cu un aer autoritar întreaga suflare. În zori, când prin geamurile mari ale bisericii pătrundeau smocuri de raze aurii, la terminarea slujbei, după ieșirea călugărilor afară, noi, vizitatorii, am ascultat unele crâmpie din *Viețile Sfinților*, turnate în sufletele noastre cu evlavie de vocea unui diacon. Apoi, întinzându-se o masă lungă, în fața altarului, cu un anumit ceremonial, ne-au fost înfățișate relicvele cu moaștele sau fragmente ale oaselor unor sfinți pe care le-am privit și ne-am plecat smeriți, sărutându-le. În fața fiecărui chivot, din argint și aur, cu zeci de pietre prețioase, făcând semnul crucii diaconul rostea numele sfântului. Cei prezenți, al căror nume coincidea cu cel al sfântului scoteau un mic talisman, o batistă, o verighetă, un ceas, pe care diaconul le lua, le trecea prin dreptul moaștelor și le binecuvânta. Pe fețele acelor care își auzeau numele rostit, am văzut broboane de sudoare sau de lacrimi. Emoția era imensă! Se zice că la Marea Lavră se află cele mai multe moaște din Muntele Athos. Am privit și am sărutat și eu Capul Sfântului Vasile cel Mare, Capul Sfântului Ioan Cucuzel, Capul Sfântului Mihail al Sinoadelor, o bucătică din capul Sfântului Ioan Botezătorul, mâna Sfântului Apostol Andrei, mâna stângă a Sfântului Ioan Gură de Aur, crucea Sfântului Athanasie, care cântărește 3 kg, încrustată cu pietre prețioase, un fragment din Crucea Mântuitorului și multe altele. Acest moment unic din viața mea îl trăiesc intens, privindu-le și sărutându-le, bucuria fiind atât de mare, încât încremenisem, ca o stană de piatră, gândindu-mă că mâna Sfântului Apostol Andrei, cel care a propovăduit creștinismul în Scythia Minor, o am în fața ochilor care se pleacă smeriți și o sărut încă o dată, ca și când ea ar fi fost vie. În acel moment aveam sentimentul că îi mulțumeam în numele neamului meu că, după milenii, eu,

nevredniciul rob al lui Dumnezeu, îi mulțumesc că am rămas creștin adevărați, într-o lume în care proliferază sectele demonice.

Monahul Sofronie, care mi-a tălmăcit prezentarea făcută de diaconul grec, mă invită să intrăm în sala trapezei, acolo unde își face ucenicia de călugăr. La lumina zilei, am admirat, în adevărta lor frumusețe, pictura murală, realizată în parte și de meșterul cretan Teofan. În această navă uriașă, pe cinci registre, despărțite de niște brăie colorate, ca niște curcubee, am admirat picturi cu scene din viețile sfinților, Cina cea de Taină, figuri de asceți, scene din viața Sfintei Fecioare, precum și cele 44 de scene ale Acatistului. Arta desăvârșită a compozițiilor, mișcarea, redarea omenească a figurilor de sfinți, vestimentația de tip bizantin, sincretismul de culoare, toate amintesc de har și măiestrie în redarea într-un mod desăvârșit a scenelor biblice.

Pe peretele din partea stângă a trapezei, călugărul Sofronie îmi atrage atenția asupra unor medalioane, în care marii conducători și filozofi greci, ca niște adevărați sfinți, își dezvăluie figurile aureolate de nimburi strălucitoare: Solon, Pitagora, Socrate, Filon, Aristotel, Thales, Galinos, Platon și Plutarh ne privesc parcă de acolo de sus, dintr-o lume în care continuă să fie nemuritori. Spre ei, spre acești înțelepți am văzut cum, la sfârșitul mesei, ochii multor monahi priveau, făcându-și cruci mari, realizând parcă un dialog de suflet cu frații lor, trecuți în eternitate.

Am pătruns apoi și prin alte cotloane ale mănăstirii. Nevoia de cunoaștere mă ispitea permanent. Am privit prin gangurile și hrubele întunecate, stând într-o rână, gata să cadă. Ne-am oprit în fața unui grapefruit bătrân, încărcat de roade, cu crengile până la pământ, mângâindu-le și simțindu-le gustul care îți astâmpără setea. Mă uitam cu jind la ele, dornic să mă înfrupt din miezul lor parfumat. Dar trezit din această arzătoare dorință de cuvintele monahului Sofronie, mi-am învins pofta, spunându-mi că sunt grepfrut-uri sălbatice, necomestibile. Am continuat să mă minunez în fața acestui miracol al naturii, apoi cu pași mari, ne-am îndreptat spre o clădire veche, un fel de palat, lipit de Katolikos, eram bucuros că voi avea norocul să văd câteva din obiectele prețioase, din muzeul și biblioteca mănăstirii. Cele două lacăte imense de la intrare ne-au astâmpărat curiozitatea, deoarece, foarte rar, cei doi custozi pot fi găsiți pentru a deschide acest templu al culturii, unde, de veacuri, stau coroana și mantia împăratului Focas, carcase antice, Evanghelii, obiecte eclesiastice, cruci, vase sacre, icoane, fragmente din Sfânta Cruce și relicve de sfinți. M-am uitat printr-un geam în Sala mare a palatului, deslușind contururile unor icoane, și a câtorva potire și cruci mari de argint. Mi-aș fi dorit desigur să văd și

eu orânduite în rafturi, măcar câteva din cele 2046 manuscrise și 470 de pergamente pe care și-au lăsat însemnele cei mai buni caligrafi și miniaturişti greci. Am avut ghinion, nu mi-a fost dat să văd, așa cum spunea părintele Sofronie, a treia mare bibliotecă a lumii, ca valoare și autenticitate.

Marea Lavră este un loc de închinăciune unic, un fel de „Mecca“ a grecilor, căruia îi sunt subordonate schiturile Sfânta Ana, Kapsokalia și, vai, chiar mănăstirea românească Prodromu care, deși ca mărime, ca frumusețe, având toate atributele unui lăcaș de cult cu o bogată viață spirituală, continuă să fie schit subordonat Lavrei. Este un act de nedreptate care, așa cum spunea starețul Tănase Petroniu, va fi reparat cândva, lupta lui nu va înceta până când schitul românesc Prodromu nu va fi trecut pe harta Muntelui Athos ca o mănăstire independentă.

A doua zi, spre prânz, am stat minute în șir pe un pridvor, de la intrarea în Lavră, de unde am admirat întinderea Mării Egee, unduirea valurilor argintii care se spărgeau la atingerea malurilor de bazalt ale Muntelui Athos, și de unde am auzit dangătul înfundat al unui clopot, care venea parcă dintr-o altă lume. Acolo, îmi spune un monah, dincolo de vârful aceluși chiparos înalt, care se vede în depărtare, se află un alt lăcaș bisericesc, tot atât de faimos, cu nume legendar, mănăstirea Ivir, devenită cu trecerea timpului o oază spirituală și o atracție pentru mii de asceți.

Nu știu, dar faptul că am ajuns ca printr-o minune la Muntele Athos, că m-am închinat și rugat cu alt sentiment în fața atâtor icoane făcătoare de minuni, stând în acest pridvor, mângâiat de razele soarelui, am văzut, tot ca o minune, cum a oprit la poarta mănăstirii un Jeep. Șoferul, într-o discuție cu călugărul Sofronie, auzind că sunt român, a fost bucuros să mă ia cu el și să mă lase în poarta mănăstirii Ivir.

Luându-mi rămas bun de la călugărul Sofronie, mulțumindu-i pentru ospitalitate și pentru faptul că mi-a fost o bună călăuză în Marea Lavră, acesta m-a asigurat că în zilele următoare se va ruga pentru sănătatea mea și pentru ca bunul Dumnezeu să-mi călăuzească pașii în călătoria prin Sfântul Munte.

În scurta călătorie până la mănăstirea Ivir, aveam în față permanent acele relicve cu moaștele unor sfinți și deodată mi-am amintit că, atunci când am sărutat acea mică bijuterie rotundă, din argint masiv, m-am gândit că am sărutat degetul Sfântului Andrei, acel Apostol al Mântuitorului, care a predicat creștinismul pe pământul Patriei noastre, în Scythia Minor, Dobrogea de azi. Îmi stăruiau în minte jertfele acestui Apostol, care a fost răstignit pe o cruce în formă de X.

Știam că sfințele sale moaște au fost mutate din Patras, unde își sfârșise viața pământească, la Constantinopol, apoi la Roma, și din nou la Patras.

Pe parcursul celor 7 km până la mănăstirea Ivir, aveam în față, ca pe o călăuză, imaginea acelei cruci pe care, pironit cu capul în jos, Sfântul Andrei îmi arăta drumul spre lăcașul de cult despre care știam că a fost ajutat în timpuri grele cu bani de către luminații voievozi români, adevărați ctitori, așa cum au fost printre alții, Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Radu Șerban, Constantin Ștefan, Grigore Ghica și mulți alții.

În acest drum, făcut cu o mașină de ocazie în care m-am înțeleș cu călugărul grec din ochi și gesturi, nici nu știu când am ajuns la poarta mănăstirii Ivir.

IV. **MĂNĂSTIREA CU CELE MAI MULTE ICOANE FĂCĂTOARE DE MINUNI**

Mănăstirea Ivir este așezată la poalele unui deal, la nici 100 de metri de malurile Mării Egee. Coborât din mașină, mă simt în fața necunoscutului puțin derutat, știind că aici nu voi avea drept interlocutor vreun călugăr român. Când încep să urc pe un drum lat, pietruit cu dale pătrate de bazalt, observ zidurile groase, înalte, care înconjoară mănăstirea și care ascund măreția acestei zidiri religioase. Pe sub o arcadă înaltă, intru sfios, puțin derutat, neștiind cum mă voi înțelege cu călugărul de serviciu de la arhondaric. Când urc cele câteva trepte spre arhondaric, la salutul meu, un călugăr tânăr, înalt, cu o bărbuță roșietică, lunguiată, îmi răspunde într-o franceză impecabilă. Formalitățile au fost simple, fără protocol, fără să mi se ofere băutura specifică muntelui; îmi dă, în schimb, o cheie și mă conduce spre chilia unde urma să dorm. Mi se spune că programul zilnic este același ca la orice altă mănăstire. Deși se servise masa, mă poartă în sala de mese, o încăpere cu o cupolă joasă, albă, unde, singur în fața unui castron cu varză fiartă, câteva măslin și o fructieră cu struguri și mere, îmi spune „poftă bună”, adăugând că, fiind străin, mă va însoți să-mi arate cea de-a treia mănăstire ca vechime în Muntele Athos, după mănăstirile Lavra și Vatoped. După masă, l-am găsit pe acest călugăr cu nume de sfânt, Dimitrie, în cancelaria arhondaricului, având în față un mic pliant și câteva reproduceri după icoanele cele mai vechi pe care le are mănăstirea și pe care mi le oferă ca amintire. În curtea străjuită de un cer înalt, era cald, soare și o liniște de catedrală. Ne oprim în

fața unui paraclis, o mică bijuterie arhitectonică în care se află faimoasa icoană a Maicii Domnului „Portărița”. Îmi spune că icoana a venit singură pe mare, de la Constantinopol. Legenda este legendă, iar călugărul cu o voce stinsă, parcă fără să ne audă cineva, îmi spune că icoana a fost aruncată în apă de o creștină, pentru a o scăpa de mâinile murdare ale păgânilor. Se zice că icoana plutea pe apă, emanând lumină. Când a ajuns la malul mării, aproape de mănăstirea Ivir, călugării încercând să o scoată din mare, n-au putut, icoana depărtându-se de ei. Atunci a venit un monah, cel mai credincios dintre ei, un cuvios, cu numele de Gavril, care fusese de fapt fiul acelei creștine care aruncase icoana în mare, și fără nici o greutate a ridicat de pe apă icoana și au adus-o în mănăstire, chiar la poartă, să fie un fel de pavăză, ferind de rele și ispită pe călugări. Ori de câte ori se încerca aducerea ei în biserică seara, dimineața călugării găseau icoana tot la poartă. Văzând în aceasta un semn dumnezeiesc, călugării au construit special pentru ea un mic paraclis, care este cel pe care îl vizităm; icoana, asemenea altor icoane din Sfântul Munte, este făcătoare de minuni.

Stau și ascult cu înfrigurare această povestioară despre o lume a fabulosului pe care tânărul călugăr mi-a povestit-o ca pe un fapt de viață autentică, fără de care călătorii grăbiți prin mănăstire, nu pot înțelege viața de azi a celor 20 de monahi. Leșind în mijlocul curții mari, pavată cu lespezi de piatră și năpădită de iarbă înaltă, observ că la acea oră părea pustie. Pe fundalul petecului de cer, biserica roșie, sângerie, cu cele trei turle, părea un crucifix imens, ca o scenă biblică pictată de mării renaștentiști. Priveam aceste construcții din jur, solide, cu pridvoare lungi, cu zeci de chilii, din care din când în când ieșea câte un călugăr care cobora zecile de scări încât aveai impresia că zboară. Atmosfera din mănăstire pare învăluită într-un adevărat mister. Din ceea ce îmi spune călugărul, aflu că în mănăstirea Ivir, veche de peste 8000 de ani, „minunile care au avut loc aici de-a lungul secolelor, au fost momente de înaltă trăire”, iar pe sub culoarele întortocheate de sub actualul pasaj, au loc și azi „minuni”, care sunt povestite de călugări în taină și numai credincioșilor creștini. Intrând în acest paraclis, sentimentul aflării unui mare moment din existența mănăstirii îmi umple sufletul de liniște și mi-l purifică. Privind icoana „Portărița” de mari dimensiuni, ferecată în aur și argint, figura Maicii Domnului parcă îți vorbește, încât abia acum înțelegi de ce pelerinii greci, în fața acesteia relicve, bătând mătânii și cu ochii ficși pe sfânta icoană, într-o adorație toată, cer milă, îndurare, izbăvire de păcate, îi cer, într-o credință totală, să le dea sănătate, să-i apere de necazuri și primejdii, să le vindece rănilor și durerile, să plece de aici încărcăți de lumină și credință. Mă

uit cu smerenie la această icoană unicat, împodobită cu zeci de talismane și obiecte de aur, lăsate de mulți credincioși. Cu același glas sfios, călugărul îmi strecoară în inimă alte „minuni” pe care încerc să le notez cu exactitate. În jurul meu au venit câțiva pelerini greci, care vroiau să afle și ei spusele călugărului. Dar, nemulțumiți, neînțelegând limba în care se vorbea, se depărtau ce evidentă nedumerire. Iată că aici, în Sfântul Munte, sunt un privilegiat, un om fericit că pot pătrunde mai dânc în tainele pe care nu orice pelerin le poate afla în această mănăstire. Și, deodată, călugărul reînnoadă o altă povestire, care face din această mănăstire un loc al reculegerii, al inițierii în cunoașterea unei lumi în care sufletul vibrează, te face să retrăiești episoade ale unei existențe care, iată, după secole, rămân amintiri semnificative pe răbojul timpului. Și, deodată, vorbele călugărului mă trezesc din această stare emoțională, vorbindu-mi despre o altă minune petrecută tot în această mănăstire.

Cândva, se confesează părintele, un tânăr, închinându-se la această icoană, a flămânzit. S-a dus la bucătar și i-a cerut un colț de pâine. A fost refuzat. Atunci, mergând prin mănăstire, cu ochii înlăcrimați, în cale i-a apărut o femeie și l-a întrebat de ce plânge. Auzind necazul lui, aceasta i-a dat un ban de aur, zicând: *Du-te înapoi, dă acest ban bucătarului și vei primi pâine!* Bucătarul i-a dat pâine, dar a observat că banu de aur era de la salba de aur a Maicii Domnului, chiar de la icoana „Portărița”. Atunci bucătarul și-a dat seama că femeia aceea fusese Maica Domnului și, căindu-se pentru zgârcenia lui, a primit iertare după stăruitoare rugăciuni. Altă dată, îmi povestește călugărul Dimitrie, monahii, temându-se de foame, de împrușcarea alimentelor, nu au voit să dea de mâncare credincioșilor veniți la sărbătoarea hrămului bisericii. A doua zi, se zice că milioane de furnici cărau grâul din hambare, aruncându-l în mare. Călugării, văzând minunea, au înțeles că au supărat-o pe Maica Domnului, s-au căit și s-au rugat la icoana făcătoare de minuni să-i ierte de păcatul săvârșit. Îndată furnicile au început să care înapoi grâul în hambare. Bătrânii monahi de azi mai spun că, atunci când icoana „Portărița” se va duce din nou spre mare, aceasta va fi dovada că a venit sfârșitul! „Atunci va înceta monahismul în Athos, iar călugării vor trebui să plece din Sfântul Munte, lăsându-se în voia lui Dumnezeu.” Întâmplarea povestită mă cutremură, iar când ieșim din micul paraclis, uitându-mă în curtea mare, văd parcă pe caldarâm, convoaiele de furnici, un șir nesfârșit de minuscule vietăți, care au dispărut brusc auzind toaca cum bătea parcă la porțile inimii, trezindu-mă dintr-un timp zugrăvit cu atâta înțelepciune de acest călugăr, care din când în când spune „frate”.

Știindu-și calitatea de ghid, călugărul reconstituie și alte file din istoria zbuciumată a mănăstirii. Aflu, astfel, că numele Ivir este dovada că mănăstirea a fost construită de gruzinii de odinioară, adevărații întemeietori având numele de Ioan Iberianul și Ioan Tornikios. Pe perețele unei clădiri se mai vede și azi o siglă, datată 1357, din timpul patriarhului Kallistos II, dar așa cum mărturisea călugărul, vechimea mănăstirii este mult mai mare. Și deodată, întorcând filele unui jurnal din timpul călătoriei mele la Tbilisi, în Gruzia, pe care venetianul Marco Polo îl numea „un oraș fără de seamă”, revăd faimoasa biserică Ancishati, veche de 1000 de ani, construită de fiul regelui Vahtang și mă minunez câtă asemănare cu această construcție de la mănăstirea Ivir! Ca și în alte mănăstiri din Munte, viața monahală de aici a cunoscut perioade de înflorire, dar și decăderi și distrugeri cauzate de invazia piraiților și catalanilor. Se spune că grație unor împărați paleologi, a împăratului Serbiei, Ștefan Dușan, și al principilor georgieni și români, mănăstirea a reînviat, călugării săi pornind nu o dată, după ajutoare, până în Țările Române.

Parcurgem curtea interioară, grandioasă, pietruită cu dale mari de granit, străjuită de clădiri solide, cu pridvoare lungi, înguste, cu hrube și ganguri care făceau legătură între construcții. Ele dovedesc că mănăstirea a fost concepută și ca o fortăreață, bine întărită, încât în fața invaziilor putea fi apărută cu strășnicie din interior. Aici, ca și în alte mănăstiri din Muntele Athos, prezența macaralelor, a buldozerelor, a grupurilor electrogene face mult zgomot, deoarece o aripă a mănăstirii, roasă de timp, este, în prezent în curs de restaurare. Călugărul Dimitrie încearcă să-și amintească ceva despre insurecția greacă din acel an, despre secularizarea averilor mănăstirești făcute pe timpul lui Cuza, legea dezmoștenindu-i de imensele averi românești închinatelor Muntelui Athos, dar aluziile sunt vagi, confuze, ele fiind doar niște ecouri, auzite de la alții, el neînțelegând realitățile din acea epocă istorică.

Privindu-le, parcă mă văd în Catedrala Isakievski Sobor din Petrograd, alături de arhitectul Pompiliu Macovei și de minunata sa soție, pictorița Ligia Macovei, privind cupola imensă susținută de 32 de coloane de granit roșu și mă tulbur. Atunci, acolo, m-am simțit umilit pentru prima dată într-o mare Catedrală. Ateismul stalinist triumfase, transformând biserica într-un muzeu oarecare. Nu mai avea nimic sfânt în ea. În locul picturii murale, decopertate, au fost puse 100 de picturi ale „marelui Lenin”. M-a cutremurat această aducere aminte, dar m-am încălzit privind pictura luminoasă din Katolikosul mănăstirii Ivir.

Ne oprim în fața Katolikosului bisericii centrale, vopsită în exterior în roșu sângeriu, solemnă, măreață, care se înscrie în spațiu în

toată splendoarea ei, fără a rupe echilibrul curții, străjuită în colțul stâng de un vechi turn de apărare, cu 4 crenele, far și pavază în vremuri grele. Biserica, purtând numele „Adormirea Maicii Domnului”, se zice că ar fi fost construită în secolul al XI-lea. Când am pătruns în interiorul ei, am constatat că slujba se terminase demult. Admir în voie frescele din secolele XVI – XVIII, realizate în stil neo-bizantin, cu registre de sfinți cu fețe prelungi și bărbi lungi, cu figurile luminoase aureolate de nimb. Stau minute în șir în fața catapetesmei, o lucrare impresionantă, masivă, cu vechi ornamente vegetale, ghirlande de struguri și trandafiri, cu porțile împărătește încrustate cu intarsii de argint de un rafinament desăvârșit, cu un candelabru imens, cu zeci de brațe, dăruit în anul 1818 de arhimandritul Kiril al Moscovei. Suspendat de nava centrală a bisericii, susținut de lanțuri aurite masive, el domină interiorul, încât, privindu-l, te simți mic, copleșit de masivitatea acestui colos, suspendat de băierile cerului. Am găsit aici atâta liniște, atâta lumină caldă, încât te învăluia singurătatea. Călugărul mă conduce prin cele șase paraclise laterale, unde stau orânduite ca într-un muzeu zeci de relicve și unde atotputernice sunt întunericul și veșnicia. Ne oprim apoi în fața unei alte capele, construită cu sprijinul domnitorilor români în 1710 și decorată cu fresce de o mare frumusețe în anul 1714. Călugărul Dimitrie se sfiște sau nu știe să-mi spună numele domnitorului român care a contribuit la construcția acestei biserițe. Cu voce tare, rostesc numele unor domnitori, posibili ctitori. Îi citez, pe rând, pe Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Grigore Ghica, Radu Șerban care au ajutat cu bani și odoare prețioase această mănăstire, dar, buzele monahului stau închise, figura lui pare împietrită, mută. Poate-i un blestem, o enigmă, un legământ, vreo afurisenie, sau un alt însemn, necunoscut mie, încât aproape tot ce este românesc în Muntele Sfânt, să fie șters cu buretele timpului pentru totdeauna. Caut în ochii monahului, plecați spre pământ, poate rușinat că nu-mi poate destăinui lucruri sau fapte care au devenit tabu-uri, peste care a trebuit să cadă colbul uitării.

Continuându-ne drumul prin incinta mănăstirii, citindu-mi pe față o oarecare nedumerire în legătură cu explicațiile pe care mi le-a dat, se oprește lângă un gang, se uită în toate părțile pentru a se convinge că nu e nimeni pe-aproape și, puându-și mâna ca o pâlnie la urechea mea dreaptă, îmi spune:

— Un călugăr bătrân, care a murit, mi-a mărturisit că, într-o epistolă a Sinodului din Careia, se spunea printre altele că, pretențiile unor țări creștine că ele au sprijinit total mănăstirile din Muntele Athos și că datorită acestui fapt ele au supraviețuit, sunt o exagerare. Paternitatea Greciei asupra mănăstirilor din Sfântul Munte este totală și

absolută, încât pretențiile străinilor de a fi stăpâni ai unor mănăstiri trebuie combătute printr-o tăcere totală...

Călugărul, a cărui figură parcă luase o altă înfățișare, acum pentru prima dată îi văd obrazul brăzdat de zbârcituri adânci, avea niște ochi mici, foarte negri, care m-au străfulgerat. Citindu-mi pe față nedumerirea, faptul că am bănuț că și aici, în Muntele Athos, adevărul poate fi denaturat, sau că nu poate fi spus, ca să mă liniștească, adaugă, ca o profeție:

— la aminte, domnule, aici, în Muntele Sfintei Fecioare, pentru noi, „viața-i scurtă și moartea... lungă! De asta nu mă grăbesc. Aici moartea vine încet, păcatele atârnă, îți netezești singur drumul dar, până acolo sus, mai este mult!

Încerc să răstălmăcesc aceste gânduri în timp ce vroiam să văd nestematele comori ale bibliotecii. Intrarea se dovedește imposibilă. Cele 2000 de manuscrise și sutele de obiecte de cult: cruci, icoane, vase, broderii cusute cu fir de aur, mitre, așa cum este cea a patriarhului Denis al IV-lea, unicat în Munte, cărți ferecate cu miniaturi aparținând școlii gruzine și armenesti, toate aceste comori de artă inestimabile, în sezonul rece sunt de nevăzut, deoarece clădirile care le adăpostesc sunt închise.

Nu am timpul necesar să mă opesc măcar la unele din cele 11 schituri și peste 30 de chilii din subordinea mănăstirii, deoarece, în aceeași zi, doresc să ajung la mănăstirea Stavronichita, care mi s-a spus că este situată pe pantele unui munte, la numai 8 km depărtare. Ieșind din incinta mănăstirii, călugărul îmi arată coama unui munte care se înfige în mare. Acolo, dincolo de muntele acela, se află o mică bijuterie, la care însă nu se poate ajunge decât pe o cărăruie, îngustă și plină de liane, de o mare frumusețe, cu urcușuri și coborâșuri ușoare, în care florile de mirt și leandru răspândesc un miros amețitor. Este, adaugă călugărul, o călătorie de vis, „unică” dar, pentru noi călugării, este ca o scară care urcă spre cer, iar pentru dumneavoastră, ca pelerin, este un drum al smereniei; cine ajunge acolo, se va simți aproape de Tatăl ceresc!

V. URCUȘUL SPRE MĂNĂSTIREA STAVRONIKITA

Încurajat de călugărul Dimitrie, îmi iau inima în dinți și cobor pe drumul pietruit care duce la debarcader. Scrutând pintenii unor stânci care se înfig în mare, încerc să-mi imaginez acest drum temerar,

pe care știam că l-a parcurs marele scriitor grec Kazantzakis. Cărăruia se pierde ca un fir de beteală prin stâncăria sălbatică ce pornește chiar de la pontonul unde acostează vapoarele. O măsuror cât văd cu ochii, dar undeva în depărtare, dispare. O altă cărăruie, îngustă, prin care pătrunde doar un om, este însemnată cu o săgeată roșie, care pornește prin pădure, indică drumul ce duce spre Careia. Nu mă încumet să iau o hotărâre, mi-e frică. Întrebărilor pe care le adresam pe franțuzește unor muncitori greci, care acopereau cu bucăți mari de piatră o nouă cherhana, chiar pe malul mării, nu le găsesc răspuns, ei neînțelegând mesajul meu. Am totuși un dram de noroc. Pe lângă mine, venind din spre mănăstirea Karakalu, trec doi excursioniști nemți, tată și fiu, pe care, întrebându-i încotro merg, îmi spun că aveau aceeași țintă ca și mine, mănăstirea Stavronikita. Vorbeau un pic de franceză, încât consultându-ne, scoțând din rucsac o hartă, îmi indică drumul prin pădurea din față.

Intrăm prin pădure, o oază de verde crud, care ne ferea de soarele arzător, sorbind cu nesăț aerul curat și îmbălsămat de mirosul florilor de mirt. Mă las acum în voia sortii, a necunoscutului, și încep să urc.

Mergem pe sub acest veritabil tunel al timpului, care păstrează o răcoare ce-ți umple sufletul de o liniște divină, neîntinată de nici o pasăre în zbor. În cale nu ne-a ieșit nici un șacal, porc mistreț, șarpe sau viperă, totul părea încremenit, lipsit de viață. Mărunt cum sunt, îndesat și cam grasuț, încercam din toate puterile să mă țin după călăuzele mele, oprindu-mă din când în când să-mi recapăt răsuflarea, să trag aer adânc în piept, să-mi șterg șiroaiele de sudoare, să înving oboseala și chiar frica la gândul că această călătorie poate fi plină de neprevăzut.

Uneori, cei doi străini se depărtau de mine, erau mult mai tineri, obișnuiți cu acest urcuș abrupt. Surprinzător, din când în când, tatăl și fiul se opreau așteptându-mă sau ajutându-mă la poticnelile mele, săltându-mă ușor peste colțurile ascuțite ale unor stânci ce păreau gata să se prăvale în abis cu mine cu tot. Când pădurea se rărea, când coboram până la malul mării, având în față întinderea nesfârșită a apei, cu acel cântec de valuri mișcătoare, ne opream, beam o gură de apă, ne făceam fotografii, iar eu, fără să mă vadă ei, îmi făceam semnul crucii. Ne îndemnam apoi la mers, convinși că după tăpșanul care ne ieșea în cale, vom vedea mănăstirea. Dar, „fata morgana” continua să ne ispitească și luam din nou pieptiș cărăruia care părea că, pe măsură ce înaintam, se tot îngustează și că ne vom trezi în fața unui obstacol de netrecut. Într-o viroagă, ne apar ca o mană cerească câțiva zeci de butuci de viță de vie, cu ciorchini de struguri albi, mărunți și stafidiți,

care atârneau ca niște cercei pe arcul albastru al cerului. Ne-am oprit și am ciupit cu sfială câte o boabă, gândindu-ne că nu e permis să ne înfruptăm din munca vreunui schimnic a cărei chilie am observat-o stând agățată ca un cuib de rândunici pe peretele unei stânci ascuțite. Ajungem apoi din nou la țărmul mării. Ne descălțăm și, pe nisipurile mișcătoare, moi, simțim răcoarea apei care bolborosea cu unduiri binefăcătoare, înprospătându-ne forțele.

Dintr-o căsuță, un fel de cherhana stingheră, se ivește un călugăr pipernicit, cu spatele încovoiat, cu îmbrăcămintea cam soioasă, cu capul țuguizat. Bătrânețea îl urâtise, parcă era o figură mefistofelică, mișcărilor lui un fâlfâit de aripi, părea un lcar gata să se prăbușească. Îl privesc cu curiozitatea cu care te uiți la o apariție misterioasă, dar, uitându-se la noi, am înțeles că ne întrebă de unde suntem. Când aude că eu sunt român, fața i se înseninează și-mi spune că de treizeci de ani de când duce viața de schimnic nu a întâlnit vreun pelerin din Țară. Uitându-se cu o oarecare uimire spre mine îmi spune:

— Ești curajos bătrâne, că la vârsta dumitale te încumeți pe un drum lung și anevoios, dar urcându-l în credință și smerenie, te vei mântui!

Privindu-i fața lată, arsă de soare, mi s-a părut un profet, și i-am sărutat mâna. Cei doi străini s-au uitat la mine cu evidentă curiozitate, când părintele a făcut semnul crucii și m-a îmbrățișat. Întâlnirea cu acel călugăr la malul mării are semnificația unui mister pe care încerc și azi să-l dezleg; n-am apucat să-l întreb cum îl cheamă, ce știe despre alți schimnici români, rătăciți prin aceste văgăuni, deoarece s-a despărțit de noi cu iuțeală, dispărând ca un înger.

Trecuse peste o oră de drum, iar mirajul cărării continua să ne atragă; eram copleșiți de sălbăticia locurilor și mai ales nedumeriți că, în drumul nostru, am întâlnit acel pustnic român care vedea în călătoria noastră temerară un act de mare curaj. La un moment dat, cărăruia devine tot mai abruptă, o urcăm agățându-ne de crengile unor copăcei fragili. În sinea mea mă întrebam dacă nu cumva am rătăcit drumul. În mici petece de lumină priveam cu nesaț ochiurile de apă ale mării, semn că suntem pe drumul cel bun. Urcăm încă o culme domoală și, pe neașteptate, la numai o aruncătură de băț îniantea noastră ne apare mănăstirea cu unul din zidurile estice, ca un pinten sprinjinindu-se direct pe întinderea mării. Profilată spectaculos pe albastrul cerului, biserica Stavronikita, construită din piatră roșietică, asemeni unui far, în vârful căreia se află turnul înalt, cu patru crenele, ne apare ca o navă celestă, ieșită din mare. Văzând-o mai de aproape mi s-a părut că am în fața ochilor imaginea castelului Bran transplantat aici de mâini dumnezeiești.

Prin forma construcției, înfiptă în vârful unei stânci, mănăstirea pare mai degrabă o fortăreață, o stampă din Evul Mediu care, prin poziția sa, la jumătatea de nord-est a Muntelui Athos, a jucat un rol strategic.

De aici, din turnul său, monahii aveau sub priviri mișcările vaselor cruciaților care puseseră cândva stăpânire pe toate insulele grecești. Mănăstirea, așa cum ne-a spus ultimul călugăr care ne-a condus în incintă, este cea mai mică din Muntele Athos, și singura care dispune de un apeduct, vechi de peste 500 de ani, pe lângă care trecem, și unde apa limpede este tulburată de miile de păstrăvi jucăuși, speriați de prezența noastră. Deci, acesta-i apeductul construit de Șerban Cantacuzino, îmi zic. Călugărul, un om înalt, de peste 40 de ani, are o figură sălbatică, dar și copilăroasă: pare un fel de faun neîmbânzit, se bucură nespun că vede picior de om călcând pe aceste locuri greu accesibile unor pelerini străini. Cu un smoc de chei de toate dimensiunile în mână, după ce ne oferă tradiționala băătură și un pahar de apă rece, ne invită în incinta mănăstirii, cu zeci de chilii, cu pridvoare supraetajate, în care locuiesc numai câțiva monahi. Este atâta răcoare în această miniaturală curte interioară, încât peticul de cer de deasupra noastră, parcă se prăvălește peste noi. Câteva coridoare cu bolti joase duc undeva în adâncul stâncii, unde ni se spune că sunt locuri tainice, în care în secolele XVI-XVII, când ajungeau aici năvălitorii de toate națiile, călugării își găseau un adăpost sigur. Nici el, până azi, nu a avut curajul să pătrundă în toate ungherele și celulele în care și-au sfârșit zilele, cândva, zeci de monahi. Impresionează curățenia curții interioare, zidurile clădirilor de un alb imaculat, turnul înalt care se ia la întrecere cu zveltețea unui chiparos, care sparge cerul. Ni se dau câteva explicații despre întemeietorii acestei mănăstiri. Tradiția spune că aici, cândva, a fost locuită o chilie locuită de călugării Nichita și Stavros. Un alt izvor spune că fondatorul mănăstirii ar fi un ofițer al împăratului Tzimisces. Alții spun că ar fi patriarhul Nicetas, datând din anul 1012. Călugărul, cu atâtea argumente, vrea să ne demonstreze că ne aflăm în incinta celei mai vechi mănăstiri din Muntele Athos. În decursul secolelor, pirății au trecut, nu o dată, prin foc și sabie mănăstirea. Dar, în 1533, într-un document se spune că egumenul Grigore o reface, iar mai târziu printre cei care ajută mănăstirea cu danii în obiecte și bani a fost și principele valah Alexandru Ghica. Pronunțarea numelui unui voievod român îmi trezește curiozitatea să-l întreb și despre alți domnitori care au ajutat mănăstirea. Observ că monahul ne arată unele dărâmături care vorbesc de incendiul din timpul războiului de independență al Greciei din 1821, când chiar monahii au trecut la insurecție, numărându-se printre revoluționari. Figura mefistofelică a călugărului se încălzește, se transfigurează,

încercând să-mi strecoare în suflet cât mai multe date și întâmplări pe care documentele din mănăstire le consemnează, fiind izvoare de istorie adevărată. Ascultându-l pe monah, aveam sentimentul că trăiesc un vis, iar moleșeala care mă cuprinsese mi-a închis pentru o clipă ochii, reînvind, prin glasul stins al acestui călugăr-magician, veacurile de înflorire și decădere a mănăstirii, când domnitorii români veneau în ajutorul călugărilor chinuți de vitregiile vremii, trimitând din Țară materiale de construcție, meșteri și punji de aur pentru a reface acest locaș de cult trecut nu o dată prin foc și sabie.

Cu o cheie „vrăjită”, ne deschide ușa metalică, grea a bisericii centrale, închinată Sfântului Nicolae. E o mică bijuterie arhitectonică. Picturile, distribuite în trei registre, reprezintă nașterea lui Hristos, Martiriul sfinților, Adormirea Sfântului efreem din Syros, Cina cea de taină, înălțarea Domnului. Figuri de sfinți spiritualizați sunt zugrăviți în culori potolite, totuși de o mare prospețime. Privind aceste fresce simple, clare, senine, bine conservate, la flăcările tremurânde ale lumânărilor, ochii mi s-au oprit pe figura imensă a Pantocratorului, pictată de meșterii cretani Teofan și fiul său Simeon, lucrare prin care au dorit să reliefeze frumusețea lumii, puritatea formelor, înobilând-o nu numai cu forță dumnezeiască, dar și cu viață veșnică din însăși viața lor. Micul altar, sculptat din lemn de trandafir, cu motive florale, cu încrângături de ciorchini de struguri și frunze de lotuși, este opera de o viață a egumenului Grigore din Chios. În această liniște desăvârșită, tulburată de pașii noștri, mi-am odihnit sufletul privind icoana din mozaic a Sfântului Nicolae care tronează în ipostaza sa de patron atotputernic. O dată pe an, icoana este scoasă la lumina zilei și slujită de un sobor de preoți, la ea închinându-se nu numai monahii, ci și creștini veniți din toată Grecia. Din tot ce încearcă să-mi strecoare în suflet călugărul, i-am simțit frământările înstrăinării de lume, izolarea în care trăiește, dorința de a dialoga, de a se destăinui străinilor, de a le trezi interesul pentru vizitarea acestei bijuterii. Îi ascult micile necazuri, faptul că pentru prima dată i-a secat iazul cu păstrăvi, că zarzavaturile, hrana lor de bază, s-au uscat înainte de vreme, că fructele sunt puține încât unii bătrâni mănâncă, numai o dată pe zi, pesmeți muițați în apă. Leșind din biserică, puțin stingherit, îl rog să-mi arate strana de lângă unul din stâlpii pridvorului, despre care, academicianul Virgil Cândea scria că a fost dăruită în 1614 de mitropolitul Macarie al Moldovei. Călugărul dă din umeri: poate fi acolo, arătându-mi unul din stâlpii pridvorului. Dar un epitrahil dăruit de logofătul Gavriil în 1555, se mai păstrează? Totală tăcere. Dar un văl liturgic, oferit mănăstirii în 1879 de lenăchită Văcărescu, mare vistier al Țării Românești, pe unde o fi? Văzând intere-

sul meu crescând pentru cunoașterea legăturilor de suflet dintre voievozii români și lăcașurile sfinte din Athos, parcă descărcându-și sufletul, mi-a amintit de Radu Paisie care, prin ajutoare bănești, a contribuit la refacerea acestei biserici și a incintei, despre Matei Basarab care dă ajutoare și face mari donații pentru renovarea și întreținerea mănăstirii. Numele lui Șerban Cantacuzino îl rostește mai des, iar arătându-mi clopotnița, care zvâcnește ca o navă spre cer, îmi spune că ea și apeductul pe care l-am văzut au fost construite de acest domnitor în anul 1680. Arătându-mi latura de vest a unei clădiri masive, ce închide într-un patruleter curtea interioară renovată recent, îmi pomeneste numele domnitorului Alexandru Ghica, când, după incendiul din 1741, restaurează integral biserica și chiliile înconjurătoare, dându-le înfățișarea de acum.

Pe măsură ce-mi face aceste mărturisiri care-mi umplu sufletul de bucurie, uitându-mă la ceas, inima mi se chircește la gândul că va trebui să mă întorc singur la mănăstirea Ivir. Spunându-i călugărului despre frica pe care o am, la gândul reîntoarcerii de unul singur, gândindu-mă la capcanele drumului atât de greu, prietenește parcă, părintele mă bate pe umăr, face semnul crucii spre mine, a binecuvântare, și îmi spune:

— Nu vă speriați, drumul a fost o încercare, o luptă permanentă cu necunoscutul, cu forțele nevăzute ale răului, dar ați ajuns cu bine aici și, râzând, îmi spune că dacă nu m-aș fi încumetat să vizitez mănăstirea Stavronikita, nu m-aș fi întâlnit cu umbrele strămoșilor mei. Izbânda dumitale este un semn al credinței și Dumnezeu v-a ajutat!

Călăuzele mele din temerara călătorie, cei doi nemți, urmau să-și continue drumul spre mănăstirea Vatoped, spre nordul peninsulei Calcidice. Văzându-i grăbindu-se la drum, m-am simțit singur și îngândurat, pentru prima dată sunt străin într-o țară străină, iar frica de reîntoarcere de unul singur spre Ivir, îmi apăea ca o grea încercare. Dar așa cum mi s-a întâmplat de multe ori în timpul călătoriei mele în Muntele Athos, și de data asta „o altă minune“ îmi luminează sufletul, văzând că trei tineri greci, de la un Institut de Teologie din Salonic, abia sosiți să viziteze mănăstirea, îmi spun într-o franceză aproximativă, că îmi pot fi tovarăși spre mănăstirea Ivir, dar că ei nu cunosc drumul. Timp de aproape o oră, cât ei vizitează mănăstirea, stau pe o terasă, cu vederea spre mare, mângâiat de razele soarelui, a cărui văpaie se domolise, și privesc cu nesaț întinderea mării și un punct negru, o insulă al cărei nume nu-l știu. Sunt atât de liniștit încât apoi, de unul singur, fac înconjurul zidului mănăstirii, pătrund în grădină și mă uit cu uimire la niște măslini, cu fructele negre, dar mici. Totul este uscat, pământul

de o culoare alburie, amestecat cu pietricele gri îmi dă senzația că mă aflu într-o lume selenară, asemănătoare cu peisajul israelian, cu acea întindere de pustiu care făcea legătura între Tel-Aviv și Marea Moartă. Mă plimb pe lângă viaductul construit cândva de Șerban Cantacuzino și mă minunez că prin soliditatea sa a înfruntat cu bine peste 300 de ani. Îi mângâi zidurile groase peste care și-au pus amprenta micile răni ale timpului. Mă plec și iau din iaz un pumn de apă cu care îmi răcoresc fața. Simt acea învioreare pe care mi-o dădea apa sfințită cu miros de busuioc din bobotezele copilăriei, lăcrimez de emoție și-mi fac semnul crucii. În gestul meu era poate și un semn al recunoștinței pentru strămoșii mei, pe care timpul i-a aureolat cu nimbul legendei. Când întorc capul spre mănăstire, cei trei tineri greci îmi fac semne, fiind gata de drum. De data aceasta, drumul de întoarcere spre mănăstirea Ivir mi s-a părut mai scurt și, evident, mai accesibil.

Am ajuns la mănăstirea Ivir la cumpăna înserării. Masa se servise demult, așa că în chilia mea schimb câteva vorbe cu călugărul Dimitrie despre drumul meu temerar și bucuria de a fi văzut o mică bijuterie a Athosului. Liniștea s-a lăsat din nou în mine și mă rog să nu pierd starea euforică de înălțare pe care o trăiesc. Mă înfrupt din ciorchinele de strugure pe care îl găsesc pe masă, și mulțumindu-i călugărului, m-am lăsat în brațele Celui de sus, într-un somn profund, fără vise. Deși am auzit clopotul care ne chema la slujba de dimineață, știind că voi pleca spre Careia cu autobuzul de ora 8, adorm din nou, legănat de vise scurte. Gândul că voi ajunge la mănăstirea Vatoped, farul cel mai nordic al Athosului, așezată în acel golf care închide ca într-un inel ochiul de apă în care ancorau corăbiile cu meșteri români veniți să reconstruiască acest așezământ de cult, îmi reînnoiește forțele și încrederea că voi ajunge cu bine în acel colț sălbatic, departe de zgomotul lumii.

VI. MÂNĂSTIREA VATOPED – UN COLȚ DE RAI

Ca să ajung la Vatoped, într-un „colț de rai” ascuns într-unul din golfurile Muntelui Athos, a trebuit mai întâi să mă reîntorc în Careia, micul oraș sinodal, situat în inima peninsulei, care, de data aceasta, mi s-a dezvăluit în adevărata splendoare a unei dimineți peste care soarele își revărsa căldura molatică.

La acea oră strada principală era pustie. Doar în fața prăvăliilor, patronii, călugări bătrâni, cu fețe osoase și bărbi lungi, își așteptau clienții să cumpere portocale, pepeni și mai ales struguri brumării cu boabele

cât nuca de mari, aduse în zori de la Salonic. Intru într-un magazin de forma unei scoici. Cumpăr câteva vederi. Călugărul mă privește, simte că sunt străin. Mă studiază, înțelegându-mi stânjeneala. Instinctiv, punând mâna pe niște mățăunii, întreb în românește cât costă! Prompt, într-o aromână cântată, îmi spune „Tu arâmân“. „Nu, eu sunt român, din România“. Întâlnirea cu acest frate arâmân, pierdut în muntele Athos a fost scurtă deoarece intrând doi călugări, limba greacă a curmat firul unui posibil dialog cu un frate care nu-și uitase limba și obârșia. L-am văzut apoi luând din rafturi baloturi de gabardină neagră, iar cu metrul, creta albă și foarfeca, același arâmân, devenit croitor, a început să croiască anterie. În tot ce făcea, era un adevărat ceremonial.

M-am lăsat desfătării clipei pe care mi-o dădea Dumnezeu, încât lumina ce pătrundea prin ușa deschisă mi-a inundat sufletul. Eram fericit că văzusem un strămoș de-al meu care nu-și uitase mama – limba română!

Aici, în Muntele Sfânt, toate muncile, de la pregătirea hranei, grădărit, culesul fructelor, măcinatul grâului, pregătirea compoturilor și a faimoasei băuturi uzo, sunt făcute de mâinile osoase ale călugărilor, fiecare, vârstnic sau tânăr, știindu-și ca la carte obligațiile zilnice, și mai ales „păcatele“ pe care și le ispășesc în post, rugăciune și sacrificiu. Dintr-o cofetărie, un călugăr tânăr, sfios, mă invită să beau un pahar de ceai, pe care îl sorb, stând la o masă sub un umbrar. Când încerc să-i ofer 100 de drahme, mi le restituie, spunând că este gratuit, deoarece „ritualul“ face parte din obiceiurile localului. Vis-?-vis era instalată cabina telefonului public prin satelit. Realizez că este momentul să dau un telefon prietenului meu, Mircea Andrei, consulul general român de la Salonic. Cartela magnetică o găsesc greu în fundul rucsacului. Sunt norocos. Îmi răspunde chiar consulul general care „mă ceartă“ că nu l-am sunat, că nu știa de unde să-mi ia urma.

Mă plimb din nou pe strada comercială a Careii, privind vitrinele magazinelor, aranjate cu mult gust și , mai ales, privesc cu interes arhitectura specifică grecească, cu clădiri cu un singur cat și cu verande lungi, cu grilaje de fier forjat, pe care stau agățate ghivecele cu flori care-și desfac petalele, având forme și culori desprinse parcă din pânzele lui Luchian și Tonitza. Mă uit la stâlpii de piatră ai acestor „pălățele“ împodobite cu stucaturi în formă de foi de acant și viță de vie, care susțin aceste „grădini suspendate“. Ochii mi se închid și visez la casele de pe strada principală din Bistrița-Năsăud. Asemănarea este izbitoare. Ochii iscoditori descoperă pe unele balcoane figuri serafice de călugări, plecați peste balustrade, dând parcă „bună dimineța“ soarelui care le mângâie fețele obosite de nesomn, dintr-o noapte de

privegheri. Abia acum, în această stradă aproape pustie, plimbându-mă, privesc străduțele care pornesc de aici, din centru, ca niște raze, cu case îmbătrânite, unele gata să cadă, dar care se țin lanț până spre poalele pădurii. Văzând aceste construcții vechi și noi, cu arhitectura lor specific montană, cu grădini pline de măslini și plantații de smochini, mi se strânge inima știind că în multe din aceste case trăiesc, în post și rugăciune, câte 1-2 călugări, uitând de lume și de nume. În acest oraș, a cărui dimensiune o percep abia acum, în care ar putea locui aproape 50000 de suflete, viața abia pâlpâie, fiind întreținută de numai câteva sute de oameni. Sentimentul că te afli într-un oraș în care, încet, dar sigur, se stinge o lume, sub povara anotimpurilor vieții, mă întristează. Nici gălăgia pe care o face un grup de tineri de la Seminarul Teologic, care funcționează în incinta mănăstirii „Sfântul Andrei”, nu mă convinge că ei vor ști să preia din mers ștabela credinței pe care încearcă să o mențină cea mai mare parte a monahilor ajunși la vârsta senectuții. La umbra unor măslini, dar plini de roade, aștept cu înfrigurare vreo mașină de ocazie, pentru a ajunge la mănăstirea Vatoped. Aștept, privesc, mă plictisesc. Abia peste 3 ore trece un „Gaz”, iar la un semn sfios pe care îl fac într-o doară, călugărul de la volan oprește, se uită la mine, văzând în „muțenia” mea un om neajutorat. Spun doar atât: „Vatoped”.

Distanța de peste 20 km o parcurg trecând, prin aceiași ochi ai sufletului, peisajul unic, care taie în diagonală, prin chiar inima lui, bătrânul Athos. Drumul în serpentină urcă spre partea cea mai nordică a peninsulei. Îl parcurgem înțelegându-ne „prin semne”, iar în muțenia mea doar ochii rămâneau pironiți pe unele coline, amestec de păduri pitice, castani și bălării. Ici-colo, pe povârnișuri, apare câte o chilie, înghițită repede de pâlcuri de castani sălbatici și chiparoși. Când ajung pe un platou, privind în vale luciul de apă al golfului Mării Egee, văd, în toată splendoarea lor, contururile clădirilor masive și turnurile bisericii și ale paracliselor care dezvăluiau ochilor grandoarea mănăstirii Vatoped, o fortăreață, considerată cea mai frumoasă construcție din Sfântul Munte.

Deși mănăstirea este înconjurată de ziduri înalte, de jur-împrejurul ei răsar, ca ciupercile, căsuțe mici, cu cerdacuri înalte, semn că în ele trăiesc schimnici, sau muncitori greci, care, și aici, restaurează sau reconstruiesc din temelii părți din clădirile distruse de vreme. Făcând o plecăciune celui care mă adusese, încercând să-i dau niște drahme, îmi oprește cu mâna gestul, și, surprinzător, scoate un șirag de mătăanii negre și mi le oferă. Gestul mă impresionează, încercarea mea

de a spune ceva, este de prisos, călugărul deja demarează, mașina pierzându-se într-un nor de praf.

Starea de mulțumire mă copleșea. Eram fericit că și aici, așa cum mi-a spus părintele stareț al Mănăstirii Prodrumu, se află călugărul român Gavril. Mă opresc în fața unei chilii ca un post de grăniceri unde, la pronunțarea numelui monahului Gavril, „paznicul“, un călugăr bătrân, îmi face semn să iau loc pe un scaun și nu știu cum, prin ce minune, nu au trecut nici 5 minute și am simțit pe spatele meu, ca fâlfâirea unei aripi de înger, mâna călugărului român. Când l-am privit în ochi, i-am văzut câteva lacrimi de emoție, mărturisindu-mi că de mult n-a mai trecut pe la Vatoped vreun pelerin român. Mă uit la această figură serafică și o barbă neagră ca pana corbului, de o frumusețe angelică, cu trăsături fine, cu ochi negri, lucitori, purtând o camilafcă dându-i aerul unui patriarh. Fericit de întâlnire, îl întreb:

— Părinte, figura dumitale mă impresionează atât de mult, încât parcă ați venit dintr-o altă lume. Cine v-a dat această voce atât de caldă, plină de smerenie, care te unge la suflet?

— Postul și credința susțin sufletul; încearcă și te vei mântui!

Timp de câteva ore, discut cu părintele Gavril despre viața monahală din Sfântul Munte, despre istoricul multor mănăstiri, despre tradiție și inovație în ceremonialul de înmormântare, despre relațiile cu Patriarhia din Constantinopol, despre statutul călugărilor români din Sfântul Munte și multe altele. M-au uimit judecățile lui de valoare, gândirea sa profundă, vorbele limpezi, elevate, dublate de o mare inteligență și bunătate sufletească. Mi-am dat seama că aveam în față un tânăr călugăr, care știe să-ți picure în suflet ceva din evlavia lui. Deși foarte tânăr, călugărul Gavril rămâne pentru mine cea mai spiritualizată figură a unui român care se încălzește la flacăra trecutului, știind ca „la carte“ toate evenimentele și minunile întâmplare cândva în această mănăstire, dar, în același timp, fiind „cronicarul român“ din Sfântul Munte care a acumulat pe răbojul timpului toate informațiile despre legăturile mănăstirii cu Țările Române. Mi s-a spus că sunt desigur și alți călugări români, unii uitați prin chilii sau prin peșteri, unde se ajunge greu. Am aflat câte ceva despre viața și supușenia în fața lui Dumnezeu a părintelui Meletie de la chilia „Sfântul Ipatie“, sau părintele Spiridon de la mănăstirea Xiropotamu, dar neputând ajunge la ei, sfințenia cuvioșeniei lor o reprezintă acest călugăr care mă uimește prin gândire și erudiție.

Deși am înțeles că avea unele obligații „știute numai de el“, după ce mă cazez într-un dormitor de 6 paturi, locuit numai de doi turiști englezi, izbutesc ca numai într-o singură zi să vizitez și să aflu câte

minuni s-au întâmplat aici și, mai ales, să văd cu ochii inimii însemnele lăsate de voievozii români, care se dezvăluie privirii, emoționându-te până la lacrimi. Împreună facem un tur de orizont în incinta acestei mănăstiri, a doua ca mărime în Muntele Athos, fondată, conform unei tradiții, la sfârșitul secolului IV de împăratul Teodosie I. Călugărul este puțin sceptic de o asemenea ipoteză, adăugând că alți cercetători vorbesc despre întemeierea mănăstirii în prima jumătate a secolului X, sau chiar sfârșitul secolului al XII-lea. Sigur, tot ce văd, forma curții poligonală, pietruită cu dale, clădirile înalte cu zeci de încăperi, turnul de apărare cu ceas, biserica centrală și paraclisele, culoarele boltite cu cărămidă de șamotă, pridvoarele lungi, sprijinite de stâlpi sculptați în lemn masiv sunt dovezi ale vechimii mănăstirii, iar cerul de deasupra curții le înveșmăntează cu voalul unei liniști în care totul pare încremenit. Nu am zărit la acea oră de prânz nici țipenie de om, deoarece, așa cum îmi spunea călugărul Gavril, aici, monahii, mulți dintre ei foarte bătrâni, își petrec mai toată ziua în chilii fără paturi, rugăciunile și somnul de o clipită reprezentând o permanentă legătură cu Dumnezeu.

Îmi spune că edificiul cel mai prețios al mănăstirii Vatoped este în primul rând biserica centrală, construită în anul 1426. Intrând în ea, cu un sentiment de mândrie, îmi arată icoanele împărătești de la catapeteasmă. Figurile sfinților atât de umane, prospețimea culorilor, simțul proporțiilor, asemănarea cu catapeteasma mitropoliei din Iași mă cutremură. Călugărul îmi înțelege starea și adăugă cu o voce tare:

— Da, ați intuit ceva, toate acele icoane au fost dăruite în anul 1635, de către domnitorul Matei Basarab. În ele regăsești canoanele religioase și pecetea originală a școlii de pictură românești pe care o s-o regăsiți în mai toate mănăstirile, atât din Moldova cât și din Țara Românească. Purtând numele „Adormirii Maicii Domnului“, biserica construită în cel mai autentic stil bizantin, cu o pictură murală reprezentând scene biblice, este de o mare simplitate, figurile sfinților expresive, umane, contrastează cu implantarea unui imens mozaic, viu colorat, unicat în Muntele Athos. Figurile sfinților par încremenite, spiritualizate, ochii lor pândind numai cerurile înalte, cu stele palpând printre norii bucălați și alburii. În interiorul acestei mănăstiri am simțit legătura intimă cu forțele naturii misterioase, cu drumurile celeste, dumnezeiești, ale infinitului. Părintele Gavril se încălzește, încât, continuându-și lecția de istorie, îmi arată pe unul din pereții de la intrare stema, abia vizibilă, a Țării Românești, săpată în marmură. Adunate pe caietul timpului, călugărul îmi spune că numele unor domnitori români, printre care Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușneanu, Vlad Vintilă, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu sunt trecute în pomelnicul ctitorilor și

făcătorilor de bine. La acea oră, când întinericul din biserică era străpuns doar de câteva candelă, care ard permanent, în acea liniște în care aveam sentimentul de plutire, mi-am îndreptat ochii spre „Icoana Izvorul de Mir“ în fața căreia, îmi spune părintele, mulți credincioși și-au găsit alinarea sufletelor. Privind-o, fac câteva metanii și, smerit, îmi ridic ochii și în genunchi mă rog spunând „Tatăl Nostru“. Am simțit o adevărată ușurare, parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă.

Când ieșim din biserică, părintele îmi amintește că la Vatoped sunt 7 icoane făcătoare de minuni, însemnătatea lor pentru călugării și pelerinii care vin aici, ca și minunile pe care le-au făcut, devenind legende și mit. Cu același glas duios și dulce ca o doină, intrând în unele paraclise, monahul se încălzește și, în dreptul acestor icoane, cu o putere de convingere fantastică, rezumă locul și importanța lor în viața monahală. Ne oprim în fața icoanei „Paramithia, izbăvitoare de barbari“. Este o capodoperă de mari dimensiuni, este un unicat, reprezentând-o pe Maica Domnului cu Pruncul în brațe. Pruncul Iisus își duce mâna dreaptă la gura Sfintei Fecioare căreia, chipurile, i-ar spune să nu-i ajute pe monahii care cereau îndurare și să nu deschisă porțile mănăstirii pentru ca pirații să intre în mănăstire pentru a distruge lăcașul sfânt. Maica Domnului însă, opește mâna Pruncului, spunând că monahii nu trebuie să moară pentru păcatele lor și să fie iertați. Alte icoane făcătoare de minuni, în fața cărora ne oprim, ascultând scurtele istorioare și întâmplări prin care și-au perpetuat „nemurirea“, m-au impresionat mai ales frumusețea și dimensiunea lor și le-am reținut numele împământenit în lumea grecească. Numele acestor icoane ca „Ctitoria“, „Vimatarissa“, „Antifontria“, „Eleovritissa“, „Junghiata“, „Panatanassa“, încerc să le rețin transcriindu-le în carnețel. Mi se par un fel de „peceți de lumină dumnezeiască“, pe care privindu-le, simți la rândul tău cum pătrunde în tine liniștea pe care ți-o dă credința. Ne oprim în fața icoanei „Vimatarissa“, iar legenda țesută în jurul ei, pe care călugărul mi-o dezvăluie, mă pune pe gânduri. Se zice că Sfântul Sava al sârbilor, simțind cum se apropie de mănăstire dușmanii credinței creștine, a ascuns icoana sub prestolul din altar, punând alături de ea o lumânare, peste care a pus o lespede de piatră. Luat în robie timp de 60 de ani de turci, după eliberarea sa a arătat călugărilor locul, iar când a ridicat piatra au găsit icoana neatinsă, străluminată de aceeași lumânare aprinsă. Încerc să fabulez, să realizez dimensiunile acestei minuni, dar acest vis îmi este întrerupt când același călugăr îmi arată icoana „Panatanassa“ despre ale cărei minuni se vorbește și azi, întrucât o copie a acestei icoane, trimisă la un spital oncologic de copii din Moscova, a vindecat zeci de copii de cancer. Sute de scrisori de mulțumire venite din partea

celor vindecați, sunt dovezi pe care mănăstirea le păstrează în vitrinele muzeului, alături de obiecte de cult, icoane, odăjdii, chivoturi și cruci de valoare inestimabilă.

Cea mai valoroasă relicvă din Sfântul Munte se află tot la Vatoped, despre care călugărul Gavril vorbește cu sfiiciune și cu un glas șoptit, ca și când mi-ar dezvălui o taină, despre care nu trebuie să afle orice muritor de rând. Dându-mi trei sticlute cu mir sfințit de la icoana „Eleovritissa“, izvorătoare de ulei, îmi spune că, dacă în Sfântul Munte voi avea vreo rană, sau chiar în Țară, să mă ung cu acest ulei, el vindecă orice rană. Un dar de preț, pe care mi l-a oferit călugărul au fost cele trei suluri mici de tifon sfințit, timp de 40 de zile, în fața fragmentului de brâu pe care l-a purtat Maica Domnului. Fragmentul de brâu, care se păstrează într-o casetă de metal filigranat cu aur și argint, și care este arătat credincioșilor, își are la rândul său istoria sa legendară. Se zice că Maica Domnului, înălțându-se la ceruri, văzându-l pe Toma necredinciosul, și-a desprins brăul, și aruncându-l i-a spus să-l arate Sfinților Apostoli pentru a-i convinge că a trecut în împărăția cerurilor. Primesc cu emoție aceste daruri și, deodată, mă și văd în Țară, bătând la ușa prietenului meu Marin Sorescu, bolnav fiind, să-i dau să se ungă pe corp cu mirul sfânt și să-și încingă pieptul cu simbolicul brâu al Maicii Domnului, făcător de minuni. Acest gând m-a obsedat în tot timpul pelerinajului meu în Muntele Sfânt când, cu glas tare, în fața icoanelor făcătoare de minuni m-am rugat pentru sănătatea lui Marin Sorescu. La întoarcerea în Țară, în ziua de 21 septembrie 1996, cu sufletul la gură, am ajuns acasă la Marin Sorescu și i-am dat aceste talismane, convins fiind că îl vor apăra de primejdie, și bunul Dumnezeu îi va da sănătate. Acum, cuprins de emoție, merg în spatele călăuzei mele, mulțumit de darurile primite, încât, de bucurie, aveam senzația că zbor. Când ajungem să privim într-un alt paraclis icoana „Junghiata“, călugărul reînnoadă și aici o povestire care mă cutremură. Se zice că un diacon, într-un moment de rătăcire în fața acestei icoane, a împlântat un cuțit în obrazul Maicii Domnului, din care a țâșnit sânge. Lângă icoană îmi arată un perete, și o porțiune a acestuia, de pe care figura unui sfânt pictat pare decojită. În acest loc, diaconul, timp de 3 ani de zile, a stat la toate slujbele, cu ochii plecați și rușinați, rugându-se și cerându-și iertare de la Maica Domnului pentru gestul lui necugetat. Se zice că Maica Domnului l-ar fi iertat, dar la trei ani după moartea sa, la dezhumare, mâna cu care împlântase cuțitul în fața Maicii Domnului a fost găsită neputrezită. Călugării au văzut în asta un semn dumnezeiesc. În cele aproape 6 ore de mărturisiri ale călugărului, care mi-a dezvăluit atâtea și atâtea lucruri și taine peste care pelerinul neavizat poate trece cu

ușurință, eu, fratele lui român, am fost un privilegiat, ascultând și văzând cu ochii inimii segmente din istoria autentică a acestui lăcaș de cult.

Urcând scările care duceau la chilia mea, privindu-mă cum târșiam picioarele, călugărul îmi spune:

— la aminte, frate, ziua de azi e abia începutul, a fost un fel de inițiere în niște taine. Muntele Sfânt este o încercare, numai cei cu sufletul curat izbutesc să-l urce!

În seara aceea am stat mai mul timp în pridvorul lung, care duceau spre chilile unde locuiesc călugării tineri. Tot ce am văzut, ca și des-tăinuirile călugărului m-au cutremurat. Îmi revenea în minte figura ca de sfânt a călugărului, ascultându-i spovedaniile, imaginându-mi-l în starea lui de transă, transfigurat, rugându-se neîncetat, păzindu-se de gândurile rele, jertfindu-se pe altarul credinței, cultivându-și fecioria, tăcerea și smerenia. Oare, Doamne, îmi zic, cum și cât îți trebuie să ajungi la limanul spre care tot urcă acești călugări? Iată o întrebare, căreia nu-i voi putea găsi așa ușor un răspuns!

A doua zi, așa cum ne înțelesesem, după Sfânta Liturghie, conform obiceiului, în fața altarului au fost aduse o parte din cele 200 de moaște pe care le conservă mănăstirea. Pe măsură ce diaconul vorbește celor prezenți, printre care câțiva greci și pelerini creștini, călugărul Gavril, ca un înger păzitor, în spatele meu îmi traduce secvențele unor fapte din viața sfinților. În chivoturi de argint filigranat, sau platină, încrustate cu pietre prețioase, se aflau moaștele Sfântul Pantelimon, ale Sfântului Grigore Teologul, capul Sfântului Ioan Gură de Aur, cu urechea stângă neputrezită, ale piciorului Sfântului Vartolomeu. Ochii mi s-au împăienjenit, privind cei 30 de centimetri din Brâul Maicii Domnului, singura dovadă cunoscută până azi a prezenței în această parte a lumii, a Maicii Domnului.

Când ieșim din biserica reparată de Neagoe Basarab, și a cărei ușă a fost sculptată cu bani dați de Alexandru Lăpușneanu, soarele parcă biciuia cu razele lui turnul de apărare, crenelurile lui părând niște oglinzi prin care se multiplicau clopotnița și turnul de la intrarea în paraclis. Era atâta liniște și pace în jur încât am răsuflat ușurat, parcă eram nou-născut, în acest paradis al sfințeniei, pe care o slujea cu atâta credință și un călugăr român. Liniștea din jur mă îndeamnă la visare. Trăiam sentimentul că tot ce văd cu ochii inimii, sunt parcă fragmente trăite într-o altă viață. Și, deodată, mi-am reamintit o seară petrecută cu George Apostu, acel Icar care și-a lăsat însemnele în faimoasa sculptură „Tatăl și fiul“ de la Măgura Buzăului și care, ca un profet, întrebându-mă de data nașterii, a deschis un calendar chinezesc și mi-a decodat traiectul vieții trăită într-o altă perioadă istorică, secolul

al XIV-lea. „Ai fost preot într-o cetate medievală“, îmi spune. Amintindu-mi, m-am cutremurat, urmărind mersul șovăielnic al unui monah tânăr, care conducea la braț un călugăr traversând incinta mănăstirii. Oi fi fost eu, travestit în slujitor al Athosului, desprins din negura timpului? Năluca dispăre la auzul clopotului care mă cheamă la micul dejun.

În marea trapeză, restaurată de curând, pe frescele proaspete, viu colorate, admir scenele cu imagini privind miturile originii lumii, ale ascensiunii și ale morții, mitologia infinitului, dar și figuri de sfinți asceți. În medalioane de mari dimensiuni, figurile aureolate de nimburi ale marilor filozofi ai antichității te privesc cu acea detașare pe care le-au dat-o cei care i-au înscris în cartea culturii și civilizației grecești. Parcă mă privesc cu răceală bizantină, iar eu rămân cu aceeași curiozitate de copil, care redescoperă subtilitatea unei școli de pictură aparținând meșterilor crețani și macedoneni. Multe figuri de Sfinți Părinți, purtând coroane pe cap și hlamide lungi, împestrătate în culorile curcubeului, se aseamănă cu fețele spiritualizate ale domnitorilor români, cu vrednicii credincioși ai Ortodoxiei românești, care au întreținut cu danii această mănăstire. Ieșind din trapeză, călugărul Gavril, cu fața îmbujorată de emoțiile trăite alături de mine, îmi spune cu o voce aproape stinsă:

— Uită-te în jur, peste tot vom găsi urmele acelor voievozi români care, cu bani sau obiecte, au contribuit la întregirea acestui complex mănăstiresc. Le știu doar numele. Am auzit vorbindu-se de Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, de Vlad Călugărul, de Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușeanu, Vasile Lupu, deptcredinciosul Constantin Vodă Brâncoveanu și alții. Uite acolo, acel mic paraclis, care este închis și care se numește „Sfântul Brâu“, a fost construit de Neagoe Basarab în 1520. Da, asta știu sigur, așa cum știu câte ceva despre chiliile care au fost locuite de călugări români, printre ei mulți schimnici. De altfel, mai toate schiturile din jur au fost un fel de „leagăne ale românismului“ în Muntele Athos! îl ascult și mă minunez. Oare, câți or mai trăi, tare aș vrea să-i cunosc pe unii dintre ei, despre care îmi spune că trăiesc aici de zeci de ani! Iată o dorință, dar cum timpul s-a scurtat cu două zile, mă resemnez. Călugărul Gavril mă liniștește, spunându-mi că aceștia sunt ocrotiți de milostenia mănăstirii, de „mâna și ochiul lui Dumnezeu“.

Aruncându-mi o ultimă privire asupra curții care urcă în pantă, m-am simțit mic în fața turnului cu ceas și a câtorva paraclise, care se înscriu armonios în acest spațiu de negrăită frumusețe. Până la sosirea autobuzului care mă va duce la Careia mai sunt două ore, așa că, luându-mi rămas bun de la călugărul Gavril, în amintirea întâlnirii noastre în acest colț de sfințenie și purificare sufletească, îi ofer ultimul meu volum de versuri, *Statui la Măgura*, cu o dedicație. Uitându-se în ochii

mei, care exprimau mulțumire, mă avertizează totuși, să nu plec, până nu ajung la malul mării, un mic port al mănăstirii, unde se vede cea mai autentică mărturie a ceea ce a lăsat marele voievod român Sfântul Ștefan cel Mare în Muntele Sfânt. La ora asta matinală, ulița care coboară spre mare e pustie, nici țipenie de om prin jur. Casele, locuințele ale unor călugări bătrâni, cu tencuiala zidurilor căzută, cu fântâni părăsite, cu curțile năpădite de bălării, m-au întristat știind că pe aici, cândva, meșteri din Moldova au trăit mari înălțări sufletești, lăsând însemnele lor în zidurile care împrejmuiesc mănăstirea. Turnul bisericii „Buna Vestire” pe care îl privesc în partea dreaptă, reparat de Neagoe Basarab, parcă mă urmărește. Mă opresc în fața unei chilii, acoperită de frunzele viței de vie, și dintr-un smochin uriaș culeg câteva fructe coapte. Le simt aroma și dulceața acumulată într-un an întreg și, apoi, la câteva zeci de metri, aud vuietul mării, ca un cântec din adâncuri care mă face să lăcrimez de emoție. Când ajung pe un dig, la malul mării, în partea dreaptă am văzut mica cherhana, un bibelou peste care vremea și-a pus patina, înnobilând-o. Sub un geam mic, ca de cetate medievală, am văzut, rezistând timpului, acel bazorelieu, din marmură albă, cu o inscripție în limba greacă: pe el era sculptată în relief, efigia figurii Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, cu coroană voievodală pe cap, care închina Maicii Domnului cu Pruncul în brațe o bisericuță. Dedesubt, stema Moldovei cu capul de zimbri și anul construcției, 1496, erau semnele incontestabile ale daniei marelui domnitor. Mă uit cu aceeași uimire și muțenie cu care privești marile desoperiri ale istoriei. Îmi fac cruce, ca în fața unei icoane, deoarece, iată, timpul l-a canonizat pe acest domnitor român, fiind înscris în calendarul nostru ortodox drept sfânt.

De aici, unde valurile mării lovesc ritmic terasamentul micului port, privesc întinderea nesfârșită a apei și, ca într-un vis frumos, pe pânza vremii, revăd pânzele umflate ale ambarcațiunilor încărcate cu material lemnos și meșteri români care, cu frică și credință, s-au apropiat de acest loc binecuvântat de Dumnezeu, și au lăsat eternității atâtea însemne în acest Munte Sfânt. Privindu-le, am lăcrimat din nou de emoție, mângâind zidurile cherhanalei peste care anotimpurile au așternut tonalități de griuri care, la acea oră matinală, împrumutaseră din soare irizări de argint. Pentru moment, stând aici la malul mării, am avut senzația că voroveam în taină cu marele Ștefan cel Mare. Revelația a fost scurtă, deoarece am simțit pe umăr mâna ușoară a călugărului, care venise după mine pe nesimțite, dornic poate să mă surprindă într-un dialog de suflet cu Sfântul Ștefan cel Mare. Îmi simt prezența, acea mână divină, care mă binecuvântează, îmi face semnul crucii și

apoi, cu pași moi de mătase, l-am văzut urcând drumeagul care îl va duce în lumea lui, poate mulțumit că și-a văzut un frate român, trecător grăbit prin Muntele Athos.

Mă reîntorc la porțile mănăstirii pe același drumeag, călcând poate pe urmele strămoșilor mei. Privesc din nou casele lăsate pe-o rână, gata să cadă, din care ies muncitori greci, veniți să îngrijească grădina de legume sau să repare clădirile din incinta mănăstirii. De pe un promontoriu, din fața intrării în mănăstire, privesc cum în depărtare, în largul mării, un vapor alb plutește pe luciul de cobalt al apei. În partea opusă, într-un mic golf, înconjurat de o pădure de măslini, ochii mi se opresc pe o chilie, ca o scoică, care îmi reamintește de lumea mirifică a Balcicului, pictată cu atâta măiestrie de marele Henri Catargi și Vasile Popescu. Aerul ozonat, mirosul unor flori, care vine de undeva din pădurile ce acoperă dealurile din împrejurimi, îmi dau liniștea necesară dinaintea plecării spre alte mănăstiri, iar drumul din față, care urcă în pantă, îmi umple sufletul de speranță că în sfârșit, voi ajunge, poate, la începutul mântuirii mele.

VII. MĂNĂSTIREA CUTLUMUȘ - CTITORIE ROMÂNEASCĂ

Poposesc pentru a treia oară în Careia. Deși la primele ore ale dimineții nu vezi decât foarte rar câte un monah traversând strada principală, mă simt liniștit și, fără să întreb pe nimeni, urmărind un indicator, la nici 300 de metri, trecând peste un pod de lemn, zăresc un pâlc de turlle ale unor biserici și, deschizând o poartă, pe un drumeag străjuit de meri încărcăți de fructe, ajung în fața unei bolți înalte, prin care am pătruns în mănăstirea Cutlumuș. Știind de acum obiceiurile și cutumele privind primirea credincioșilor la Locurile Sfinte, intrând pe sub un culoar boltit, mă opresc în fața arhondaricului. Aici am avut marea surpriză să întâlnesc un călugăr care vorbea rusește, încât faimoasa băutură uzo, bucățița de rahat și mai ales cafeaua m-au înviorat, iar discuțiile începute aici mi-au confirmat ceea ce știam din Țară, că această mănăstire, prin daniile primite de la domnitorii români, este cunoscută și azi ca fiind o „Lavră a Țării Românești”, cea mai mare ctitorie românească din Muntele Sfânt. Ca să-mi liniștesc curiozitatea, întreb pe călugărul care-mi spune că mănăstirea Cutlumuș este cunoscută, chiar în pliantele tipărite, ca mănăstirea voievozilor români, ca un cuib al românismului în Muntele Athos.

După ce ocup o mică chilie și mă răcoresc cu apă rece de la cișmea, mă uit minute în șir la silueta zveltă, impunătoare a bisericii, vopsită în roșu cu brâie albe la cornișe și, deodată, îmi sare în ochi asemănarea cu bisericile din Muntenia. Ea este înconjurată, ca un corolar, de bolțile de viță de vie, cu frunze maronii, care la mângâierea unui vânt venit dinspre munții golași și alburii, îți dau senzația că ascuți un clinchet de clopoței dintr-o altă lume. Mă uit și mă gândesc dacă aceasta este biserica zidită cu ajutorul bănesc al lui Neagoe Basarab. Călugărul însă nu știa, el fiind în mănăstire doar de 3 ani. N-a avut timp să se documenteze, îmi zic, în schimb îmi spune că mănăstirea a fost fondată în secolul al XIII-lea de turcul Cutlumuș, devenit creștin sub numele de Constantin. Este a 6-a ca mărime din Muntele Athos, iar vitregiile secolelor, invaziile și atacurile catalanilor au supus-o nu o dată unor distrugereri și sărăcirii, încât unii monahi au luat drumul pribegiei și au ajuns de multe ori în țările dunărene pentru a colecta fonduri pentru renovarea mănăstirii și a micului port din apropiere. Voievodul Ioan Vladislav, prin sfetnicii săi, a trimis imense fonduri și daruri prețioase, îndemnându-i pe mulți să slujească credința strămoșească, rămânând călugări în Sfântul Munte. Un asemenea imbold nu a fost primit totdeauna cu înțelegere, încât, egumenul Hariton, grec de origine, începe să izoleze călugării români, aducând în mănăstire, de la alte schituri, călugări greci, așternând voalul uitării peste numele ctitorilor români care au asigurat, prin daniile, două secole de viață tihnită monahismului din Cutlumuș. După marele incendiu (1386-1418!), când mănăstirea a fost distrusă în întregime, i-au venit în sprijin tot domnitorii români. Printre ei, Mircea cel Bătrân reconstruiește clopotnița, Radu cel Mare rezidește chiliile și un turn de apărare care se mai vede și azi. Neagoe Basarab reconstruiește trapeza, bolnița, arsanaua și zidul de incintă, dând anual câte 10 700 de aspri. În naosul bisericii mi se arată câteva fresce realizate de un oarecare Maxim, cu sprijinul bănesc al lui Radu Paisie. Deslușesc câteva figuri de ctitori din bisericile românești. Îl întreb pe călugăr, dar acesta dă din umeri, nu-mi poate spune nimic. Mă uit la turn și mă gândesc la Radu cel Mare care a dat bani pentru construcția lui. Cerându-i să-mi confirme, îmi arată o pisanie, pe care nu mi-o poate descifra. Iată, îmi zic în sinea mea, și aici, încet, dar sigur, se șterg multe urme lăsate de strămoșii mei în Muntele Athos. Am avut, totuși, și o îndoială. Poate că acest călugăr știe, dar vai... va fi păcatul lui dacă nu vrea să-mi spună. Sau mi se confirmă și aici că este mai bine să taci și să păstrezi unele taine care sunt cultivate cu grijă de unii slujitori ai lui Dumnezeu, mai ales că eram în orașul

unde autoritatea locală este mai puternică, avându-și reședința aici Sinodul Sfântului Munte.

Mănăstirea Cutlumuș, cu hramul „Schimbarea la Față a Domnului“, care păstrează în interiorul bisericii icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, numită „Mijlocitoarea“, își are poezia ei, și seamănă cu o icoană de la mănăstirea Hurezu, pe care în tovărășia marelui olar Victor Vișoreanu, trecut nu demult în lumea umbrelor, am vizitat-o cândva, tot într-o zi de toamnă aurie. Vizita acestei ctitorii românești mi-a turnat în suflet nostalgia și dorul de Țară și prieteni. Și, deodată, parcă mi s-a așternut pe față, un zăbranic și mi-am adus aminte de boala lui Marin Sorescu. M-am întors în biserică și am aprins o lumânare la icoana „Mijlocitoarea“ făcătoare de minuni și m-am rugat fierbinte pentru sănătatea prietenului meu. Rostindu-i numele, aici în Sfântul Munte, m-a podidit plânsul. Suferința lui am simțit-o în toate fibrele ființei mele și m-am cutremurat.

După Vecernia la care au participat doar câțiva monahi, în curte, în fața trapezei schimb câteva vorbe cu călugărul care îmi fusese călăuză și care, deși i se spusese că sunt român, mă invită sub arcadele unei construcții, și alături de alți credincioși greci și monahi, suntem invitați să rupem tecile de fasole verde, pentru pregătirea mesei de a doua zi. Aici s-au infiripat discuții între câțiva credincioși greci și călugări. Priveam la gesturile lor, uneori încrâncenate, tema discuției era se pare politică, unii uitându-se spre mine, așteptau probabil să intervin și eu în discuție. Mă amuzam, dar muțenia mea îi contraria. Un grec, uitându-se spre mine, mi-a pus o întrebare, dar pronunțarea cuvântului „român“ l-a dezamăgit. Atunci un călugăr mai vârstnic, într-o românească stricată, adresându-mi-se îmi spune „Ah sîm vlah!“ Crezând că după această „clacă“ încărcată de discuții aprinse și eu voi avea ocazia să „vorovesc“ cu bătrânul călugăr, probabil vlah, am văzut cum, la un semnal, cei de față s-au ridicat și cât ai clipi din ochi au dispărut fiecare spre locurile lor. Călugărul vlah a rămas un mister, iar a doua zi întrebând de el, nimeni nu știa nimic. Probabil că și aici, ca în orice mănăstire din Muntele Athos, vorbele sunt scumpe, tăcerea, păzirea de gândurile rele, smerenia inimii sunt precepte tainice, păstrate sub legământ de cei care au uitat de mamă, de rude, știind că pentru ei există o singură dorință, aceea de a se uni într-un târziu cu Cel ce șade de-a dreapta Tatălui.

Știind că mai am o singură zi de stat în Muntele Athos, întristat că nu voi putea să văd și celelalte mănăstiri, am încercat să fixez reperiile acestei închegate cetăți medievale, încât în întunericul din pro-naosul bisericii, ascultând vocile stinse ale câtorva monahi bătrâni, pe

fundalul acelei muzici care venea de undeva, din sufletele lor neprihănite, în liniștea care îmi dădea anafora și aghiasma, ca însemne ale purificării și credinței. Rememorând urmele și însemnele lăsate cu secole în urmă de către strămoșii mei aici, în acest leagăn al monahismului ortodox, m-am oprit pentru o clipită în fața unei icoane mari, cu chipul Mântuitorului, și mi-am înălțat ochii, rugându-l:

„— Dă-mi, Doamne, sănătate, să pot reveni, peste un an sau doi în această binecuvântată grădină, să pot vedea și celelalte mănăstiri de pe celălalt versant al muntelui, să-mi realizez visul suprem al vieții cu smerenie și frică de Dumnezeu!"

Străin, într-o lume care nu-mi era străină, unde îmi lăsam parcă sufletul, nevăzut de nimeni, luându-mi bagajele, am ieșit pe sub bolta înaltă a clopotniței în restaurare, dând bună dimineața soarelui care apărea în găvanele muntelui. Spaliererele de viță de vie și plantațiile tinere de măslini căpătaseră un colorit de ruguri aprinse. Casele pe lângă care trec, mici, prăfuite și neîngrijite, sunt mângâiate de sulțile argintii ale soarelui și te îndeamnă să le privești. Într-una din aceste case se stinsese, nu demult, un monah bătrân, care nu coborâse timp de 60 de ani din Sfântul Munte. Duhul lui parcă mai dădea târcoale casei care sta într-o rână, gata să cadă.

Când mă uit înapoi și văd găturile macarelelor și schelelor, care împânzesc exteioarele clădirii, mă liniștesc la gândul că și aici, ca oriunde în Athos, se reconstruiește, se restaurează, se vindecă rănilor distrugerilor, se pregătește, așa cum se vorbește mai peste tot în Muntele Sfânt, noul edificiu al creștinismului mileniului III, un nou Ierusalim. Este un zvon, o realitate, nu știu. Știu doar că mulți monahi cu care am discutat își doresc doar atât: „*Muntele Sfânt trebuie să rămână un lăcaș de meditație profundă, o patrie a păcii divine*".

Fără să vreau, reconstituind încă o dată ce am văzut în această Lavră – cea mai mare a Țării Românești – mi-a venit în minte ceea ce spusese cândva Sfântul Voievod Ștefan cel Mare cum că mănăstirea Cutlumuș este „a noastră mănăstire”, încercam totuși regretul că pelerinajul meu se va încheia în Sfântul Munte, fără să văd măcar o parte din obiectele de cult cu care călugării athoniți se întorceau din călătoriile lor în Țara Românească și Moldova, sau să deslușesc acele înscrisuri prin care domnitorii noștri închinau zeci de metoace, pentru a ajuta supraviețuirea creștinismului în Muntele Athos. Mergeam și mă gândeam, în același timp, la domnitorul Ioan Cuza-Vodă, care în 1863 secularizează averile mănăstirești închinat Muntelui Athos, care cuprindeau la vremea respectivă, așa cum atestă documentele vremii, 1/5 din întinsul Țării. Poate de atunci, din acele vremuri, măsura domnitorului

a supărat pe greci, care azi se răzbună, nepermițând României să aibă aici, în grădina Sfintei Fecioare, o mănăstire proprie, nu un schit ca în zilele noastre.

Ajuns în centrul Careii, până la sosirea autobuzului cu care voi pleca spre portul Dafni, stând în parcul miniatural de lângă clădirea Sinaxiei, mă frământam că plec din această cetate a culturii teologice mondiale, fără a vedea locurile unde a trăit Cuviosul Paisie de la Neamț, sau cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana. Deși depășisem cu mult cele 4 zile aprobate oficial pentru vizitarea Athosului, dacă n-ar fi fost plecarea forțată, aș fi încălcat cutuma stabilită de Ministerul de Externe al Macedoniei, pentru a-mi împlini marele vis. Aș fi vrut să vizitez mănăstirea Dochiariou, să văd mormântul mitropolitului Teofan al II-lea al Moldovei, fresca din Mănăstirea Caracalu, reprezentându-l pe Alexandru Lăpușeanul, Mănăstirea Simonos Petra, înnoită de Mihai Viteazul, mănăstirea Sf. Grigore, rezidită integral de sfântul Voievod Ștefan cel Mare, să văd chivotul de aur cu moaștele Sfântului Nifon, dăruit de Neagoe Basarab, sau să admir în toată splendoarea lor ușile din pronaosul mănăstirii Xeropatamu, cu stemele Moldovei și Țării Românești. Câte alte lucruri sunt de văzut în Muntele Athos? Le voi mai vedea, așa cum mi-am propus? Iată, vise, vise și iar vise!

Timpul, nemilos și ireversibil, îmi întrerupe visele, sentimentul reînțoarcerii în țară, revenirea acasă, la cei dragi, rămânând singura dorință pe care încerc să o realizez cu un ultim efort. Rememorând aceste dulci și duioase amintiri, nici nu am observat când a tras autobuzul în stație, iar forfoteala pasagerilor și vorbele abia șoptite ale monahilor mă trezesc la realitate și, în aceeași liniște, care reprezintă un atribut specific acestei lumi, ocup un loc confortabil în acest „ogar cenușiu“ care la orele 10,00 fix a plecat spre Dafni.

VIII.

SPRE MAREA LAVRĂ RUSEASCĂ

Pitorescul privesților, pădurile de castani sălbatici, micile căsuțe părăsite pot fi privite acum cu detașarea celui care, fericit de cele văzute, îmbogățit spiritual cu atâtea taine destăinuie în șoapte de cei pe care i-a cunoscut, le poate socoti marea împlinire a vieții sale. Mă întorceam acasă victorios, ca după o bătălie fără arme, fără învinși și învingători, încărcat însă de amintiri care vor rămâne întipărite pe pânza timpului, după care va urma liniștea peste care se va așterne colbul uitării.

Când ajung în portul Dafni, cele câteva clădiri cu mici magazine la parter, clădirea vămii de forma unui vapor miniatural, prezența vameșului care îmi face un control sumar, ca și zecile de muncitori greci care se întorc la sfârșit de săptămână acasă, la Uranopolis sau Salonic, nu mă mai impresionează, totul îmi pare cunoscut de când lumea. De la pupa vaporului, am privit în depărtare vârful Muntelui Athos, cercurile unor nori care se învârtteau parcă în jurul lui, dezvăluindu-i ceva din misterul cu care se acoperă uneori, ca și când acolo ar fi tronul de pe care privește spre noi, muritorii, ochiul lui Dumnezeu. La desprinderea de ponton a vaporului, am văzut mulți călugări cum priveau în urma lor pintenul cel mai înalt al Muntelui Athos și, ca în fața unei icoane făcătoare de minuni, își făceau semnul crucii. Era ora 12,00 iar soarele ne însoțea, strecurându-ne în oase căldura benefică, cufundându-ne în somnolență. M-am trezit la auzul multor voci care se desfătau, admirând ca într-un spectacol salturile a șase delfini ce flancau vaporul la o distanță de câțiva metri, și care, timp de peste 10 minute, ne-au însoțit cu dansul lor zglobiu, parcă știind că ne întorceam sănătoși din această lume mirifică a Athosului. Când am mai privit încă o dată vârful Muntelui Athos, m-am speriat, văzându-l învăluit de nori negri, străluminat uneori de fulgere urmate de tunete ca niște ecouri ale unor clopote vechi și dogite. Poate era o ultimă minune pe care o trăim în Muntele Sfânt, deoarece starețul mănăstirii românești Prodromu îmi spusese că foarte rar se întâmplă ca pe acest pământ atât de arid să plouă. Și, totuși, deși îmi credeam încheiată vizita în Sfântul Munte, știind că mai am o zi până la plecarea autobuzului firmei Arion spre București, renunț să vizitez încă o dată Salonicul, deoarece când văd contururile mănăstirii Pantelimon, numită și „Rusicon”, cu zecile de turle poleite în foiță de aur, altele sub formă de bulb, vopsite în verde, mă hotărâsc brusc să mă opresc în micul port unde acostează vaporul pentru a lua noi pasageri, și cobor, dornic să vizitez această „lavră rusească”, cea mai nouă din Athos, dar de o frumusețe și măreție care îmi vor reaminti de colosul mănăstiresc de la Zagorsk, la 60 de km de Moscova, pe care l-am vizitat de câteva ori în timpul cât am lucrat ca atașat cultural al României în fosta Uniune Sovietică. Dorința de a poposi o zi și la această mănăstire a izvorât și din îndemnul starețului român Petroniu Tănase, care mi-a spus că aici, de peste 30 de ani, slujește cu credință preotul basarabean Gavril, un om blând, evlavios și de o mare omenie, care adăpostește, sfidând rigorile impuse de Sfânta comunitate greacă, tineri din România și Basarabia, integrându-i în viața monahală.

Când cobor pe micul ponton al portului, privesc cu uimire clădirile kilometrice ale mănăstirii, cupolele mici și mari ale bisericilor, paracliselor și schiturilor colorate în verde și cu cruci aurite care strălucesc la atingerea soarelui, mă impresionează mai ales concentrarea acestor edificii într-un tot arhitectonic unitar. Pe măsură ce urc un drum care se deschide cu o curte imensă, mă înfior văzând că pe partea dreaptă, pe toată lungimea litoralului mării, o clădire cu patru etaje, mistuită de flăcări în 1968, pare un străjer-monument așteptând, ca în anii ce vin, să fie supusă restaurării. Când intru în curtea centrală, detașată de incinta propriu-zisă a mănăstirii, în care printre nuci uriași, bătrâni, cedri seculari și măslini plăpânzi, apar clădiri mici, ca niște lebede albe, restaurate recent, realizez, privindu-le, dimensiunea acestei mănăstiri, căreia i se mai spune și azi „Comunitatea domnitorului moldav Scarlat Callimachi“.

Vizitând această ultimă mănăstire din Muntele Athos, peste care plutește o autentică atmosferă specific rusească, unde fiecare om întâlnit îți răspunde la salut în limba rusă, m-am simțit bine și fericit că mă aflu într-o lume cu care puteam comunica direct, încât tot ce vedeam se completa cu date și informații detaliate, pe care le primesc de la sursă, care, desigur, mă ungeau la inimă. Chiar întâlnirea cu părintele Gavril, după numai câteva minute de așteptare, mi-a umplut inima de bucurie, dându-mi un sentiment de liniște și siguranță. Îl întâlnesc pe părintele Gavril în incinta arhondaricului. Îl privesc și mă impresionează. Este un om mic de statură, cu figura sa serafică, cu ochii mici, jucăuși, cu barba înspicată, cu pomeții obrazilor stafidiți, iar vorbele lui domoale, cantabile, păstrând cu sfințenie dialectul basarabean, îmi ung inima. Lângă el, savurându-i vorbele, un novice, cu fața smeadă, cu câteva fire de păr în barbă, cu o mustăcioară abia mijită, îmi atrage atenția, încât părintele mă liniștește. „Este fratele Luca Ion“ din comuna Burlești – Neamț, un copil necăjit, care a ajuns aici după multe umilințe, lăsându-și puținii dolari pe care i-a avut când a pornit în această călătorie spre Muntele Athos, grănicerilor din Iugoslavia și Grecia, pentru a ajunge pe căi frauduloase aici. „Îl țin și eu aici, clandestin, îl acopăr în fața atotputernicilor greci, care în ultimii ani au devenit extrem de exigenți și vigilenți cu aducerea în Sfântul Munte a străinilor.“

Luăm împreună o gustare, de data asta „împănătească“, știind că este o oră târzie și n-am mâncat nimic astăzi. Schimbăm câteva impresii, eu spunându-i de descătușarea sufletească pe care am simțit-o în această „Romă a Orientului“. Întrebările lui se succed cu o mare rezeziție, deoarece îmi spune că se apropie Vecernia, iar el este de serviciu, ceea ce înseamnă că el va conduce întreaga slujbă.

— Și acasă, în Țară, ce mai este nou, bre? S-a hotărât afilierea Mitropoliei de la Chișinău la Patriarhia Română? S-a mai construit în Basarabia vreo biserică cu sprijinul României? Spune-mi, bre, ce mai face poetul nostru național Grigore Vieru, am auzit că stă mai mult la București? Răspunsurile mele au fost scurte, precise, la obiect, citindu-i pe față mulțumirea. Despărțindu-ne până la slujba de Vecernie, îmi șoptește la ieșirea din arhondaric:

— Mi-e dor de Țară, de viața monahală din România, deoarece, să ții minte, domnule, mama cea adevărată este cea care te-a născut și de la care ai supt laptele, nu cea care te-a crescut.

Cazarea mi-a fost asigurată într-o clădire lungă, cu un etaj, în afara mănăstirii, nu departe de imensa clădire lungă, cu patru nivele, arsă în 1968. Aici am întâlnit pe călugărul Boris, economul mănăstirii, care s-a arătat extrem de amabil și bucuros că poate dialoga cu un străin, adăugând că de când este aici, de peste 10 ani, mănăstirea lor nu a fost vizitată de nici un credincios român.

Din chilia curată, cu geamuri mari care dau spre mare, privesc de la numai câteva zeci de metri, unduirile calme ale Mării Egee și văd în depărtare faimosul vârf Athos, în jurul căruia plutește un cerc enigmatic de fum așa cum văzusem cândva când vizitam Ecimiadzinul, unde se afla palatul catolicosului Vazghen al Armeniei, și de pe terasa căruia priveam misteriosul vârf Ararat de care se izbise cândva corabia lui Noe. Și deodată, îmi amintesc că i-am spus Catolicosului, într-un moment de desfătare totală:

— Iată, privind vârful Araratului, înconjurat de nori alburii, încerc sentimentul că văd, după zeci de ani, faimosul „Vârf cu dor” al maestrului Mirea, pictat cu o dumnezeiască forță într-o cupolă a palatului regal din București. Catolicosul m-a strâns de mână, cu subînțeles, știind că lângă noi era și un „translator” armean care ar fi putut da un alt sens gândurilor mele înflăcărate. Pentru o clipită, acea rememorară, de cum 30 de ani, am trăit-o intens, deoarece Catolicosul Vazghen I era fostul preot de la biserica armenească din București, pe care l-am cunoscut la vernisajul expoziției patriarhului picturii armenesti, Martiros Sarian, cu care am ținut o strânsă legătură de suflet în perioada cât am lucrat ca atașat cultural al ambasadei României la Moscova.

Când bat clopotele de Vecernie, pe drumeagul pietruit, înconjurat de câțiva cedri seculari, mă îndrept spre incinta mănăstirii, intrând pe sub o cupolă imensă. Mă opresc sub cupolă și, ca printr-un ocean străluminat de razele unui apus de soare dumnezeiesc, în hăul muntelui ce se căsca în față, am auzit fâlfâitul unei păsări de noapte și țipătul unei alte vietăți rănită de dragoste.

Pe acest petec de cer, văd o figură angelică de călugăr tânăr, cu părul blond, cu ochii mari, lucitori, și tresar. Ce asemănare cu poetul Nichita Stănescu, îmi zic! Și deodată, parcă-l văd, tot într-o toamnă târzie, intrând în biroul părintelui său spiritual, profesorul Nicolae Simache, plecându-se ca în fața unui părinte și sărutându-i mâna. Gestul lui de atunci, n-am să-l uit. Scormonindu-se prin buzunare, scoase o monedă romană cu efigia lui Aurelian, pe care i-o dăruiește profesorului său, spunându-i: Vă ofer această piesă originală, cu care să îmbogățiți colecția numismatică a Muzeului Regional de Istorie din Ploiești! Parcă-i aud vocea, îi văd gesturile, și mă cutremur. Oare, Nichita, în călătoriile lui prin lumea galaxiilor, va fi poposit și rămas în acest Munte Sfânt să slujească lui Dumnezeu? Îmi fac semnul crucii și-mi vine în minte un vers de-al lui:

*„Mă pregătesc pentru Salamina,
mă pregătesc pentru Salamina!
– Ești mort, mi-a spus palid, îngerul bucălai,
ești mort, mi-a spus îngerul bucălai –
Ești mort, mi-a spus îngerul bucălai
cu două aripi ascuțite, ești mort!
– Cum să fiu mort, dacă stau de vorbă cu tine?!
– Nu stai de vorbă cu mine, zise,
nu stai de vorbă cu nimeni,
și cioburile de pe jos săriră și se refăcură sticlă de geam.“*

La acea cumpănă a înserării, când intru în incinta propriu-zisă a mănăstirii, sub forma unui patruleter, vechea biserică vopsită în roșu, numeroasele paraclise, cu turlile sub formă de bulbi de ceapă, vopsite în verde, dar mai ales imensa clopotniță cu acel clopot care cântărește 13 000 kg, simt că se prăbușesc peste mine. Este un conglomerat de construcții supraetajate, fără a avea o unitate arhitectonică, cu scări exterioare masive, care urcă la cel mai înalt paraclis din Sfântul Munte. Mă pun în mare încurcătură, neștiind pe unde să urc. Urmez și eu un convoi de călugări și credincioși ruși, care, cu pași mici și jumătăți de pas, urcă zecile de scări, simt că tălpile nu mai atingeau dalele de piatră, arhanghelii de sub bolta de la intrarea în paraclis parcă își întinseseră aripile în jurul meu să-mi ușureze ascensiunea. Ajutat din spate de o mână nevăzută, urcând încă vreo câteva trepte, am auzit parcă îndemnul Celui de sus:

— Nu te opri din drum, mergi înainte, credința, numai prin credință te vei mântui! Și deodată, mi-am zis în gând:

— Dar mai e mult până sus, Doamne? Întrebarea mea a rămas fără răspuns, deoarece cu o mână sigură am apăsător pe clanță și am intrat în marele paraclis. Aici începuse deja slujba. Mirosul tămâiei de trandafir, zecile de candelă și lumânări aprinse, icoanele de dimensiuni impresionante, unele ferecate în aur și argint cu rame sculptate și poale cu foiță de aur, altarul cu o catapeteasmă uriașă, cu picturi care amintesc de iconarii ruși ai Renașterii, în frunte cu Rubliov, Daniel Ciornâi și Ușakov, îmi întăresc sentimentul că mă aflu în marea catedrală Nevski din Sankt Petersburg. Mă așez într-o strană din apropierea icoanei Sfântului Pantelimon și ascult acea muzică divină rusească, cântată la cele două strane laterale de călugări tineri, cu voci baritonale care îți ating coardele inimii.

Nu știi, dar în acest lăcaș sfânt am realizat cel mai bine diferența între slujbele religioase, ascultate la Vatican, la Ierusalim, în catedrala Notre Dame din Paris, în catedrala Sfântului Dimitrie din Salonic, la Meteora sau în faimoasa catedrală Montereale din apropierea orașului Palermo din Sicilia.

În toate aceste lăcașuri de cult am ascultat, cu evlavie și în liniște, orga, clavecinul sau corurile de copii, și m-am simțit – nu o dată – luat de aripile înălțătoare ale credinței și purtat parcă în lumea divină. Dar, acum și aici, în acest paraclis de dimensiunile unei aripi laterale a Vaticanului, ascultând cea mai autentică muzică intonată de călugări ruși, mi-am simțit sufletul înălțându-se, ușurat de păcatele lumesti, spre o altă lume, de porțile căreia, cu fiecare zi, ne apropiem cu sfială și credință. Stau cufundat în această stare totală de descătușare sufletească și mă bucur că cel ce săvârșește slujba este chiar părintele basarabean Gavril. Vocea lui înceată, parcă șoptită, izvorâtă din sufletul lui bun „ca pâinea caldă”, este preluată și ridicată pe înălțimile vocilor de trăznet ale călugărilor tineri. Ceilalți monahi, în fața icoanelor, cu fața transfigurată de evlavie, făcând semnul crucii sau zeci de metanii, privindu-i, realizezi dimensiunile reale ale reînțoarcerii la credința veche, religioasă, de înaltă trăire, furată timp de zeci de ani de cei care au încercat să ducă la pierzare poporul rus. Cei 40 de călugări prezenți la slujbă, veniți în mare parte în Muntele Sfânt după anul 1990, din întreaga Rusie, își regăsesc drumul jertfei întru credința în Dumnezeu în această mănăstire, al cărei ctitor, așa cum mi-a mărturisit părintele Gavril, a fost domnitorul Molovei, Scarlat Callimachi. La sfârșitul slujbei, când candelă și lumânările s-au stins, se apropie un tânăr student ucrainean, întâlnit pe coridorul chiliei, cu care am înfiripat o interesantă discuție cu caracter religios, și-mi spune că, la un etaj inferior, într-un mic paraclis, sunt zeci de relicve cu moaște de sfinți, pe

care merită să le văd. De pe o verandă, unde ne oprim, privesc clopotnița înaltă, cu multe clopote, dar mai ales lăcașul unde se află cel mai mare clopot nu numai din Athos, ci și din toată Grecia. Din cauză că, pentru a-l trage, este necesar să-și încordeze mușchii mâinilor 6 călugări, el rămâne în muțenia lui o relicvă, al cărui ecou se aude doar o dată pe an, de hramul Sfântului Mare Mucenic Pantelimon. Când intru în micul paraclis, un mini-muzeu, nici nu izbutesc să văd aceste relicve, că, în spatele meu, protector, am simțit brațul părintelui Gavril, care mi-a spus că vrea să-mi explice ce înseamnă aceste moaște pentru viața mănăstirii.

— Atingerea unora din aceste moaște, îmi spune părintele, poate aduce alinare suferințelor oamenilor.

În chivoturi de argint masiv, cu încrustații de pietre prețioase, motive florale realizate din aur, părintele Gavril îmi arată moaștele: Capul Sfântului Pantelimon, fragmente ale moaștelor mucenicilor greci Acachie, Ignatie și Eftimie, ale Sfinților Chiric, Dalmațki, piciorul Sfântului Andrei, părți din corpul Sfinților Vasile cel Mare, Grigore Teologul, Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Mucenic Eftimie și ale altora. Privindu-le, făcându-mi semnul crucii, emoțiile mă copleșesc: sunt aceleași aceleași ca atunci când am văzut pentru prima dată în Sfântul Munte moaștele unor sfinți păstrate în Marea Lavră. Acum, ca și atunci, mă înduioșez, pătrund parcă în martiriul sfințeniei lor.

Când am coborât în curtea interioară a mănăstirii, începuse să cearnă o ploaie răcoroasă de toamnă. La ferestrele chiliilor ardeau candelile și lămpi, semn că somnul monahilor, în veghe permanentă, este un vis dulce, care se prelungește până spre miezul nopții, când aceleași clopote și toaca îi cheamă, din nou, în biserică.

În văzduh mirosea a izmă, leandri și crini imperiali. Trecând prin fața unei chilii cu ușa deschisă larg, am zărit în mijlocul ei o mogâldeață de călugăr, rosrtindu-și ruga înainte de culcare. Candela aprinsă din fața lui părea o stea care-i călăuzea drumul în lunga călătorie, poate la întâlnirea de taină cu Dumnezeu.

La ieșirea din gangul care face legătura cu clădirile cu zeci de chilii destinate pelerinilor, ploaia se întetise, încât m-am bucurat ca un copil, știind că monahii izolați strâng cu grijă această mană cerească, pentru a o depozita în chiupuri pentru ca mai apoi să-și potolească setea și să-și încropească fărăma de azimă cu care își purifică trupul. Din urmă, mă acoperă cu o mantie de plastic, studentul ucrainean, pe care îl întâlnesc la arhondaric și care, curios, era bine văzut și stimat de ceilalți ruși, datorită faptului că, având o voce caldă, blândă și ochi senini și luminoși, le insufla încredere și speranță.

Mă despart de studentul ucrainean, asigurându-l că, poate, tot într-o toamnă, voi răspunde invitației lui de a revedea orașul castanilor, Kievul, sau, de ce nu?, să viziteze el Bucureștiul, deoarece, fiind student la conservator, s-ar putea să-l descopere la el acasă pe marele Enescu, și să-i asculte, la Ateneul Român, rapsodiile.

Ajuns în chilie, la lumina lămpii, îmi scriu primele impresii din tot ce am văzut în acest lăcaș de cult. Aici ca niciunde în Sfântul Munte, am putut constata atâta mișcare, în care monahii, ca niște furnici, într-un du-te vino, se intersectau cu figurile neaoșe ale unor muncitori tineri, cu bărbi tunse scurt, cu plete strânse în coc, toți simțindu-se stăpâni, după zeci de ani, în această mănăstire tipic rusească, în care a reînviat limba lui Esenin și Pușkin. Sub impresia celor văzute în Marea Lavră rusească din Sfântul Munte, am avut sentimentul că am revăzut o altă Lavră, faimosul centru religios Lavra Pecerskaia din Kiev, acolo unde am căutat mormântul mitropolitului român Pentru Movilă care, în secolul al XVI-lea prin înființarea de școli și tiparnițe, a ridicat pe noi culmi acest centru religios pravo-slavnic. Și, parcă, deodată, ca în secvențele unui film documentar m-am văzut intrând în incinta Lavrei Pecerskaia din Kiev pe sub cocheta clopotniță ogivală, pe ai cărei pereti exteriori se mai păstrau dantelării de piatră și fragmente de frescă de o mare frumusețe. În față parcă am văzut acea deschidere largă spre catedrala Uspenski, vegheată de clopotnița Victoria, înaltă de 96 de metri. În jur, o puzderie de clădiri în stil baroc și mici bisericuțe și altare ce adăpostesc azi un mare tezaur de artă veche religioasă. În aceste biserici nu era nici un credincios, nu se simțea mirosul tămâiei, nu ardea nici o lumânare. Necredința îi adusese pe aceștia în „acea uitare” care le-a golit sufletele și i-a îndepărtat de sentimentul religios. Reconstituind acea lume, mă vedeam, din nou, vizitând fostele școli, ateliere și tiparnița unde, secole de-a rândul, s-au format cronicari, au fost create lucrări de artă decorativă, s-au tipărit cărți rare, de o valoare inestimabilă. M-a impresionat doar atât: am văzut flori proaspete pe lespedea de piatră sub care se află mormântul lui Dolgoruhin, cel care a pus bazele statului kievean. Zăbovind mai mult atunci, am încercat zadarnic să aflu și mormântul mitropolitului moldovean Petru Movilă, dar și aici, ca pretutindeni, urmele strămoșilor noștri sunt doar niște umbre, nimeni nu știe nimic. Mi s-a spus doar atât că, de sub ruinele catedralei distruse de război, nu a mai putut fi recuperată racla cu osemintele acestui mare cărturar român. Visarea mea parcă se lărgea, pătruzând cu ochii inimii în marele tunel al timpului, acele galerii cu gropnițe unde, în firide sau mici altare subterane, pot fi văzute zeci de sarcofage de mitropoliți,

episcopi, mari boieri. Conservate cu grijă, ele dovedesc că și aici, în acest colț de lume se practica mumificarea.

Am pășit prin acele catacombe, pe așa-zisul „drum de apoi” unde călugării purtau pe umerii lor slabi, spre „vămile întunericultui” sicriile acestor „sfinți” și „drepti între drepti”. Nu știu cât a durat această călătorie prin catacombele Lavrei Pecerskaia, dar am avut senzația că trecuse o veșnicie. Acum, când mă reîntorc din această lavră rusească din Sfântul Munte, reînvierea pentru o clipită a altei lumi rusești mă înduioșează, văzând cum renaște aici, la mănăstirea Pantelimon, adevărata credință pe care am citit-o pe fețele multora între cei întâlniți în cale.

M-am trezit din această reverie, la un ușor ciocănit în ușă. Era părintele Gavril, care venise să-mi povestească câte ceva despre acest lăcaș sfânt, despre travaliul vieții lui, spunându-mi că regretă că, prin „legământul dat Sfintei Fecioare Maria, nu va mai avea bucuria să-și revadă Țara”. L-am privit mirat, auzindu-l făcând „această spovedanie de suflet”. Fața parcă i se transfigurase, iar la lumina lămpii părea „un sfânt” coborât de pe frescele din biserica veche. Uitându-se în ochii mei, îmi mărturisește că statornicia lui aici, la mănăstirea Pantelimon, este un semn al credinței în Divinitate. „Am vrut să plec de aici, să mă reîntorc la o mănăstire din România, dar, într-o seară, în vis, mi s-a arătat Maica Domnului, care mi-a zis: „Nu pleca, Gavriole, aici este locul tău, ajută pe noii veniți, pe cei tineri, pentru că au ce învăța de la tine!”.

În seara aceea, timp de aproape două ceasuri, părintele Gavril a reînviat, cu o forță deosebită, segmente și file autentice despre trecutul acestei mănăstiri a cărei strălucire se datorează nu numai țarilor ruși, ci și unor domnitori români care, prin ajutoarele bănești de mii și mii de piaștri, au contribuit la renovarea ei, iar după catastrofale incendii, au trimis zidari și zugravi pentru reconstrucția și restaurarea multor edificii. Înșirându-mi numele acestora, ca pe un pomelnic, cu vocea lui stinsă, mi-a reînviat figurile lui Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Ion Mavrocordat, Constantin Racoviță, dar și figurile unor domnitori fanarioți, printre care Moruzzi, Șuțu, Caragea. Dar, adăugă părintele, adevăratul ctitor al Mănăstirii Pantelimon rămâne domnul Moldovei, Scarlat Callimachi, care zidește din temelie biserica centrală și imensa trapeză, poate cea mai mare din tot Muntele Athos, la care se adaugă clopotnița în stil pur românesc și o parte din corpul chiliilor. Este o zestre care dăinuie, hrisoavele vechi și chiar cronicarii și monahii ruși și greci le consemnează în letopisețul vremii. Ascult cu pioșenie aceste mărturisiri, spuse din inimă și pentru inimă, cu acea religiozitate pe care numai un patriot și om de bună credință le poate destănuși la acest ceas de veghe și aduceri aminte.

Părintele Gavril îmi spune și păsul său, rugându-mă să-l ajut pe fratele Luca, cel mai proaspăt român sosit în mănăstire, pentru a primi din partea Consulatului român un pașaport nou, deoarece cel cu care plecase din țară i-a fost luat de grănicerii greci.

Din când în când, un ochi de geam se mișca umflând perdeaua, semn că ploaia torențială și vântul se dezlănțuiau peste acest pământ arid, dornic de apă dătătoare de viață, pe care călugării, în post și rugăciune, o așteaptă timp de un an.

— Dumneata ai adus ploaia, îmi spune părintele. Ai suflet bun. Sunt convins că Maica Domnului te va ajuta și-ți va îndeplini dorința să vizitezi, în anul viitor, și cealaltă parte a Muntelui, unde vei vedea cele mai mari și impresionante mănăstiri, purtând pecetea de unicate.

După plecarea părintelui Gavril, încerc să-mi adun amintirile. Somnul îmi trece, încât mă las pradă unor gânduri, reconstitui alte călătorii și, deodată, parcă am lângă mine pe savantul român de renume mondial, Henri Coandă, care în 1970 venise la Moscova pentru a participa la Simpozionul Internațional de Istoria Științei. Între sesiunile simpozionului, m-a rugat să vizităm câteva dintre catedralele celebre ale Kremlinului, reci, austere, fără viață, amenințătoare prin grandoare și bogăția tezaurelor lor, savantul le-a privit cu multă detașare, fără să comenteze nimic, încât „înfricoșându-l parcă”, mi-a spus: Să mergem, mi-e de ajuns. N-am înțeles reținerea savantului, muțenia lui, dar ieșind din Palatul Kremlinului, pe faimoasa uliță Gorkova, îmi spune:

— Arată-mi, domnule, și o biserică rusească, mai pământeasă, unde pot și eu aprinde o lumânare pentru morții mei!

Înțelegându-i dorința, cu aceeași mașină „Ceaika” o luăm pe șoseaua Entuziaștilor și ajungem pe ulița Ulianov, unde se află mănăstirea Andronikov, cea mai veche (din Moscova), care datează din secolul al XIV-lea. Când am pătruns în parcul secular, înconjurat de ziduri groase, în liniștea aceluia cimitir unde dorm cei căzuți în războiul din 1812, savantul se uită mirat, vede biserica Spaski Sobor, și copleșit de emoție îmi spune:

— Domnule, dumneata mi-ai ghicit gândurile, asta vroiam, aici este o lume a veșniciei! Aici este adevărata religie zugrăvită cu atâta credință de un Cehov, Dostoievski, dar și de mai noul scriitor Soljenitșin!

Când intru în biserica Spaski Sobor, savantul ia o lumânare, se duce spre altar, lângă un sfeșnic imens, și cu pietate creștinească o aprinde și face semnul crucii. Cele câteva femei care așteptau probabil începerea slujbei, se uitau curioase spre noi, dându-și coate. Poate, mă gândeam, în această biserică, bărbații nu au voie să intre. Dar bănuiala mea se destramă când lângă noi apare un ghid care, simțind

că suntem străini, se apropie și ne invită în partea dreaptă, să admirăm un mic fragment dintr-o frescă și ne spune:

— Acesta este un fragment din ce a rămas dintr-o scenă pictată de Rubliov!

Amuțim. Henri Coandă își încruntă sprâncenele mari, albe, stufoase, apoi se apropie, își înalță ochii spre scena care reprezintă figurile a doi Apostoli. Contururi precise, siguranță, expresivitate; peste ele, adăugate straturi de culoare roșie, putredă. Deodată, Henri Coandă izbucnește:

— Vezi, domnule, prin asta este mare Rubliov. Uite aici, pe bucăți-ca asta, a înțeles cum să-și pună în pagină compozițiile. Există aici un mare simț al proporțiilor, o grijă pentru redarea chipurilor asemănătoare figurii umane. Ce mai domnule, Rubliov este tot atât de mare ca și un Michelangelo al Renașterii italiene!

... Mă trezesc parcă din acest vis, auzind cum, din când în când, talazurile valurilor mării se sparg de țărm, într-o luptă acerbă cu stihiele naturii, care-și dezlănțuie furia, ținând treze sufletele atâtor monahi care, așa cum îmi spunea la plecare părintele Gavril, se roagă cu râvnă pentru a ajunge în această patrie a „păcii divine“. Adorm greu, zvârcolindu-mă, trezindu-mă însă repede la auzul toacei și apoi al clopotelor care ne chemau la slujba Utreniei. Adorm însă din nou, cu voia părintelui Gavril, care îmi spune să dorm până dimineața târziu, știind că la prânz voi lua vaporul pentru a ajunge la Urianopolis și apoi la Salonic.

În lumina de aur a dimineții, ies pe pridvorul din fața clădirii, dau bună dimineața soarelui și, coborând treptele, pornesc pe drumeagul străjuit de cedri bătrâni și nuci seculari, spre incinta mănăstirii pentru a admira pentru ultima oară, de pe unul din cerdacurile celor patru grupuri de chilii cu câte 4-5 etaje, panorama unică a acestei cetăți medievale.

Privind coroanele cedrilor, strălucite de sulitele de aur ale soarelui, simt pe față, ca niște picături de rouă, lacrimile ploii căzute din împărăția cerului. Parcă ar fi o nouă purificare, ultima, poate, înaintea reînțoarcerii în Țară. Când urc zecile de scări, pe cerdacul ultim al clădirii centrale, scrutez depărtările dar și așezămintele din jur: biserica, turnul, trapeza, paraclisul „Sfântului Ioan Prodromul“, paraclisul „Sfântului Sava“, paraclisul „Sfântului Haralambie“, această „chinovie domnească a Callimachilor“. Ochii mi s-au oprit pe aceeași biserică centrală, acolo unde văzusem stemele Moldovei și Țării Românești, cu acea pisanie în limba greacă care menționează numele lui Scarlat Callimachi. Nu am rezistat și m-am dus din nou să văd turnul mănăstirii și să-mi clătesc ochii plini de admirație, văzând sclipind în lumina soarelui, pe

unul din pereții turnului, stema Moldovei cu data 1819, sculptată în piatră. Imaginea grandioasă, schelele care înconjoară multe paraclise și construcții masive, forfota muncitorilor, a multor credincioși ruși, mai ales tineri, veniți să-și petreacă o mini-vacanță în Sfântul Munte, sunt semnele unei adevărate renașteri a panslavismului, o reîntoarcere la credința în Cel de Sus. Timp de peste o jumătate de oră privesc cu ochii inimii această panoramă specifică Evului Mediu. Și deodată parcă am iarăși alături de mine pe savantul Henri Coandă care, într-un pridvor asemănător, privea la Kolomenskoe, lângă Moscova, imaginile și urmele care mai rămăseseră din fosta reședință de vară a țarilor ruși. Și parcă văd turnul bisericii Ussenie, din secolul al XVI-lea, înconjurat de scări acoperite în exterior, sub formă de bulbi de ceapă juxtapuse, susținând, toată nava centrală. Și dintr-odată aud vocea de trăsnet a savantului:

— Vezi vârful turnului bisericii? Parcă-i o navă cosmică! Câtă știință, domnule. Parcă stă să-și ia zborul. Constructorii vechi știau multe taine. Câți mai știi azi că un Leonardo de Vinci, la vremea lui, era preocupat de submarine, de zbor, de rachete. Da, da, de rachete! Asemănarea dintre această aglomerare de construcții cu ceea ce am văzut cu peste 20 de ani în urmă la Kolomenskoe mi-a trezit vechi și dulci amintiri despre un mare Om, trecut în lumea umbrelor.

La ora aceea, în mănăstire nu era nici țipenie de om. Întâlnesc totuși un călugăr, pe care îl văzusem într-o strană lângă mine, la slujba de Vecernie din ajun. Bănuindu-mi șovăiala în hotărârile mele, îmi face semn să-l urmez. Intrăm într-una din cele mai mari trapeze, în care pe vremuri, când se nevoiau aici peste 400 de protopsalți, această navă, cu picturi mai noi, devenea locul de întâlnire, uneori, a Sinodului din Sfântul Munte. În această liniște deplină, în care nu se auzea decât vocea călugărului care citea din amvon din viețile sfinților, am fost condus la masă. M-a surprins cantitatea și abundența mâncării, mult mai îndestulătoare decât la alte mănăstiri, nelipsind fructele exotice și strugurii brumării.

După ce am intrat încă o dată în marele Paraclis, în care la acea oră nu era decât un singur călugăr, m-am oprit în fața imenselor icoane, multe dintre ele făcătoare de minuni, rugându-mă fierbinte și mulțumindu-i Maicii Domnului că m-a ajutat să-mi realizez marele vis al vieții. Privesc cu mare admirație figurile angelice ale Maicii Domnului, ale Domnului nostru Iisus Hristos, ale multor sfinți, figuri realizate în culori vii, în spiritul vechii școli de pictură realizate de un Rubliov, Teofan Grecul, Daniel Ciornâi, sau un Dionisie Ușakov. Aici am privit, cu ochii uimiți și plini de emoție, multe icoane și o frescă recent restaurată, care emanau mirosul specific al culorilor proaspete, așternute cu grijă și sficiune,

de aceiași restauratori ruși, care s-au plecat nu numai cu mâinile dar și cu sufletul, spre fiecare centimetru pătrat de pictură, în dorința de a reda autenticitatea și de a păstra intactă originalitatea vechilor picturi. Am văzut și am urmărit cum lucra pe schelă un pictor rus, cosându-și ochii pe petecele de cer de deasupra capului său, așa cum văzusem cândva în catedrala din Zagorsk, acolo unde și-a pictat nemurirea marele Rubliov și unde doarme somnul de veci Ivan cel Groaznic.

La arhondaric m-am întâlnit din nou, pentru a-mi lua rămas bun de la părintele Gavril. Omul acesta a rămas pentru mine o figură luminoasă, de o bunătate deosebită, cu un har divin al vorbirii, cu fața permanent surâzătoare, convins că, deși slujește într-o biserică rusească, sufletul lui este a unui „mare român“. Face ce face și când aude de România se înduioșează, parcă plânsul îi dă liniște, îi mărește credința și harul de a liniști sufletele zbuciumate, dornice să se ispășească de păcate. Poate, îi spun trist de apropierea plecării, cu harul pe care mi l-ați dat, voi putea urca mai ușor drumul spre smerenie!

Bătându-mă pe umeri, mi-a mărturisit că rămâne plăcut impresionat de interesul cu care am încercat să mă apropii de tot ce am văzut și mai ales aflând de discuțiile încropite cu unii monahi, și chiar cu muncitorii întâlniți prin mănăstire. Mă roagă ca înaintea plecării să trec pe la economul mănăstirii, pentru a primi o mică suvenir care să-mi amintească de trecerea mea prin Rusiconul athonit. Ne-am sărutat frățește. Ajungând în chilia mea pentru a-mi lua bagajul, la intrare mă aștepta un călugăr tânăr, cu o figură de înger, cu părul blond, lăsat pe spate care, invitându-mă într-o încăpere, mă întreabă:

— Care vă este numele de botez? Dar al soției și al copiilor?

Cum, acum la plecare, mi se ia un interogatoriu? Zâmbim amândoi, apoi, dintr-un raft mare, scoate iconițe cu sfântul Chiriac, cu Sfânta Maria și cu Sfântul Alexandru și-mi spune:

— Plecând de aici, cu aceste iconițe ale sfinților al căror nume îl purtați, să vă aduceți aminte că ați fost în mănăstirea noastră, iar celor ce le vor purta, le vor aduce numai noroc în viață!

După plecarea din chilia mea, coborând câteva scări, ajung pe drumeagul asfaltat cu dale mari de piatră, îmi arunc privirea spre imenșii cedri, cu ramuri rășchirate, cu conuri uriașe pe ele. Mă plec și culeg câteva conuri, căzute peste noapte din cauza furtunii și a ploii, care să-mi amintească de lumea rusească, cea care a renăscut curată, cu credință sfântă în Dumnezeu, și care va trăi veșnic în această binecântată grădină a Maicii Domnului.

Coborând spre debarcader, simt că picioarele parcă nu mai ating pământul. Pe de o parte sunt fericit că, iată, în sfârșit, călătoria în

Sfântul Munte a fost cu adevărat benefică, asinul care urcă muntele se reîntoarce acasă smerit și cu frică de Dumnezeu. Mă întrebam în sinea mea dacă în acest periplu unic din viață, am respectat percepțele riguroase ale obiceiurilor monahale, dacă rugăciunile mele au fost ascultate, dacă sufletul meu a vibrat și s-a descătușat cu adevărat în fața trăirilor de iluminare sub aura de spiritualitate a acestui Altar al creștinismului. Iată întrebări, gânduri, frământări pe care le încerc privind înapoi spre această catedrală celestă în care am trăit momente de exaltare și bucurie că mi-am realizat un mare vis al vieții. În acele clipe în care aveam impresia că plutesc, că între mine și panorama unică a mănăstirii Pantelimon se așezase un mare ecran alb, mi s-a părut că-l văd într-un colț, cu figura-i luminoasă pe prietenul meu Marin Sorescu, creionându-mi chipul pe acest ecran, așa cum făcea nu o dată în casa mea, spunându-mi că îi place ca în urma sa să lase amintiri. M-am trezit din această reverie dulce auzind sirena vasului cu care voi pleca spre Uranopolis. Dorul de Marin Sorescu m-a făcut să lăcresc. Pentru o clipă ochii mi s-au oprit în fața unei cherhanale din micul port al mănăstirii, unde trebăluiau doi monahi, descurecând niște năvoade. Unul dintre ei semăna leit cu Marin. Apropiindu-mă de ei, am văzut cum ieșeau de sub oglinda mării miile de peștișori argintii care se roteau în jurul lor. Le-am aruncat câțiva biscuiți rămași pe fundul rucsacului și, deodată, am asistat la cel mai frumos și solemn dans pe care acest puhoi de peștișori îl dădeau în fața mea. Oare era un semn dumnezeiesc de la Marin Sorescu, sau o ultimă „minune” pe care o mai vedeam înaintea plecării din Muntele Athos?

La orele 12.30 vaporul care merge spre Uranopolis acostează la ponton. Împreună cu câțiva călugări și trei creștini greci, printre care și un profesor bătrân de limbă franceză, cu care mi-am intersectat pașii și am schimbat câteva gânduri prin mănăstire, urcăm pe puntea navei. Am privit cu nesaț depărtările, văzând pentru prima dată, în splendoarea lui, vârful muntelui Athos, incendiat de razele soarelui atât de strălucitoare la cumpăna amiezii. În urma mea, contururile mănăstirii, puzderia de turlle, pe măsură ce vasul se depărta, păreau niște decoruri de orașe medievale, pe care pânza timpului le înghițea, învăluindu-le în irizări de ruguri argintii, care într-un târziu s-au stins. Acum, de pe puntea vasului, am văzut și eu, ca și ceilalți pasageri, trei delfini care ne însoțeau, făcând tumburi de bucurie, zvâcnirile lor spre înalt fiind poate un semn sau o urare de „adio” ori „la revedere”. Valurile mari pe care le lăsa în urma lor erau asemănătoare cu imaginile din pânzele marelui marinist rus Aivazovski. În legănarea dulce a vaporului care, prin semnale speciale se salută cu alte vapoare pe lângă care trecem,

țârmurile golfului Sfântului Munte par niște broderii de culoare arămie, împestritate de spinările unor stânci de marmură albă. Privindu-le cu ochii iubitorului de artă, îmi par niște picturi imense, pe care mama natură le-a încrustat ca pe niște peceti care particularizează grădina minifică a Sfintei Fecioare. Undeva, în apropierea insulei Amoliani, nu departe de portul Uranopolis, o corabie cu pânzele umflate reînvie parcă vechea tradiție, când în aceste locuri a ajuns Maica Domnului să vestească evanghelia mântuirii. Se zice că, atunci când s-a apropiat zeul Apollo și a văzut-o, acesta ar fi strigat: „*Nu pot răbda apropierea Maicii Domnului Celui Adevărat*” și s-a prăbușit în mare. Acest vis de o clipită s-a spulberat atunci când, cu un semnal scurt de sireună, vasul s-a apropiat de portul Uranopolis, lăsându-se cuprins de odgoanele groase, care l-au ancorat cu strășnicie.

Am coborât, împreună cu profesorul grec, printre primii pasageri și, într-un marș forțat, cei 100 de metri, până la primul autobuz care pleca spre Salonic, i-am străbătut nestingheriți de restul pasagerilor împovărați de bagaje. Când ultimul loc al autobuzului a fost ocupat, nu i-am simțit pornirea decât atunci când, lăsând în urmă vilele cochete care defilau prin fața noastră de o parte și de alta a șoselei, micul port s-a ascuns după pintelul unui deal, înecându-se undeva în mare.

Din mersul mașinii nici nu am simțit când am trecut de cealaltă parte a mării, în golful Ierisos, și apoi prin inima bătrânei peninsule Calcidice. Traversând timp de peste trei ore podișul peninsulei, admir cu nesăț, într-o visare totală, frumusețea munților Solomon, acoperiți de păduri de castani, fagi, mesteceni, măslini sălbatici și tot felul de jnepi de piatră. Pădurile bătrâne, de nepătruns, se țin de braț cu panțele stâncoase și aride, cu o vegetație pitică, selenară, care dau adevăratele forme de relief ale Greciei antice și a celei de azi. Facem un mic popas la poalele unei păduri de brazi și mesteceni argintii. Stau și privesc peisajul de o frumusețe rară și deodată, mă transpun într-un alt anotimp, când într-o vară tulburător de caldă, în urma stăruințelor ministrului afacerilor externe de atunci, George Macovescu, maestrul Alexandru Ciucurencu venise la Moscova pentru a realiza o lucrare monumentală de pictură, în salonul de recepții al ambasadei române. Dele-gat să-l întâmpin la aeroport, pe drum, am vorbit despre artă și artiști. Maestrul vorbea puțin, cu glas domol, colorându-și frazele cu metafore de o mare sensibilitate și rostite cu sfială. Priveam la el cum savura, din mersul mașinii, luminișurile pădurii de mesteceni și brazi, dar mai ales dansul mestecenilor care se îmbrățișau cu brazii într-o nuntă cerească. Îmi amintesc că, la un moment dat, mi-a spus să oprim mașina, să ne odihnim. Intrând în pădure l-am văzut cuprinzând trunchiul fragil al

unui mesteacăn în timp ce ochii căutau crengile din vârful. Îi mângâia trupul firav, iar frunzele neclintite, aureolate de soare, îi străluminau fața. Și deodată, ca trezit dintr-un vis frumos, exclamă: „Câtă liniște, câtă frumusețe au voalurile de mireasă care stau pe umerii acestor fecioare. Parcă sunt niște marame țărănești, iar albul lor mă fascinează“. Când am urcat din nou în mașină, continuând să privească defilarea mestecenilor, a adăugat: „Acum îl înțeleg, domnule Bucur, mai bine pe marele Esenin, care a fost îndrăgostit de pădurea rusească și mai ales de mestecenii seculari de pe malurile Okăi. De aici, din lumea pădurii de mesteceni și brazi a luat acea lumină dumnezeiască, marele peisagist, pictorul Sîșkin“. Apoi a tăcut, așa cum eu, tăcut, stau și privesc această minune a pădurii grecești, unde foarte rar vezi închegate filoane de pădure așa cum era cea în fața căreia rămăsesem mut. Reîntâlnirea ca prin vis, pe pământul legendarei Grecii, cu pictorul Ciucurencu, a rămas ca o amintire de neșters din memoria timpului.

Am ajuns la Salonic la cumpăna înserării. La ora aceea, aglomerată, cu șirurile kilometrice de mașini, cu colinele pe care se înalță blocurile de un alb imaculat, luminate „a giorno“, firmele viu colorate ale magazinelor, atmosfera sărbătorească a piețelor publice în mijlocul cărora sunt instalate scene de pe care se vor înfrunta candidații la noile alegeri parlamentare, dau orașului acea strălucire și grandoare inconfundabilă din preajma unor sărbători sau evenimente.

De la autogara centrală a Saloncului am luat mașina 52 care m-a lăsat în piața Aristotel, la numai 100 de metri de marele bulevard Mikis nr. 13, de pe faleză Mării Egee, unde se află sediul Consulatului General al României. Întâlnirea cu consulul general, urmată de multe întrebări și răspunsuri, el fiind profesorul și cunoscătorul desăvârșit al Greciei, eu „elevul silitor“, s-a prelungit la un rustic restaurant situat pe malul mării, unde la o bere rece și o pizza, am continuat să povestesc prietenului meu Mircea Andrei, secvențe din trăirile și marile descătușări sufletești pe care le-am avut vizitând această lume mirifică în care mi-am lăsat o parte din suflet. Prietenul meu, care m-a ajutat direct în realizarea acestei călătorii temerare, iradia de fericire, știind că am călcat pe unde el și-a purtat pașii în desele călătorii prin grădina Sfinței Fecioare, de care îl leagă vechi și dulci amintiri.

A doua zi, exact din fața Consulatului român, unde am dormit peste noapte, cu puținul bagaj în care înghesuisem lucrurile cu care plecasem din țară, dar în care adăugasem hrana pentru o zi și darurile specifice Muntelui Sfânt: tămâie, smirnă, cruciulițe și iconițe sfințite, urc în același autobuz al Companiei grecești „Arion“, care se înscrie, la acea oră matinală, pe unul din bulevardele Saloncului care duce spre

Kulata, frontiera cu Bulgaria. Trecând prin Blagoevgrad, Dubnița, Sofia, Botevgrad, ochii mi se odihnesc, retrăind momente din vizitele pe care le-am făcut în aceste orașe, oficiale și neoficiale, strângând în suflet și notând în carnețele, impresii dintr-o lume care va trebui evocată într-o viitoare carte. La orele 19,00, trecând prin „barajele de foc” ale grănicerilor bulgari și români, cărora șoferii greci le-au dat obolul pentru a trece mai ușor prin „furcile caudine” ale vamei, o ultimă oprire o facem la Călugăreni, unde șoferii greci, la semnalele luminoase ale șefului de poliție locală, însoțit de un alt „hăitaș”, ne-a oprit pentru a-i da darurile care i se cuvin” – țigări străine și un bax de Coca-Cola, deoarece își făcuseră datoria „acceptând trecerea prin marea comună istorică, Călugăreni,” a autobuzului, mai ales că acesta avea la bord exact 40 de km la oră și făcea aceeași cursă de peste 6 ani de zile pe distanța București-Salonic și retur. Ce putea fi mai frumos și reconfortant, la finalul unei călătorii de vis, decât acest „popas intempestiv”, datorat unor oameni ai legii, pe care șoferii și pasagerii îi recompensează cu „strângere din dinți”.

Bucureștiul m-a primit cu drumurile lui pline de gropi, cu lumina obscură strecurată din înalt de luminile fluorescente ale neonului, estompate de corolele unor platani bătrâni. La oprirea autobuzului, în spațiile Institutului de Arhitectură, îmi fac semnul crucii, împăcat că am trăit să văd altă lume, mirifică, într-o încercare continuă, ca și monahii, de a mă apropia de Dumnezeu, în grădina Sfintei Fecioare, în enigmaticul Munt Athos, într-o patrie a adevăratei „păci divine”.

IX. DIN NOU LA DRUM

De la prima mea călătorie în Muntele Athos, din acel septembrie 1996, m-am tot gândit la o a doua călătorie, dornic să văd cealaltă parte a muntelui, unde stau, ca niște briliante înfipte pe spinările muntelui, zece mănăstiri de o frumusețe unică.

Același om de suflet, fostul consul Mircea Andrei, îmi aranjează plecarea, prin aceeași firmă grecească. Dorința de a ajunge în acel imens și inegalabil muzeu, care cuprinde tezaure de artă bizantină și neobizantină, de a mă apropia prin evlavie și credință de Dumnezeul mântuirii, iată, se realizează. Gândul că voi intra din nou în liniștea depălină a muntelui, în aceste cetăți de piatră, acolo unde a înflorit o nemuritoare grădină mistică, un veritabil paradis spiritual și psihic, mă înduioșă, îmi lumina mintea, dar totodată mă înfricoșă. Și totuși, la

gândul că voi revedea o natură intactă, cu pădure și tufișuri veșnic verzi, dominate de conul auster al muntelui de cristal, îmi estompa neliniștea, știam că această călătorie îmi va da puterea unei permanente contemplații, unor trăiri unice.

Este o zi răcoroasă de sfârșit de mai, iar în autobuzul staționat pe cheiul Dâmboviței, urcă doar 18 pasageri, printre ei mulți studenți greci, care se întorceau pentru câteva zile acasă. Granița la Giurgiu o trec cu ferry-boat-ul, iar vameșii, pentru prima dată, nu ne dau de furcă, deoarece conducătorul grupului a „învățat lecția”, a dat „darul grănicerilor”, care cu un salut incredibil de reverențios, ne dă „liberă trecere”.

Călătoria prin Bulgaria îmi dă prilejul din nou să admir peisajul muntos, pădurile de un verde crud, cu o autostradă modernizată care străbate un defileu de zeci de kilometri pe parcursul căruia admirî vilele cochete, moderne, construite într-un pur stil bulgăresc, unele mai frumoase decât altele. Le privesc detașat, uneori cu răceală, nu-mi spun mai nimic, totul îmi este foarte cunoscut, deoarece acest traseu l-am făcut de peste 10 ori cât am lucrat ca diplomat la ambasada României la Sofia. Nimic nu mă mai impresionează, doar când tercem pe sub poalele Vitoșei, pe vârful căruia se mai văd dâre lungi de zăpadă de culoare cenușie, tresar. Acolo, pe costișe și văi cu ape repezi, am poșit nu o dată cu ambasadorul Alexandru Petrescu cu soția, cu familia Gherceanu, bucurându-ne de liniște, lumină diafană și aer curat. Privesc încă o dată, dispuse ca într-o căldare, siluetele blocurilor înalte cu peste 15-17 etaje, moderne și bine finisate, cupola aurită a Catedralei Levski și imensitatea parcului central din Sofia, acea pădure din inima capitalei, în care zăboveam uneori până seara târziu, ascultând trilurile păsărilor sau muzica de fanfară cu program permanent în zilele de sărbătoare. Când ieșim din Sofia, pe Serdica preistorică, pe versantul vestic al Vitoșei, privesc cu încântare siluetele albe, ca niște lebede, ale vilelor apărute ca ciupecile după ploaie și faimosul Trun al Televiziunii, înfipt pe spinarea cea mai abruptă a muntelui Vitoșa. Când trecem prin orașelul Dubnița, ochii se opresc deasupra munților înalți, cu vârfuri de peste 2000 de metri, dungile zebrate de zăpadă, parcă sunt niște pânze imense pe care mâinile unor copii și-au lăsat însemnele lor nevinovate. Ca de obicei ocolim orașul Blagoevgrad, cu faimoasa Universitate americană, cu partea lui veche, în care se conservă case de peste 200 de ani, cu cerdacuri în stil specific bulgăresc, le privesc de la distanță, înșirate pe o colină, iar autobuzul, în plină viteză, intră brusc într-un defileu stâncos, cu munți pe care sunt prinse ca niște mărgele imense, stânci negre, colțuroase, amenințătoare. Șoseaua este umedă, semn că pe aici a plouat zdravăn. Când ajung la graniță, la

Kulata, norii bucălați și alburii se destramă parcă împinși de vântul care leagănă vârfulurile pădurii de stejari și mesteceni. Aici n-am simțit formalitățile de la frontiera cu Grecia, vameșii se uită la fotografiile de pe pașaport, aruncă priviri prietenești peste figurile noastre obosite și atât. Se vede clar civilizația grecilor, oameni politicoși, calmi, cu vorbă duioasă și dulce. Luminile orbitoare ale neonului de pe autostrada ce duce la Salonic, ne trezește din toropeală, suntem dintr-o dată într-o altă lume. Este lumea orașului ales de Apostolul Pavel ca al doilea oraș al misiunii sale apostolice în Europa, în care a propovăduit fără încetare creștinismul.

Când intru în Salonic, orbit de luminile laterale ale bulevardelor, ceasul arată orele 12,00 noaptea. Firmele mari, luminoase, animația străzii, trotuarele transformate în grădini de vară, pline cu tineri, îți redau imaginea unei metropole care trăiește intens viața nocturnă. Autobuzul oprește de data aceasta pe Bulevardul 26 Octombrie nr. 16, vis-a-vis de Tribunalul mare al orașului. Aici, surpriză, nu mă aștepta nimeni de la Consulatul român, așa cum îmi promisese la București prietenul meu, domnul Petre Catrinciuc, directorul Direcției Consulare din MAE. Conducătorul grupului, văzându-mă singur și derutat, mă întrebă dacă a venit cineva să mă întâmpine. Îi spun că nu. Formând prin celular numărul Consulatului, îmi răspunde domnul Remus Mărășescu, administratorul, care era pe fază. „Da, așteptam telefonul dumneavoastră, vin imediat, în 7-8 minute, cu o Dacie break“. Tânărul administrator, un brunet cu mustăcioară, bine făcut, vioi, mă cucerește prin amabilitate. Ca o „victorie a sa“ îmi spune că mi-a reținut o cameră la Hotelul „Cité“, frecventat de curierii români, că este un hotel mai ieftin. Mă bucur, dar a doua zi, când îmi înmânează nota de plată, mă chiorăsc puțin, dar... trebuie să scot din buzunar exact 40 de dolari. „Dai un ban, dar... stai în centru“, îmi zic.

La ieșirea din hotel îi spun totuși domnului Remus:

— Bine, dragule, mi s-a spus în autobuz de câțiva studenți greci că pe lângă gară sunt hoteluri mai modeste, unde se plătesc 10-15 dolari pe noapte!? Aici am plătit jumătate din pensia mea pe o lună! După cum vezi, mi-am redus dintr-un condei șederea mea în Sfântul Munte cu 5 zile!

Înghite și tace, nu mai are replică.

De la hotel plecăm la Ministerul de Externe al Macedoniei, pentru a lua aprobarea intrării în Muntele Athos. Îmi trece „mânia“, văzând cât de bine vorbește administratorul limba engleză. Aici „lămurește“ cu argumente solide pe funcționara de la ghișeu, de la evidența străinilor, prezentându-mă drept scriitor și diplomat. Aceasta îi cere totuși insistent chemare oficială de la cineva din Sfântul Munte, pe care nu o aveam.

Remus insistă, argumentează, își îndulcește și mai mult vocea. Cu zâmbetul lui de Cassanova, cu felul lui de a fi, cu acea drăgălășenie specifică tinereții, domnișoara se lasă convinsă. Când apasă însă pe claviatura computerului, constată că eu am mai fost acum doi ani în Muntele Athos. La argumentarea că scriu niște „note de călătorie“ despre Athos, zâmbindu-ne ne spune „totul este în ordine“. Ca bun cunoscător al Salonicului, cu străzile lui înguste și drepte, nici nu știu când am ajuns la autogara de unde pleca exact peste cinci minute autobuzul spre portul Uranopolis.

Parcurgem același drum ca și cu doi ani în urmă, pe o șosea impecabilă, care șerpuiește pe sub poalele munților, cu păduri tinere, de un verde crud. Acum peisajul, vilele cochete, glastrele cu flori de pe verande, portocalii cu crengile pline de fructe, lămâii care te îmbiau să le miroși parumul, defilau prin fața autubuzului, imaginile se succedau fără să mă mai entuziasmeze. Trecem prin satele și stațiunile climaterice de munte cu nume arhaice: Galatista, Arneia, Ierisos, Nea Roda, Tripiti, Stratoniki. Tresar când într-un ochi de lumină, pe una din firmele unui restaurant citesc din nou „La valahus“. Deci, îmi zic în sinea mea, se adeverește că pe aici umblau cândva, cu turmele lor vlahii, frații noștri răspândiți de vitregiile vieții în Balcani și Munții Pindului. Privesc aceste perle prinse de țărmurile Mării Egee, cea mai curată mare din lume, unde se zice că nu se varsă nici un fluviu, unde au și invadat plajele turiști din Germania, Japonia, Finlanda, Elveția. La Staghira, unde s-a urcat un preot, însoțit de o... blondă, încerc să le deslușesc vorbele care îmi sunau la ureche ca niște semnale dragi inimii, deoarece vorbeau o rusească curată. Deci, îmi zic în gând, „au invadat și Sfântul Munte din nou, rușii“. Intru în vorbă cu părintele și aflu detalii despre felul cum voi parcurge itinerariul de pe coasta de vest a Muntelui Athos.

La Uranopolis, orașelul inundat în plină primăvară de o bogăție de aranjamente florale de toate culorile, care împodobesc o parte din faleză și fațadele micilor hoteluri și restaurante, mă opresc uneori și citesc firmele unor hoteluri, cu denumiri exotice. Tresar când ajung în fața micului hotel unde am dormit o noapte cu doi ani în urmă. Aceeași patroană, parcă m-ar cunoaște, se uită insistent la mine și îmi zâmbeste. Tocmeala este aceeași, adică 10 dolari pe noapte. Las bagajele și colind prin bazarul din jurul portului, mă documentez, aflu detaliile plecării vaporului de a doua zi spre portul Dafni. Mă opresc prin unele magazine și mă bucur ca un copil privind sutele de nuanțe, mărimi și forme ale scoicilor de mare, ale zecilor de tipuri de ghioace cu danțelării exterioare, ale căror prețuri, pentru buzunarul meu, sunt extrem

de pipărate. Mă așez la o masă și sorb cu nesaț dintr-o cafea aromată tare, așa cum numai grecii știu să o pregătească. Îmi arunc ochii spre largul mării, ale cărei valuri licăresc la atingerea brizei și care incendiază depărtările, atinse de razele soarelui gata să se cufunde în mare. Apusul de soare rămâne cea mai miraculoasă și fascinantă imagine, pe care o admir cu nesaț. Aceasta dispare încet înghițită de argintul infinitului mării. Este un moment de relaxare totală și parcă mă văd, undeva într-un restaurant de pe ultima frântură de pământ a peninsulei Casandra când, savurând un coniac grecesc, Metaxa, am admirat cu ani în urmă un apus de soare unic, urmărind cum încet, pe măsură ce peste peninsula se lăsa înserarea, imensul glob incandescent al soarelui, cobora miraculos în mare.

— Oare, mi-a spus soția, sărutându-mă, vom mai avea vreodată fericirea să mai vedem această trecere a astrului zilei dintr-o lume într-alta?

Acum, stând de unul singur pe malul mării, îmi spun în sinea mea: *lată, eu trăiesc acest moment unic pentru a doua oară, și de aceea îl voi păstra până și eu voi trece înnegurat, cândva, spre marele necunoscut!*

A doua zi, trezit devreme, ies în stradă și pe faleză, privesc cu ochii mari cum de dincolo de o insulă din largul mării, globul de aur al soarelui se ridică din adâncuri, incendiind cerul. Cine nu a trăit deplin sentimentul acestor două ipostaze, răsăritul și apusul soarelui, studiate până la detaliu de pictorii noștri clasici, nu poate înțelege subtilitatea și nuanțele de galben-auriu care izbucnesc din pânzele acestor maestri ai penelului.

Privesc faleza înaltă, de unde se văd petecele de plajă cu nisip zgrunțuros, dar și bolovanii neprietenoși de la malul mării și, deodată, încerc să-mi aduc în memorie litoralul românesc, plajele de la Costinești și Mamaia din timpul studenției mele și mă bucur, deoarece frumusețea și întinderea lor, cu un nisip de aur, nu suferă comparație cu plajele de pe litoralul Mării Egee. Atunci eram tânăr, visurile mele, viitorul devenirii, erau numai fâlfâiri de aripi. Acum am început să îmbătrânesc, privesc cu plăcere pâlcurile de turiști care savurează acest început de nouă zi, zbenguiala lor, căci îmi dau liniștea necesară, deoarece știu că se bucură de frumusețile vieții, înțeleg gesturile lor de tandrețe, îmbrățișările, fericirea care li se citește pe față, trăind ca și mine clipele de taină pe care ți le dezvăluie o dimineață petrecută la malul mării. Și deodată mă cuprinde dorul de-acasă, dorul de soția mea, copleșită de tristețe și singurătate, că nu-i cu mine. „*Marieta, șoptesc, ce faci tu, acum, când eu mă pregătesc să urc din nou Muntele Sfânt! Ajută-mă să-l urc, ca și când ai fi lângă mine*“.

— Cu Dumnezeu înaintea! mă îmbărbătează soția.

Privesc turnul cetății, care se ridică pe un mic promontoriu, aproape de debarcader, și care stă așa, de veghe, de sute de ani. Păcat că azi e închis vizitatorilor, ca și micul muzeu din cetate, care are un lacăt mare la intrare.

În drum, mă opresc la Poliția locală, care-i vis-?-vis de micul hotel în care locuiesc. Primesc aprobarea, acel Diamonitiron, purtând nr 27545, din 26 mai 1998, și prin care se adeverește că am acces, conform cutumei, numai 4 zile în Sfântul Munte. Emitentul autorizației, un blond cu mustăcioară, foarte amabil, vorbind o franceză impecabilă, aflând despre scopul călătoriei mele în Muntele Athos, îmi spune să nu pierd ocazia unică de trăire religioasă a credincioșilor, unde între 16-27 mai, în biserica orașului a fost adusă din mănăstirea Xenonotos icoana Maicii Domnului „Odngnitria”, făcătoare de minuni. Îmi mai spune că, în acea zi, la orele 17,00, va avea loc slujba prin care localnicii, într-un ceremonial unic, își iau rămas bun de la această icoană făcătoare de minuni, care se va reîntoarce tot cu vaporul în Muntele Sfânt.

Biserica, o construcție de lemn, sub forma unui hangar, era la doi pași de mine, așa că ies în stradă și, prin mulțimea pestriță, îmi fac loc să intru. Interiorul bisericii arată ca un cavou imens, împodobit cu flori exotice de toate culorile și mai ales cu ghirlande de trandafiri roșii. Icoana, ferecată în aur și argint e înconjurată de sfeșnice în care ard zeci de lumânări. În jurul icoanei, pe o masă, erau numeroase podoa-be, de argint și de aur (cruciulițe, inele, lăntișoare, ceasuri, verighete, medalioane, brățări) aduse de credincioși drept mulțumire pentru că i-au vindecat de boli sau pentru că dorințele li s-au realizat.

Privind icoana, parcă niciodată nu m-am simțit mai puternic și mai liber, gata de zbor, ca în fața acestei miraculoase icoane. M-a cuprins o ușoară amețeală dulce, dându-mi o stare de sfințenie, de liniște ireală, care mă fulgeră până la inimă. Rostesc „Tatăl nostru” și ca o stană de piatră, ascult cântările liturgice ale soborului.

Ascult slujba, acele minunate cântări liturgice, susținută de un sobor de peste 30 de preoți, în frunte cu episcopul de Salonic și starețul mănăstirii Xenofont. Șiruri de bătrâni și tineri, femei cu copii în brațe fac mătânii, se apropie de icoana făcătoare de minuni și continuă să lase ofrande, să pună în „cutia milei” bancnote, să sărute icoana și să se roage. Fețele lor sunt transfigurate, gesturile lor reflectă acea clipă de rugă neclintită, de credință adevărată, de purificare, de căință. Este un moment înălțător pentru toți locuitorii orașului și din împrejurimi deoarece, foarte rar, odată la 30-40 de ani se aduce o asemenea relicvă din Sfântul Munte.

La orele 17,00, icoana este scoasă din biserică de patru tineri, îmbrăcați în costume naționale, compuse dintr-un fel de ițari strâmți, din stofă albă, un fel de fustă din catifea maron și fesuri roșii, asemănătoare cu cele turcești. Cortegiul care se formează din sute de oameni de toate vârstele, cu lumânări aprinse în mâini, în dangătul insistent al clopotului, se înșiruie într-o ordine perfectă pe străduța îngustă care duce spre port. Din prăvălii, magazine, restaurante, ies pe la uși bătrâne, poate patroanele acestora, ținând în mână sfeșnice cu câte o lumânare aprinsă. Zeci de fotografi, printre care și eu, se îmbulzesc să prindă imagini unice. Mă uit la bătrânele stafidite de ani, îmbrăcate în negru, abia târându-și picioarele și parcă pe retina ochilor, mi se întipăresc imagini de pe pânzele celebre ale marilor artiști spanioli pe care le-am admirat în faimosul muzeu Prado din Madrid, dar și la capodoperele celebrei pinacoteci din Toledo. Asemănarea este atât de mare, încât mă bucur să revăd o scenă contemporană cu o asemenea procesiune religioasă pe pământul Eladei. Când icoana este așezată pe vapor, pe un șevalet înalt, și soborul de preoți îi cântă parcă înălțarea, mulțimea amuțește, momentul despărțirii de ponton a vasului îți taie răsufarea, ochii se umezesc de emoție și rămâi încremenit. Mă sui totuși pe un vas alăturat și urmăresc, ca pe un miracol, despărțirea de dig a vaporului care alunecă lin, până ce devine un punct negru, care într-un târziu s-a scufundat în mare. Mulțimea continuă să privească, într-o muțenie totală. Multe femei bătrâne bat mătăni și se închină, alții lăcrimează de emoție și de fericire, văzând în această reînțoarcare la locul ei din Sfântul Munte, un semn dumnezeiesc, o dovadă că misiunea ei a fost benefică și că cei cu mare credință și evlavie s-au vindecat.

Seara mă plimb din nou pe străduțele ce urcă în pantă. Privesc casele cu un singur cat, cu balcoane suținute de stâlpi în stil doric și corintic, pline de flori de toate culorile și formele. Recunosc mușcatele de toate nuanțele, dar mai ales begoniile și florile de gazonia, care se agață ca iedera și care răspândesc un miros ca cel de petunii și regi-na nopții.

Deși era trecut de ora opt seara, orașelul pare pustiu. Pe terase, în micile grădinițe din jurul restaurantelor și barurilor, nu vezi țipenie de om. Ici, colo, câte un rătăcit stă visător în fața unei halbe de bere. Mă opresc aproape o oră pe faleza mării și, de pe o bancă, privesc depărtările, ascult talazurile mării care aduc din adâncuri ecouri ale lumii marine, pe care o știu atât de puțin. Câte taine ascund încă pen-tru mine mările și oceanele?

Privesc un pescăruș care se agită în fața unei terase pustii. Poate atunci când terasele sunt pline de mușterii, cineva îi aruncă un boț de pâine. Acum, țipătul lui este sfâșietor. Își caută parcă soața, dându-mi târcoale și mie, care tânjesc după Marieta. Prin țipătul lui își cere și el fărâma de fericire. Pe negândite dispare în liniște în depărtarea mării.

Mă întorc la hotel, mănânc un grapefruit și aștept ziua de mâine pentru a descoperi din nou fața nevăzută a Muntelui Athos.

Cu Diamontirionul în mână, cu biletul de călătorie fluturându-l în fața grănicerilor de pe vapor, protjându-mi, din instinct balcanic, rucsacul, îmi fac loc printre mulțimea pestriță trăgând cu urechea, poate aud o vorbă românească. Îmi găsesc un loc pe o canapea între doi greci, tată și fiu, probabil muncitori în Sfântul Munte. Vaporul se pune în mișcare, legănat de unduirile line ale valurilor. Pe măsură ce înaintăm, valurile devin tot mai mari, uneori năvălesc pe punte, gonind în interior curioșii care, pe scaune confortabile, savurează frumusețea depărtărilor și jocul stolurilor de pescăruși care înșfăceau din zbor bucățile de pâine aruncate cu măiestrie de călători. Pe măsură ce înainteam, atmosfera devine destinsă, discuțiile sunt înflăcărâte, dar conținutul lor, din cauza limbii, rămâne un „tabu” pentru mine. Se deschid geamurile și ușile, se face curent. Atmosfera devine pe nesimțite apăsătoare, discuțiile se potolesc și citesc pe fețele multor pasageri îngrijorare. Bătrânul de lângă mine, cu o față congestionată, se ridică brusc și iese pe puntea vasului. Când revine, era transpirat leoarcă, fața îi era lividă. Fiul îl șterge cu o batistă. Văd apoi cum din jurul meu se ridică și alți pasageri și ies pe puntea vasului. Îmi fac curaj, îmi țin respirația constantă, dar tangajul vasului devine tot mai puternic. Într-un târziu, după o oră de călătorie, simt că mă sufoc, mă trec transpirații reci, parcă mi se întoarce stomacul și, brusc, simt ceva în gură. Încerc să ies pe puntea vasului, dar amețesc. Cu un efort deosebit, ajutat de un tânăr, ies pe punte, mă aplec peste balustradă. În acest moment ochelarii de distanță îmi sar de pe nas, în mare. Gestul de a-i recupera este stângaci, încât, buimăcit, privesc ca prin ceață în urma vaporului, descumpănit și îngrijorat că ochelarii mei au fost înghițiți de marea cea mare. Încerc să mă liniștesc, să-mi domolesc emoțiile, frica și amețesc iar, ținându-mă de scaunele de pe punte, mă reîntorc în interiorul vaporului. Cei de pe lângă mine se uită, realizează necazul avut, dar muțenia mea le oferă dovada că sunt străin și nu cunosc limba greacă. Îmi revin greu din „răul de mare” și ca prin ceață pe versantul muntelui privesc clădirile și turla bisericii complexului mănăstiresc Dochiariou. Scot sticlucă cu nes, sorb câteva înghițituri și ochii parcă mi se luminează. Deci, se poate, îmi zic, și fără ochelari; o să mă descurc.

Vaporul continuă să înainteze greu, luând pieptiș valurile care devin tot mai amenințătoare. Cu un efort evident, timonierul așază ușor vaporul în portul mănăstirii Pantelimon. După 15 minute ajungem la destinație, portul Dafni. Când cobor, simțind sub picioare duritatea pământului, realizez că am trecut cu bine călătoria prin „Infernul lui Dante“. Stând în fața unui magazin de suveniruri, privesc frumusețea munților, lumea mirifică în care voi zăbovi și unde, cu ochii inimii, voi admira adevărate cetăți și bastioane ale iubirii în care voința lui Dumnezeu este atotputernică. Aici e multă forofță de oameni, se despică parcă apele, se pun în mișcare mașinile, câțiva măgăruși sunt încărcăți cu merinde, cu saci de pâine, cartofi, roșii de seră. Se încarcă și se descarcă baloturi cu mărfuri, corespondență, baloturi de hârtie, pachete cu cărți. Întreb când pleacă vaporul spre mănăstirea Sfântul Pavel, ultima din lanțul de mănăstiri de pe versantul de est al Muntelui Athos. Un om al vămii îmi spune că marea este agitată, vaporul cel mic, care face legătura între Dafni și mănăstirea Sfântul Pavel, azi nu mai circulă. Mă frământ, intru în panică. Este ora 12,00. Sunt sfătuit să rămân peste noapte la mănăstirea Xiropotamu din apropierea portului Dafni. Privesc drumul anevoios, lung, care urcă spre mănăstire, dar până acolo sunt câțiva kilometri buni. Căldura mă sufocă. Același om al vămii mă sfătuiește să plec chiar acum cu o mașină spre mănăstire Simonos Petra. Mă hotărâsc să dorm noaptea acolo și apoi să văd ce am de făcut.

X. MĂNĂSTIREA SIMONOS PETRA ÎNTRE CER ȘI PĂMÎNT

Drumul spre mănăstirea Simonos Petra urcă în serpentine, parcă este suspendat pe băierile cerului. În față sunt corolare de verdeață, tufișuri, stânci colțuroase, unele uriașe, gata să se prăvălească peste noi. Mă cuprinde frica, trăiesc coșmarul unui drum care nu se mai sfârșește. În urma drumului pietruit cu bolovani, se aștern nori de praf gălbui, încât închid ochii. Șoferul, un călugăr bătrân, vorbăreț cu cei șapte oameni cu care călătoresc, parcă se joacă cu volanul încât siguranța cu care conduce mă binedispune, uit de calvarul călătoriei și de acea tristă experiență a răului de mare. După o jumătate de oră de mers, urcând și coborând pante, suportând hurducăitul mașinii care se opintea din când în când lovind pietroaie ascuțite, tot privind în stânga și în dreapta peisajul arid, ochii mi se luminează văzând, în sfârșit, undeva în vale, silueta ca de castel medieval a mănăstirii Simonos

Petra, care stă pe un pinten de munte, cu o clopotniță cât un munte și un turn care sfidează cerul. Călugărul taximetrist aflu că face această cursă zilnic, luînd de la fiecare pasager câte 1500 de drahme (5 dolari). Când privesc mănăstirea, un colos, ca un bloc cu 7 etaje, cu pridvoare de lemn de jur împrejur, aceasta pare prinsă de băierile cerului. Imaginea de castel din basmele copilăriei mele, aureolată de zecile de raze care pornesc din vârful turnului ce răspândesc în jur scânteieri de lumini orbitoare, îmi rămâne pe retină. Când intru în arhondaric, străbătând un labirint de coridoare boltite, mă întâmpină cu bunăvoință un călugăr. Mai întâi îmi trec datele de pașaport într-o condică, apoi cu ceremonialul cunoscut primirii oaspeților, sorb licoarea sfântă, faimoasa băutură uzo, și beau apă rece de izvor. Încerc să intru în vorbă cu călugărul în limba franceză, dar constat că nu vorbește nici o limbă străină. Mă salvează un tânăr elvețian care, în grecește, îmi spune despre dorința mea de a dormi peste noapte în mănăstire. Pe un ton puțin autoritar, călugărul îmi spune că nu sunt locuri, toate chiliile fiind ocupate de un grup de elevi militari din Salonic. Îmi exprim regretul și argumentez deșpre intențiile mele de a mă documenta pentru a scrie câteva pagini despre mănăstire. Răspunsul este din nou categoric: nu, nu sunt locuri. Îmi sugerează să merg la mănăstirea Grigoriu, să dorm acolo, și a doua zi să mă reîntorc. Tânărul elvețian se bucură într-un fel și îmi propune să-l însoțesc, deoarece se pregătea să plece spre mănăstirea Grigoriu. După ce luăm masa (mîncare de cartofi, brînză și salată verde) uitându-mă la rucsacul destul de greu, mă hotărăsc să-l urmez, drumul în doi fiind mai sigur. Când sunt gata de plecare același elvețian, ducându-se să-și ia bagajele din chilie, mi-a spus că, întîlnindu-l pe călugăr, acesta i-a comunicat că s-a disponibilizat o chilie și că pot rămâne peste noapte aici. Bucuria mea e imensă. Elvețianul îmi exprimă regretul, iar în grabă, pe un petec de hîrtie îmi lasă adresa spunându-mi că în călătoriile mele prin Europa, mă invită să-l vizitez în Elveția. Este de profesie arhitect, se numește Simon Egge. Sunt nerăbdător să mă văd în chilie. Pînă la primirea cheilor, mă relaxez privind pe peretii din arhondaric câteva stampe vechi cu imagini ale mănăstirii, implantată de mîna lui Dumnezeu în vârful unei stînci. Apoi, am timp să ies pe una din verande și să privesc peisajul de vis al muntelui și apoi imensitatea mării care, cu valurile care se sparg puternic de temelia stîncii, îmi dă senzația că totul în jur se mișcă, încît sentimentul de zbor și ameteală mă domină. A fost numai o stare trecătoare. Călugărul mă invită să ocup chilia nr. 3, devenită liberă. Este extrem de curată, cu lumină electrică, cu un geam care dă spre un pinten al muntelui de unde simt cum pătrunde un miros de balsam

provenind dinspre inima muntelui. Nici nu apuc să ațipesc și toaca se aude ca pe o chemare sfântă, urmată de dangătul clopotelor, care îmi redeșteaptă vechi și dulci amintiri despre peregrinările mele prin mănăstirile Moldovei. Când ajung în fața bisericii, văd cum coboară din chillii, ca niște fantome negre, monahii, și se rostuesc în strane, aici fiecare călugăr știindu-și propria strană. Îi privesc cum stau cu capetele plecate, rostindu-și în gând rugăciunile. Dintr-o strană, cufundat parcă într-o altă lume, ascult vocile de aur ale călugărilor care intonează melodii vechi, bizantine, înălțătoare, care mă cutremură. Când îmi arunc ochii pe pereți, constat pentru prima oară că aceștia sunt albi, fără nici o pictură. Deci, îmi zic, iată dovada grăitoare a faptului că 1580 mănăstirea fusese distrusă de un mare incendiu și de atunci nu a fost repictată. Realizez și mă conving că ceea ce citisem că, pentru refacerea acestei mănăstiri s-au primit danii și din Țara Românească. Iată, acest turn înalt, care sfidează cerul, construit în anul 1567, cu cheltuiala lui Oxotie Aga, păstrează până azi pe unul din pereți o pisanie în limba greacă. Faptul că nu-i pot descifra mesajul mă neliniștește. Îmi verific notițele. Pe răbojul timpului au fost consemnate numele voievozilor români care s-au ostenit pentru întreținerea mănăstirii, devenind prin daniile lor mari făcători de bine. Cercetez de unul singur toate cotloanele, pătrund prin întunecimea culoarelor, mă opresc în fața zidurilor, știind că multe din aceste construcții își datorează existența și contribuției bănești a lui Neagoe Basarab, Radu Paisie, Mihnea Turcitul. Știam că Mihai Viteazul, între anii 1591-1599, reface integral mănăstirea și o înzestreaază cu metoace. Mă uit la starea bună a mănăstirii de azi care se datorează și domnitorului Matei Basarab care, cu mare credință, în 1626, după un incendiu o înnoiește cu ajutor bănesc din țara noastră. Rememorând aceste perioade de înflorire și decădere a acestui lăcaș sfânt, dărâmat și incendiat nu o dată, dar renăscut ca o pasăre Fenix, simțeam că îmi crește inima de bucurie, știind că mănăstirea Simon Petra reprezintă sinteza calei mai îndrăznețe și ingenioase arhitecturi. Intrând în biserică, la slujba de Vecernie, trăiesc sentimentul de spaimă și nesiguranță la gândul că mă aflu pe vârful unei stânci uriașe. Auzind însă slujba înălțătoare a călugărilor, frica mi-a dispărut, având credința că, deși suspendată în aer, mănăstirea se afla în siguranță, în mâna bunului Dumnezeu.

În liniștea pe care mi-o dădea credința, uitându-mă la mogâldețele ce păreau că dormitează în strane, am reconstituit importanta vizită din vara anului 1965 a unor prelați români, cu prilejul „Mileniul Sfântului Munte“, când în această Casă a Domnului, un grup de 6 ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu patriarhul de atunci, Justinian

Marina, au vizitat și această mănăstire. Pentru o clipită m-am simțit ocrotit de pioșenia și de duhul lor. Ascultând slujba, cântecele liturgice care-mi dădeau liniște și siguranță, parcă lângă mine se afla patriarhul Justinian care, în 1969, în sala Trapeznaia, de la Zagorsk, de lângă Moscova, acolo unde altă dată se încoronau țarii Rusiei, oficia la rândul său o slujbă divină: ungerea, după mulți ani de absență, al noului patriarh al Rusiei, Pimen I. Visul a fost scurt deoarece, acum, aici, în această corabie suspendată de tâmpla cerului, i-am auzit parcă vocea domoală, caldă, a părintelui Cleopa, care, în anul 1965, sub bolta Pantocratorului acestei mănăstiri, rostea cuvântul de iluminare pe care călugării athoniți îl ascultau cu pioșenie și credință. Înțelepciunea părintelui Cleopa și sfințenia sa căpătase valoare de simbol pentru călugării de aici, el întruchipând pentru ei mana cerească, fiind considerat un trimis al lui Dumnezeu în grădina Sfintei Fecioare. Această trăire înălțătoare de o clipită m-a scos din starea de euforie în care am fost martor la prima mea slujbă din această călătorie din Sfântul Munte. În fața altarului unde starețul, cu barba-i înspicată, împărțea tuturor anafora, sub lumina învăluitoare a lumânărilor policandrulei, am primit binecuvântarea, sărutându-i mâna. Emoțiile au fost atât de puternice încât ma-u podidit lacrimile. Eram atât de singur și de înstrăinat, lipsit de comunicare din cauza limbii încât, luat de șuvoiul călugărilor și al unor credincioși greci, am trecut pe sub mâna ocrotitoare a starețului și am intrat la masă, în arhondaric. Aruncându-mi ochii în sus, văd pereții albi, neînținați de mâna vreunui pictor cretan. Poate, îmi zic în gând, sunt pregătiți pentru a fi pictați și, dintr-o dată, mă gândesc la prietenii mei, renumiții pictori Ion Grigore și Petre Achiteie, care ar putea să-și înscrie numele, dar și creația lor artistică, lângă acei domnitori români, deveniți ctitorii unor mănăstiri din aceste cetăți divine. Ascultând predica de la amvon a unui călugăr și tot privind pereții albi pe care îi vedeam umpluți cu sfinți înveșmântați în odoare specifice românești, am uitat și să mai mănânc. Auzind clinchetul necruțător al clopoțelului, văd călugării cum se ridică la comandă în picioare, rostesc o scută rugăciune și astfel, ocrotiți de mâna starețului, ieșim din arhondaric. Un călugăr cu o față lividă, adus din spate, ne invită din nou în biserică, unde ni se prezintă, pe o masă din fața altarului, moaștele făcătoare de minuni. Le privesc cu uimire și mă închin, sărutând cu emoție unele sicriașe de argint filigranat, în care sunt păstrate, ca odoare sfinte, mâna Sfintei Mariei Magdalena, capul sfântului Modest, capul sfântului Pavel Mărturisitorul, capul Sfântului Gheorghe și multe altele. Credincioșii greci, printre ei elevii acelei școli militare din Salonic, surpinzător de sfioși și emoționați, sărută la rândul lor fiecare chivot, se închină și oferă ofrande, pe

care un călugăr le binecuvântează, trecându-le peste sfintele moaște. Se spune că batista trecută printr-un asemenea purgatoriu, îți aduce noroc și fericire în viață.

La ieșirea din biserică, un călugăr foarte tânăr, cu părul negru ca pana corbului, strâns coc, cu barbă ascuțită și cu ochi ca de vultur, văzându-mă nedumerit, stând singur, retras, vine spre mine și într-o franceză impecabilă îmi spune:

— Vous etes roumain? Probabil că se uitase în registrul de evidență a oaspeților veniți în mănăstire și aflase că sunt străin. Luându-mă pe după umăr, mă invită într-un mic salon. Ochii mi se luminează, sunt în al nouălea cer, iată, îmi zic, voi avea un partener de discuții. Îmi mărturisesc că, deși și-a luat numele grecesc Macarios, este francez de origine, că a vizitat de două ori România și a văzut „niște bijuterii unice“, mănăstirile din nordul Moldovei, dar și bisericile din Maramureș. „Aveți o țară minunată, demnă de invidiat“. Cu o voce caldă, plină de har, îmi dă câteva amănunte despre miracolul construirii acestei mănăstiri. Observ că, deși străin ca și mine, explicațiile lui sunt atât de convingătoare, încât mă fascinează. Povestea lui îmi pare scurtă, ca un cântec, și o transcriu cu religiozitate. Aflu că în această imensă ruptură de munte, în mijlocul căreia există o stâncă amenințătoare, un sihastriu, pe nume Simon, ajutat de un înger, au înfăptuit pe ea o adevărată minune. Se zice că, la porunca divină, au înconjurat cu o funie vârul ascuțit al stâncii, l-au retezat și pe el au construit la început o mică bisericuță. Mai apoi, cu anii, s-a ridicat în etape, etaj cu etaj, această „minune a minunilor“ fiind înconjurată cu aceste pridvoare de lemn, de unde ai sub priviri o panoramă unică a împrejurimilor; parcă ai fi într-un avion la mare înălțime. Ies pe unul din pridvoare însoțit de călugăr și îmi arată undeva, sub muntele din față, șase chiparoși, ca niște lumânări, care de sute de ani apără intrarea în grotă în care a locuit pustnicul Simon. Plecând apoi la treburile lui duhovnicești, eu rămân să privesc la cumpăna înserării, priveliștea măreață a mării, cu cerul de un albastru sidefiu, dincolo de care, în zare, se văd contururile peninsulei Sitonia, ca o corabie imensă între cer și pământ, peste umerii căreia, ca un zăbranic se lasă înserarea. Mă așez pe un scaun și în fața hăului care se cascadează – un fel de gură a infernului – privesc vegetația pitică, cu acele petece de copăcei cu flori galbene, cu miros de crin care îmbălsămează văzduhul. Trăim o stare de liniște, de desfătare totală. Și deodată, închizând ochii, parcă am văzut-o pe mama, cu părul alb, cu fața mică, cu acea basma neagră pe cap, cu ochii veșnic căutători. Ședea pe prispa casei părintești din Buzău. Mă aștepta, știa că am să vin în vacanța de Sfintele Paști. Era veselă, bucuroasă, că iată, din nou, din

acea fărâmbă de bursă pe care o primeam ca student, îi adusesem o rochie nouă. Și parcă îi aud vocea stinsă, spunându-mi suspinând că nu a avut o rochie așa de frumoasă niciodată, „nici pe vremea când trăia tatăl meu“.

— Cum, din bursa ta mi-ai cumpărat mie o rochie atât de scumpă? Sărutând-o, brusc, lacrimile care i s-au prelins le-am simțit ca niște picături de rouă căzute din cer. Mă uit în ochii ei, simt că ar vrea să-mi spună ceva și deodată vocea ei capătă forța unui clopot care-i declanșează o amintire, o destăinuire de suflet, care mi-a marcat tot restul vieții.

— Mă, tu în viață o să ai noroc. Te-ai născut în zi mare. Era 1 mai 1932, zi de Paști. Erai prâslea, al 10-lea copil. Când clopotele băteau la biserică, anunțând învierea Domnului nostru Iisus Hristos, tu băteau la porțile vieții.

Câtă profetie, câtă credință erau în acele vorbe, mă obsedează permanent, deoarece ziua aceea de 1 mai a devenit providențială. M-am căsătorit în ziua de 1 mai, am plecat la primul meu post diplomatic de 1 mai, și poate aceeași prevestire a mamei mele de atunci, dar mai ales credința ei, m-a adus în grădina Sfintei fecioare, departe de casă și de cei dragi.

La această cumpănă a înserării, icoana mamei de atunci se destrămă și mă las pradă cântecelor dumnezeiești ale păsărilor, mângâiat de fâlfâitul de aripi al rândunelelor care își caută cuiburile de deasupra pridvorului unde, din când în când, aud piuitul puilor care își mai așteaptă fărâmba de hrană. Până și prezența acestor stoluri de rândunici, care taie văzduhul, îmi pare tot un noroc, deoarece din copilăria mea buzoiană nu mai văzusem atâtea rândunele, care se simțeau aici, ca și mine, într-o împărăție, iar cu aripile lor protectoare apără cu strășnicie acest cuib în care monahii se simt aproape de Dumnezeu.

În hăul din față privesc zborul pescărușilor, care par niște zmee albe, sau îngeri miniaturali, încât liniștea care se așterne îmi dă siguranța că sub aripile lor protectoare, somnul din prima noapte din a doua călătorie în Muntele Athos, va fi lin și plin de vise frumoase. Aici, în această lume divină, parcă mă simt la marginea cerului, iar sufletul se înalță undeva, spre lumea astrală. Privesc cerul presărat cu o puzderie de stele, unele foarte jos, deasupra capului, gata să le mângâie. Oare în ce stea pâlăie inima prietenului meu Marin Sorescu? Brusc mă podidesc lacrimile. Nu, nu, el este acolo, sus, în steaua aceea, care parcă îmi face cu ochiul. Nu știu, dar, în călătoria mea în Muntele Sfânt, dorul de Marin Sorescu mă cuprinde mai mereu. Parcă și aici

îmi este o călăuză, prezența lui se simte permanent în jurul meu. Oare, îmi zic, se bucură și el de tot ceea ce văd cu ochii inimii?

Mă întorc în chilie, îmi fac rugăciunea de seară, și adorm cu gândul că a doua zi, cum îmi mărturisise părintele Macarios, mă voi întâlni cu un călugăr român, un frate cu suflet de sfânt, un adevărat cronicar român, rătăcit ca și mine în Muntele Sfânt.

La orele trei și jumătate din noapte, mă trezește dangățul clopotelor. Ies în pridvor și dintr-o dată, trezite ca dintr-un somn adânc, o parte din păsările cerului își încep exercițiul trilurilor, mai întâi venind din străfundul pădurii și apoi din jurul mănăstirii. Cântecul „pe toate vocile” sunt ca un imn adus vieții. Abia acum mă bucur cu adevărat că mănăstirea ridicată pe această stâncă imensă, pe care stă cocoțată, ca într-un cuib sub streășina cerului, cea mai spectaculoasă construcție din Muntele Sfânt și-a primit încă un fiu rătăcitor prin Muntele Athos.

Când am intrat în biserică, slujba deja începuse, iar stranele erau pline de călugări, credincioși greci și cei 12 militari, prezenți în „poziție de drepti” în dreptul stranelor, ca niște „stâlpi giganti” care susțin templul zeiței Atena. Din când în când, îi văd cum fac semnul crucii și bat mătâni. Iată îmi zic, și prin credință știu să-și facă datoria pentru țară, prin smerenie și prin purificarea sufletului! În cele două strane laterale, grupuri de călugări tineri răspund preotului cu o muzică ritmică, dinamică, care-ți înalță sufletul și te duc spre frumuseți divine. În timpul slujbei observ și o noutate. Mi se spune că, la mari sărbători religioase, fiind vorba de înălțarea Domnului, un călugăr mișcă încet cu o prăjină lungă, faimosul Paleoleo, un cerc imens din bronz aurit, prins de cupola Pantocratorului, ca o coroană împărătească. Paleoleo, căruia i se aprind 24 de de lumânări groase, este mișcat într-un sens și altul, creându-se o mișcare urmărită de credincioși ca un semn al puterii cerești. În acest timp, călugării, descoperindu-și capul, se perindă într-o ordine perfectă prin fața altarului și al icoanelor făcătoare de minuni, sărutându-le și spunând scurte rugăciuni. Este un ceremonial unic, care are loc numai la marile praznice bisericești. La ieșire, după terminarea slujbei, mă întâmpină cu o iubire frățescă tânărul seminarist Iulian Nistea, venit la această mănăstire de numai două luni de zile, la recomandarea episcopului Andrei de Alba Iulia. Mă uit la el cu uimire, figura lui serafică, blondă, cu ochi jucăuși, spiritualizat, a luat ceva din fizionomia călugărilor pe care i-am văzut prin mănăstire, având o aură de sfinți care, cu credință și evlavie, prin post și rugăciune își duc crucea în încercarea de a se apropia de Dumnezeu. Tânărul Iulian Nistea pare un copil, mic de statură, cu o vorbă dulce și domoală. Îi ascult cu interes și uimire spovedania vieții, o oscilare între Da și Nu, acea dorință de

a rămâne aici, dar și de a se reîntoarce acasă. În două luni îmi spune că s-a informat și documentat și a aflat multe despre acest lăcaș de cult, că a mers mai ales pe urmele lăsate de români în mănăstire și a aflat multe lucruri despre începuturile acestei „guri de rai” în care a intrat cu inima îndoită. Aducă, totodată, că această mănăstire „megalitică” l-a înspăimântat. Ori de câte ori o privește de jos, îl ia amețeala, parcă se prăvălește peste el. Îmi povestește legenda întemeierii mănăstirii de către pustnicul Simon, un ascet care prin post și rugăciune și-a desăvârșit opera, devenind în timp un veritabil paradis spiritual și psihic al monahismului athonit. Păștorind puțin timp cu evlavie și credință această minune celestă, a trecut în lumea sfinților. Legenda detaliată povestită de părintele Macarios în prima zi a sosirii mele în mănăstire se completa fericit cu alte amănunte pe care mi le-a turnat în suflet tânărul seminarist român. Prin gura acestui teolog, ascultându-i gândurile, am înțeles că și călugăria este o jertfă totală pentru Biserică și Hristos. Ea cere credință multă, smerenie, rugăciune, lacrimi și răbdare până în ceasul morții. Nu întâmplător, îmi spune tânărul teolog că marele Paisie Velicovski a stat în această mănăstire, slujind cu credință biserica, fiind un vrednic mărturisitor al lui Hristos. Se zice că atunci când nu a mai avut bani pentru a plăti birurile către poarta otomană, se retrage din această cetate a lui Dumnezeu și ajunge la mănăstirea Sihăstria din România. Tânărul, privind stânca uriașă pe care se înalță această mănăstire, ca o scară ce te apropie tot mai mult de cer, îmi vorbește despre destinul tinerilor veniți aici din țările vecine Greciei, exprimându-și neliniștea că autoritățile grecești nu le acordă vize de intrare în Sfântul Munte. Cu amărăciune în suflet îmi mai spue că, din păcate, azi în muntele Athos trăiesc doar 90 de monahi români, numărul lor fiind în continuă scădere. Îmi mai spune că a întâlnit în Sfântul Munte și călugări greci foarte apropiați de noi, încât din dragoste pentru limba română au învățat-o și traduc în prezent cărți religioase de la noi din țară. Mă sfătuiește ca, ajuns la mănăstirea Grigoriu neapărat să-l caut pe părintele grec Damaschin, un bun cunoscător al limbii noastre, un erudit, un om de o mare cultură, un propovăduitor al ortodoxismului românesc. Leșim din incinta mănăstirii, acolo, unde un pâlci de chiparoși veghează intrarea în chilia din stâncă, unde și-a petrecut zilele în post și rugăciune sihastrul Simon.

Din acest loc, mănăstirea Simonos Petra, așa cum stă agățată de cupola cerului, pare un amestec ciudat de teamă și admirație. Pe de o parte, ai sentimentul nulității ființei omenești în fața infinitului, iar pe de altă parte că, pe niște scări invizibile, de la o înălțime de peste 500 de metri, te apropii de marele Creator al cerului și pământului.

Și totuși, când intrăm în scobitura din stâncă, mă cuprinde frica întunericii, simt deasupra capului fâlfâiri de aripi demonice. Cu o lumânare în mână, despic întunericii grotei, dau la o parte voalul uitării și deodată mă cutremur văzând simplitatea patului, săpat în stâncă, care a rămas singura mărturie din existența acestui sfânt-pustnic. Aerul rarefiat, fărâma de lumină a unei candelă care veghează lumea neantului, mirosul persistent al tămâiei îmi înlătură frica, duhul sfântului parcă îmi călăuzea pașii. Mă închin cu smerenie la icoană, bat câteva mătăanii, ca și noul meu prieten, și ies din nou la lumină. Dangătul clopotelor îmi bat la porțile inimii, ca o chemare. Începe liturghia de dimineață. Într-o totală detașare, liniște și credință mă închin și mă rog pentru sănătatea celor dragi. Atunci, în ziua de 27 mai 1998, simt pentru prima dată dorința ca, la sfârșitul slujbei, să fac un gest creștinesc similar cu cel al călugărilor și, însoțindu-i în acea mișcare de un ceremonial aparte, ajuns în fața preotului, mă închin, îi sărut mâna și primesc sfânta împărtășanie. Licoarea roșie, ca sângele Domnului, cu un miros de ananas, mă înviorează, îmi înseninează sufletul, încât când ies din biserică, am revelația unei adevărate înălțări. Mi se părea, ca și altă dată, că sunt purtat pe sus de îngeri, că plutesc, atât de ușor mă simțeam. Răcoarea dimineții, aerul îmbălsămat de mirosul florilor îmi umplea sufletul de o liniște deosebită. Nu mă mai simțeam un pelerin rătăcit prin Sfântul Munte, eram asinul credincios, sfios și dornic să urc în fiecare zi o nouă treaptă spre drumul purificării divine.

Mă reîntorc la mănăstire și stau pe o bancă pe terasa de la etajul 6. În jur e atâta liniște și pace, încât simt cum acea sfântă împărtășanie îmi făcea lucrarea, pătrundea în suflet, îmi dădea o stare de euforie, de înălțare. Eram un om liber, iar în această libertate câștigasem dreptul să cuget, să-mi apăr religia, să mă judec fără cruțare, să-mi ispășesc păcatele făcute cu gândul, cuvântul sau fapta. Și deodată, parcă din hăul care se căsca sub mine, am auzit vocea de trăznet a poetului Adrian Păunescu, recitându-și stihurile patriotice, cu acel patos inegalabil al tribunului înflăcărat.

Închid ochii, mă las în visare și retrăiesc un crâmpei al existenței mele, când „păcătuisem cu știință” în acel an 1989, semnând „sentința” definitivă, de a apăra cartea poetului în forma cum a fost gândit volumul de versuri *Sunt un om liber*. Atunci m-am bătut, am riscat, am suferit amenințări, dar marele poet nu m-a trădat, nu m-a părăsit. În luna noiembrie, pe un timp căinos, din 1989, în miez de noapte, a venit la mine acasă cu întreaga familie, să-mi arate dragoste, solidaritate, frăție. Vorbele lui de atunci, care băteau la porțile inimii mele ca niște clopote din noaptea de înviere a Domnului, acea voce dumnezeiască

o auzeam acum, aici, în această mănăstire, multiplicată până în țările cerului:

„— În ziua când vei avea de suferit din cauza mea, domnule Bucur, îmi voi da foc în fața clădirii Comitetului Central”:

Trezit din această legătură de suflet cu prietenul meu Adrian Păunescu, am început să recit câteva versuri din „Testamentul” său „literar”, scris cu sânge în volumul fulminant de versuri *Sunt un om liber*:

*Sunt un om liber,
adică nu pot trăi singur,
sunt un om liber,
adică am nevoie de ecou,
sunt un om liber,
adică
nu pot
fără voi,
nu pot,
credeți-mă, sunt un om liber.*

Abia acum simt ecoul acelei sfinte împărtășanii pe care am primit-o de bună voie și nesilit de nimeni. M-am bucurat ca un copil, că aici, în mirifica lume a muntelui Athos, am putut reînvia un moment dureros din viața mea, răsplătit cu atâta grațitudine de marele poet Adrian Păunescu, iar dedicația de pe acest volum, scrisă tocmai la 11 mai 1990, după ce s-au mai stins văpăile Revoluției, am auzit-o venind din adâncul pădurii de mesteceni și brazi: „*Poetului și omului de cultură, care în vremuri grele a fost solidar cu atâtea valori și cu atâtea adevăruri, domnului Bucur Chiriac, volumul acesta, pentru care și-a riscat cariera și liniștea, ca semn că nu am uitat și că-i mulțumesc, Adrian Păunescu, 31 mai 1990*”.

Mă retrag în chilie și încep pregătirile pentru ascensiunea spre mănăstirea Grigoriu. Bagajele parcă se îngreunaseră, dar asigurarea pe care mi-a dat-o tânărul Iulian Nistea, că voi trece cu bine și de acest drum anevoios, mă liniștește. Privesc drumeagul, format parcă din niște scări late, din piatră, făcute de mână omenească. Încep coborârea. E ora 14,00. Drumul mi se pare ușor, dar la primele semne ale urcușului, apar primele poticneli. După nici o jumătate de oră, mă cuprinde oboseala. Sudoarea de pe frunte o simt rece și mă ambiționează să continui ascensiunea. Urc și tot urc „acest drum al Golgotei”, care mi se pare a fi fără sfârșit. *Cum?*, îmi ziceam în sinea mea, *toți cei de la mănăstirea Simonos Petra mă asiguraseră că într-o jumătate de oră,*

cel mult trei sferturi de ceas, urma să fiu la mănăstirea Grigoriu, ori, în fața nu vedeam decât piatră încinsă, și pâlcuri de arboret pitic. Tot urcând m-am poticnit de mai multe ori, drumeagul care acum se îngustase, îmi împiedica vederea încât, de-abia mă mai puteam strecura prin hățișul pietrelor ascuțite, ca peste niște capcane de netrecut. Abia îmi mai trag sufletul. La o răspântie, un smen turistic, o săgeată roșie, abia perceptibilă, mă face atent că trebuie să o iau la stânga și să cobor. Mă așez pe un bolovan și de aici, privesc splendoarea muntelui care îmi odihnește pentru o clipită sufletul. Mănăstirea însă nu se vedea. Tot coborând, împleticindu-mă și luptându-mă cu denivelările cărării, am căzut. M-am speriat. Credeam că nu mă voi mai ridica. Puțin înspăimântat, am avut sentimentul că un glas, venit de undeva de sus, m-a îndemnat să-mi urmez drumul. Nu, era de fapt gândul exprimat de tânărul seminarist român, care luându-și rămas bun de la mine, văzându-mă puțin descumpănit mi-a spus:

— Nu vă speriați de nimic, mântuirea este încă departe. Aveți încredere în forța dumneavoastră și veți izbândi în viață. Și deodată, am simți cum în mine se nasc noi puteri. Am continuat coborârea cu o încetineală de melc. Cărarea devenea tot mai îngustă, cu diferențe mari de le o treaptă la alta, cu pietre tot mai ascuțite. Căderile se repetă, frica mi se cuibărește în suflet. Poate că sunt semnele bătrâneții!, îmi zic. Iată semnele neputinței, ale anilor mulți pe care îi duc în spate, aici își spun cu adevărat cuvântul. Poate oi fi greșit drumul, sau poate își bagă coada diavolul. Mă opresc tot mai des sub tufele umbroase ale arborilor pitici, beau o gură de ness, respir adânc mirosul florilor adormitoare, ascult trilarile păsărilor, care de la un timp mi-au devenit adevărate călăuze. Din când în când mai cad, îmi fac semnul crucii. Pe măsură ce urc, ochii scrutează depărtările, dornic să ajung în vârful altei coame de munte, de unde să pot privi în vale, mănăstirea Grigoriu. Urc și tot urc, simt durerea picioarelor, dar și sleirea puterilor. La umbra unui castan sălbatec, mă reazim de un bolovan, desfac rucsacul și cu o poftă ne bună mănânc câteva triunghiuri de brânză topită cumpărate din țară. Sorb cu nesaț licoarea unui grepfruit. În aer simt mirosul de iasomie, de crini, parfumul leandrilor, hibiscusului, al florilor de mirt, arome dumnezeiești care îmi aduc multă liniște. Un fir de apă pe care îl întâlnesc în cale, captat de mâinile îndemnatice ale călugărilor, devine în ținutul arid o adevărată mană cerească. Sorb cu nesaț câteva pahare din această apă care îmi astâmpără setea, și-mi continui urcușul mai lin, dar cu pietre tot mai ascuțite, pe care le simt sub tălpi ca pe niște cuie. Închid ochii și parcă am în fața acea străduță din Ierusalim, acel „Drum al Crucii“ pe care l-am făcut cu piciorul,

împreună cu soția și ne opream la răspântia străduțelor pentru a primi binecuvântarea vreunui preot. Imaginea acelei ascensiuni unice în viața mea, bucuria și fericirea pe care o trăiam atunci în orașul Sfânt, a fost ca un balsam care mi-a dat forțe noi. De pe tăpșan, văd cum soarele ajunge în crugul cerului. Privind depărtările, ochii mi se luminează. Căderea cobora acum lin, îngăduitor cu neputința mea. Coborând, simt cum puterile îmi cresc. Convingerea și încrederea că voi atinge în sfârșit un alt vârf de muntelui, de unde voi vedea mănăstirea Grigoriu, îmi dă noi puteri. Mă opresc la umbra unei stânci uriașe, mă așez sub un măslin sălbatec și mă rog:

„— *Dă-mi, Doamne, putere și forță de a lua pieptiș și cărăruia pe care o văd în față, fii bun și milostiv cu mine!*” Și deodată, auzit parcă de Dumnezeu, mă simt ca o pasăre, gata să-mi iau zborul. Merg, neluând în seamă împotrivirea pietrelor, viperele verzi care îmi taie cale strecurându-se în crăpăturile stâncilor. De data asta, puterea care îmi devine călăuză îmi ușurează ascensiunea. În sfârșit iată-mă ajuns în vârf și văd de sus, în vale, îngrămădirile grandioasei construcții și turla bisericii mănăstirii. *În sfârșit, zic, mi-ai ajutat Doamne, să urc încă o treaptă a dumnezeieștii Tale frumuseți!*

Văzând mănăstirea am avut senzația unei alte drumeții din Grecia când, într-un alt anotimp, împreună cu soția, din Kalambaca, orașul cuibărit în brațele unor stânci uriașe care par că-l protejează, am văzut „minunea minunilor”, stâncile sfinte, în vârful cărora, parcă ar fi agățate cu funii de imensitatea cerului, cele șase mănăstiri de la Meteora. Privindu-l, am simțit nimicnicia omului, neputința lui în fața acestor „fantasme” aduse aici de pe alte tărâmuri de mâna dumnezeiască. Nu fac nici o sută de metri și dintr-o dată, la numai câțiva pași, văd un călugăr bătrân, ducând de hățuri doi cai albi. Parcă fuseseră trimiși de Dumnezeu să-mi călăuzească drumul. Trecerea lor pe lângă mine mi-a adus liniște și mai ales speranță că în curând voi ajunge la liman, iar drumul calvarului va lua sfârșit. Și așa a fost. Nu departe, mănăstirea Grigoriu se profila ca un lăcaș al nădejzii. Mi-am întetii pașii și parcă o mână nevăzută mă împingea din spate, încât nici nu am simțit când am ajuns la poarta arhondaricului, o construcție nouă, modernă, păstrând nealterat specificul vechii arhitecturi grecești. Aici, sunt sfătuit de un mirean să las bagajul într-o cameră și să formez numărul 11 al telefonului. Surpriză. La celălalt capăt al firului mi-a răspuns chiar părințele Damaschin, care, fără să-l cunosc, parcă mă însoțise și mă povățuise tot timpul în noul periplu în Muntele Athos. Vocea caldă a acestuia și urarea de bun venit în limba română a însemnat marea descoperire. Deci, și aici, la mănăstirea Grigoriu, voi avea un interlocutor bun

cunoscător al limbii române, încât fără șovăială, dar cu credință încep să urc spre Palatul Sinodal al mănăstirii, unde iată, mă așteaptă descoperirea unui mare Om de Omenie, părintele Damaschin.

XI. LA MÂNĂSTIREA GRIGORIU MI-AM GĂSIT UN FRATE

Drumul care urcă în pantă, cu cele 142 de trepte, străjuit de pe partea muntelui de chiparoși, iar de cealaltă parte, dinspre mare, de zeci de tufe de trandafiri de toate culorile, îl parcurg cu o oarecare greutate. Picioarele mă dor, pulpele picioarelor mi-au înțepenit, mă furnică, cele 4 ore și jumătate de drum între cele două mănăstiri. A fost o „Golgotă” pe care am parcurs-o cu jertfă dar și cu o mare speranță. La arhondaricul din incinta mănăstirii, părintele Damaschin, cu figura blândă, cu vorbă mieroasă, cântată într-o limbă română curată, mă întâmpină ca pe un frate, cu multă afecțiune. Înalt, cu barba ascuțită, arămie, cu ochelari mari prin care mă privește, se uită cu o oarecare uimire la „fărâma de om” de poet român și mă străpunge cu privirea lui iscoditoare. Din câteva întrebări și răspunsuri scurte, realizează însă că va avea un partener de discuții serios. Îi ofer o carte de vizită, o citește, se mai uită o dată spre omulețul ostenit de drumul temerar, și cât ai clipi din ochi, colaboratorul său, un călugăr mătăhălos, dar cu ochi blânzi îmi aduce pe o tavă de argint renumita băutură uzo și o cafea neagră, fierbinte. Stând în fața mea, figura părintelui Damaschin, care la început părea puțin aspră, se destinde după primele vorbe ale mele, încât, ca și când ne-am fi cunoscut de când lumea îmi spune:

— îmi dau seama că am în față un pelerin și intelectual român, și după cum văd – uitându-se în cartea de vizită – un scriitor și un colecționar de artă. Aici aveți ce vizita, vă voi fi ghid, dezvăluindu-vă totul. Îmi spune apoi să-mi aduc bagajele de la poartă deoarece, adaugă, un oaspete de onoare va trebui să fie cazat într-o chilie de la etajul 2 al Palatului Sinodal. Îmi aduc bagajele și ies imediat să mă plimb pe niște culoare lungi, cu multe covoare vechi pe pereți și stampe de epocă cu imagini ale mănăstirii. Parcă sunt într-un muzeu și-mi bucuram ochii de atâta frumusețe. Mă opresc din când în când în fața unor icoane vechi, reprezentând scene religioase despre Originea lumii, Drumul ascensiunii, al morții. Călugării care trec pe lângă mine mă salută cu o ușoară plecăciune. *Doamne, îmi zic, ce știu despre mine de mă privesc cu evident interes?! Ce le-o fi spus părintele Damaschin?* Mă reîntorc

În chilia cu nr. 5, îmi desfac bagajele, îmi spun în gând „Tatăl nostru”. Ca prin vis, aud cum bate cineva la ușă și tresar. Este un călugăr care îmi aduce o fructieră încărcată cu portocale, câteva mere, bucăți de rahat și, fără să spună nimic, se retrage. Mi se pare a fi un privilegiu la care nu am râvnit niciodată în periplusul meu prin Muntele Athos. Nici nu apuc să mă înfrupt din aceste bunătăți și clopotele mă și cheamă la liturghia de seară. Când cobor, slujba începuse, nu a durat decât o oră. Am fost ochi și urechi și am privit totul în liniște. După masă ies în curtea din jurul bisericii centrale și fac o plimbare de unul singur pe una din aleile mănăstirii, unde descopăr o adevărată pădure de mușcate roșii, albe, roz dar și tufe de trandafir, de toate culorile, suavi crini albi și galbeni, care emană un parfum dumnezeiesc. Când mă întorc la mănăstire, părintele Damaschin, văzându-mi pe față oboseala, mă sfătuiește să nu particip la slujba de noapte, la așa-zisa „priveghere” prilejuită de înălțarea Domnului (28 mai) și cu aceeași vorbă mieroasă îmi dorește „noapte bună”. Am înțeles că alte treburi îl chemau la datare. Somnul a fost lung, dulce și fără de vise, oboseala își spusese cuvântul. Când aud clopotele de la orele 5 dimineața, realizez unde sunt și hotărâsc, într-o stare de ușurare, să cobor cele două etaje. M-am oprit pe pridvorul central și am privit cerul vast, de un albastru voronețian. Întru apoi în biserică, unde luminile foarte slabe ale candelor, cântarea în șoapte a slujbei și aroma de tămâie mă introduc în lumea de taină în care se cufundă cei 70 de călugări ai mănăstirii. Când se aprind și lumânările policandrelor, văd în toată frumusețea ei pictura murală care îmi dezvăluie scene biblice realizate cu har și știință de maeștri anonimi. Minute în șir mă minunez privind brâiele de fresce luminoase, prin care am simțit legătura intimă dintre forțele naturii și trăirile dumnezeiești ale zugravilor, care s-au întrecut în a reliefa puritatea formelor și strălucirea culorilor. Imaginile sfinților, mari, gingașe, puțin împietrite, ca și fâlfâirile de aripi ale îngerilor, păreau un permanent zbor spre lumea divină. Lângă mine, ca un înger protector îl văd pe părintele Damaschin, care într-o stare de detașare totală, rostea în gând rugăciunile. Observ că și aici, ca și la Simonos Petra, fiind o zi mare, înălțarea Domnului, are loc același ritual: mișcarea imensei coroane din bronz aurit al Paleoleosului, care proslăvea. Cum am să aflu mai târziu, înălțarea Domnului, triumful vieții asupra morții. Starea de euforie și înălțare a călugărilor exprima jertfa lor de credință, de înălțare, de iubire, adusă pe altarul apropierii de Dumnezeu. Privind starea de veghe a călugărilor și ascultând predica unui preot cu barba albă și lungă, cu o față lividă ca a unui sfânt, deși nu-i înțelegeam vorbele, am avut sentimentul că-l aveam în față pe arhimandritul Cleopa, care în pelerinajul

lui la această mănăstire timp de o oră și jumătate a uimit slujitorii mănăstirii, vorbindu-le despre viața lui Iisus, despre Sfânta împărășanie, presărând vorbirea lui cu pilde din viețile sfinților părinți, din Acatistul Maicii Domnului și din Sfânta Scriptură. La săvârșirea slujbei, părintele Damaschin mi-a mărturisit că Preacuvioșenia părintelui Cleopa a rămas întipărită în memoria sa, încât în timpul slujbei îi aude sfințenia sfaturilor sale prin care îi îndemna pe călugări să trăiască în Sfântul Munte după legile date de Dumnezeu. Spunându-i că nu-l cunosc personal pe arhimandritul Cleopa, care trăiește azi la mănăstirea Sihăstria, înconjurat de câțiva ucenici, i-am spus că Preacuvioșia sa este foarte cunoscut în popor, dar mai ales de intelectualitatea română. Știu totuși din mărturisirile unui călugăr că cercetările sale despre viață și moarte, adevăr și minciună, bine și rău, devenite valori creștine, sunt cunoscute și urmate cu credință de mulți tineri care îmbracă haina preotească. Pentru creștinii din Moldova, părintele Cleopa este „magul” care toată viața a propovăduit mântuirea oamenilor prin credința în Dumnezeu. La sfârșitul slujbei sunt scoase în fața altarului moaștele multor sfinți, părți ale acestora, adăpostite în cutii de argint filigranat, încrustate cu pietre prețioase. Trec și eu prin fața lor și rețin numele Sfântului Grigore Teologul, Craniul Sfintei Fotinia, al Sfântului Dionisie, al Sfântului Grigore, și deodată mă opres și inima îmi zvâcnește puternic când aud spunând că una din relicve, de dimensiuni mai mici, conservă craniul Sfântului Chiriac. Priveam cu emoții craniul, parcă simțeam cum mă trece o transpirație rece de bucurie. Mă închin și sărut relicva și îmi zic în gând: *„Doamne, m-ai învrednicit să văd craniul sfântului căruia îi port numele de botez. Dă-mi Doamne, sănătate și puterea să ajung cu bine la lăcașurile sfinte din Muntele Athos!”* Și deodată, bucuria acestor clipe sfinte mi-au adus iar aminte de mama, care mi-a prevestit cu vorbele ei simple, dar spuse din inimă, că în viață voi avea noroc. Iată, aici Duhul Sfânt m-a făcut să simt că nu sunt singur și că nu trăiesc în zadar pe pământ. Părintele Damaschin, care mi-a înțeles stările sufletești prin care trec, mă privește cu o duioșie părintească și-mi spune să-i dau o batistă, pe care o trece prin fața craniului Sfântului Chiriac, rostind câteva vorbe numai de el știute. Eu îmi fac din nou semnul crucii, bat câteva mătării și sărut chivotul de argint al Sfântului. Ies din biserică cu sentimentul că am trăit o mare descătușare, că m-am rugat cu toată credința pentru sănătatea mea și a soției, și mai ales pentru mântuirea sufletului meu păcătos, care iată se reîntoarce la credință. Privindu-l pe părintele Damaschin, i-am tălmăcit mai bine gândul împărtășit când am ieșit din biserică: *„Viața aici, domnule, în*

Sfântul Munte, pentru toți cei ce suferă, este o luptă permanentă împotriva trupului, diavolului și morții“. Cât adevăr și înțelepciune.

După masa de dimineață, părintele Damaschin a solicitat cheile de la biserică și, singuri, sub paza lui Dumnezeu, stând într-o strană, în calitatea sa de ghid, îmi oferă o adevărată lecție de istorie din care aflu că printre ctitorii acestei mănăstiri, la loc de cinste sunt voievozii români. Reamintindu-mi despre acea inscripție, un fel de pisanie, în limba slavonă, pe care mi-o arătase din prima zi a sosirii mele în mănăstire, și care se afla la etajul III al clădirii Sinodului, mi-a amintit că „această clădire a fost făcută prin milostivirea lui Ștefan cel Mare“, ca și construcția Clopotniței care veghează și azi intrarea în mănăstire. Aceste dovezi îmi întăresc încă o dată convingerea că principii danubieni au avut un rol important în viața monahală de aici, că au sprijinit permanent cu bani și danii valoroase viața monahală din Muntele Sfânt. Ascultându-l pe părintele Damaschin, parcă alături de mine stă eminentul profesor Nicolae Simache, directorul Muzeului regional de Istorie din Ploiești care m-a învățat să înțeleg și să prețuiesc frumosul din viață și artă. Glasul părintelui de data asta îl aud ca un clopot care bate la porțile inimii, reînviind figura luminoasă și graiul profesorului, care știa ca nimeni altul să lege și să dezlege punțile adevărului despre istoria patriei noastre. Amănuntele istorice despre înființarea mănăstirii, cronologiile voievozilor care au dat faimă acestui lăcaș de cult, unele detalii despre viața domnitorilor români pe care mi le oferea acest erudit preot mi-au răscolit vechi și dulci amintiri despre acel „trecător grăbit prin timpul nostru“ care a fost profesorul N. I. Simache. Ascult și consemnez în carnet despre prima înjghebare religioasă aici, începută încă din anul 1310, de către pustnicul Grigorie, fostul ucenic al Sfântului Grigorie Sinaitul. Ca și în alte mănăstiri din Muntele Athos, focul și jafurile piraților au distrus multe lăcașuri sfinte. Multe capete au căzut sub săbiile otomanilor, de-a lungul secolelor. Cei rămași, îmi spune părintele, neavând apă s-au rugat zi și noapte ca Dumnezeu să le astâmpere măcar setea. Într-o zi, unui monah cu mult har, pe când se ruga fierbinte, i-a apărut ochiul lui Dumnezeu care i-a spus: „*Nu vă temeți, ridicați piatra aceea din curte și veți vedea că de sub ea va izvorî apă*“. Și au avut apă îndestulătoare. Mai târziu, un alt monah, cu numele de Spiridon, în încercările lui de a reface mănăstirea îndeamnă monahii să călătorească în țările danubiene să strângă danii de la domnitorii români, cunoscuți pentru milostenia lor. Și astfel, cu pioșenie și credință în Dumnezeu, Ștefan cel Mare zidește din temelii biserica și întreaga incintă, recunoscut și azi ca fiind cel mai important ctitor al ei. tot el donează mănăstirii 24 000 de aspri pentru cumpărarea unui metoc.

Alți domnitori, printre care Bogdan cel Orb, Ștefăniță Vodă, continuă daniile înaintașilor, iar în anul 1761, Alexandru Ghica și urmașii săi trimiteau anual mănăstirii câte 25 000 de aspir cu care s-a restaurat pictura interioară a bisericii. Privesc pictura dumnezeiască, de o frumusețearară, și-l întreb pe părinte dacă cunoaște numele meșterilor zugravi. Surpins de întrebare, dă din umăr, dar îmi arată frescele luminoase de pe peretele din partea dreaptă a interiorului bisericii și îmi confirmă că acestea sunt pictate cu sprijinul bănesc al lui Alexandru Ghica. Lângă stâlpii de susținere a navei centrale a bisericii se află icoana „Pantanassa” de mari dimensiuni. În fața ei părintele face câteva mătăanii și se închină. Simt că ar vrea să-mi mai spună ceva, dar ducându-mă în partea opusă acesteia, părintele se oprește și-mi arată faimoasa icoană „Conducătoarea”, care iată – stă aici de secole – este darul cel mai de preț pe care l-a făcut mănăstirii Maria de Mangop, doamna Moldovei, soția lui Ștefan cel Mare. De emoție mă trec fiori reci. *lată, îmi zic, o icoană mângâiată de mâinile unei domnițe din țara mea!* Pentru a mă convinge de autenticitatea ei, părintele îmi atrage atenția asupra unei inscripții din spatele icoanei, scrisă în slavonă, pe care oricât m-am străduit, nu am putut s-o descifrez. Privesc cu uimire această icoană, de mici dimensiuni, cu acoperământ de argint, în jurul căreia au fost depuse de credincioși numeroase podoabe, obiecte de aur, inele, cruciulițe, ceasuri, medalioane, lăntișoare, ca semn de recunoștință pentru că au fost vindecați de boli, li s-au îndeplinit unele dorințe sau și-au recăpătat credința în Dumnezeu. Părintele Damaschin face o pauză, apoi îmi dezvăluie a doua identitate a mănăstirii. Incendiată pentru a doua oară, au căzut pradă focului mai toate clădirile. Și totuși, ca prin minune, călugării au putut salva de mistuirea focului, numai veșmintele și odăjdiile preoțești. Atunci, îmi spune părintele, a fost o mare derută printre călugări, încât văzând ruinele mănăstirii, se tânguiau și se rugau lui Dumnezeu, dorindu-și moartea. Se zice că un pustnic, cu numele de Ioachim, care-și trăia viața în post și rugăciune, într-o grotă din împrejurimi, auzind de dezastrul ce s-a abătut asupra mănăstirii, cu lacrimi fierbinți, smerenie curată și credință a început să plângă și să se roage. La una din tânguirile sale, i-a apărut în față un bătrân, care nu era altul decât sfântul Nicolae, căruia mănăstirea îi purta numele.

- De ce plângi, îl întrebă bătrânul?
- Păi totul este pierdut.
- Nu, nu este totul pierdut, totul se reface!
- Păi cum? fă-mi un semn, dă-mi o dovadă ca să-mi întărească credința că așa va fi!

Pustnicul era un om spân, nu avea fir de păr pe față. Și atunci, îmi spune părintele Damaschin, s-a produs marea minune, dumnezeiască. Pustnicului i-a crescut o barbă lungă până la pământ. De atunci, pictorii monahi i-au zugrăvit figura de sfânt, ca și icoana de pe peretele din dreapta al bisericii, cu o barbă lungă, fiind considerat ctitorul mănăstirii, deoarece ține în mâna dreaptă chivotul bisericii. Se mai spune că, datorită harului primit și înțelepciunii sale, împreună cu alți monahi au cutreierat prin țările vecine, ca să strângă bani pentru refacerea mănăstirii. În peregrinările sale, se zice că s-a întâlnit și cu un sultan turc care, văzându-l cu barba așa de lungă, si-a plecat genunchii în semn de supunere și credință, fiind convins că avea în față un sfânt, trimis de Allah și l-a răsplătit cu o pungă de galbeni pentru refacerea mănăstirii. Între legendă și adevăr se înscriu ferm și donațiile făcute de voievodul român Scarlat Callimachi. În decursul secolelor, datorită ajutoarelor primite, între anii 1770-1775 s-a reconstruit mănăstirea în forma în care se păstrează până astăzi. Ascult, privesc și mă minunez aflând aceste izvoade povestite cu căldură și har de părintele Damaschin.

Ne oprim apoi în fața unei icoane de mari dimensiuni, reprezentând-o pe Maica Domnului cu Pruncul în brațe. „Privește icoana, este unică în Sfântul Munte! Iată, Iisus Hristos apare într-o ipostază inedită, necunoscută în alte reprezentări în Athos. Recent, s-a descoperit în însemnările existente în arhivă o descriere care a produs mare emoție călugărilor“. Și părintele Damaschin îmi rezumă un amănunt legat de existența icoanei. Se spune că în anii '20 ai acestui secol, împreună cu alte 70 icoane vechi, icoana a figurat într-o expoziție de artă religioasă, deschisă la Muzeul Național din Atena. Lucrătorii muzeului au auzit nu o dată, când treceau prin dreptul icoanei, un plâns înăbușit, de copil. Conducerea muzeului a văzut în acest plâns un semn dumnezeiesc și a hotărât să închidă expoziția și toate icoanele să fie returnate mănăstirilor de unde au fost aduse. De atunci, icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe stă în biserică, la locul ei, și nimeni n-a mai auzit acel plâns de copil, semn că și-a găsit locul ei dintotdeauna din biserică. *„Este un semn că în Muntele Athos s-au întâmplat și se întâmplă adevărate minuni“*.

Harul de povestitor al părintelui Damaschin m-a fascinat. El îmi dezvăluie un mic secret, spunându-mi că, în această mănăstire, memoria timpului, diversele legende care circulă, icoanele făcătoare de minuni pe care mănăstirea Grigoriu le conservă, atrag în fiecare an mulți turiști dornici să afle cât mai multe adevăruri despre sfințenia acestor locuri. În partea opusă celei a Maicii Domnului cu Pruncul în

brațe îmi arată o altă icoană făcătoare de minuni, de mari dimensiuni și care are o vechime de peste 800 de ani. Privesc cu interes micile deteriorări, dar deslușesc cu ușurință figurile hieratice ale Sfinților Arhangheli, luminoase, bine proporționate, realizate cu multă știință, parcă ar fi pictată în zilele noastre. Pașii părintelui Damaschin abia îi mai aud, vocea lui o simt venind dintr-o altă lume. Îl simt cum vibrează, văzându-mi fața transfigurată de emoție, îi place supușenia mea, realiza probabil faptul că avea lângă dânsul un om cu chemare pentru înțelegerea artei bisericești. Îmi și spune: „Am emoții, când încerc să vă comentez pictura, am observat că faceți unele aprecieri subtile când priviți o icoană, încât ascultându-vă, în fața argumentelor dumneavoastră, rămân mut!”

Îmi îndrept privirea spre iconostas, o adevărată dantelărie, o bijuterie placată cu foiță de aur, de o mare prospețime. Și aici părintele îmi atrage atenția să privesc mai atent, în special scenele din vechiul testament de o mare finețe și rafinament, o realizare de excepție a celor doi monahi, grec și rus, din anul 1810. Privind acest iconostas, într-o admirație totală, îi spun părintelui:

— Parcă am în față faimosul iconostas al celei mai mari și importante mănăstiri din Bulgaria, cunoscută în întreaga lume sub numele de Rila. Asemănarea este cutremurătoare. Acum observ pe brâul de jos al altarului scene reprezentând Păcatul lui Adam, Potopul lui Noe și, deodată, am în față acele fragmente din corabia lui Noe, sfărâmată de vârful muntelui Ararat, pe care le-am văzut păstrate cu sfințenie în Muzeul de la Ecimiadzin, reședința Catolicosului Vazghen I al Armeniei.

Cu siguranța omului care cunoaște toate tainele mănăstirii, părintele Damaschin, luându-mă de braț, mă introduce într-un mic altar din interiorul bisericii, unde se conservă relicvele unor moaște. Și întinzând mâna, mângâie și sărută rând pe rând mâna dreaptă a Sfântului Damian, a Sfântului Cosma, piciorul Sfântului Ignatie și altele. Le privesc, mă închin și eu și mă minunez aflând că multe dintre aceste moaște sunt făcătoare de minuni. Mă uit în ochii atât de senini ai părintelui și-mi dau încă o dată seama că am în față un erudit, un adevărat istoric. Meticulozitatea descrierilor, exactitatea unor date, ani, evenimente le consemnez cu scrupulozitatea fostului Muzeograf al Muzeului Regional de Istorie din Ploiești. Mă opresc și încerc să deslușesc conținutul unei scene din fresca din acel mic altar, reprezentând un arbore genealogic. Nu înțeleg semnificațiile acesteia, și mă feresc să-l întreb pe părinte. Și deodată parcă lângă mine, din negura vremii, îmi apare figura luminoasă a tutorelui meu, profesorul Nicolae Simache. Simt cum trăiesc pentru o clipită, o scenă ca de film. De data asta eram cu el

În vara anului 1968, în Muzeul de istorie din Moscova, care avea forma unei catedrale gotice. Ascultam, dar fără să mă impresioneze vocea directoarei muzeului care, cu evidentă „emfază și superioritate“ că de lumina vine de la răsărit, încerca să-i demonstreze profesorului ce au însemnat țării pentru velicorusismul sovietic, arătând un imens panou cu genealogia țarilor ruși. Profesorul o urmărea cu ochii lui de vultur, și deodată, cu un calm dumnezeiesc, îl văd pe Nicolae Simache cerându-i doamnei directoare „bagheta magică“ și cu vocea-i schimbată, profesorul o întrerupe pe aceasta spunându-i:

— Aici s-a strecurat o gravă greșeală, doamnă! Țarul Alexandru al II-lea al Rusiei a mai avut o nepoată. Mama reginei Maria a României fusese unica fiică a țarului. Spre satisfacția mea secretă de atunci, observația aceluși călător grăbit prin Moscova, care nu era un oarecare, ci părintele meu spiritual, s-a dovedit exactă și judicioasă. Muzeul, așa cum mi-a mărturisit directoarea, a reparat greșeala, spunând că „a trebuit să vină un profesor de istorie din România să restabilească unele adevăruri privind istoria Rusiei“. Mă trezesc brusc din acest vis de o clipită. Ascult din nou vocea stinsă a părintelui Damaschin, care continua să-mi picure în suflet și alte taine, mici povestioare numai de el știute și trăite în mănăstire. La ieșirea din biserică nu uită să-mi spună că printre ctitorii pomeniți la liturghia de duminică sunt auzite și numele lui Ștefan cel Mare, Alexăndrel, fiul acestuia, Doamna Maria de Mangop, Alexandru Lăpușneanu, Ion Caragea, Alexandru Moruzzi, Mitropolitul Grigorie al Țării Românești și mulți alții. Când ieșim în curte, rememorând tot ce am ascultat, trăiesc emoțiile celor văzute și povestite de părintele Damaschin. Sunt un om fericit că iată, la această mănăstire, am găsit un preot providențial, un om de o erudiție rar întâlnită. Se aude o voce strigându-l pe părinte. În calitate de șef al protocolului, probabil că absența lui îndelungată era resimțită. Da, îmi spune, sunt chemat la telefon. Rămân singur în curtea împodobită cu ghivece de toate felurile și culorile. Privindu-le parcă am în față pânzele pictorului Grigore Vasile, florile lui inconfundabile, în care pasta de galben-portocaliu, roșul acela sângerieu, și verdele vibrează de luminozitatea pe care numai mâna unui artist de geniu o poate reda cu atâta prospețime care încântă ochii și inima. Privind această pădure de flori care te amețesc cu mirosul lor dumnezeiesc, sunt trezit din această stare de extaz de mâna părintelui care, văzându-mă poate cum urmăresc jocul fluturilor care sorbeau parfumul florilor, îmi spune: „Dacă ați obosit, pentru azi ajunge!“ „Nu, nu,“ îi răspund, „sunt gata să continuăm, este unica mea ocazie de a vă exploata la maximum“. Părintele râde, i-a plăcut gluma, și luându-mă de după umăr, intrăm în capela Sfintei

Anastasia. „Ea este sora noastră, a tuturor călugărilor, care și azi face multe minuni. Eu îi datorez vindecarea de spondiloză, uite cum merg, drept ca la 25 de ani. Miracolul se datorează uleiului sfânt, din cele două candelile care ard permanent, zi și noapte, și care a tămăduit și tămăduiește bolile fraților noștri și mai ales ale credincioșilor adevărați.”

Privesc icoana sfintei Anastasia și mă rog cu pioșenie pentru sănătatea mea, a soției și a prietenilor. Părintele îmi ghicește probabil gândurile și intrând în micul altar, îmi aduce 3 sticlute cât un degetar de ulei sfântit, șoptindu-mi:

— Când vei avea unele dureri, unge-ți locul cu acest ulei și te vei vindeca!

Încerc să-i sărut mâna a mulțumire, dar și-o retrage spunându-mi că „rugăciunea mea este suficientă”. Folosește cu credință uleiul și te vei vindeca de orice boală!

Când ies din acest mic altar, dominat de icoana Sfintei Anastasia, liniștea și sfințenia în care pătrusesem mi-a creat o altă stare, încât vedeam cu alți ochi incinta mănăstirii, selectam mai atent caracteristicile vechii arhitecturi grecești, cu cerdacuri luminoase, asemănătoare stilului brâncovenesc. Turnul de apărare, înfipt chiar lângă peretele muntelui, mi se părea că stă agățat de cer. Privindu-i statornicia, țâșnirea ca o rachetă cosmică spre înalt, îmi umplea sufletul de mândrie, știind că este construit de meșteri români, prin daniile strămoșilor mei voievozi.

Simțimndu-mi sufletul ușurat și împăcat, entuziasmat de cel văzute și auzite, încerc să-i sărut din nou mâna părintelui, drept mulțumire pentru tot ceea ce mi-a arătat și povestit cu mult har și înțelegere. Își retrage cu iuțeală mâna. Nu, nu, mulțumește-i lui Dumnezeu, el ne-a călăuzit pașii să pătrundem în unele taine bisericești! Și luându-mă de braț, urcând zeci de trepte, am bănuit că vom ajunge în sfârșit și la Muzeul mănăstirii. Îmi face însă o altă surpriză. Mă invită să-i fac o vizită în chilia sa. Niciodată nu intrasem în chilia unui călugăr din Sfântul Munte! Iată un privilegiu, îmi zic. Chilia era mai mare decât cele obișnuite. Deci, părintele Damaschin era cineva în mănăstire, se vedea aceasta mai ales după faptul că toți călugării care treceau pe lângă el îi sărutau mâna. Privesc ordinea desăvârșită din interior. Este un adevărat sanctuar, dar mai ales o bibliotecă în toată regula. De jur-împrejur, în cameră, sunt numai rafturi cu sute de cărți, în toate limbile, unele foarte vechi, legate în piele. Îmi arată câteva cărți religioase în limba greacă, una la care țin foarte mult și pe care am tradus-o eu în limba română! este Cartea sfinților români. Îmi vorbește apoi cu multă înflăcărare și respect despre vizita părintelui arhimandrit Cleopa în mănăstire și mai ales despre întâlnirea monahilor cu el, vorbindu-le cu

sfințenie pe temele liturgice ale mântuirii. Părintele Cleopa, adaugă părintele Damaschin, prin impresia pe care le-a produs-o călugărilor de aici, prin sfințenia sa, a fost ca un „ambasador al României în Muntele Sfânt!” Ori de câte ori rătăcește vreun pelerin român prin mănăstirea noastră, mai toți îl întrebă:

— Ce mai face părintele Cleopa, este sănătos, în ce mănăstire s-a retras, mai scrie?

Întrebările lui îmi păreau că mi se adresează mie și am tăcut. Nu l-am cunoscut pe acest mare înțelept, trecut recent în lumea de dincolo! Mă uit stupefiat când văd pe masă un calculator care desigur, în nepricerea mea în tehnică, mă pune în mare încurcătură. Părintele îmi sesizează uimirea și-mi spune că a început să-și scrie oprea direct pe calculator și își tipărește singur lucrările. Îmi arată trei cărți tipărite de el. Îmi oferă, ca amintire, trei lucrări proprii cu caracter patrisic în limba greacă și mă roagă să păstrez o discreție totală față de munca sa de misionar pe care a avut-o în Africa, Albania, Libia, unde pe lângă tipăriturile religioase a realizat și manuale școlare și a tradus printre altele în limba swahili volume de învățătură și de dogme religioase. Ascult, mă uit, mă minunez, dându-mi seama că mă aflu în fața unui preot grec, plin de har, încât văzându-i opera multilaterală îl întreb: Dar poezii, părinte, scrieți? Tăcerea lui m-a făcut să înțeleg încă o dată cât de multe și necunoscute sunt căile Domnului! îmi face și o confidentă. Este posibil ca în luna octombrie 1998 să vină într-o vizită în țara noastră, la invitația episcopului Aradului. Vestea îmi face o deosebită bucurie, și îi promit că îl aștept la București, că voi fi o gazdă de suflet, arătându-i câte ceva din comorile de suflet ale poporului nostru.

Când ies din chilie simt cum încet, dar sigur, se lasă înserarea. Privesc spre partea de vest a bisericii și văd cum se înalță o nouă construcție imensă, de 7 etaje, în care se va amenaja un paraclis și o trapeză, iar pe una din laturi vor fi amenajate 17 chlii pentru pelerinii străini. Imensa construcție, pe schelele căreia se mai văd zeci de muncitori, are într-unul din colțurile clădirii un turn sub forma unui paralelipiped, cu un vârf ascuțit care, privit de aici, parcă sparge cerul. Rămân totuși în totală admirație văzând turnul de apărare al mănăstirii construit cu banii dați de Ștefan cel Mare. El rămâne în continuare un străjer credincios al veșniciei neamului meu și am simțit o tresărire care urca prin mine și care-mi dădea sănătate.

În lumina dulce a înserării mă plimb din nou pe aleea cu mușcate de dimensiuni nemaîntâlnite până aici. Privesc cu uimire covorul de flori de azalee care cuceresc înălțimile zidurilor groase ce împrejmui-

iesc mănăstirea. Mă apropii, sorb parfumul lor și văd țesătura firelor subțiri ale furtunurilor și aspersoarelor prin care stropii de apă se răspândesc ca un cântec de fluier care te îndeamnă parcă la somn. Și deodată, în lumea aceasta a florilor, pentru o clipită îl văd în fața șevale-tului pe pictorul Ion Murariu, cum așterne curcubeu de lumină și culoare, meșteșugind la acele flori culese din grădina sufletului moldovenesc, și care vai, au răsărit aici, în această grădină a păcii divine. Această viziune dispare brusc, deoarece privirea îmi este atrasă de o imagine venind din cer. Ca o cavalcadă prin fața mea trec șapte asini, legați unul de altul cu o funie. I-am privit cum se duc, venind dintr-o lume și ducându-se într-o altă lume, înghițiți de brațele uriașe ale pădurii de brazi. Deci, îmi zic, a avut dreptate poetul și romancierul Ion Brad când a scris faimosul roman *Muntele catârilor*.

Mă întorc în chilie cu sfială și grijă să nu tulbur liniștea mănăstirii. Și totuși, încalc cutuma mănăstirii și ascult, sub pătură, de la un minuscul aparat de radio, muzică grecească, căreia încerc să-i tâlmăcesc mesajul. Unele melodii exprimă un fel de durere înăbușită, altele sunt cântece de iubire, de leagăn, de draogste care vin din străfunduri, din vechea civilizație a Helenismului. Și totuși, mai toate melodiile au ceva din muzica lui Mikis Teodorakis dar și ritmurile atât de bine cunoscute din Zorba Grecul. A doua zi, la Utrenie, curios, sunt puțini călugări. Îi privesc cum stau ghemuiți în strane, cu ochii ațintiți spre icoanele făcătoare de minuni. Doi dintre ei, foarte bătrâni, sforăie, semn că neputința, oboseala, permanentele rugăciuni îi cufundă pentru o clipită în lumea viselor. Puținătatea lor, la slujba de dimineață, am aflat că se datorează faptului că, cei tineri sunt plecați cu diverse treburi, unii la pescuit, alții la grădina de zarzavat, la legatul viei, sau sunt plecați cu merinde la călugării care trăiesc în pustnicie, în grote, sau în mici așezări pe stânci abrupte. Când ies din biserică văd că și cei câțiva călugări prezenți la liturghie au dispărut, încât curtea mănăstirii este pustie.

Ies din nou din mănăstire, coborând scările până ajung la noul arhondaric. Nici aici nu întâlnesc pe nimeni. Doar telefonul prin satelit, privindu-l, parcă îmi face cu ochiul. Da, trebuie să dau un telefon soției. Aflu vești bune de-acasă, tot mai mulți prieteni se întrebă când mă reîntorc. Îi spun soției că mai are de așteptat, deoarece călătoria mea prin Grecia se continuă la Atena, la Delfi și la nepoata mea în Halkida. Nu-mi vine să cred că am o asemenea șansă, încât, privind întinderea Mării Egee, vapoarele care apar la orizont, și mai ales munții golași cu acele stânci care iau forma unor totemuri și sfincși pe care le-am

admirat în Muzeul Tutankhamon din Egipt, refac în gând călătoriile mele, prilej cu care am vizitat și una din minunile lumii, piramida lui Keops de la Cairo, vocea divină a lui Confucius mă trezește la realitate și tresar:

„— Clipa de față poate fi ultima, trăiește-o.“ Iată un îndemn pe care îl citesc ori de câte ori intru în atelierul marelui sculptor Marcel Guguianu, unde pe biroul lui de lucru, străjuit de pădure de statui stă scris, pe un carton acest „memento mori“ pe care maestrul îl trăiește intens, bucurându-se de viață.

Mă întorc din nou în mănăstire, căutând cu ochii acea inimă caldă, părintească, a părintelui Damaschin, care fusese chemat cu treburi protocolare la arhondaric. Mă urc pe cerdacul de la etajul I al palatului sinodal, de unde se deschide o priveliște de neuitat înspre munte. Mă uit pe cer cum se plimbă alene nori albi și bucălați care, treptat, se depărtează, parcă sunt înghițiți de mare. Aici totul în jur, pădurea, păsările, fluturii colorați care-și scaldă aripile în pulberea argintie a soarelui, toate mi se par ca venind dintr-o lume a visului. Trăiesc o stare de taină și mister. Această permanentă veghe, de așteptare a părintelui Damaschin de dinaintea plecării spre mănăstirea Dionisiou, îmi dă o stare de neliniște căci mă gândesc la posibilele capcane ale călătoriilor viitoare. Aceste gânduri îmi sunt destrămate de prezența unui călugăr care îmi pune pe masă o ceașcă de cafea și câteva bucăți de rahat. Mirosul plăcut al cafelei mă trezește brusc și simt pe spate mâna ocrotitoare a părintelui Damaschin, care îmi spune: Nu fi trist, știu că e grea despărțirea, aici ai fost aproape de strămoșii dumitale, însemnele lăsate de ei în mănăstire ți-au întărit convingerea că niciodată ctitorii și oamenii de bine nu sunt uitați. Ei vor trăi o veșnicie!

Mă uit la acest preot atât de sensibil, la ochii lui care te pătrund, de parcă îți citește pe față trăirile și îți ghicește dorințele.

— Da, știu că te frământă în legătură cu plecarea, cu șederea celor câtorva zile la Salonic, dar nu-ți fă probleme, totul se rezolvă. Înmânându-mi un bilețel cu un nume, o adresă și un telefon din Salonic, îmi ia o piatră de pe inimă. Am aflat că în timpul cât lipsise, luase legătura cu părintele Gheorghios, de la Biserica Sfântul Gheorghe din Salonic. Îmi spune că am asigurată șederea pentru o săptămână acolo și să nu-mi fie frică de nimic, nu voi muri de foame în Grecia. Părintele Gheorghios, sau un ajutor al său, va fi ghid, o să cunoașteți tot ce are mai interesant și valoros orașul în care a fost misionar sfântul Andrei, adaugă. Sunt uluit. Între emoție și iubire părintească, îi mulțumesc din suflet și de data aceasta mă lasă să-i sărut mâna. Nu-mi venea să cred

că bunătatea și înțelegerea față de un străin se pot revărsa ca un har dumnezeiesc asupra celor aflați în nevoi.

Plecarea era aproape. Urcând până la chilia sa, se reîntoarce cu o sacoșă în care pusese o cutie de halva originală, o sticlă de uzo și un pachet de cafea și mă roagă să transmit soției, „un simbolic dar din Sfântul Munte“. Însotindu-mă până la debarcader îl rog să-mi permită să fim fotografiați de un tânăr grec. Ne luăm „rămas bun“, ne îmbrățișăm cu speranța revederii noastre la București, iar mâinile lui expresive, îmi par niște aripi ocrotitoare, deoarece aici, în această mănăstire cu urme atât de adânci ale românismului, mi-a redat speranța că în Muntele Sfânt creștinismul nu va muri niciodată.

Ajuns în port, privesc încă o dată înapoi, unde părintele continua să-mi facă din mâini, care nu însemnau „adio“ ci acea dorință mărturisită de a ne revedea în curând. Apoi, l-am mai văzut urcând cele 142 de trepte, la vârsta lui de numai 49 de ani. Parcă plutea. Ducea în spate însemnele unei tinereți fără bătrânețe, reîntorcându-se la matca sa dumnezeiască, unde iată, și eu păcătosul, am petrecut sub ocrotirea lui, două zile care mi s-au părut o veșnicie, trăind într-o permanență visare și fericire. Când am mai privit încă o dată zidurile înalte ale mănăstirii și turnul de apărare care spărgea cerul sidefiu, întregul ansamblu al clădirilor părea un imens clopot agățat de băierile cerului.

De pe vapor, privesc cum defilează prin fața ochilor mici capele și lăcașuri de închinăciune, pe care le întrețin călugării care duc o viață de pustnici, ocrotiți de mâna atotputernică a lui Dumnezeu. Din nou realizez faptul că, pentru pelerinul creștin, a pătrunde în această lume învăluită în legendă, înseamnă un act de curaj, dar și un mare și unic privilegiu. Refac în gând itinerariul călătoriei în Muntele Athos din 1966, pe celălalt versant al muntelui. Acolo, mănăstirile puteau fi văzute mi ușor, ascensiunile și coborâșurile erau mai accesibile, marea majoritate a mănăstirilor erau aproape de malul mării. Senzația de grandilocvență, de nimicnicie, de colpeșire în fața lor și de înfricoșătoare, nu m-au stăpânit atunci. Ele erau așezate într-un peisaj primitor, romantic, cu multă poezie, care îți încântau ochii și inima. Din tot ce am văzut în călătoriile de până acum la mănăstirile din Muntele Sfânt, pe măsură ce le vizitez și descopăr atâtea asemănări și deosebiri între ele, pot spune cu mâna pe inimă că, peste tot, ca pelerin, te simți în liniște și siguranță, că aici s-a statornicit și se perpetuează acea pace divină, viața monahilor însemnând biruința supremă asupra vieții trecătoare prin această lume, scurtă ca un cântec.

XII.

LA MĂNĂSTIREA DIONISIOU AM SIMȚIT DUHUL MITROPOLITULUI NIFON AL MOLDOVEI

În legănarea lentă a vaporului, stând cu ochii deschiși, savurând frumusețea de nedescris a muntelui, am văzut un torent amețitor de apă, care venea de undeva din munte, un fel de „Niagara” a Athosului. Mă cuprinde frica la gândul că acea învolburare se poate prăvăli peste gigantul vapor, și vom fi înghițiți de marea cea mare. Trăirea este fulgerătoare, deoarece ca o pavăză, iluminată de un soare strălucitor, spatele de granit al vârfului Athos se înfățișează ca un parapet uriaș implantat aici de o mână dumnezeiască. Ca prin vis am avut senzația că apare pe această spinare de munte figura ciclopică a lui Efesten, cel mai apropiat prieten al lui Alexandru Macedon, căruia împăratul vroia să-i eternizeze prietenia și nemurirea într-o statuie enormă chiar sub geana Muntelui Sfânt. Dorința lui a fost spulberată de negura vremii, odată cu moartea împăratului în anul 337 î. Hr. Această viziune se destramă, deoarece numai în câteva minute vaporul ancorează în micul port situat la poalele mănăstirii Dionisiou. Silueta mănăstirii se ridică pe un pînten de munte ca o pasăre care își ia zborul solemn și drept spre înălțimi. Pasagerii, călugări și tineri pelerini, obișnuiți cu urcușul zecilor de scări, se întrec în a ajunge primii la mănăstire. Eu rămân în port, puțin nedumerit, și privesc cu un sentiment de neputință ușurînța cu care noii veniți escaladează scările care parcă urcau în cer. Dar și aici, norocul, sau poate părul meu alb, l-a impresionat pe un călugăr venit să ridice corespondența. Mă privește, ca și când m-ar cunoaște de când lumea și îmi face semn să mă urc în micul jeep, lângă un tânăr blond cu o figură angelică. Invitându-mă să iau loc, într-o limbă rusească scâlcită (era ucraineană), îmi spune „Sidite”. Schimb cu el câteva cuvinte și aflu totul despre cei 15 ruși care lucrează aici la consolidarea și ridicarea unor noi ziduri de incintă. „*Lată, îmi zic în sinea mea, și în Muntele Sfânt rușii cuceresc cerul lui Dumnezeu*”. La coborârea din mașină încerc să-i ofer șoferului câteva sute de drahme. Acesta refuză politicos, spunând că în mănăstire călugării nu au voie să primească daruri. „De altfel, nici nu am ce face cu ei.”

După ceremonialul obișnuit de primire, savurând faimoasa băutura uzo și îndeplinind formalitățile de înscriere în registrul de evidență a străinilor, cu o cheie minusculă în mână, urc la etajul 3 și ocup chilia cu nr. 103. Ascensiunea scărilor o fac cu o oarecare frică deoarece

culoarele sunt întunecate, parcă aud fâlfâirile de aripi ale liliecilor. Privesc tavanele culoarelor, susținute de grinzi groase de lemn, pe care se mai văd și azi urmele lăsate de focul prin care a trecut nu o dată mănăstirea. În chilie îmi consult însemnările făcute din țară, știam că și aici și-au lăsat însemnele lor voievozii români care au sprijinit unele construcții și au oferit bani și multe daruri și obiecte bisericești de o mare valoare. Numele lor îl rostesc în gând. Mă gândesc la Vlad Călugărul, Radu cel Mare, Vlad Vintilă, Radu Paisie și alții despre care îmi spusese câte ceva și părintele Damaschin. Tot el, cu aceeași grijă pentru „fratele lui român”, mi-a spus că odată ajuns la mănăstirea Dionisiou, neapărat să întreb de părintele Ioanichie, vorbitor de limba franceză, care îmi va fi un ghid desăvârșit. Tresar de bucurie, mă gândesc la întâlnirea cu acest părinte. Iată sunt un om din nou fericit. Dumnezeu mă ajută să întâlnesc și aici, la Dionisiou, un părinte plin de har și înțelepciune. Îl găsesc la arhondaric. Mic de statură, cu fața lividă ca a unui sfânt, cu părul cârlionțat, puțin grizonat, cu ochii iscoditori și curioși, dar dornic să-și descarce sufletul.

Apropierea de el este firească, omenească, parcă ne-am cunoscut de când lumea. Căldura cu care vorbește, tonul autoritar, franchețea franțuzească, mă derutează puțin. Poate părintele Damaschin i-a telefonat și i-a spus cine sunt, ce hram port, ce intenții am? Mă așez pe o bancă din afara curții mănăstirii, de unde am în față întinderea nemărginită a mării, și la câteva întrebări ale mele, acesta ca un profesor de istorie, își începe istorisirile sale, pornind tot de la legendă. Întoarcerea în legendă, la povestirile orale, la izvoare ale începutului, cu care harul călugărilor de aici te învăluie pentru a fi cât mai convingători, m-a impresionat și la părintele Ioanichie, al cărui dar de povestitor m-a încântat. Legenda întemeierii mănăstirii începe de la primul său fondator, care a fost cuviosul Dionisie, un sihastru, care a văzut o lumină aprinsă pe stânca din apropiere, iar o voce dumnezeiască i-a spus:

„— Pe acea stâncă să vină toți pustnicii din împrejurimi și cu nădejde și credință în Dumnezeu să se construiască lăcașul Sfânt“.

Legenda se oprește aici, deoarece știindu-mi originea, îmi spune că, într-o vreme când mănăstirea cunoștea o mare înflorire, a fost călugărit aici, Sfântul Nifon, devenit în secolul al XV-lea mitropolit al Tesalonicului și apoi patriarh al Constantinopolului. Tresar. Numele de Nifon îmi amintea de o bisericuță veche din Măgura Buzăului. Încep să fac o legătură. Nu apuc să mă dumiresc, deoarece părintele Ioanichie îmi spune că acesta a fost demis din scaunul de mitropolit, iar la rugămintea lui Radu cel Mare ajunge mitropolit al Țării Românești timp de 4 ani. Dar, adaugă părintele, se zice că, în urma unui conflict cu domnitorul,

În anul 1504, se retrage la mănăstirea Dionisiou și moare în anul 1508. Ascultând aceste mărturisiri de suflet și spunându-mi că datorită Sfântului Nifon, domnitorul Neagoe Basarab devine unul dintre ctitorii cei mai însemnați ai mănăstirii, mă emoționez și dialogul care continuă mă face să cred că iată, aici la Dionisiou, am găsit un preot cu suflet mare, ca și părintele Damaschin, dornic de a-i fi ghid unui român, fiind totodată convins că-și face o datorie de creștin. Într-o totală liniște, cu o voce caldă, plină de înțelepciune, părintele se destăinuie, de data asta în fața unui scriitor român – așa cum avea să-mi mărturisească – turnându-mi în inimă, cu lux de amănunte, date și fapte care îmi confirmă că aici, domnitorii români s-au întrecut în a-și lăsa însemnele lor într-una din mănăstirile cu viața de obște cu cea mai dură rânduială din viața monahală din Sfântul Munte. Îl ascult cu emoție și mă înduioșez când îmi spune că același domnitor, Neagoe Basarab, construiește în anii 1515-1520, biserica centrală, chiliile și întreaga incintă a mănăstirii. În semn de recunoștință pentru fostul său mitropolit, donează mănăstirii un chivot de aur și argint. Ca de pe un răboj al timpului, numai de el știut, îmi mai spune că un alt domnitor, Petru Rareș cu soția sa, Elena, cheltuiesc sume importante pentru pictarea trapezei și a bisericii. Tot el donează mănăstirii un epitaf și un epitrahil cusut cu fir de aur și argint. Sorbindu-i vorbele, notez totul, privind-o ochii scânteietori poate de bucurie că are în față un pelerin român dornic să afle cât mai multe lucruri despre strămoșii săi. La un moment dat, chiar îmi spune:

— De ce notați totul, poate în ceea ce vă povestesc s-ar putea strecura unele greșeli, sau confuzii! Nu comentez observația, ascult în continuare cu pioșenie și interes sporit această lecție de adevărată istorie veche. Probabil că, sensibilizat de interesul cu care-l ascult, îmi mai spune că un alt ctitor al multor mănăstiri, Alexandru Lăpușeanu cu soția sa, Ruxandra, a contribuit cu importante sume de bani la zidirea bolnițelor, chiliilor și chiar la construcția impresionantei trapeze. Ca pe un pomelnic al timpului, rostește și numele altor domnitori români, printre care Petre Șchiopul, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, Mihai Racoviță, Nicolae Mavrocordat, ale căror danii au contribuit la supraviețuirea mănăstirii. Mă fascinează aceste mărturisiri ale părintelui. Pentru prima dată mă simt în această mănăstire ca într-o mănăstire românească, în care aflu câtă milostenie, câtă evlavie și credință și-au revărsat strămoșii noștri pentru ca sufletele lor să fie pomenite în această patrie a păcii eterne!

Când ne întoarcem în incinta mănăstirii soarele era deja în crugul cerului, iar umbra zidurilor ne ferea de căldura înnăbușitoare care plutea

în aer. Mă invită să vizităm biserica. Înainte de a intra, îmi arată deasupra ușii centrale o pisanie de piatră. Părintele se uită la mine, îmi citește curiozitatea pe care o observă pe fața mea, și-mi spune:

— Este o însmenare sigură că biserica a fost clădită din temelii și împodobită cu cheltuiala domnitorului Alexandru Lăpușneanu! Nu a putu însă să o descifreze. Când intrăm în biserică, aprinzând o lumânare, părintele Ioanichie luminează un perete și se oprește în fața unui tablou votiv, spunându-mi că îi reprezintă pe adevărații ctitori, Alexandru Lăpușneanu, Doamna Ruxandra și fiii, Petru și Constantin, aceștia din urmă ținând în mâini chivotul mănăstirii. Privesc cu uimire acest simbol românesc de ctitorie, pentru mine o adevărată „descoperire epocală”, și ochii îmi lăcrimează într-o totală adorație. Valul de emoție era atât de puternic încât aveam senzația că mi se oprește inima. Totul era tăcere, încremenire. Parcă auzeam vocea învăluitoare a voievodului, parcă-mi vorbea, bucurându-se că vede un fiu al țării sale, o rudă îndepărtată. Privindu-l cu ochii umezi, parcă-i vorbeam, îi povesteam despre ce mai e pe acasă, de atunci când a plecat în marea călătorie pentru a-și pecetlui nemurirea în Muntele Sfânt. Închid ochii, gata să strig, să-i chem, să-i văd mergând, desprinzându-se de pereți, simțindu-le pașii, mersul lor prin această lume a liniștii. Privesc această pictură murală, figurile lor expresive, omenști, cu ochii luminoși și pătrunzători, îmbrăcați în hlamide domnești, cu coroane pe cap, cu acea demnitate pe care o au făcătorii de bine. Sărut simbolic poalele reci ale hlamidei purpurii, care parcă se lăsase peste capul meu, ca niște fâșii subțiri de mătăsurii, care-mi mângâiau fața. Trăim un adevărat moment de înălțare. Stau minute în șir, ca o stană de piatră în fața acestei picturi votive și mă gândesc: *Câți români au aut șansa să vadă, de parte de țară, acești sfinți români? Îți mulțumesc Ție, Doamne, că m-ai ajutat să pătrund în tainele împărăției Tale!* Sunt trezit din această rugăciune tainică, de vocea părintelui, căruia i-am simțit mâna pe umeri, ca aripa mângâietoare a unui înger.

— Să mergem, mai avem multe de văzut. {sta-i abia începutul...

Când ajung în pronaos, scenele „Judecării de Apoi” pictate de zugravul român Macarie, în anul 1788, de un realism zguduitor, mă conving cât de departe ajunsese la acea vreme pictura în frescă a școlii românești. Și pentru ca această vizită să se încheie apoteotic, când ieșim din biserică, părintele Ioanichie îmi arată cu un gest al mâinii atât de firesc piatra de mormânt și portretul în frescă al lui Teofan, fost mitropolit al Moldovei, apoi călugăr la Dohiariou. Epitaful în versuri, săpat în piatră, menționează ca donatoare pe doamna Elisabeta Movilă, ruda mitropolitului.

— Vedeti, îi spun, fără dumneavoastră acest duh românesc atât de vizibil în această biserică nu l-aș fi simțit, nu ar fi fost posibil. Vă mulțumesc din inimă părinte, deoarece, aici, m-am simțit ca în lumea creștină de acasă!

Înșoțindu-mă în continuare prin mănăstire, mă uitam atent la acest „omuleț”, parcă zbura, era cu doi pași înaintea mea. Se uita din când în când în urma sa, să mă vadă, dorind poate să se convingă îl urmez. Deodată s-a oprit. Ridicând ochii în sus și întinzând mâna dreaptă, îmi arată un turn ca un străjer, care este construit cu sprijin bănesc de către domnitorul Neagoe Basarab. Doamne, ce mi-e dat să văd! Atâtea urme și dovezi ale neamului nostru, parcă aș fi într-o mănăstire din țară! Mă opresc, privesc trăinicia acestui paralelipiped înalt, cu creneluri și mici ferestre ogivale, încerc să-i măsoz înățimea. Cum oare să nu-ți crească inima de mândrie că ești român?! Realizez că strămoșii mei, pătrunși de credință, smerenie, evlavie și înțelepciune, ca apărători ai creștinismului și-au îndeplinit datoria sfântă față de Dumnezeu.

Mergem pe un drum pietruit, bine întreținut, străjuit de ghirlande de trandafiri roșii agățători, și ne oprim în fața unei capele. L-am văzut pe preot cum pâlpaia ca o flacăra. Glasul i se înălța duios, ochii îi ardeau în orbite, și spunându-mi că în acea capelă doarme pentru veșnicie fostul mitropolit al Moldovei, marele sfânt Nifon, rămân mut. Cu mâini sigure, deschide o ușă metalică, grea, unde se afla cripta dreptunghiulară, acoperită cu o țesătură cu fir de aur și argint. Însetat de cunoaștere, imaginația mea creștea, așteptam acel ceva salvator, ca să pot depune mărturie despre tot ce vedeam. Mă uit la părinte, îl văd cum îngenunchează, își face cruce și sărută acoperământul. Ochii îi erau aprinși, încărcați cu o privire șăgalnică, în timp ce eu ardeam de curiozitate, simțeam în jurul meu armonia cosmică care mă învăluia. Se întoarce spre mine, face semnul crucii a binecuvântare și mă îndeamnă să mă apropiu și să fac același gest ca și el. Apoi adaugă „este relicva cea mai de preț din Muntele Sfânt”. Îmi întorc din nou privirea spre capelă. Pe măsură ce mă îndepărtez, acel lăcaș parcă luase forma unui chivot argintiu, ridicându-se în ceruri. În jur era atâta liniște, iar chiparoșii, străjerii veșnici ai capelei, dar și al celor 10 morminte alăturate, dădeau măreție acestui loc sfânt. Mă întorc din nou în interiorul mănăstirii, care în amurgul serii se îmbrăcase cu o mantie de un colorit cenușiu. În curte, pe bănci de lemn stau zeci de călugări și vizitatori greci. Își șoptesc gânduri numai de ei știute.

Câțiva tineri și oameni în vârstă, vizitatori ca și mine, sorb cafeaua adusă de acasă. Mă uit la ei, muțenia mea îi dezarmează, deoarece privirile mele se îndreaptă spre depărtările mării, cu lumea ei mirifică,

dar și spre valurile vineții, ușor tremurânde, care se lovesc de stâncile colțuroase de lângă noi. Se așază lângă mine un călugăr, care probabil, prin același „telefon fără fir“, aflase că sunt român. Era un credincios francez, venit aici să îmbrace haina monahală, să fie mai aproape de Dumnezeu. Schimbăm câteva impresii despre călătoria mea în Muntele Sfânt. Ceilalți, din jurul nostru, ne privesc cu firească curiozitate și realizează că eu sunt străin. Din discuții, aflând că sunt un iubitor de artă religioasă, călugărul mă invită la un chioșc, lipit de clopotniță, și-mi arată icoanele copiate de el și de alți călugări, dar și reproduceri după icoanele valoroase care se află în biserică, și mă îndeamnă să cumpăr, ca amintire, iconițe de lemn, mățăanii confecționate tot de ei, cruciulițe și chiar reproduceri. Le privesc cu ochii sufletului. Câtă finețe, câtă meticulozitate, acuratețe și măiestrie în redarea chipului Maicii Domnului, a figurilor de sfinți părinți, a Mântuitorului. Ca să fie mai convingător mă asigură că toate aceste icoane noi sunt, ca și originalele, tot atât de valoroase, și sunt deja sfințite. La ieșirea din chioșc, constat că umbrele vizitatorilor se retrăgeau ca la comandă spre chilli, probabil că la un semnal, pe care încă nu-l cunosc, odată cu seara care intră cu pași moi în mănăstire, chilliile devin locul intim în care întreaga suflare a mănăstirii se cufundă în lumea credinței și apropierii de Dumnezeu. Îmi iau rămas bun de la călugărul francez, cumpărând o icoană pentru soția mea. Se bucură, mai les că icoana, o Sfântă Maria, fusese pictată chiar de el. După atâta oboseală acumulată într-o zi plină, dar însetat de tot ce am văzut., mă retrag în chilia mea, rostesc, ca niciodată, cu voce tare „Tatăl nostru“, îmi fac semnul crucii și mă las cuprins de lumea viselor atât de dulci pe care le am mai totdeauna în Muntele Sfânt.

A doua zi, după slujba de dimineață, când ies din biserică, părintele Ioanichie îmi face semn să-l aștept fiindcă vrea să-mi arate și alte locuri, pe care nu orice muritor le poate vedea. Luându-mă de braț și măsurându-mă din cap până-n picioare, ca și când mă vedea pentru prima oară mi-a spus:

— Fiindcă v-am văzut atât de interesat de obiectele de valoare pe care le deține Muzeul nostru, vă invit să vedeți câteva obiecte primite ca donație din partea unor voievozi danubieni!

Mă bucur ca un copil. Iată, îmi zic, i-am câștigat încrederea părintelui încât este gata să-mi deschidă și „Porțile raiului“. Mă abțin de la orice comentarii. Îi spun totuși că în nici o mănăstire, dintre cele vizitate până în prezent în Muntele Athos, nu mi s-a oferit o asemenea șansă, deoarece toți interlocutorii motivau faptul că muzeul lor este închis pentru reparații, renovări, reamenajări, iar altele nu puteau fi

vizitate deoarece custozii lor, în număr de doi, având chei diferite, unul fără altul nu poate să asigure vizitarea lor, mai ales de către străini. Părintele se uită curios, zâmbeste pe sub mustăți, știe el ce știe, nu comentează.

Cu cheile „împărăției” în mână, urcăm vreo 10 scări de marmură albă, și ne oprim în fața unei uși masive de stejar, sculptate cu elemente florale, pe care le deschide greu, având trei siguranțe. Mă surprinde această strașnică precauție. Cum, îmi zic, aici, în Muntele Sfânt, oamenii pot fi ispitiți să facă acte necugetate? Nu-i vede oare Dumnezeu, nu le cade mâna răufăcătorilor atunci când încearcă să subtilizeze aceste lucruri sfinte? Mă cutremur și intru cu o oarecare sfială în prima sală, lungă, cu zeci de vitrine. Deodată, îmi mine se trezește „fostul muzeograf” crescut la rădăcina unui valoros ctitor de muzee, istoricul ploieștean Nicolae Simache. Mă simțeam parcă în siguranță ocrotit de smerenia duhului său care mă însoțea prin muzeu. Privesc cu uimire. Mă aflu într-o împărăție a luminii și frumosului, totul fiind orânduit după cele mai avansate și științifice metode de păstrare și conservare. Lângă mine aveam un veritabil ghid, un specialist care oficia cu ochii calzi și luminoși liturgia despre valorile materiale și spirituale ale Athosului. Mă aflu, de fapt, în cel mai interesant sanctuar al artei religioase, în care s-au acumulat în peste 1000 de ani de viață religioasă, atâtea nestemate ale lumii. Ca un bun cunoscător al acestor valori, cu glasul duios ca un cântec, părintele îmi făcea descrierea unor icoane, în ce școală din Sfântul Munte au fost făcute, care au fost călugării care și-au țesut ochii migăind la zămislirea lor, cine sunt continuatorii acestor zugrăvi și dacă azi călugării mai trudesc pentru a duce mai departe tradiția acestor făurari de frumuseți. Curiozitatea mea încălzește sufletul părintelui și se dezlănțuie, vorbindu-mi despre vechimea icoanelor, despre valoarea lor artistică și muzeală, despre caracterul de unicat al unora. După felul cum le prezintă, subliniind minuțiozitatea și detaliile descrierilor compoziționale ale fiecărei icoane, despre tehnica în care sunt realizate, înțeleg că am lângă mine un om cu mare suflet de artist, care trăiește intens bucuria de a le arăta oamenilor tezaurele de preț pe care le păstrează cu pietate mănăstirile din Sfântul Munte.

Ne oprim în fața peretelui unde se află expus un epitrahil din secolul al XVI-lea. „Privește-l atent, este unul dintre cele mai valoroase daruri pe care le-a primit mănăstirea de la întemeierea ei și până azi”. Văzându-mi fața transfigurată pe care au răsărit într-o clipită broboane de sudoare, îmi spune:

— Da, ai ghicit, minunează-te, ai în față epitrahilul dăruit de Petru Rareș și Doamna Elena mănăstirii Dionisiou. De emoție, mi se tăia

răsuflarea, m-au năpădit lacrimile. Da, îmi spune părintele, este cea mai valoroasă piesă religioasă dăruită de iun voievod român acestei mănăstiri!

Privesc cu uimire această capodoperă, cusută cu fire de aur și argint pe o mătase roșie, din care ies în relief cei 12 Apostoli care țin giulgiul cu care este coborât în mormânt trupul Mântuitorului. Atâta măiestrie, rafinament, finețe a broderiei, starea de conservare excepțională mă înduioșează, trezind în mine dorința de a-l pipăi. Admir minute în șir această ofrandă de preț, lucrată de mâini măiestre, și parcă văd în jurul lui figura Doamnei Elena care a vegheat și a îndrumat mâinile măiestre ale țesătoarelor, cum îmbinau firele colorate de mătase, cum înnodau firele de aur și argint pentru redarea cu finețe a figurilor de apostoli. Mă înfiorez de atâta încântare și deodată mă cuprinde dorul de țară, dorul de mănăstirile românești, dragi inimii mele, unde am văzut atâtea epitrahile și broderii vechi și simt cum îmi crește inima de bucurie. Părintele îmi urmărește permanent reacțiile și-mi atinge umărul frățește. Mă asigură că mai există în depozite, la conservare, încă 5 epitrahile, dar și un epitaf dăruite de alți domnitori români mănăstirii Dionisiou. Mă uit atent și mă opresc în fața unor vitrine în care văd cu ochii inimii zeci de cruci de argint, cu încrustații de filigran, cruci miniaturale sculptate în lemn cu migală și o măiestrie unică, de mâini dumnezeiești. Mă impresionează mai ales crucile reprezentându-l pe Iisus Hristos răstignit, dar și figurile mironosițelor care-i veghează mormântul. Lucrătura lor este de o mare finețe, cu detalii pe care le poți înțelege ori desluși numai cu ajutorul lupei. Cât meșteșug, cât măiestrie desăvârșită, cât rafinament! Mă mișc cu grijă în această lume a frumosului. Mă uit cu ochii inimii și încerc să descifrez unele scene biblice de pe cruci de lemn. Îmi obsevă reacțiile, insistența cu care mă plec peste unele cruci de lemn pe care le privesc cu lupa, descifrând figurile de sfinți. Mergem mai departe, dezvăluindu-mi frumusețea fecăturilor în aur și argint ale unor biblii, psaltiri, evangheliare. În fața unei biblii groase, de mari dimensiuni, cu copertile acoperite cu metale prețioase și pietre scumpe, cu figuri din email, ne oprim și-mi șoptește, ca și când nu ar vrea să ne audă cineva, că este o carte sfântă, rară, dăruită mănăstirii de către Teodosie, fiul lui Petru Rareș. Deci, iată, încă o bijuterie, mângâiată de mâinile unui domnitor român, în interiorul căreia poate că există înscrisuri și însemnări de mare valoare pentru istoria poporului român! Ne continuăm itinerariul în această lume a frumosului și, într-o altă vitrină, părintele îmi arată un hrisev scris pe piele, cu pecetea unui domnitor român căruia nu-i puteam descifra numele. Mai sunt și alte hriseve lângă el, dar părintele necunoscând

conținutul lor, îmi spune doar că s-ar putea să fie tot documente românești. Prin fața ochilor se dezvăluie privirii zeci de pocale, cădelnițe, candele, toate lucrate din argint și aur, printre care, îmi spune părintele, multe sunt românești, dar nu pot fi identificate cu exactitate. Mă aplec mai apoi asupra unei alte vitrine și, cu aceeași lupă, privesc în adevărata lor splendoare sutele de monezi romane, elvețiene, turcești, dar mai ales grecești, cu chipurile dăltuite în argint și aur. Descifrez efigiile lui Traian, Hadrian, Pompeius, Virgiliu, Alexandru Macedon, Filip al II-lea care parcă stau să-ți vorbească de gloriile apuse ale antichității. Pătrundem apoi într-o altă sală, tot atât de lungă. Aici răsuflarea mi se taie, rămân mut, privind de pe trei registre sute de icoane pe lemn din secolele XIV-XIX în care se reflectă perfecțiunea la care ajunsese măiestria călugărilor-pictori, acei statornici fii ai lui Dumnezeu, care la lumina lămpii și a lumânărilor au trudit să ducă la desăvârșire arta lor ca și cea a pictorilor crețani. Privesc, privesc și mă minunez de atâta frumusețe și încântare. Multe dintre icoanele pe care le văd le asemăn cu cele din mănăstirile românești, mai ales cu cele din nordul Moldovei și deodată ochii mi se luminează când pe o icoană, de dimensiuni mici, citesc scris cu litere chirilice, numele Teodosie. Lângă el deslușesc cu greu o altă figură. Doamne, este figura ca de sfânt a domnitorului Neagoe Basarab? Îl întreb pe părinte, acesta dă din umeri, se scuza că nu cunoaște. De altfel, în evidențele lor, multe obiecte sunt inventariate dar fără a se cunoaște proveniența lor. Mă uit în această lume a icoanelor, atât de diferite, realizate din imaginația călugărilor, sau copiind motivele vechi, dispărute, toate însă aici, în acest muzeu, dau cea mai impresionantă imagine a unei școli de pictură, realizată în Muntele Athos. Numele multor pictori de icoane s-au uitat, atelierelor de creație au dispărut, dar iată, aceste sute de exemplare vor rămâne pentru eternitate. La ieșirea din muzeu eram atât de fericit, încât parcă o ceată de îngeri coborâse pe pământ, iar fâlfâirile aripilor lor îmi uscau lacrimile de emoția pe care am avut-o intrând și admirând în acest altar al credinței atâtea frumuseți cu care nu mă voi mai întâlni niciodată. Bucuria era atât de mare, încât, la ieșire, pe culoarul care duce la trapeză, rămân buimăcit când văd, pe toată lungimea acestuia, pictura murală, de un dramatism zguduitor, reprezentând APOCALIPSA. Ochii surprindeau atâtea imagini de coșmar, încât am avut senzația că flăcările iadului veneau spre mine, mistuindu-mă. Încerc să talmăcesc singur scenele acestui cataclism, neîntâlnit nicăieri în pictura de frescă văzută în mănăstirile din Muntele Sfânt. Și deodată tresar. Oare pictura acestei trapeze, construită de Petru Rareș și Doamna Elena, zugrăvită în stil crețan de un maestru al culorii, să fie opera vreunui pictor român?

Fiind singur, deoarece părintele intrase în paraclis, încerc dezlegarea acestui mister, deoarece imaginile apocaliptice pe care încerc să le deslușesc mă înspăimântă. Mă treceau fiorii, simțeam zburându-se părul pe mine, aveam senzația că în jur plutea duhoarea morții, fâlfâiri de aripi și năluci. Privesc puzderia de stele care în căderea lor lasă fuioare de foc, atingând și distrugând cupolele templelor și bisericilor, năruiind zidurile și cetățile. Văd imagini de coșmar. În văzduh, parcă legați de băierile cerului, atârnav trupuri spânzurate în gol, văd fuga oamenilor îngroziți și sperați de apariția unei ciuperce uriașe, care emana limbi de foc și nori negri în rotocoale amenințătoare. Părea o repetiție a bombei atomice de la Hiroșima și Nagasaki, pe care artiștii secolului al XV-lea au intuit-o în toată amploarea ei distrugătoare. Asemănarea acestei fresce pictate într-o manieră naivă mă cutremură și rămân fără grai. Mă gândeam, cum oare, un zugrav, cu secole în urmă, a avut previziunea unui cataclism pe care numai tehnica militară modernă îl poate dezlănțui?! Rămânând mut în fața acestei lucrări de pictură unică, care mi-a strecurat în inimă frica infernului dantesc, simt pe umerii mei mâinile osoase ale părintelui Ioanichie, venit lângă mine ca o chemare divină, care mă liniștește spunându-mi:

— Mă bucur că te-am lăsat singur să judeci fresca Apocalipsei, unică în Muntele Athos! Mă invită să privesc mai atent un fragment, o scenă a reînvierii celor credincioși, rămași în viață după Apocalipsă. Simbolic, meșterii zugravi au realizat un tron dreptunghiular, vegheat de trei îngeri, sub care se vede un lînțoliu strălucitor care acoperă un sicriu. Sub acesta, protejat și de Ochiul lui Dumnezeu, se află un grup de bărbați, femei și copii, care își celebrează noua lor înviere. „Iată triumful vieții asupra morții” îmi zic. Mai privesc încă o dată fresca de pe întregul perete al trapezei. Am rămas atât de tulburat, încât am simțit prin șira spinării un fior rece care mi-a declanșat câteva lacrimi. Privind cerul înalt, strălucitor, adevărată lumină a vieții, mi-am făcut semnul crucii și mi-am zis: *Apără-mă, Doamne, de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia, dă-mi, Doamne, sănătate și putere să pot ajunge cu bine acasă!*

Părintele mă invită apoi să intrăm și în trapeză. Iată și aici, îmi spune acesta, acest edificiu este construit și zugrăvit cu daniile primite din partea lui Petru Rareș și Doamna Elena. Mă uit cu uimire la cele 3 registre de pictură, care reprezintă scene din viața Sfântului Sebastian. Meșterul cretan s-a întecat pe el însuși, pentru a reda cu realism viața acestui mare martir, care a suferit apărându-și credința în Dumnezeu. Nu stăm mult aici, timpul ne presează. Când ieșim din trapeză, ușa de la biserică era încă deschisă. Îl rog pe părinte să mai

intrăm o dată în ea. Abia acum observ schelele construite în interior cu grijă de restauratorii greci, care, în liniște, cu evlavie și sfială, se pleacă pe fiecare centimetru de pictură, trudind cu migală, cu mult profesionalism, la fiecare figură de sfânt, așa cum am observat chiar în altar, unde aceștia lucrau sub lumina orbitoare a reflectoarelor. Părintele Ioanichie rămâne surprins de interesul pe care îl manifest pentru tehnicile restaurării, iar un tânăr, cu ochii duși în fundul capului, îmi răspunde cu respect la câteva întrebări pe care i le pun. De aici, din altar, intrăm într-o mică nișă unde se păstrează mâna Sfântului Evanghelist Luca, a Sfântului Antipa al Pergamului și altele. Constat în sfârșit că, într-o mănăstire atât de importantă se păstrează puține moaște. Este, de altfel, singurul loc din Muntele Athos, unde, la sfârșitul slujbei, pelerinilor străini nu li s-au arătat. Privesc înălțimea de catedrală a bisericii și, deodată, parcă-i simt pe lângă mine pe făcătorii de bine, pe ctitorii români care au construit cu banii lor acest lăcaș de cult. Părintele, parcă înțelegându-mi gândurile, se întoarce spre ușile împărătești și-mi arată un mic tablou votiv, reprezentându-i pe ctitorii bisericii, domnitorul Alexandru Lăpușneanu și doi dintre fii săi, Bogdan și Constantin. Iată o premoniție, îmi zic, parcă am bănuțat existența acestui însemn lăsat de meșterii români, iar părintele mi-a atras atenția asupra unui mic medalion, cu o detașare atât de firească încât, atunci când ieșeam din biserică, mi-am zis în sinea mea: *Doamne, iată, plec din această mănăstire neîmpăcat, cu gândul că nu am văzut poate toate însemnele lăsate de strămoșii mei în Muntele Sfânt!*

Cum timpul trecea și plecarea vaporului spre mănăstirea Sfântul Pavel se apropia, părintele Ioanichie îmi mărturisește că îi pare rău că vizita mea a fost atât de scurtă, dar că i-a făcut plăcere să însoțească un pelerin român atât de interesat să cunoască nu numai viața spirituală din Muntele Sfânt, dar mai ales să descopere urmele lăsate de străbunii săi în această lume mirifică, în minunata grădină a visului. Invitându-mă din nou în muzeu, îmi arată pe o masă cartea de aur a mănăstirii, rugându-mă să scriu câteva rânduri despre impresiile mele, deoarece adaugă, mă consideră un oaspete de onoare al mănăstirii. Profund emoționat, cu mâna tremurând, aștern câteva gânduri pe care le-am transcris și în carnetul meu de note de călătorie: *„Grație strămoșilor mei care și-au lăsat însemnele aici, prin daniile în bani și obiecte de cult, prin construcții care înfruntă veacurile, eu, păcătosul, robul lui Dumnezeu, căutând urmele lăsate de aceștia în Sfântul Munte, mă închin cu pietate și recunoștință, că m-a întărit Dumnezeu și mi-a îndrumat pașii întru credință, să depun mărturie că am văzut cu ochii inimii însemnele lăsate în „grădina păcii eterne” de către strămoșii mei care*

au sfințit cu sfințenia lor aceste locuri". La plecare, îi strâng mâna părintelui Ioanichie, mă plec cu pioșenie sărutându-i mâna și îi mulțumesc pentru tot ce a făcut pentru mine pentru a cunoaște o parte din lucrările lui Dumnezeu în această citadelă a creștinismului. În semn de adevărată frățietate, părintele mă îmbrățișează, îmi urează „drum bun”, apoi îi văd mâinile fluturând în semn de adio.

Când mă uit înapoi, cum sta așa, ca o stană de piatră, sub cupola de la intrarea mănăstirii, am avut senzația că mă despart de un sfânt, care rămânea de strajă în așteptarea altor vizitatori pe care să-i călăuzească în patria pământească a monahismului ortodox milenar.

XIII.

CĂLUGĂRI ROMĂNI LA MĂNĂSTIREA SFÂNTUL PAVEL

Plec din mănăstirea Dionisiou cu imaginea de coșmar pe care am văzut-o zugrăvită în scenele Apocalipsei și mă întreb în sinea mea: *Oare meșterii care au imaginat cataclismul or fi fost români trimiși de marele domnitor Petru Rareș?* Și deodată revăd această lume a iadului descrisă atât de plastic de arhimandritul Ilie Cleopa în cartea sa *Valoarea sufletului: această țară a morții, „împărăția dracilor, acel fără fund, pururea purtătoare de moarte în care focul nu se stinge în veac”* și brusc, fața mi se îmbrobonează de sudoare rece gândindu-mă la acea veșnicie a chinurilor iadului. Mă scutur și privind în spate mănăstirea, ca o împărăție a cerurilor, îmi revin în minte fragmente dintr-o rugăciune din aceeași carte a părintelui Cleopa, și-mi fac semnul crucii zicând: *„Sfinte îngere, păzitorul vieții mele, roagă-te lui Dumnezeu pentru mine, păcătosul”*. Și parcă, privind în sus, am văzut îngerul salvării, ivit într-o spărtură de cer. Fascinat de adâncurile mării, beat de o lumină pe care nu o mai cunoscusem, nici nu știu când am urcat pe vapor, care acum, la această oră a amiezii, părea o lebedă albă care luneca ușor pe luciul siniliu al Mării Egee. Privesc la lumea pestriță de pe vapor, mulți muncitori greci, dar și câțiva călugări îngândurați, învârtindu-și mătăniile de mătase neagră, absenți total la gălăgia unor tineri strânși în jurul unui hâtru de bătrân grec, care povestea probabil ceva cu haz. Eu stăteam într-un total extaz, îmbătat de frumusețea vârfului Muntelui Athos peste care soarele își trimitea smocuri argintii de soare. Și deodată, prinse ca între chingi, am văzut complexul de clădiri ale mănăstirii Sfântului Pavel care par agățate de o funie nevăzută de cer. Când vaporul se oprește la ponton și cobor, mănăstirea mi se pare că plutește

între două spintecături de munte, ca o imensă barcă frântă, iar vârful Athosului, cu peretele lui abrupt dinspre răsărit, cât pe ce să se prăvălească peste lăcașul sfânt.

Pasagerii s-au împrăștiat care încotro, încât eu și câțiva călugări ne urcăm în mașina mănăstirii venită să ia corespondența. Distanța până la mănăstire, de circa doi kilometri o parcurgem în numai câteva minute. Când intru în mănăstirea înconjurată de ziduri înalte, cu o bisericuță vopsită în roșu, cu dungi albe la toate ferestrele, curtea imensă pare pustie, iar liniștea și irizările soarelui parcă pluteau în valuri. În acel spațiu, sub un cer care gâlgâie de lumină, parcă ninge cu fluturi. Mă uit la chiliile distribuite într-un patruleter pe șase nivele, admir dantelăria balustradelor vopsite în culoare maronie, și îmi opresc ochii pe turnul de apărare al mănăstirii care, prin masivitatea lui, parcă ține în spate masivitatea vârfului Athos. Singurătatea din jur îmi sfâșia sufletul. Dacă nu voi întâlni aici nici un călugăr român, dacă au migrat la alte mănăstiri, ce mă fac, Doamne, unde ești, încotro mă îndrept, Doamne? Mă plec la izvorul care țâșnește dintr-unul din zidurile de incintă, îmi astâmpăr setea, așa că urcarea zecilor de trepte până la arhondaric îmi pare ușoară, ca o fâlfâire de aripi. Ochii îmi erau încărcăți de o privire șăgalnică, mă simțeam arzând de curiozitate și însetat de liniștea și armonia cosmică care mă învăluia. Ajuns în salonul de protocol al arhondaricului, numai ce spun călugărului grec că sunt român și, prin nu știu ce mijloace de comunicație internă, în câteva minute am fost înconjurat de călugărul Ioan de la Cozia, dar și de părintele Daniel din Galați, care am aflat mai târziu, este chiar șeful protocolului. Figura angelică a celui din urmă mă impresionează. Înalt, cu părul blond, cu o mică bărbuță și cu mustăcioară ascuțită, cu ochi lucitori și inteligenți, mă cucerește cu vorba lui puțin pițigăiată, dar cumpănită. Îl simt cum palpăia ca o flacără de emoție, glasul i se înălța duios, ochii îi ardeau în orbite, parcă săvârșea liturghia unei taine. După tratația tradițională, mă conduce la etajul doi în chilia cu numărul 9, spunându-mi că după ce își va termina obligațiile de serviciu, vom avea timp să vorbim despre noutățile din țară, spunându-mi că-i este dor de țară, de acasă, de viața monahală din mănăstirile noastre, de frumusețile orașului său natal. Uitându-se prin fereastra larg deschisă a camerei, pe o pată de cer albastru sidefiu, îmi arată prima efigie lăsată de strămoșii noștri în această mănăstire. Da, îmi zice, acesta este turnul de apărare al mănăstirii, construit cu sprijinul bănesc al lui Neagoe Basarab, pângul de unde se urmărea venirea păgânilor dinspre mare care au distrus nu o dată biserica și paraclisele. Ies pe pridvor în acea liniște și armonie cosmică care mă înălța spre ceruri, și de aici privesc cum,

pe deasupra clădirilor, se învârtesc stoluri de rândunici, retrase aici, în această împărăție a liniștii. Ciripitul lor, zborul rotit în jurul capului meu și al cuiburilor de sub streășină, îmi reamintesc de copilăria buzoiană când, stoluri de rândunici, azi dispărute, mă fascinau și-mi măreau curiozitatea să văd cum în cuiburi puii, zice-se, legați cu ață de către rândunici, pentru a nu cădea din cuiburi la primirea hranei, își disputau întâietate și își exersau aripile plăpânde pentru a-și lua zborul de mai târziu. Simțindu-mi prezența, piuitul lor, ca la un semnal, a amuțit. Eu am continuat să privesc depărtările, în acea liniște și armonie deosebite. Când ochii se opresc pe piscul cel mai înalt al muntelui Athos, simt că amețesc, că într-o clipă se poate prăvăli peste mănăstire și voi pieri, neștiut de nimeni. Sunt trezit din această reverie de același „făt frumos”, părintele Daniel, care dispunând de puțin timp liber, mă invită să-mi arate acest lăcaș dumnezeiesc de plăcută visare. Îi spun totuși că m-am înfricoșat privind muntele Athos, atât de amenințător, care sigur, într-o zi, se poate prăbuși ca un castel de nisip. Părintele zâmbește, mă asigură că așa ceva nu se va întâmpla niciodată, deoarece mănăstirea se află în mâini sigure, iar ochiul lui Dumnezeu veghează ca împărăția lui, pe pământ și în cer, să fie veșnică!

Ca la o șezătoare, din serile frumoase ale copilăriei, îmi povestește despre vechimea mănăstirii întemeiată în secolul al X-lea de către cuviosul Pavel Athonitul, contemporan cu Sfântul Athanasie Athonitul, pe locul unei chilii vechi. Ca și celelalte mănăstiri, în decursul secolelor și mănăstirea Sfântul Pavel a fost de mai multe ori distrusă de pirați și cruciați și refăcută, în diferite etape, de împărați paleologi, principii sârbi și țari, ajungând să fie unul din focarele de primă importanță ale vieții monahale din Muntele Athos. Mă uit la părintele Daniel puțin contrariat și deodată izbucnesc:

— Dar sprijinul domnitorilor români în ce a constat?

— Asta vroiam să vă spun, el a fost permanent și consistent. Îmi arată un aghiazmatar construit în 1472 cu banii domnitorului Ștefan cel Mare, iar între anii 1497-1500, tot el renovează biserica și construșete un apeduct pentru capturarea apei care izvora chiar de sub poalele muntelui. „Ascultați cântecul apei de sub noi, parcă ar lua cu asalt mănăstirea.” Nu vă speriați, nu-i un pericol, deoarece azi, prin conducte bine meșteșugite, apa învolburată ocolește mănăstirea și se varsă direct în Marea Egee. Îmi arată apoi zidul mănăstirii, înalt de peste 30 de metri, construit cu sprijinul bănesc lui Neagoe Basarab. El stă și azi ca un stăvilar, ținând piept puhoaielor de apă care năvălesc în torente din munte. Lângă zid, în latura sa nordică, se ridică un turn de apărare, construit cu sprijinul bănesc tot al domnitorului Neagoe

Basarab. Îl privesc cu mândrie, cum sfidează vârful muntelui și cerul, stând neclintit de veacuri ca un far, veghind depărtările. Mă ispitește să-i urc zecile de scări, dar întunericul din el mă înfricoșează, imaginile din Apocalipsă îmi apar în minte și mă opresc, scuturându-mă înfiorat. Părintele Daniel îmi ghicește gândurile și luându-mă de braț, îmi continuă firul povestirii de început, vorbindu-mi de Daniile făcute de alți domnitori români mănăstirii, pomenind de Radu Paisie, Alexandru Lăpușeanu cu ale căror sume se pictează un paraclis, ca și construirea paraclisului „Sfinții împărați Constantin și Elena”, realizat cu sprijinul bănesc primit din partea lui Constantin Brâncoveanu. Îl ascult cu smerenie spovedaniile sale, care îmi umplu inima de bucurie, realizând că aici, la Mănăstirea Sfântul Pavel, iată, un pelerin român își strigă gândul în văzduh de mulțumire, nădăjduind că Dumnezeu îl va ajuta să afle și alte lucruri pe care timpul nu le-a dat uitării. Cu aceiași ochi permanent căutători, dornici de a cerceta, de a afla, de a se bucura, pătrundem în biserică. Slujba se terminase demult, dar mirosul plăcut de tămâie continua să persiste, amestecându-se cu parfumul adormitor al florilor specifice muntelui Athos. Austeritatea interiorului bisericii și lipsa picturii murale mă derutează, îi dă un aer auster, rece. În schimb, când privesc iconostasul, sculptat în marmură, în care sunt implantate zeci de icoane, cu o pictură miniaturală, executată de pictorii mănăstirii, nu mă opresc s-o asemăn cu o carte deschisă, în ea strecurându-se multe scene din viața de zi cu zi a monahilor. Pentru prima dată, intrând într-o biserică din mănăstirile din Sfântul Munte, entuziasmul descoperirilor este estompat de austeritatea interiorului, simțind în suflet acea răceală de dinaintea morții. Îl spun părintelui Daniel ce simt și ce gândesc, dar mă asigură că atunci când încep slujbele de peste zi, sufletele călugărilor încălzesc acest spațiu, rugăciunile lor, starea lor de permanentă asceză, creează nu numai lor, ci și pelerinilor, acea stare de taină și apropiere de Dumnezeu.

Când ieșim din biserică, părintele Daniel îmi arată o fântână care se află lângă zidul dinspre munte al mănăstirii, spunându-mi că este construit cu sprijinul lui Ștefan cel Mare. Cu amărăciune, ca și când mi-ar dezvălui un mare secret, părintele adaugă că, din păcate, multe urme lăsate de urmașii noștri în această mănăstire, încet, dar sigur, se șterg.

Mă uit încă o dată la biserică, o mică bijuterie fardată de patina veacurilor, cu turlele semețe, dar vai, în acest spațiu este strivit de clădirile de 5-7 etaje ale mănăstirii. Părintele se uită la mine, mă ia de mână și intrăm în biserică din nou, printr-una din ușile laterale și ne oprim în fața unei mici capele. Dând la o parte o țesătură albastră

cu ciu-curi argintii, îmi arată cutiile de argint cu moaștele Sfântului Maxim Mărturisitorul, câte un picior al sfântului Grigore Teologul și al Sfântului Vasile cel Mare. Mă uit cu o oarecare detașare, n-am simțit aceleași fior de sfiiciune și de pietate, așa cum am trăit emoția reîntâlnirii pentru prima dată în viața mea, cu zecile de moaște pe care le-am văzut în prima mea călătorie în Muntele Athos. În schimb, când în partea dreaptă a bisericii ne oprim în fața icoanei Maicii Domnului, numită „Odi-ghitria“, împodobită cu bijuterii de preț și ofrande lăsate de credincioși, mă simt cuprins de emoție și adevărată credință. Vorbele părintelui Daniel răsunau ca într-o catedrală, mai ales când îmi povestea despre icoana făcătoare de minuni, despre faptul că și azi mulți oameni sunt vindecați de boli și suferință. Și deodată, parcă dintr-o altă lume, aud vocea stinsă a părintelui meu spiritual, profesorul emerit Nicolae Simache, care, cândva într-un spital ploieștean, uitându-se fix când în ochii mei, când în ai soției, cu acea exasperare și frică de moarte, mă întreba: „Spune-mi, spune-mi sincer, domnule Bucur, cum aș putea oare să mă vindec de moarte?“ M-am cutremurat și, acum ca și atunci, m-a podidit plânsul, iar ochii mei s-au oprit asupra ochilor senini ai Maicii Domnului din icoană, m-am închinat și m-am rugat ca bunul Dumnezeu să-i ierte păcatele profesorului Nicolae Simache, „Trecător grăbit prin timpul nostru“. Părintele Daniel a văzut în tăcerea mea de o clipită și pe fața mea transfigurată o oarecare neliniște. Da, îi spun, intrând pentru a doua oară în biserică, am avut sentimentul că mă aflu în „Catedrala ceasurilor“ acel muzeu unic, și că pe pereții goi ai interiorului bisericii vedeam zecile de ceasuri strânse cu pasiunea colecționarului de către profesorul N. I. Simache.

Când ieșim din incinta mănăstirii, pe sub o cupolă rotundă, aud clipocitul apei misterioase care înconjură mănăstirea. În jur numai piatră încinsă de soare, iar pe drumeagul pe care îl urcăm spre o capelă, și spre cimitir, simțeam mirosul florilor și admiram frumusețea macilor, amintindu-mi de picturile lui Luchian. Admir pictura exterioară a capelei, cu scena reprezentând învierea lui Lazăr, Drumul Crucii, Rugăciunea din Grădina Ghetsimani, Adormirea Maicii Domnului, care uimește prin prospețimea culorilor, rigurozitatea și grijă pentru păstrarea canoanelor religioase. Părintele Daniel deschide ușa capelei, pătrundem într-o lume în care atotstăpânitoare este moartea. Aici plutește în aer mirosul de tămâie, floare de isop și alte arome care-ți irită ochii, umezindu-i. Mă înfior văzând în saci de plastic, depozitate, oasele celor duși în lumea veșniciei. Părintele aprinde o lumânare și-mi arată în 12 nișe craniile călugărilor trecuți în rândul dreptilor. Într-una din nișe se aflau și 11 tigve ale monahilor români de la schiturile și metoacele românești de

la Noul Schit, Lacul Sfânta Ana, aparținătoare mănăstirii Sfântul Pavel. Observ că, dintre sutele de cranii, pe cele 11 ale călugărilor români sunt însemnate cu negru numele monahilor, data nașterii și a morții lor. Cu un gest firesc, părintele, cu mâinile lungi, ridică unul din cranii în sus și îmi spune o mare taină, care mă cutremură. Craniul era de culoare galbenă. Mângâindu-l îmi spune că este o dovadă sigură că el aparține unui monah foarte credincios, care sigur a ajuns în rai! Își face semnul crucii și îl sărută. Mă înspăimânt și mă trec fiori reci de transpirație. Apoi îmi arată alte câteva cranii de culoare neagră, cu orbitele ochilor foarte adânci. Arătându-mi un craniu, pe care îl mângâie, părintele îmi spune: Acest monah sigur a avut multe păcate, a ajuns în iad! Când îmi arată acea tigră neagră, găunoasă, am simțit că peste mine veneau în valuri zgomote misterioase, lumea întunericului în care mă înecam m-a înfricoșat. Gata, îi spun, să ieșim la lumină, la aer! Ochii mi se luminează când privesc deasupra ușii figura arhanghelului Mihail, care parcă învingea moartea, iar asemuirea cu arhanghelul Mihail pictat de Dobromir zugravul în catedrala Argeșului, mi-a străluminat fața de bucurie.

Însetată de cunoaștere, imaginația o poate lua razna, simțeam în mine haosul, așteptam acel ceva salvator, ca să pot depune mărturie despre tot ce am văzut. Coborâm treptele și înaintăm cu precauție, tot mai subjugat de mirosul florilor care mă îmbătau și-mi încărcau sufletul de prospețimea aerului. În jur am privit pădurea de tamarini, cu petalele verzi, umezite de roua căzută peste noapte. Ajungem la cimitir. Aici observ doar 7 cripte, toate goale. Părintele îmi explică faptul că, datorită climei foarte uscate, aici morții putrezesc numai în 3 ani, după care osemintele sunt scoase și depozitate. Ca să-mi astâmpere curiozitatea, îmi arată o criptă recent desfăcută. Apoi adaugă:

Sub lespede de marmură, corpul călugărului deshumat și mai ales îmbrăcămintea au fost găsite neputrezite. Mulți călugări, veniți să vadă „minunea” au crezut că este vorba de vreun blestem, sau afurisenia vreunui preot. Dar, rupându-i-se antirul, de sub el emana un miros plăcut, semn că a fost un adevărat credincios. Moaștele lui au fost duse cu alai în biserică.

Urcăm apoi pe un drumeag străjuit de duzi imenși, bătrâni, de smochini și meri. Ajunși pe o terasă, de lângă un mic altar de închinăciune, am văzut masivitatea muntelui, vârful Athosului atât de aproape, la numai câteva sute de metri. De aici i-am privit forma sticloasă, strălucitoare, din care iradiau zeci de raze. Părea un con vulcanic incendiat. Privindu-l, mi l-am imaginat în toată splendoarea lui, purtând în spate statuia imensă a lui Apollon, care, cutremurat de prezența în

munte a Maicii Domnului, a spus supușilor: „— *lată Maica Domnului lui Iisus Hristos, credeți în ea și vă miluiți!*” Când întorc spatele și privesc întinderea nesfârșită a mării, zăresc ca prin sită peninsula Sitionia. Este un moment unic să vezi cum se ridică din mare globul imens al soarelui, scăpat de sub acoperământul unui nor, ca mai apoi să vezi cum se îneacă în marea cea mare.

E pace și liniște în muntele Athos! La întoarcere, pe mici esplanade, pe terasele unor construcții anexe, turiști sau călugări s-au strâns la voroave. Unii își sorb cafelele, știind că în afara mănăstirii sunt într-o deplină libertate. Și ei, ca și mine, se bucură de clipele înserării. Florile muntelui, încinse de căldura sufocantă de peste zi, respiră și ele, răspândind în jur miroșuri dulci de parfumuri rafinate. Cu pași siguri, urc scările care duc la chilia mea străbătând un coridor iluminat de felinarele electrice. De la geam, aud zgomotul năvalnic al apei care ocolește mănăstirea și privesc cu încântare încă o dată cele două turnuri de apărare, unul mai vechi, cel românesc, construit cu sprijinul bănesc al lui Neagoe Basarab, și altul mai nou. Simt în suflet liniște și pace la gândul că, aproape de mine, în acest capăt al lumii, veghează la geamul meu un străjer de neclintit al neamului meu. Stau la masă și scriu. Fără să vreau, meditez la un gând al părintelui Ioanichie. Într-adevăr, peste tot, în toate mănăstirile din Muntele Athos se lucrează la ridicarea de noi construcții, unele matusalemice. Se restaurează cu o migală și cu o artă desăvârșită frescele deteriorate, realizate cu sute de ani în urmă de faimoșii pictori cretani. Peste tot vezi un furnicar de muncitori, ingineri, arhitecți, dar și multe mașini, macarale, buldozere, malaxoare, care vor adăuga un plus de frumusețe și trăinicie mănăstirilor. Atunci, în seara aceea, mi-am amintit și un verdict, aproape incredibil, dat de un profesor grec la mănăstirea Dochiariou care, într-un moment de destindere și sinceritate îmi făcea mărturisirea că aceste mănăstiri în decursul secolelor au fost ajutate să supraviețuiască de către împărații bizantini, de către țarii ruși și sârbi, voievozii români și chiar de către comuniști. Ocrotitorii de azi sunt instituții europene, dar și reprezentanți ai masoneriei mondiale. Ei, îmi mărturisesc profesorul, cheltuiesc aici zeci de miliarde de dolari, deoarece știu că „mâine, când Muntele Athos va deveni atracția nr. 1 a turismului mondial, banii se vor întoarce în buzunarele lor, înmulțiți”. Iată o ipoteză înfricoșătoare la care meditez în acest ceas de noapte și încerc să-mi răspund la o întrebare: *De ce în prezent există atâtă misionari și călugări în Sfântul Munte, veniți din Anglia, Franța, SUA, Tunis, Italia, Israel, Siria, Maroc, Liban, care se statornicesc aici, unii se creștinează și iau nume de „sfinți”, dar care, mai târziu își vor vinde sufletele definitiv, nu credinței,*

ci celor care i-au trimis! Nu știu, dar într-o seară, un tânăr ofițer grec, căsătorit cu o italiancă, văzându-mă cât de încântat sunt de tot ce văd în Sfântul Munte, mi-a dezvăluit un gând al său, care îl macină, pe care nu se sfiește să mi-l destăinuie. „Nu știu, îmi spune tânărul ofițer, dar tot ce văd aici, în Muntele Athos, aceste înnoiri și restaurări care se fac, mă face să cred că în acest nou Bethleem al turismului mondial, va călca în mileniul următor și picior de femeie, iar credința ortodoxă va avea de suferit!” refuz să comentez această „profeție” și mă îndoiesc că Muntele Athos va deveni cândva un Centru turistic mondial, iar creștinismul se va nărui!

Seara aceea a fost chinuitoare. Nu știu de ce m-am zvârcolit toată noaptea, având pentru prima dată în Sfântul Munte vise de coșmar. Am avut și un vis pe care zorile dimineții mi l-au destrămat...

Se făcea că eram într-o biserică și mă spovedeam. Preotul avea o barbă albă, scurtă și rotundă, cu niște ochi mari, negri, ca de pasăre de pradă. Îmi punea zeci de întrebări scurte și insista să-i răspund, să-mi amintesc. Bâiguiam. Mă treceau fiori reci de transpirație. Și deodată, vocea lui ca un dangăt de clopot spart, venind parcă din adâncuri, mă face să tresar:

— Dacă nu-ți amintești – și luând, parcă, o carte pe care a deschis-o larg, începu să citească: într-o altă viață, prin secolul al XVI-lea ai fost slujitor al bisericii, un fel de preot.

— Da, asta știam, am aflat dintr-un calendar chinezesc!

— Când erai copil, la școală, erai foarte credincios!

— Da, am fost în preajma bisericii și a preoților. Am cântat la strană, am fost mâna dreaptă a preotului. Am însoțit pe preotul din cartierul Mihai Viteazul din orașul Buzău, în ziua de Bobotează prin casele oamenilor, ducându-i căldărușa cu aghiazmă și cântam „în Iordan, botezându-te tu, Doamne”. De asemenea, când aveam numai 10 ani, în gara Bulgărica, din Basarabia, unde tatăl meu fusese transferat cu serviciul, satul neavând nici biserică și nici preot, la moartea unei vechine, am fost chemat să-i rostesc stâlpii și i-am cântat la mormânt „veșnica pomenire”.

— Dar de bisericuța din lemn, pe care ai construit-o în curtea casei din Buzău și unde duminica „făceai slujbe” îți mai amintești? Dar despre faptul că ai fost strigat în biserică din cartier de către preotul Chirilă, care a dezvăluit credincioșilor faptul că „băiatul ăl mic, al Radei de pe muche” a fost prins când lua din căldărușă banii de metal, puși de credincioși?

La aceste întrebări rămâneam mut. Preotul aștepta un răspuns, dar tăcerea mea îl neliniștea, ochii i se bulbucaseră de parcă mă

sfredeleau. Și deodată, părintele, uitându-se mai atent în cartea sfântă, ce continua să o țină deschisă, mi-a spus:

— Atunci fiule, în anii aceia, te-ai îndepărtat de credință!

M-am trezit din acest vis înspăimântat și transpirat, iar până dimineață nu am închis un ochi, retrăind crâmpiele dintr-o copilărie pe care am uitat-o. Aș fi vrut ca visul să continue, să mă destăinui, să-mi cer iertare pentru „păcatele” de atunci, dar ochii, larg deschiși, priveau cu spăsenie și sfială icoana Maicii Domnului de pe peretele din chilia mea, străluminată de candela care pâlpaia și care spre ziuă s-a stins.

A doua zi, privind fețele unor călugări bătrâni, care abia își târau picioarele prin curtea mănăstirii, încercam să revăd figura lividă a preotului căruia mă spovedisem în vis. Până și visul devenise o amintire însăilată pe pânza vremii, pe care l-am uitat în zilele care au urmat peregrinărilor mele prin Muntele Sfânt.

Dimineața, la orele 4,00, particip la liturghie, stând într-o strană, nu departe de altar. Călugării de la cele două strane se întrec, pentru a reda cântărilor acea forță de credință care să-ți pătrundă la inimă. Când preotul pomenește numele ctitorilor, mă unge la inimă auzind numele unui Neagoe, Ștefan, Rareș, Alexandru, Ruxandra. În straana de lângă mine, se așază un alt călugăr român, cu numele Vitiamenu, venit aici din județul Alba. Mă privește cu ochii blânzi și mă întrebă în șoaptă: „Ce mai este prin țară?” Mic de statură, cu barbă roșie scurtă, cu o față ca de ceară, citesc în ochii lui bunătate, duioșie, multă evlavie. Aflu că suferă mult, tot așteptând hotărârea Sinodului de a fi primit ca monah în această mănăstire. Lângă mine vine și părintele Daniel, acest înger păzitor, cu barba-i arămie, despătată în două, cu o față serafică, luminoasă, de o frumusețe angelică, parcă ar fi coborât de pe icoanele de pe catapeteasmă. Se pleacă spre mine și cu vocea ca un clinchet de clopoțel, îmi spune „După masă vă invit la arhondaric, să servim o cafea bună!” Mă uit la călugări, care în anumite momente ale slujbei, se ridică în picioare, bat mătăniei, se înșiruie într-un ritual anume, sărutând icoanele de pe pereți, de la iconostas, iar cei tineri sărutând mâinile unor călugări bătrâni care stau neclintii în strane, într-o totală adorație a lui Dumnezeu. Mă rog de sănătate, și mă gândesc că, la aceleași ore din noapte, se săvârșesc obișnuit în mănăstiri, schituri și chilii peste 200 de liturghii și deodată parcă am în față figurile monahilor care, prin rugăciune, în tăcere, în post, în privegherea și smerenia inimii, păzindu-se de gânduri rele, iubesc până la jertfă pe Dumnezeu. Aici am realizat mai bine ca oriunde așa cum aveam să citesc într-o carte a părintelui Cleopa, acel gând despre confrății lui între credință: „*Credința este chip al îngerului, cetățean al cerului, vas al*

Duhului Sfânt, icoană a bunăstării desăvârșite pe pământ și Omul lui Dumnezeu”.

Cu aceste gânduri ies din biserică și urc cele câteva zeci de trepte care duc la arhondaric. Aici, încă marcat de visul acela cu adânci semnificații, îi povestesc părintelui Daniel despre acea spovedanie și mă ascultă în tăcere. Într-un târziu, pătruzându-mă cu ochii lui de o limpezime dumnezeiască, îmi spune:

— Vedeți, numai aici, în Muntele Sfânt, ați putea retrăi acele secvențe de viață curată, neîntinate de timp. Aceasta este „un smen divin pe care nu-l retrăiești decât o singură dată în viață și iată, el se realizează într-una din casele lui Dumnezeu”. Apoi, ieșind pe veranda plină cu multe ghiveci de flori, de toate culorile, inhalând mirosul cunoscut al cafelei, părintele Daniel îmi povestește câteva din minunile petrecute cândva în Muntele Athos. Multe dintre ele sunt legate de viața starețului Athanasie, de la mănăstirea Ivir, pe care le-am auzit povestite de alți călugări. Îl ascult cu atenție și sesizez credința lui despre existența acelei stări de spirit care îl face pe credinciosul care poposește în Muntele Sfânt să pătrundă în tainele unei lumi mirifice, care întreține flacăra unor trăiri care-i apropie de sfințenie.

— Dar despre minunile de azi, ele se mai înfăptuiesc în Muntele Athos?

Surprins de întrebare, îmi mărturisește că ele sunt specifice vieții monahale, dar ele rămân taine, nemărturisite public, sunt trăiri pe care numai cei curați cu sufletul, împătimiți credinței, le pot avea în clipele de nesomn și în totală adorație față de Dumnezeu. Părintele stă, se gândește și deodată se destăinuie. Da, s-a întâmplat recent într-un sat un adevărat miracol! De fapt, în presă s-a scris despre o întâmplare care a zguduit întreaga Grecia. Se zice că un polițist, care purta în dreptul inimii o fâșie de tifon, sfințită la „brâul Maicii Domnului” de la mănăstirea Vatoped, într-o luptă cu niște tâlhari, a fost eroul unei întâmplări minunate, unul dintre aceștia, încercând să se apere, a tras un glonț drept în inima polițistului. Glonțul a atins numai tifonul și a ricoșat. Opinia publică din Grecia, monahii din Muntele Athos au văzut în această „minune” un semn al lui Dumnezeu, încât mulți creștini au luat drumul spre mănăstirea Vatoped, așteptând zile întregi pentru a pimi o bucată de fâșie sfințită din acel rest al Brâului Maicii Domnului, care se păstrează cu atâta credință în biserica mănăstirii. I-am spus părintelui Daniel că am primit și eu în dar de la părintele Gavril o asemenea fâșie de tifon sfințit. „Înseamnă că cel ce v-a dăruit această frântură de blasam tămăduitor v-a simțit ca pe un pelerin cu credință în

Dumnezeu. Sunteți un om fericit, folosiți-o la nevoie, vă va da liniște și vă va feri de boli.”

Mă plimb de unul singur prin curtea mănăstirii. Curățenia desăvârșită, mulțimea florilor de toate culorile, schelele care înconjoară biserică, bidoanele cu vopsele rânduie sub un șopron, stivele de marmură albă, toate sunt semne ale restaurării întregului complex mănăstiresc, dăvadă că și aici, cu același sânge și tenacitate se fac reparații capitale de proporții, schimbând din temelii grădina duhovnicească a Maicii Domnului.

Caut un loc de unde să pot face o fotografie. Deși este interzisă fotografierea, am văzut că unii pelerini calcă această cutumă și nu pățesc nimic. Mă apropiu totuși de un tânăr, un om singuratic, fără anterior, cu mustața în furculiță, cu o față frumoasă, cu care de dimineață am schimbat câteva vorbe, în încercarea mea de a cere câteva lămuriri. Gestului meu i-a răspuns cu două vorbe în limba română „mulțumesc” și „bine”. Ce e cu el, ce face aici, n-am înțeles decât acum când îl acostez și-l rog, arătându-i aparatul de fotografiat, să-mi facă o fotografie. Apoi, prin semne, prin cuvinte stălcite românești, crezând că dorește să-mi arate ceva deosebit, îmi face semn cu mâna să-l urmez. Nu înțeleg ce vrea, dar îl însoțesc cu sfială străbătând culoare, adevărate labirinturi, și urcând zeci de scări ajungem în fața unei chilii și cu multă grijă, deschide o ușă. Într-un pat am zărit, învelit într-un cearceaf alb, corpul unui om slab, cu capul descoperit, fără pic de păr. M-am speriat, părea un mort. Tânărul se apropie de el, îl zgâlțâie. Acesta bolborosește ceva, își dă la o parte cearceaful, iar ochii lui duși în fundul capului, înghețați parcă, mă înfricoșează. La ieșire, tânărul își face semnul crucii, își pune un deget la gură, atenționându-mă să nu vorbesc, și deodată, pe culoar, același înger păzitor, părintele Daniel, care probabil că mă văzuse intrând în acea chilie care pentru mine devenise misterioasă, mă bate pe umăr și-mi spune să-mi înlătur gândurile negre, deoarece omul pe care l-am văzut zăcând la pat, este un diacon român, „un adevărat sfânt”. Apoi îmi povestește că este cel mai bătrân diacon de la schitul românesc Lac, prieten cu arhimandritul Cleopa, numele lui de Neofit și l-a luat când a venit în Sfântul Munte. Atunci, avea vârsta de 16 ani, iar acum are peste 84 de ani. Tânărul este sfetnicul lui, un frate de care nu se desparte și care îl îngrijește cu un devotament fără margini. Aici, în munte, mai ales tinerii, îl ascultă cu venerație, îl simt ca pe un duhovnic, căruia i se spovedesc. Rugându-l să-mi mijlocească o întâlnire cu diaconul Neofit, să-i aflu mai îndeaproape firul vieții lui din Sfântul Munte, acesta îmi spune că este imposibil, este complet orb, nu se poate mișca, zilele lui sunt numărate.

Mă întristează cele auzite, n-am avut norocul să cunosc drumul spre mântuire pe care îl urcă de peste 65 de ani un credincios român, prin post, rugăciune și jertfă supremă!

Când ajungem pe culoarul de la parterul arhondaricului, părintele Daniel, văzându-mi figura palidă, mă strânge de mână și, parcă înțelegându-mi neliniștea sufletească pe care am încercat-o la vederea diacoului Neofit, care în agonia lui, n-a putut afla că înaintea morții, un pelerin român ar fi putut să-i aducă ultimele vești din țară. Cu vorba-i blajină, cu acea înțelepciune specifică monahilor de aici, îmi spune, parcă citind dintr-o carte sfântă:

— Lumea pe care simt că o cauți e o mare taină. Cărările Muntelui Athos sunt încâlcite, izbăvirile și pierzaniile vin pe căi atât de neașteptate încât nu știi când și cum vei ajunge la mântuire. Luându-și mâinile de pe umărul meu adaugă: Aici, în Sfântul Munte, noi ne găsim adevărata liniște sufletească. Noi ne lăsăm aici ultima răsufflare, unii uitați și părăsiți, dar iubind până la jertfă pe Dumnezeu!

În curtea mănăstirii îmi face cunoștință cu părintele Ștefan, mai marele de la schitul românesc „Lac“, care împreună cu ucenicii săi, trei tineri ca niște brazi, frumoși, cu chipuri serafice, veniseră să asculte slujba de duminică. Schimbăm câteva gânduri, răspund la câteva întrebări despre ce este nou în țară, apoi rămân cu călugării tineri, David și Grigore, care insistă să le vizitez schitul lor. Le mulțumesc, dar știu că schitul lor este departe, în inima muntelui, iar programul șederii mele în Muntele Sfânt este spre sfârșit. Încearcă să mă convingă că schitul lor este așezat într-o zonă de un pitoresc inedit, că aici se menține cel mai bine viața isihastă, de liniște și rugăciune.

Mă întorc la arhondaric. În rafturi observ zeci de cărți religioase, tomuri de cărți legate în piele, dar și unele mai noi. Un călugăr îmi arată două cărți românești *Patericul românesc* și *Convorbiri duhovnicești* traduse din română în greacă, cu aceeași credință, evlavie și dragoste față de România, de către părintele Damaschin, de la mănăstirea Grigoriu. Le răsfoiesc, încerc un sentiment de mare mândrie că aici, în Muntele Athos, cărțile religioase ale românilor au intrat în circuit universal. De pe pridvorul ce dă spre mare privesc cum se lasă înserarea atât de dulce și liniștitoare, care îmi umple sufletul de bucurie că am văzut și am aflat atâtea lucruri noi despre domnitorii români care și-au lăsat însemnele mărinimiei și dorința lor de a susține permanent filonul ortodoxiei în acest munte de sfințenie fără egal în lume.

Cu sufletul împăcat și ușurat, urc în chilie, îmi fac rugăciunea, reconstitui încă o dată locurile pe unde am fost, pe care le consemnez în jurnal și adorm cu gândul la cei dragi de acasă.

A doua zi dimineață, mă întâlnesc la arhondaric cu părintele Daniel. Gustăm din aroma unei cafele Jacobs, fiind de față un frate de-al său, părintele Gavril, o fire bolnăvicioasă, care părea abătut, neștiind încotro să plece: spre țară, să-și vadă de sănătate, sau să-și petreacă ultima parte a vieții lui aici, în Muntele Athos. Îl privesc cu atenție, mă uimește fruntea ce părea înobilată de înțelepciune și ochii calzi și luminoși. Părea descumpănit. Bănuielile lui că ar duce pe picioare o tuberculoză, mă îngrijorează. Îl sfătuiesc să vină, să consulte un medic, să se îngrijească mai bine. Lasă capul în jos, parcă cuvintele mele ar fi o muștrare. Tace, tace, și parcă se cufundă într-o lume a gândului și a nehotărârii sale. Îmi iau rămas bun de la părintele Daniel care, cu chipul său blând, iradia, la acea oră a dimineții, multă pace și bucurie duhovnicească. Îi las o carte de vizită și mă asigură că atunci când va veni în țară ne vom vedea sigur. Dau mâna cu părintele Gavril, îi urez sănătate și, însoțit de părintele Daniel care vorbise cu șoferul care pleca în port să ducă toată corespondența, mă ajută să urc în mașină, făcându-mi din mână și spunându-mi că mă mai așteaptă în această cetate a Duhului Sfânt. În câteva minute ajung la pontonul mării și după circa 10 minute de așteptare, urc pe puntea vaporului și iată-mă pe vas, făcând cale înapoi spre portul Dafni.

Privesc de pe vapor mănăstirea Sfântul Pavel, cocoțată pe un pîn-ten de munte, chiar sub poalele vârfului Muntelui Athos, la granița dintre cer și pământ. Totul în jur părea un joc de umbre și lumini care-mi brăzdau fața. În urma mea, priveam țărmul unduios al muntelui, ca o spinare de cămilă, smălțuit cu petece de arbori pitici, de culaore arămie și brun-roșcată și de cactuși uriași care luaseră forma unor Criști răstigniți. În același timp simțeam în suflet o liniște desăvârșită știind că, acolo sus, în acel cuib al credinței, am lăsat niște călugări, frați români, care se roagă noapte de noapte, în taină și smerenie, departe de grijile acestui veac, trăind într-o totală austeritate, renunțând definitiv la cele lumești, „*spre a fi lăudați de îngeri și răsplățiți de Dumnezeu*”, așa cum grăit-a cândva, în Sfântul Munte, părintele Ilie Cleopa.

Ajuns în portul Dafni, pentru a vizita și mănăstirea Xeropotamu pe care o vedeam pe muchia unui deal, rămân surprins văzându-l pe părintele Gavril rezemat de o balustradă, cu fața lividă și răvășită. Mă înfricoșez, neștiind prin ce miracol a ajuns aici, deoarece eu îl lăsasem la mănăstire. Mă liniștește spunându-mi că nu este „o minune” ci că, venind în port cu o mașină mică, s-a suit exact când vaporul ridica puntea de legătură cu digul, și ajutat de un vameș s-a urcat pe vapor, cu intenția de a coborî la mănăstirea Grigoriu, al cărui praznic era în acea zi. N-a mai ajuns, îmi spune, deoarece i s-a făcut rău și acum se

pregătește să se urce în autobuzul care duce în Careia, la Chinovie. Acolo, îmi spune, „se va hotărî soarta mea și mai mult ca sigur, m-am hotărât, voi reveni în țară, la mănăstria Sihăstria de unde am plecat spre Athos“. Îmi exprim regretul, dar se grăbește să se urce în autobuz și, văzându-mă trist și nedumerit, îmi spune din mers: „Asta-i viața, e o scânteie, ca și scânteia, se aprinde și se stinge“. Am privit multe minute autobuzul, până l-a înghițit pădurea de brazi și castani sălbatici. Zicala aceea pe care nu o mai auzisem până atunci, m-a obsedat multă vreme.

XIV.

ÎN MĂNĂSTIREA XEROPOTAMU AM SIMȚIT SINGURĂTATEA

Ziua se anunța destul de toridă. Mă uit pe platoul din partea dreaptă a portului, unde admir un peisaj de o mare frumusețe și un drum care șerpuiește, ocolind apoi mănăstirea Xeropotamu și care duce spre Careia. Privită de aici, din micul port, mănăstirea pare aproape, dar drumurile în munte și distanțele sunt înșelătoare. Am fost sfătuit de părintele Gavril la plecare să las o parte din bagaje la un prieten al românilor, domnul Vighi, patronul unui magazin de obiecte bisericești. Deși nu știe o boabă de limbă română, se străduiește ca prin semne, prin bâguieli, să arate bunăvoință față de românii rătăcitori prin muntele Athos. Uneori, face mari reduceri de prețuri la obiectele pe care ar dori să le cumpere pelerinii români. Legătura de suflet cu acest om milostiv și blând, am făcut-o prin semne. Pomenesc doar de „România“, îi arăt povara din spate, și înțelege, îmi indică un loc, după un paravan, unde pot lăsa bagajele. Mă simt eliberat de aceste poveri, deși nu cumpărasem nimic. Îi mulțumesc, și iau nu bilet la un alt autobuz, pentru o singură stație, care oprea exact în dreptul drumeagului ce ducea la mănăstire. Ușor ca o pasăre în zbor, fericit că voi vedea o altă mănăstire din Muntele Sfânt, fac cu ochiul soarelui, care parcă mă prinsese în brațele lui, și în zece minute ajung la porțile mănăstirii. Când intru în incintă, un turn înalt cu un ceas parcă mă salută, își arată toată splendoarea lui și deodată, tresar. Nu cumva este chiar un turn construit cu sprijinul bănesc al vreunui domnitor român? Mă uit în jur, privesc clădirile, ruinele unei biserici incendiate de piraiți, un fost arhondaric care păstrează încă urmele grinzilor arse, în urma incendiului recent, din 1992. În jurul acestor edificii sunt multe schele, se aud voci, se văd chiar constructori, semn că se lucrează la reclădirea

lor. Mă frământă multe gânduri. Sunt, iată, un neputincios, încă nu pot afla care dintre construcții sunt făcute din daniile lui Neagoe Basarab, sau cu sprijinul bănesc al lui Vlad Vintilă. Știam din cartea academicianului Virgil Cândea, *Mărturii românești peste hotare*, că domnitorul Alexandru Lăpușeanu a fost cel care a zidit biserica centrală. Mă plimb prin incinta mănăstirii de unul singur. Biserica, vopsită acum în roșu sângeriu, pare un bibelou. Străluminată puternic de soarele amiezii este într-adevăr asemănătoare bisericilor românești din Muntenia. Sunt puțin mândrit. Nu întâlnesc pe nimeni. Când urc la arhondaric, bat pe la uși, toate sunt închise. Aștept și privesc reproducerile cu mănăstiri din Athos, agățate pe pereți ca într-o expoziție. Neliniștea îmi crește, rămân contrariat. Cobor din nou în curte și intru în biserică. Aici se oficia slujba de după amiază. Ghemuiți în strane, puținii călugări păreau, în lumina difuză din interior, niște mogâldețe negre, care se ridicau din când în când, bătând mătânii și făcându-și cruce. Cercetez cu atenție pictura murală, care se păstrează din timpul fanarioților, pictură de o mare sobrietate și frumusețe. Mă uit atent, și sesizez asemănarea cu pictura unor biserici din România. Realizată pe trei registre, cu scene luminoase cu caracter religios și mai ales cu sfinți pictați într-o manieră realistă, în culori de roșu aprins și albastru voronețian, seamănă izbitor prin puritatea culorilor, ornamentația veșmintelor cu broderii fine, stilizate, cu frescele din paraclisul mănăstirii Dealu, realizate de pictorul Ion Grigore. Păcat, tot ceea ce văd cu ochii inimii sunt judecați de valoare strict personală, nimeni nu-mi poate spune mai mult. Mă mișc dintr-o parte în alta a bisericii. Caut pe pereți portretele domnitorului Alexandru Lăpușeanu și ale doamnei Ruxandra, despre existența cărora îmi vorbise în prima mea călătorie în Muntele Athos părintele Justinian. Nu le sesizez. Sunt abătut și mă întristez că iată, în această mănăstire, neștiind limba greacă, nu pot comunica cu nimeni. După terminarea slujbei, mergând pe urmele unui călugăr, urc la arhondaric, îmi arăt acestuia pașaportul, îmi spun că sunt român, și după o așteptare primesc cheile unei chilii de la etajul I. Văzând unele lucruri pe un pat, am înțeles că voi dormi singur o noapte, cât voi sta în această mănăstire. Venind și el în chilie, pelerinul grec, care rupea puțin limba franceză, îmi spun de neputința mea de a contacta vreun călugăr cu care să comunic într-o altă limbă străină. Îmi spune că ar fi totuși în mănăstire un călugăr care vorbește rusește, dar pe care nu l-am putut descoperi. Călugării pe care îi întreb de el, dau din umeri, nu știu. Este prima dată când într-o mănăstire pe care o vizitez simt o oarecare răceală în relațiile cu străinii. Probabil, îmi zic în sinea mea, fiind unul din popasurile pe care le fac mai toți străinii care pornesc spre Careia, călugării își fac

datoria de gazde cu o rutină și o plictiseală pe care pelerinul străin o resimte.

Mă plimb din nou prin curtea largă a mănăstirii, presărată cu zeci de ghivece cu flori, mai ales ghivece mari, un fel de chiupuri cu mușcate roșii și albe. Observ aici, ca nicăieri în munte, alei de crini albi și roz care răspândesc în aer un parfum care te adoarme. În curte, nici țipenie de om. Aud totuși zgomotul aparatelor de sudură și ale grupurilor electrogene. Abia într-un târziu, când privirea mi se înalță spre cer, văd pe niște schele, cățărați pe ziduri, ca și când ar fi niște stampe de epocă medievală, câțiva meșteri care zidesc exteriorul unei capele arse. Îi privesc cu admirație pe acești „meșteri Manole”, care la rândul lor se uită la mine cu o curiozitate bănuitoare, știind că numai străinii își îndreaptă privirile spre truda lor plină de har. Pe sub un portal, cu bolta pictată recent, ies în curtea exterioară a mănăstirii și de la înălțimea unui chioșc, înconjurat de un mic părculeț, și străjuit de doi tei bătrâni, care împrăștie în jur un miros dumnezeiesc, respir aerul curat și ascult muzica divină a sutelor de mii de albine care roiesc în jurul teilor. Privind de aici întinderea mării cu acele sclipiri miraculoase ale valurilor, închid ochii și retrăiesc un moment unic petrecut în țară, la mănăstirea Ciolanu de lângă Buzău. Atunci, în curtea mănăstirii, sub un tei de peste 200 de ani, stând pe o bancă și ascultând zumzetul albinelor am închis ochii și am adormit. Somnul acela dulce, de o clipită, a fost întrerupt de soția mea care, privindu-mă s-a speriat, crezând că îmi este rău. Atunci, am avut senzația de desprindere de pământ zbruând peste cerul înalt al Măgurei. Mă uit la acești tei seculari, imenși, care nu pot fi cuprinși cu brațele a patru oameni. Cobor din chioșc și admir tufele de trandafiri, mirosul lor mă înfioară. Îmi bucur ochii privind straturile de crăițe și deodată tresar. Parcă-l vedeam în fața șevaletului pe marele colorist român, pictorul Grigore Vasile, „fratele meu” cum îmi place să-i spun, cum așternea culorile pe pânză, închegând acele suave crăițe, flori atât de îndrăgite, care îmi trezesc acea emoție pură înaintea naturii atât de proaspete. De aici, am sub priviri îngrămădirile de case din portul Dafni care stau ghemuite între oaza de verdeață și marea cea mare, cu acele valuri argintii care se sparg de stânci. Tăcerea și liniștea din jur mă conving încă o dată că este ora rugăciunii, iar toaca și clopotele care bat mă trezesc din acea stare de veghe, de unde am putut privi cum înserarea cobora din munți aducând cu ea acea boare răcoroasă dătătoare de viață. Este ora 20,00, așa cum arată o pancartă de sub clopotniță, porțile imense se închid, încât mă grăbesc să nu rămân o noapte să dorm sub cerul Athosului. Când mă

Întorc în mănăstire, un călugăr cu un minuscul pulverizator în mână, udă chiupurile cu mușcate unele înalte de peste un metru, iar rondurilor de crini li se dă apă din abundență, ca să nu moară. Se zice că ei întrețin viața într-o mănăstire. Am văzut în multe mănăstiri icoane ale Maicii Domnului, având în mâna dreaptă un crin. Este floarea Maicii Domnului, are cel mai suav miros, încât mulți călugări, înainte de a intra în chiliile lor pentru rugăciune, trec să inhaleze balsamul acestor flori care le întreține sufletul în nopțile de veghe și priveghere. Stau minute în șir pe bordura unei fântâni arteziene și privesc peste acoperișul bisericii și al clădirilor din jur, și văd, cu ochii inimii, cum obloanele nopții se lasă, urmărind cum din când în când alunecă prin curte umbrele vreunui călugăr întârziat. Probabil că sunt dintre călugării care, înainte de a urca în chiliile lor, fac ultimul tur de veghe, înainte de a-și deschide bibliile care stau ca niște cărți de căpătâi în fiecare chilie. De pe scara care urcă la arhondaric privesc cum dintre ruinele unei biserici, se ridică, solemnă, ca o mireasă a nopții, luna, care destramă dărele de nori alburii și coboară atât de jos, încât, dacă aș întinde mâinile, i-aș atinge contururile aurii. Privesc îngândurat turnul cu ceas, un turn similar cu alte turnuri văzute la alte mănăstiri din Sfântul Munte și care au fost construite de domnitori români. Îmi zic, *da, sigur, este construit cu ajutorul bănesc al lui Neagoe Basarab și iată-l cum rezistă, cum măsoară de atâtea veacuri timpul*. Eram atât de ușurat de povara atâtor gânduri, mai ales că descoperisem, de unul singur, construcțiile și renovările făcute cu sprijinul lui Neagoe Basarab, Alexandru Coconul, Ieremia Movilă, Mihnea Turcitul și a altor domnitori. Unde oare or fi Baptiseriul, Paraclisul Sfintei Cruci“, Trapeza, pivnițele construite cu ajutorul acestora? Oare se mai văd și azi, pe ușile sculptate în secolul al XVIII-lea stemele Moldovei și Țării Românești? Iată întrebări, gânduri, frământări, care se sting ascultând țârâitul greierilor care părea o muzică divină coborâtă din înaltul cerului, dându-ți senzația că timpul s-a oprit pe loc. Doar acele ceasornicului se învârteau în turnul bisericii, destrămând voalul timpului și încerc o stare de sfințenie, lipindu-mă pentru o clipă de această lume din care curând voi pleca.

Încotro?

Sub cerul înstelat, văd din nou o potecă care mă cheamă, dar renunț. Era o oră târzie. Până atunci, în sfințenia liniștii din jur, urc în chilie, îți spun noapte bună pelerinului grec, îmi fac semnul crucii și adorm atât de adânc, încât toaca și clopotul abia le aud, continuând să visez. În cele din urmă mă trezesc, mă îmbrac repede, cobor scările iluminate de un felinar și mă strecor odată cu ceilalți călugări întârziați în bise-

rică. Mă așez ghemuit într-o strană și ascult cântările liturgice. Când deschid ochii, privesc cu uimire în jur și văd mai toate stranele goale. Ici, colo, câte un călugăr se ridică, bate mătăni, se închină și pleacă. E bine și așa. Pesemne că am ațipit în timpul slujbei. Oboseala acumulată mă doboară. Ies odată cu ultimul călugăr, după ce am trecut și eu ca și alți câțiva greci, prin fața câtorva moaște. Am reținut moaștele cu capul Sfântului Ioan cel Nou, Mâna Sfintei Hristina și altele. Curios, slujba aici nu a durat decât o oră, iar masa, servită mai târziu, a fost extrem de sărăcăcioasă: un sos de dovlecei, un ou, măslina și o felie de pâine.

Când ies din nou în curtea mănăstirii, aerul dimineții, îmbogățit de mirosul adormitor al crinilor, liniștea din jur care învăluia totul în mister, dar mai ales priveliștea ruinelor clădirilor din jur, îmi aștern în suflet sentimentul înstrăinării. Atmosfera pare apăsătoare. Ochii se opresc din nou peste zidurile fostelor clădiri distruse de ultimul incendiu din 1992, pe înălțimea cărora se ridică, ca un triumf al vieții, puieți de mesteceni și castani. Schelele din jur prea improvizate, lipsite de forfota muncitorilor, pustiul și ruinele unor clădiri îți lasă impresia că aici timpul lăncezește, încetinește ritmul normal al vieții. Tot ceea ce mi se întipărește în suflet mă convinge că, deși această mănăstire fusese cândva mândria Muntelui Athos, renașterea ei cunoaște un proces lent, care mă neliniștește. Acest sentiment poate porni din aceea că aici, urmele lăsate de strămoșii mei încep să dispară lent. Nimeni nu-ți poate arăta vreo inscripție, sau vreun portret votiv al vreunui domnitor român. Aici, nu am simțit acea bunăvoință și înțelegere pentru pelerinii străini, nici un călugăr nu s-a arătat binevoitor, deși au aflat că sunt român, nici unul nu s-a apropiat de mine să-mi arate însemnele lăsate de strămoșii mei în mănăstirea Xiropatamu. Plec puțin trist din această mănăstire, fără răspunsuri la întrebările, căutările și nevoia de cunoaștere și îmbogățire a cunoștințelor mele despre această lume a „luminilor veșnice”.

Cu aceste întrebări, gânduri și imagini pe care încerc să le consemnez în jurnalul meu de călătorie, mă pregătesc de plecare. Pelerinul grec, coleg de chilie, îmi face semn să plecăm împreună spre Dafni. Îl urmez cu supușenie, deoarece, cunoscător al locurilor, îmi arată o cărăruie, undeva în spatele mănăstirii, care se lărgeste, în pantă, și care scurtează drumul cu aproape o oră. Cărarea este pietruită, bine îngrijită, fără diferențe de nivel, coborâșul ușor, iar vegetația bogată, care se unește desupra capetelor noastre, ne protejează de soarele arzător. Sumedenia de maci ca și florile de leandru și mirt, îmi dau o

stare de bună dispoziție. Din nou mă stăpânește senzația de zbor. Călăuza mea întorcea din când în când capul, bucurându-se de starea mea euforică. Mă aprobă repetând din când în când „Yes, yes!” Pe un mic platou, cu o vegetație luxuriantă, auzim clinchetul de clopoței și mugețul unui asin. Ne apropiem să-l vedem. Lângă el, alți patru pășteau în voie, stăpâni și ei pe o împărăție – muntele, patria în care se simt liberi ca și păsările cerului. Din nou, Ion Brad avea dreptate. Deci, îmi zic, în *Muntele catârilor* sunt... catâri, nu numai mașini și buldozere!

În aceeași muțenie totală, tot coborând, desfătându-mi ochii, privind pe o costișă la câteva chilli, ce seamănă cu niște păsări albe pe întinsul verdelui crud, nici nu bag de seamă când am ajuns în port, cu mult înaintea plecării vaporului spre Uranopolis. Aici, pe terasa unui restaurant, savurez aroma cafelei tari și privesc cum pe luciul mării lunecă un vapor imens. Este vaporul care face zilnic curse pe mare, înconjurând Muntele Athos, cu zeci de excursioniști străini, bărbați și femei, care se bucură privind de la o distanță de 500 de metri, miraculoasa lume a muntelui. Pentru acești călători, mănăstirile par un fel de picturi pe pânza vremii, dezvăluindu-le ochilor doar zidurile, cupolele bisericilor și ale paracliselor, turnurile de apărare, dincolo de care lumea adevărată a slujitorilor lui Dumnezeu, tot ce se întâmplă acolo, rămâne un mister pe care îl deslușesc doar din albumele cu imagini care întregesc lumea mirifică a Muntelui Sfânt.

La orele 12,00 îmi iau bagajul de la domnul Kiros Vighi care, părintește, mă sărută, îmi fac loc spre vamă și urc pe vasul care staționa la ponton. Pe puntea vaporului pelerini străini, călugări, muncitori, pescari, tolăniți pe scaune pliante, își ung ochii cu lumina de aur a soarelui, în timp ce aceiași monahi, cu mătânii în mână, cu acea seninătate și transfigurare pe chipuri, își rostesc în liniștea dumnezeiască rugăciunile.

Trecând prin dreptul mănăstirii Pantelimon, privesc cu nostalgie și duioșie, gigantismul clădirilor și turnurilor bisericilor și paracliselor, dominate de faimoasa clopotniță, înaltă ca o scară care urcă spre cer, și din care, uneori, se trage vestitul clopot care cântărește 12.000 de kilograme, neîntrecut ca greutate în toată Grecia. Privesc această imagine imensă care pare o cloșcă imensă cu zeci de pui, cu turlele sub forma unui bulb, vopsite în verde, iar altele acoperite cu foițe groase de aur curat. Privesc cu încântare această oază a liniștii și mă gândesc că numai țarii ruși, cu grandilocvența lor cunoscută, puteau dăruia Muntelui Sfânt aceste podoabe fără de egal în Muntele Athos. Văzându-le, retrăiesc un moment drag, când, în 1968, alături de marele

Zaharia Stancu, vizitam Zagorskul, reședința sinodală a patriarhilor ruși și, ca prin vis, revăd faimoasa catedrală Uspenski Sobor, în interiorul căreia am privit cu ochii înlăcrimați cele peste 40 de icoane ale capeteasmei, realizate de acel „Rafael” al Rusiei, marele pictor Rubliov. Alături de mine, Zaharia Stancu își făcea loc prin mulțime și se uita cu o vădită curiozitate la cei ce încearcă să intre în Casa lui Dumnezeu. Când ne facem loc în biserică, strecurându-ne printre lumea de toate vârstele, văd că rămâne încremenit privind figura Pantocratorului din cupola centrală a Catedralei. La ieșire ne împiedicăm pe lângă pereții catedralei de mulțimea de orbi și schilozi și de lumea evlavioasă care ascultă slujba. Zaharia Stancu, foarte impresionat de zbaterea umbrelor care gesticulează, înălțând mâinile spre cer, căutând alinare, firul de lumină, nădejdea, speranța, vindecarea. Corul format din sute de femei și bărbați, răsună impetuos ca un ecou al adâncurilor sufletelor lor chinuite. Ochii mulțimii și ochii marelui scriitor sunt ațintiți spre altar, spre cerul înalt al cupolei, de unde sfinții lui Rubliov ne privesc la rândul lor. Zaharia își face și el cruce, cu fața răvășită, umbre tremurătoare transfigurează chipul palid, dându-i o aură ca de sfânt. Îi simt și acum mâna puternică de țaran teleormănean, strângându-mi brațul. Izbucnind în plâns, îmi spune scurt:

— Gata, să mergem! Simt că mă prăbușesc, mi-e frică.

În curtea mănăstirii, așezat pe o bancă, se mai liniștește. Privind șuvoiul de oameni care ieșeau din catedrală, mi-a spus cu o voce înceată:

— Nu-mi vine să cred. După atâta ateism, Rusia pravoslavnică, maica Rusia... n-a murit. N-a dispărut. Haidem acasă, domnule Bucur, să intrăm și-n biserică neamului nostru.

Acasă, neică Zaharia. Să ne întoarcem acasă la biserică neamului nostru, îmi zic, și iată, au trecut de atunci peste 25 de ani... Zaharia Stancu a intrat demult în eternitatea lui Dumnezeu. Să-ți fie veșnicia luminată, neică Zaharia!

Uitându-mă înapoi, pleoapele mi se închid și imaginea unui Zagorsk autentic, implantat aici, în mănăstirea rusească Pantelimon, stăruie, dar brusc îmi apare din nou, pe lângă mine un călugăr, și parcă îl văd pe părintele moldovean (basarabean) Gavril care, la plecarea mea din această mănăstire, acum doi ani, mi-a strecurat în suflet un gând curat pe care nu-l voi uita niciodată:

— Țineți minte, domnule, pe unde veți umbla, să știți că viața e un vis frumos, ea trebuie prețuită, căutată și trăită curat, cât mai aproape de Dumnezeu. Numai așa te vei mântui!

XV. MĂNĂSTIREA XENOFONT – O NAVĂ A SPERANȚEI

Când vaporul oprește în portul mănăstirii Xenofont, observ că, împreună cu mine coboară și câțiva greci și doi călugări. Îi urmez. Intrăm pe poarta mănăstirii, masivă și urcând niște scări ajungem în sala de protocol. Bolboroselilor mele, încercării pe care o făceam să explic rostul vizitei mele, îi răspunde într-o românească curată unul dintre călugării nou veniți. Aflu că este monah de la schitul românesc Colciu. Figura lui surâzătoare, bucuria de a întâlni un român, rățăcit în Sfântul Munte, îl face curios. Ne împrietenim repede și-mi face în grabă o descriere a mănăstirii. Îmi povestește mai ales despre icoana făcătoare de minuni, „Hodigtria” (îndrumătoarea) venită singură, în chip miraculos de la mănăstirea Vatoped și pe care am văzut-o în procesiunea de la Uranopolis. Mă emoționez și-l ascult cu pietate și interes. Mă conving încă o dată că toți călugării și preoții din Muntele Athos sunt de o mare erudiție, cunosc multă istorie, teologie, filozofie și îți citează din memori texte din cărțile sfinte. Este o mare plăcere să-l ascuți.

După ce îmi fac formalitățile de intrare în mănăstire, mă cazez într-o chilie cu trei paturi și gust cu o mare plăcere cafeaua ce ni se servește în loc de uzo. Apoi, lăsându-l pe monahul român să-și rezolve unele treburi administrative cu starețul, cobor în curte și încerc să descopăr singur locurile tainice ale mănăstirii.

Și aici, ca în mai toate mănăstirile Sfântului Munte, biserica centrală este vopsită în roșu, împrejmuită cu chiparoși care flanchează cele patru colțuri ale lăcașului. Mă uit în dreapta și văd niște trepte care urcă în pantă. De o parte și de alta, strecurându-mă printre ei, privesc cu jind crăcile, gata să se rupă de caise date în pârg. Culeg de jos câteva, le șterg cu batista și le mănânc cu o poftă de copil. Pe lângă mine trece un călugăr, se oprește înaintea mea, rupe mai multe caise deja coapte bine și mi le oferă. Sunt primele fructe proaspete pe care le mănânc în acest an. Mă opresc lângă un mic paraclis la o masă de lemn și stând pe o bancă am sub priviri o privesc care-mi odihnește sufletul. Austeritatea muntelui, vegetația pitică, florile mărunte, viu colorate, cactușii imenși, mirosul agavei, gazoniei și mai ales acele flori unice, himerocalis, care împrăștie în jur parfumuri exotice, toate alcătuiesc un tablou de neuitat. În văzduh admir ploaia de fluturi care îmi dă acea stare de liniște și admirație sfântă. De aici, am sub priviri panorama unică a mănăstirii, forfota muncitorilor greci și ruși, aud fără

să vreau înjurăturile rușilor, reacționând la exigențele șefilor greci, nemulțumiți că pietruirea incintei mănăstirii o făceau de mântuială. Pe schele se văd mulți zidari, care înalță un zid de peste 10 metri, cu tot atâtea crenele și metereze ca și când l-ar pregăti pentru face față invaziilor unor hoarde străine. În aceste clipe de mulțumire, cu ochii scrutând depărtările, îmi arunc privirea spre orizontul infinit și văd în oglinda mării sclipirile argintii ale unui șir de avioane, care lasă în urma lor dăre subțiri de fum. Amintirile îmi inundă sufletul. Mereu și tot mereu îmi apare în față figura mamei de care tot mai mult îmi este dor. Stau pe acea bancă îngândurat. Nici nu am simțit când lângă mine s-a așezat botoșăneanul Ionel Tâmpău, omul sfios și ciudat, dar cu o înfățișare plăcută și care era de fapt persoana care îl însoțise pe părintele Nicolae de la schitul românesc Colciu, intrați odată cu mine în mănăstire. Uitându-se la mine, cu o curiozitate de copil, îmi spune că simte nevoia unei destăinuiri. Puțin derutat, îi răspund că nu sunt monah, sunt un biet pelerin român în Sfântul Munte. Dau totuși din cap, în semn de încuviințare. Ca și cum mă hipnotizase, ascult pe nerăsuflăte povestea vieții lui triste, calvarul unei existențe ajunsă nu o dată la capătul răbdării.

... Era plecat din martie din țară într-o călătorie până în Israel. La Tel-Aviv a participat la slujba religioasă a celor șapte români care s-au prăbușit ca niște lcari din acel turn uriaș, construit de americani. Într-o stare de transă, îmi povestește, aducând în sprijin argumentele unor așa zise „minuni“ pe care le-a trăit în Israel. Mă simt puțin blocat și derutat, dar îl ascult. Odată, în drum spre Marea Moartă, îmi mărturisește că a văzut cum dintr-un nor, s-a ivit pe cer o cruce mare, strălucitoare, care s-a îndepărtat spre Liban. Altă dată, de Sfintele Paști, a fost martor la Ierusalim, atât el, cât și alți credincioși, când au luat lumină în seara de înviere, de la lumina izbucnită din zidul bisericii unde se află Sfântul mormânt. Îmi mai spune despre un alt eveniment trăit la Tel-Aviv, când, deșteptându-se într-un miez de noapte, a văzut între el și patul vecinului, un redactor de la postul de televiziune locală din Târgoviște, cum strălucea o cruce, care după ce s-a închinat a dispărut. Îi ascult spovedaniile, rămân contrariat și îmi spun în sinea mea: sunt viziunile unui om rătăcit, a unui om cu mintea încețoșată. Îi privesc seninătatea din ochi și forța trăirilor și convingerilor lui. Nu știu ce să cred. Totuși îl ascult cu oarecare înțelegere. Aflu că este de profesie economist. Fabulațiile lui, descrierile unor trăiri, mă uimesc și în același timp mă cutremură. Mă uit la trăsăturile feței lui hieratice, cu niște ochi mari, pătrunzători care parcă mă hipnotizează. Mă frământ. Poate este vreun rătăcit, vreun visător însingurat, vreun aventurier!

Mă închin cu frica lui Dumnezeu și deodată, mă trec broboane de răceală și izbucnesc.

— Și totuși, ce vrei domnule? Cine ești? cum de ai ajuns aici, ce păcat ai de ispășit? Ce-i cu figura asta mefistofelică, cu ochii ca de Vasilis care ucizi de la distanță? Piei satană, îi zic, nu mă las ispitit de poveștile dumitale. Ai vreo sarcină să mă urmărești, să afli ce fac în Sfântul Munte, să afli cu cine mă întâlnesc și cu cine... Ce mai, spune-mi domnule, ce hram porți, ce discut și cu cine... Ce mai, spune-mi, domnule, ce hram porți, altfel mă ridic și plec!

Figura necunoscutului se crispează pentru moment, dar dintr-o dată, fața și ochii i se înseninează și zâmbind, cu o voce care venea dintr-o altă lume, îmi spune:

— Nu sunt spion, nici om rău, nici vreun diavol să-ți încerc credința în Dumnezeu. Am ajuns și aici, în locurile Sfintei Fecioare, să-mi vindec rănila sufletului, să mă apropii cât mai mult de Dumnezeu! Apoi continuă:

— Am fost inspector la Direcția Finanțe din Botoșani. După Revoluție m-am apucat de afaceri. Am devenit un om cu bani. Am familie, mai bine zis am avut familie – acum s-a destrămat. Am plecat în lume să uit, să mă vindec, să mă refac sufletește, sunt un om pierdut. Din ochi, picături de rouă i se preling. Se scutură... mă privește cu o anumită candoare, ca și când aș fi un duhovnic. Apoi își deapănă iar caerul vieții...

— Am avut un mare necaz. Îl podidește plânsul. Un copil al meu, de 11 ani, cu o minte excepțională, s-a spânzurat. Era un elev de excepție. A luat o notă proastă la un obiect. L-a marcat atât de mult această împrejurare nefericită, încât, fără să se explice, fără să spună cuiva alte amănunte, s-a sinucis. Cel de-al doilea copil, de 13 ani, tot băiat, prinzând gustul banului, s-a destrăbălat, a decăzut, a început să bea, să fure, i-a creat mari probleme. În aceste împrejurări, soția îl părăsește și se căsătorește cu un fost coleg de-al lui de facultate. Tragedia se amplifică. A fost în prag de nebunie. Se internează în spital. Prietenii adevărați sunt alături de el. Un vecin îi spune că singura salvare pentru a-și regăsi liniștea este calea... bisericii. Îl sfătuiesc să plece, să se purifice la locurile sfinte, iar prin credință și rugăciune să se apropie de Dumnezeu.

Mă uit la acest om năpăstuit, cu o logică în gândire care mă impresionează profund. Citesc în ochii lui multă înțelepciune, o dorință dumnezeiască de a trăi. Îmi mai mărturisește că are credință, că la schitul Colciu un călugăr bătrân, cunoscut pentru sfințenia sa, îi va citi în cărțile sfinte, că îi va arăta calea spre credință. Mai crede că periplul său în Muntele Athos, în locurile sfinte din Israel, încercările prin

care a trecut i-au descătușat sufletul plin de păcate și prejudecăți, că se va întoarce acasă spășit, și cu credință în Dumnezeu.

Firul povestirii neterminată s-a întrerupt atunci când părintele Nicolae îl cheamă pentru a pleca spre schitul Colciu.

Rămas singur, mă întrebam în sinea mea: oare, de ce acest om a ținut să-mi împărtășească pe scurt necazurile vieții sale? Spovedaniile lui le-am ascultat cu îngăduință și înțelegere, poate că vrea să mă convingă că în grădina Sfintei Fecioare adevărații credincioși își pot mântui sufletul, spovedindu-se cuiva. Doamne, îmi zic, oare, eu, păcătosul, robul tău, sunt vrednic de un asemenea gest? La plecare, pentru a fi mai convingător, pentru a-mi arăta că drumul mântuirii lui este aproape, îmi dă telefonul din Botoșani, cu numărul celularului mobil, pentru a-l suna la sosirea mea în țară, eventual să-i fac o vizită acasă, că are și o Fundație, că poate vom colabora.

Rămân stupefiat de drumul lui parcurs pentru a-și câștiga credința în Dumnezeu, pentru a-și purifica sufletul, pentru a-și ispăși păcatele, pentru a se mântui întru Hristos, iar prin rugăciuni și fapte bune să se izbăvească. Privesc până nu se mai vede umbra aceluia om, aceea nălucă ce parcă zbură, convins că acolo, în chilia de la schitul românesc Colciu, va întâlni pe adevăratul duhovnic căruia i se va spovedi și-i va ierta păcatele, se va însănătoși sufletește și își va recâștiga încrederea că, prin binele pe care îl va face în viață, se va convinge că nu este singur și nu trăiește în zadar pe pământ.

În această lume mirifică, odihnitoare, mă gândeam la propria-mi viață. Oare pelerinul care a încercat să urce, în smerenie ca și asinul, muntele Sfânt, ducând pe umeri atâtea păcate lumesti, având atâtea remușcări și căințe, voi afla la rândul meu drumul smereniei și al mântuirii? Și deodată, răspunsul îmi vine tot de la părintele Daniel, care la plecarea din mănăstirea Sfântul Pavel, mi-a spus:

— Nu te speria, apropierea de Dumnezeu se face în mare taină. Mai este drum lung până acolo. Nu dori totul dintr-o dată. Deschide mai întâi ochii mari, tot ce vezi este o lume unică, crezând în ea te apropii de bunul Dumnezeu. Crede și te vei mântui!

În acest moment, când rememorez gândurile rostite de acest preot, simt un fior de adevărată credință. Parcă o ceată de îngeri coborâseră lângă mine și pe aripile lor simțeam cum mă înălțam spre cer. Reîntors în curtea mănăstirii, o ocolesc de două ori, îi măsoz dimensiunile turlor, iar roșul sângeriu al pereților îmi dădea liniștea pe care am simțit-o atunci când din acel potir sfânt, licoarea de un roșu aprins, prima împărtășanie în Sfântul munte, mi-a purificat sufletul încercat de-atâtea păcate. Sunt trezit din această stare euforică de

sunetul toacei și al clopotului care ne chema la slujba de Vecernie. La intrarea în biserică, îl văd pe părintele Macarie cu care schimbasesem câteva vorbe la arhondaric, venit de 6 ani din Franța, hotărât să-și petreacă ultimele zile ale vieții în grădina Fecioarei. Îmi dă întâietate și mă îndeamnă să stau într-o strană, lângă el. Abia la lumina candeliei de deasupra unei icoane a Maicii Domnului i-am văzut fața arsă de soare: părea foarte slab, ca un ascet, cu niște ochi mari care scânteiau sub sprâncenele stufoase, și cu acea barbă căruntă, ascuțită. Privindu-l mai atent, părea un sfânt desprins de pe peretele interior al bisericii, cu care aș fi dorit să dialoghez. Așezat însă în strană, ochii și i-a înălțat spre Iisus Pantocratorul, și buzele-i mari, cărnoase, rosteau o rugăciune numai de el știută. Îl las să-și sfârșească rugăciunea, și ros de întrebarea care mă chinuie, îi șoptesc la ureche:

— Părinte, știu că aici se află o evanghelie, tipărită în orașul meu natal, Buzău, în anul 1825, ați auzit de ea? Vă mai rog părinte să-mi spuneți ce știți despre domnitorii români care au ajutat cu bani această mănăstire? Biserica aceasta, cu hramul Sfântului Gheorghe, este cea ridicată între anii 1817-1838 cu ajutorul bănesc al domnitorilor fanarioți români? Mă ascultă, rămâne pentru o clipă mut, dar nu mă lasă să aștept. Îmi înșiră, ca pe un răboj al timpului, câteva nume de citori români ca Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Radu de la Afumați, Alexandru Moruzzi, Alexandru Ipsilanti, dar totul se oprește aici. Înfrăptuirile lor s-au uitat. Și aici, ca și în alte mănăstiri, uitarea, marele ceasornic al timpului, acoperă cu voalul său nemilos urmele străbunilor mei. Poate n-am găsit un interlocutor ideal, vreun călugăr grec, care ar putea să-mi spună mai mult? Mă resemnez. Mă ridic din strană și mă opresc în fața unei icoane a Maicii Domnului. Mi-am amintit că aici, academicianul Virgil Candea inventariase cândva un epitrahil românesc, de o mare frumusețe. Oare unde o fi expus? Când îl întreb pe părintele Macarie, dă din umeri, nu știe, multe obiecte de valoare ale mănăstirii sunt ținute sub cheie. Reflectez și mă conving, pentru a nu știu câta oară, că în Muntele Athos se vorbește mai mereu despre ajutoarele primite de mănăstiri din partea unor împărați, regi, patriarhi, țari, dar despre domnitorii noștri foarte rar, sau deloc. Mă încălzesc auzind că mulți călugări vorbesc cu sfințenie despre vizita făcută de părintele Ilie Cleopa acestei mănăstiri, care a lăsat o impresie de neuitat.

Când ies din biserică, povestindu-i părintelui unele impresii din călătoriile mele din Sfântul Munte, văzând albul imaculat al clădirilor, închegarea tuturor construcțiilor, lipsa oricărei schele, îi mărturisesc părintelui că în această mănăstire lucrarea lui Dumnezeu este aproape

desăvârșită, totul pare unitar, iar mănăstirea arată ca un bibelou, pregătită pentru o mare sărbătoare!

— Da, așa este, ne pregătim pentru mileniul trei! Este mileniul speranței întregii omeniri, care așteaptă venirea din nou pe pământ a Mântuitorului!

— Și totuși, părinte, de unde au avut mănăstirile atâtea fonduri, pentru reconstrucții, renovări, realizarea unor construcții de clădiri monumentale, paraclisuri, ziduri de incintă și mai ales restaurarea picturii din mai toate mănăstirile?

Surprins de întrebare, ezită să dea un răspuns, se uită în ochii mei, privește în jur și, făcându-și mâna pâlnie, pronunță două cuvinte ametoitoare – „masoneria mondială”. Iată gânduri negre la cumpăna înserării. Spunând aceste cuvinte, părintele mă bate pe umăr, îmi spune noapte bună, strecurându-se pe lângă zidurile bisericii. I-am văzut apoi umbra lui urcând scările de piatră, parcă spre o altă lume. Spațiul dintre biserica centrală și celelalte capele este liniștit și odihnitor. Nu vezi decât puzderia de stele care sclipesc ca niște scânteii în întuneric, în timp ce în micile paraclise candelarele, una câte una, sunt stinse de către un călugăr bătrân. Este o lume a veșniciei, în care din când în când am auzit târșăitul pașilor unor monahi, umbre pe pânza vremii, care străbat curtea interioară a mănăstirii dispărând ca niște năluci.

Mă urc în chilie îngândurat, puțin mâhnit că încă n-am aflat prea multe lucruri despre însemnele lăsate de strămoșii mei în acest lăcaș de cult. De pe balcon, respir înainte de culcare, același parfum care plutește în aer, un balsam care îți umple sufletul de sfințenia locului, de care în curând mă voi despărți!

A doua zi de dimineață, mă plimb de unul singur prin alte locuri ale mănăstirii. Descopăr Sinodiconul, o sală imensă goală, fără picturi pe pereți, probabil cu o destinație specială. Poate aici părintele Ilie Cleopa s-a întâlnit cu cei 40 de călugări athoniți, vorbindu-le despre îndelungata răbdare, valoarea sufletului omului, despre blândețe, smerenie... Privesc măreția bisericii, aureolată de razele soarelui. Din spatetele ei, văd cum urcă spre munte zeci de trepte care duc dincolo de zidurile de incintă. Le urc cu încetineala melcului, deoarece ochii îi rotesc în jur să pot îmbrățișa cu privirea panorama întregului complex mănăstiresc în care nu văd nici țipenie de om, la acea oră a dimineții. Mă uit cu uimire prin geamurile unor sere, incendiate de soare și descopăr plantațiile de castraveți care primeau prin instalații speciale stropi de apă, ușurându-le creșterea. Ajung lângă un cedru înalt, singuratec, al cărui foșnet, la adierea vântului, pare un bocet care ajunge la cimitirul din apropiere. Mă opresc și privesc acel petec de pământ pietros,

în care am numărat doar 14 morminte. Deschid apoi o portiță și pătrund cu sfială în această lume a liniștii în care am simțit aripile negre ale pustiului. Crucile stau într-o rână, gata să cadă, numele celor trecuți dincolo de neguri s-au șters, câteva flori plâpânde se luptă cu arșița soarelui iar câțiva chiparoși tineri parcă tânguiesc după cei plecați în lumea veșniciei. Privesc și mă întristez deoarece acolo, am simțit ca nicăieri urmele devastatoare ale timpului și parcă aripa morții plutește peste acest petec de pământ, în care liniștea urcă în fuoare de irizări, spre plantațiile de măslini, meri și nuci. Stau pe o bancă și mă satur de liniște, de cântecul păsărilor și mă îmbăt de mirosul petuniilor, crăițelor și tufelor de crini imperiali. De aici văd totodată Marea Egee, de un colorit sticlos, argintiu, cu valuri unduitoare care se sparg de pieptul muntelui de bazalt.

Când cobor în curtea mănăstirii, deja apăruseră puzderia de muncitori ruși care adăugau o ultimă podoabă mănăstirii, pavând-o cu dale mari de piatră. Stau și privesc cu discreție un tânăr grec, probabil inginer, care din gesturi îl muștruluieste pe un om în vârstă și-i arată cu o mistrie unele neregularități în aranjarea dalelor. Apoi, cu o scândură lungă, dreaptă, se apleacă peste aceste dale, arătându-i denivelările. Îi face semn să le scoată, să le așeze din nou. Omul se supune, tăcând. Este aspră munca în Sfântul Munte, exigențele sunt mari.

Intru în vorbă cu doi tineri ruși. Se bucură auzind vorbindu-le rușește. Se opresc din muncă, se încheagă un dialog, cu multe întrebări despre România, despre credința noastră, despre realitățile de azi din țara noastră. Se bucură atunci când le spun că sunt creștin ortodox, că în țară lucrurile merg spre bine, că există multă speranță. La o întrebare, le răspund că suntem legați de muntele Athos deoarece este o oază de purificare, un loc sfânt, unde străbunii mei, voievozi și boieri, și-au dat obolul în bani, daruri, închinări de metoace, pentru supraviețuirea creștinismului în vremuri de restriște a acestor cetăți ale păcii eterne. Se bucură, mă bate pe umăr și aud, după un sfert de veac, acel cuvânt de îmbărbătare „maladeț” pe care îl rostesc rușii când au alături un om căruia îi simt sufletul curat și apropiat de al lor. Mă bucur sincer de momentul de destindere pe care îl încerc vorbind cu ei în limba lui Pușkin, în acest mare univers duhovnicesc.

Se-aude toaca și clopotul pentru slujba de dimineată. Curios, este foarte scurtă la care participă puțini monahi și un grup de creștini greci. Stau într-o strană și privesc cu ochii strălumiți de soarele care pătrunde prin geamurile laterale și studiez cu acea meticulozitate a omului curios, frescele pictate cu smerenie și migală de faimosul meșter Teofan din Creta, care aici în Sfântul Munte, prin tot ceea ce a lăsat,

este considerat un Michelangelo al Greciei. În timp ce mă bucuram, văzând perfecțiunea sfinților pictați pe pereți, sincretismul de culoare, duhul blândeții și evlaviei pe care îl emanau fețele lor senine și luminoase, se apropie de mine părintele Macarie, cu aceeași față zâmbitoare și binevoitoare. Mă simte că mă frământ, că mai am multe de întrebat, că aștept răspunsuri, că vreau să cunosc cât mai multe lucruri despre rolul jucat de voievozii români în dănuirea acestei mănăstiri. Fără să-l întreb, luând loc în strana de lângă mine, îmi spune că are noutăți, că a vorbit cu alți călugări bătrâni și a aflat câte ceva despre ctitorii români ai mănăstirii. Stălcind numele unora dintre voievozii români, cu accent specific franțuzesc, îmi pomenește de Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Mihai Vitezul, Constantin Brâncoveanu și mai ales a lui Matei Basarab, care a dat bani mulți pentru pictura și zidirea trapezei, acum în restaurare. Îmi mai spune că mănăstirea a suferit în cursul secolelor mari incendii, dar cu sprijinul domnitorilor români, fără să-i numească, au fost refăcute chiliile și zidurile de incintă. Când îl rog să mi le arate, dă din umeri, nu știe. Totuși, după slujbă, când ieșim din biserică, îmi arată în partea dreaptă una din bisericile interioare, cu hramul Sfântului Gheorghe, ridicată tot cu sprijinul bănesc primit din Principatele Unite în anii 1817-1838. Facem în continuare câțiva pași și, deodată, amintindu-mi că de aici a fost adusă la Uranopolis faimoasa icoană făcătoare de minuni, și la ceremonia reînțoarcerii ei în Muntele Athos am participat, îmi spun să mi-o arate pentru a mă ruga de sănătate. Când intrăm din nou în biserică, în care candelarele continuă să ardă, mă oopresc în fața icoanei făcătoare de minuni, pe care privind-o și rostind „Tatăl nostru“, îmi simt sufletul ușurat și încerc sentimentul unei adevărate înălțări. În acea stare euforică, crinii albi care o împodobeau parcă luaseră forma unor îngeri, ridicând-o spre cer. Încercam o adevărată purificare, ușurare, emoție crescândă, încât declanșarea lacrimilor m-au făcut să cred că rugăciunea mea către Maica Domnului a fost primită. Mă întorc în curtea mănăstirii, mă uit în ochii părintelui Macarie, în care citesc liniștea adusă din adâncul vieții duhovnicești, pe care o trăiește cu atâta intensitate. Și totuși, tăcerea lui, o vizibilă rețineră în a duce gândul până la capăt, îmi simt sufletul ascuns într-o gheoacă care mă nedumirește. Poate că această părere este subiectivă, dar căile Domnului pentru mine sunt încă de nepătruns. Mai încerc o ultimă întrebare să-i pun, să-i aduc aminte că aici, în această mănăstire s-ar afla un Epitrahil, cu o broderie de fir de aur, argint și mătase, reprezentând familia domnitorului Neagoe Basarab, și mai ales psaltirea tipărită la Buzău în 1825 și care a fost dăruită acestei mănăstiri. Acesta a amuțit, dând din umeri a neștiință,

apoi puțin jenat îmi spune că întregul tezaur se află în prezent depozitat provizoriu, deoarece clădirea unde erau adăpostite se restaurează. Ar fi multe întrebări de pus, multe necunoscute de aflat, mai ales când vorbim de cele 5 secole în care cu banii voievozilor români au fost refăcute și întreținute multe mănăstiri din Muntele Athos. Din nou mă conving că, încet, dar sigur, timpul șterge cu buretele lui nemilos unele urme și înfăpturi ale strămoșilor noștri lăsate drept moștenire grădinii Sfintei Fecioare. Mă întorc în chilia mea și-mi fac bagajele de plecare. Stau la masa de scris, meditez, și realizez că iată, într-un timp atât de scurt am trăit momente unice din viață, am trecut prin stări emoționale pe care nu le voi uita niciodată. Și totuși acum, spre sfârșitul periplului meu athonit, am vrut să mai văd încă multe mănăstiri care păstrează urme valoroase lăsate de străbunii mei în Muntele Athos. Mă gândesc că nu am reușit să văd mănăstirile Caracalu, Protaton, Filoteiu, Pantocrator, Esifigmenum, Hilandaru, Zografu și Constamonitu, care știu că dețin un patrimoniu impresionant de urme lăsate de voievozii și domnitorii români. Mă cutremur la gândul că nu am putut admira o frescă de mare frumusețe, reprezentându-l pe Alexandru Lăpușeanu și monahul Pahomie, din biserica mănăstirii Caracalu, sau să admir portretul ca de sfânt al Mitropolitului Moldovei, Veniamin Costache, picat în pridvorul mănăstirii Esfigmenu; sunt trist că nu pot mângâia cu ochii larg deschiși fresca din biserica mănăstirii Zografu, cea mai mare ctitorie românească din Athos reprezentându-l pe Ștefan cel Mare și pe Alexandru Lăpușeanu, în minunatele costume voievodale, cu coroane voievodale pe cap, așa cum purtau împărații bizantini. Reamintindu-mi de această lume din grădina Maicii Domnului în care mi-au rămas urmele pașilor, realizez încă o dată că duc pe umeri o vârstă, că nu m-am putut încumeta să ajung acolo din cauza timpului, distanțelor și mai ales a inaccesibilității lor, cu drumuri și cărări peste care doar păsările cerului își fac veleatul.

Înainte de plecării din mănăstire, îmi arunc o dată privirea peste curtea interioară. Forfota muncitorilor ruși care parcă au invadat incinta, zgomotul balastierelor și al ciocanelor care bat ritmic în bazaltul care se desface în fâșii de aceleași dimensiuni se sting încet, odată cu toaca ce anunțase pentru muncitori pauza de prânz. Liniștea se așterne odată cu valurile de căldură, care anunță o zi caniculară. La acea oră nu văd prin apropiere nici un călugăr, la ieșirea din mănăstire, privind în urmă, simțeam cum dintr-un ochi picurau lacrimi de bucurie, că am trăit și aici un fior de evlavie, dar din celălalt ochi lacrimi că mă despart de acesată grădină duhovnicească unde mi-am lăsat o parte din suflet.

În portul mănăstirii, când soarele dogorea ca un cuptor încins, de o parte și alta a pontonului, mii și mii de peștișori, ieșeau la suprafața mării, de un albastru pur, îngrămădindu-se asupra unui coltuc de pâine pe care îl aruncase singurul pasager care aștepta vaporul spre Uranopolis. Acest miraj și joc al bancului de pești minusculi a fost întrerupt de valuri înspumate aduse de vaporul care, ca o lebădă imensă, ancorase la mal. Fac doar câțiva pași și dintr-o dată sunt pe puntea vasului, care lin se desprinde de ponton și-și croiește drum pe marea cea mare, spre mănăstirea Dochiariou, ultima din salba de mănăstiri, al cărui port se află numai la câțiva kilometri. Mă uit în jur și scrutez depărtările. Văd numai munți golași, prăpastii, văi împădurite și stânci uriașe care străpung parcă cerul. Închid ochii, mă las pradă gândurilor. Vaporul este atât de aproape de țărmurile muntelui, încât aud cum bat clopotele Athosului. Ecurile lor parcă vin de pretutindeni, din inima munților care par incendiați de soare, din înaltul cerului și adâncul mării. Dangătul lor pare un cântec de înălțare, care îmi răscolește sufletul încărcat de lumină din lumină și mă simt tot mai aproape de această a doua parte patrie a monahilor români.

XVI. MĂNĂSTIREA DOCHIARIOU - O SCARĂ SPRE CER

Intrarea în mănăstirea Dochiariou este impresionantă. Drumul în pantă, străjuit de lămâi, portocali și smochini, zidurile înalte care o împrejmuesc, clădirile de câteva etaje, turla bisericii care tronează peste clădiri, privite de jos, încântă ochiul, dând frâu liber imaginației. Tre-când pe sub o arcadă sculptată și apoi printr-un culoar întunecat cu picturi murale pe care iată, timpul a început să le scorojească, pătrund în incinta mănăstirii, în care tronează biserica Sfântul Nicolae, care se zice că este cea zidită din temelii cu sprijinul domnitorului Alexandru Lăpușeanu. Scările care urcă spre chilii, străjuite de zeci de ghivece cu mușcate, crini și trandafiri urcători îmi lasă impresia că urc parcă scările Vaticanului. Barele de lemn și fier care susțin scările, înadins puse pentru pelerinii care urcă mai greu, și mai ales pentru cei vârstnici, sunt ca niște brațe întinse de Dumnezeu. Când intru în chilii rezervată pelerinilor, am avut senzația că sunt într-o cazarmă militară, cu zeci de paturi suprapuse. Fiind prima mănăstire din Athos, venind de la Uranopolis, este, după cum am aflat, cea mai solicitată. De aceea ordinea, curățenia, disciplina, restricțiile impuse fumătorilor, amatorilor

de fotografii, sunt păstrate cu mare strictețe de vizitatori. Liniștea de aici mă face să cred că am intrat din nou într-o lume. Aici a dispărut total zgomotul motoarelor, nu vezi urmă de schelă, nu auzi vocile muncitorilor, nu vezi nici un călugăr trebăluind în timpul zilei. Dacă n-aș simți sub tălpile picioarelor pământul, aș zice că plutesc, că dincolo de mine se află neantul. Totul este numai alb, un alb imaculat, cu straturi de flori de toate culorile pământului, cu multe ghivece cu mușcate liliachii și albe, cu șiruri de brăduți miniaturali, cu iederă cu frunza lucioasă care se înșurubează pe stâlpii de susținere ai pridvoarelor, toate aranjate cu multă inventivitate, imaginație, dar și cu sfială și dragoste de mâinile de aur ale monahilor. Această mănăstire unicat, la care au lucrat străluciți arhitecți, printre ei și mitropolitul Moldovei, Teofan al II-lea, care a vegheat la construcția bisericii și care prin construcție este asemănătoare cu biserica de la mănăstirea Sihăstria din Moldova, pare o navă cerească. Se simte în totul mâinile unor buni gospodari, totul este fericit îmbinat, până și aerul pe care îl respiri este pur, cu mirosuri ametoare, care te fascinează și te îndeamnă la somn. De pe pridvorul de la etajul trei, care înconjoară latura de sud a mănăstirii, biserica cea mare, construită în cel mai autentic stil românesc de marele domnitor Alexandru Lăpușeanu, pare o navă cerească, venită dintr-o altă lume. Cele cinci turlle îi dau o evidentă grandoare, îi măresc dimensiunile, încât ai senzația că alunecă spre imensitatea mării. Mă uit cu o oarecare mirare în jur. Nici țipenie de om. Unde or fi monahii? Cei câțiva pelerini greci, veniți odată cu mine în mănăstire, parcă i-a înghițit pământul. Mă simt foarte obosit, iar liniștea din jur mă îndeamnă la un somn scurt, dar de permanentă veghe. Când m-am trezit, ieșind pe pridvor, văd cum în chilli, de jur împrejurul bisericii, la etaje diferite, lămpile și candelile s-au aprins una după alta, semn că în mănăstire viața continuă și la cumpăna înserării, când călugării își întăresc credința, dragostea se preface în văpaie, nădejdea crește, purtând în suflete răvna pocăinței, cerându-și iertare și binecuvântare de la bunul Dumnezeu. Parcă auzindu-mi gândurile, încercând cu imaginația să pătrund în tainele vieții lor intime, mă trezesc din aceste reverii și aud și aici clopotele pe care le simt cum bat la porțile inimii și care mă cheamă la slujba de Vecernie. Cobor zecile de trepte în spirală, aducându-mi mirosul parfumat al petuniilor și crinilor. Acea coborâre triumfală, cu o oarecare solemnitate, îmi reamintește de o descătușare sufletească, când, cu mulți ani în urmă, împreună cu soția, având în brațe un buchet de flori, coboram zecile de scări care duceau în faimoasa piață a Spaniei din Roma. Numai că aici, la Dochiarion, duceam în brațe, ca pe o mireasă, liniștea, acea liniște care aici, în mănăstire, mă

însingurează. Știam că intru pentru ultima dată într-o biserică din Muntele Sfânt, înaintea plecării în țară.

În biserică, vocile de aur ale călugărilor tineri se întreceau, în dialogul permanent al celor două strane, armonizând cadența imnurilor liturgice care te ungeau la suflet. Ascultam, dar ochii, ochii mei, în veșnică căutare, priveau figurile sfinților de pe pereți, pe care același meșter cretan, renumitul Teofan le zugrăvise cu credință și sfințenie. În același timp, încercam să deslușesc și pictura, cu sfinți părinți, pe care, mai târziu, prin anul 1788 un meșter român, rămas anonim, le adăugase întru pomenirea domnitorilor români. Tot privind, încercând parcă să fac o mare descoperire, cobor din strană și studiez atent picturile dintre geamuri, și iată, Dumnezeu mă ajută să descopăr tabloul votiv cu ctitorii acestei biserici. Da, nu mă înșel. În atmosferă liturgică mă opresc și mă închin în fața ca de sfânt a domnitorului Alexandru Lăpușeanu. Hlamida de pe umeri, imperială, din stofă roșie împestrată cu flori și frunze de viță de vie, cu ochi strălucitori, parcă îți sfredolesc sufletul, având pe cap acea coroană, specific românească, cu fața senină și smerită, ținând în mâini chivotul bisericii împreună cu fiii, Constantin, Petru și Bogdan, transmit sentimentul de mândrie și fericire că au împlinit un act creștinesc. Privesc și nu mă mai satur, figurile lor au împrumutat ceva din figurile hieratice de sfinți, dar fețele lor sunt atât de umane, firești, parcă îți vorbesc. Mă închin în fața acestor portrete ca de sfinți și deodată rămân împietrit când, cu aceiași ochi avizi, descopăr și portretul Doamnei Ruxandra. Tandără, demnă, ca o împărăteasă bizantină, cu acea îmbrăcămințe de culoarea purperei, purtând pe cap o coroană în cinci colțuri, Doamna Ruxandra o asemuiesc dintr-o dată cu împărăteasa Elena a Bizanțului, pe care am admirat-o în biserica Sfânta Sofia din Istanbul. În această stare de admirație totală și extaz, nici nu știu când s-a terminat slujba de Vecernie. Sunt emoționat atât de tare, încât îți simt pe strămoșii mei lângă mine, poate mulțumiți că, din când în când, câte un român rătăcit prin Sfântul Munte, el rostește numele și se roagă lui Dumnezeu să-i pomenească întru împărăția Sa. Deși împăcat de propria mea descoperire, rămân în biserică și mă gândesc că poate undeva, tot aici, plutește Duhul mitropolitului Moldovei, Teofan al II-lea, pe care sper să-l descopăr tot de unul singur. Eram mahnit în sinea mea, că și aici la Dochiariou, n-am putut auzi vorbă românească. Din nou și din nou, mă gândesc la cât de utilă mi-a fost de ajutor în periplul meu în Muntele Athos, cartea ieromonahului Ioanichie Bălan și mai ales *Mărturiile românești peste hotare*, acea lucrare cu caracter enciclopedic a academicianului Virgil

Câdea. Oare unde or fi darurile făcute acestei mănăstiri de către Radu cel Mare, Vlad Vintilă, Radu Paisie? Tăcere, tăcere și iar tăcere! Deși sufletul îmi este ușor ca pasărea în zbor, dorința de a afla câte ceva despre viața monahală, îmi este imposibilă din cauza necunoașterii limbii grecești, mă reîntorc din nou cu gândul la secolele trecute, când aici, la mănăstirea Dochiariou, erau mai mulți călugări români decât greci. Iată că același mare tăvălug al timpului neantizează totul... și uitarea este un păcat omenesc!

Starea sufletească pe care o trăiesc, nemulțumit de faptul că iată, într-o mănăstire, considerată o ctitorie românească, nu pot identifica toate urmele strămoșilor mei, mă ambiționează, încât atunci când călugării se grăbesc să intre în arhondaric pentru masa de seară, opresc un monah bătrân, care abia își târa picioarele, și-i spun doar atât: „România!” Privindu-mă cum stau așa, în muțenie, fără să articulez un alt cuvânt, probabil înțelegându-mi gândul, mă ia de mână și cu pași târșiți, mă duce în pronaosul bisericii, și cu mâna îmi arată mormântul mitropolitului Teofan, singurul ierarh român care se retrage și moare în Sfântul Munte. Călugărul se grăbește să servească masa, dar eu rămân ca o stană de piatră, eu am timp, pot chiar și să pierd masa, deoarece noua descoperire îmi dă mari emoții. Într-o nișă rotundă, pe un fundal negru, ca o icoană, este pictat portretul mitropolitului, îmbrăcat în odăjdii prețioase, cu un epitrahil de culoare galbenă, pe care sunt desenate cu negru două cruci. Încerc să desifrez cele două epitafe laterale, scrise în versuri, probabil la îndemnul donatoarei, Doamna Elisabeta Movilă, ruda mitropolitului. Cu toată osteneala mea, nu le pot vedea în toată splendoarea lor, deoarece întunericul, candela care abia mai pâlpâie, și mai ales fumul lumânărilor care ard pe mormânt au așternut peste această relicvă prețioasă un strat gros de funingine și... uitare.

Cu aceste imagini pe care sufletul le-a privit cu pioșenie și uimire firească mă strecur nevăzut de nimeni, la un aghiazmatar, și sorb, în loc de mâncare, câteva guri de apă dătătoare de viață. Apoi urc pridvorul de duce spre chilii. Înspre munți, privesc câțiva nori care împesărețesc cerul, învelind depărtările într-un giulgiu cenușiu-violent. Într-un joc solemn de vestale, stoluri de pescăruși, în căutarea cuiburilor, trec pe deasupra mănăstirii. Câțiva vin jos, pe deasupra capului, rotindu-se. Fâlfâirile aripilor și țipătul lor stins, apre un zvon de viață adus dintr-o altă lume. Simt în nări aerul dulce-sărat de deasupra mării și miresmele florilor care vin valuri, valuri dispre munte. Seara aceea pare întinsă și adâncă. În chiliile din cealaltă parte a clădirii, luminile foarte slabe ale candelelor din chilii, aroma de tămâie care îmi gădilă nările, în această

liniște desăvârșită, în rugăciune, tăcere, priveghere și smerenie, călugării ațipesc și se lasă purtați pe brațele îngerilor și ridicați pentru o clipită, scurtă ca un cântec, până la porțile cerului. Acolo, sus, e lumea divină spre care doresc să ajungă când peste ochii lor se va așterne întunericul. Cu aceste trăiri de moment, mă duc și eu în chilie fericit că, într-o jumătate de zi, la mănăstire Dochiariou, Dumnezeu m-a ajutat să descopăr umbrele altor strămoși ai mei, care și-au lăsat însemnele trecerii lor prin lume, chiar aici, în grădina Sfintei Fecioare. Sufletul tresaltă de bucurie, este însetat de liniște, pătruns de smerenie și evlavie, de acea putere dumnezeiască care m-a ajutat să mă feresc de tot felul de gânduri necurate și ispite. Iată o cucerire, pe care o rostesc cu voce tare acum, când îmi fac rugăciunea înianțe de culcare. Este singura dată când, în Muntele Athos, mă culc foarte devreme.

La auzul clopotului din miez de noapte, care cheamă monahii la slujbă, mă scol și eu, știind că este ultima noapte dinaintea plecării spre Salonic și apoi spre țară. Când ies pe pridvor, la acea oră când pe cer stelele abia mai pâlpâie, am privit luna care părea agățată de stânca din fața mănăstirii. Deși m-am sculat cu dorința de a asculta liturgia de la orele 5,00 dimineața, sfătuit de un grec, coleg de chilie, care pleca odată cu mine spre Uranopolis, cu același vapor, rămân îngândurat pe aceeași bancă, de unde urmăresc cum geana nopții se destramă dinspre mare. Ivirea zorilor, privită de aici, de sus, este un adevărat miracol. După mai multe minute de așteptare, în acea liniște totală, am văzut cum pe pânza argintie a mării, a ieșit o aripă aurie, incendiară, a soarelui care-mi dă binețe. Atunci am simțit cum dimineața venea cu licăriri de vise, cu noi dorințe de a te purifica și de a-ți lua sufletul de mână pentru a urca noi trepte spre cunoaștere și mântuire. Alături parcă aveam sutele de suflete ale sfinților ale căror moaște le-am sărutat cu emoție, pietate și smerenie. Abia acum realizez apropiata despărțire de miracolul pe care l-am trăit în această lume a sfințeniei, încercând să urc treptele adevăratei mântuirii. În dimineața aceea am avut revelația că aud nu numai clopotul de la sfârșitul liturghiei, ci zecile de clopote care băteau în tot Muntele Athos, ca un semn al reînvierii sufletelor trecute dincolo de Styx, în nemurire. Acele clopote, care băteau la porțile inimii, parcă îmi urcau sufletul în cer, spre o altă lume. Cu acest sentiment de înălțare, mă întorc în chilie, îmi iau bagajele și cobor spre pontonul de la marginea mării. Drumul în pantă, cu zecile de scări, este drumul reînțoarcerii fiului rătăcitor dintr-o împărăție a luminii și dragostei, în lumea noastră pământească, de-acasă.

Ajuns la ponton, mi-am aruncat ochii încărcăți de lumina soarelui, spre cetatea Dochiariou, o navă uriașă, plutind între mare și cer și unde sălășluiește marele univers duhovnicesc, cu tainele lui dumnezeiești de nepătruns. Aici, ca și în alte mănăstiri am trăit descătușări sufletești divine și am încercat, nu o dată, sentimentul desprinderii de pământ, de plutire, de zbor. Doamne, îmi zic, oare în pelerinajul meu în Sfântul Munte am fost vreodată aproape de marginea cerului? La Judecata de Apoi voi depune totuși mărturie că am avut șansa unică a vieții mele să ajung în această lume sfântă, în care am simțit, uneori, mâna proniei divine, avându-i permanent alături pe strămoșii mei, voievozii Munteniei și Moldovei, care în decursul multor secole au menținut, în această cetate divină, flacăra credinței adevărate. Iată că, prin mine păcătosul, robul lui Dumnezeu, rugându-mă în grai dulce românesc, mi-am reînnoit speranța izbăvirii de multe din păcatele lumefști, făcute cu voie sau fără voie.

Acum, când reconstitui itinerariul meu athonit, trăind intens calvarul dar și bucuriile unui permanent urcuș în această lume escaladând treaptă cu treaptă spre cunoașterea ascensiunii, mă simt un om fericit. A fost o încercare, o dorință, o purificare a sufletului, iar prin sfânta împărtășanie pe care o singură dată am primit-o într-una din mănăstiri, am trăit intens acea ușurare, sentimentul de spășire, de pocăință. Gustul acelei băuturi divine, acel vin miraculos zămislit de călugări din strugurii sălbatici care se coc de timpuriu, l-am simțit ca o lucrare sfântă, care mi-a zguduit întreaga ființă. Aici, în Sfântul Munte, mă bucur că am fost atât de aproape de Dumnezeu.

Când privesc în urmă, când reconstitui fragmente din trăirile mele din Athos, mulțumesc proniei cerești că am fost protejat de aripa dăătoare de viață care m-a dat forța și tăria de a învinge opreliștile din calea urcușului cu încredere și smerenie spre acest clopot de cer al Athosului.

Vaporul care îmi leagănă amintirile și visele, îmi ține ochiul treaz și adaugă pe retină imagini nemaîntâlnite nicăieri în drumurile mele europene. Deși mă cuprind amintirile, știind că am lăsat în lumea athonită mulți prieteni monahi, parcă acum, când mă îndepărtez de ei, de lumea lor de jertfă supremă, eu, păcătosul, mă întorc acasă, ducând în mâini lumina sfântă a Muntelui Athos, pentru a o pune la căpătâiul mormântului din Cimitirul Bellu, care să-mi lumineze urcușul spre un alt drum. Drumul veșniciei!

XVII. ÎNTOARCEREA ASINULUI CARE A URCAT MUNTELE

Acum, când mă întorc din nou în țară, așteptând să înfrunt valurile vieții, cu urcușurile și coborâșurile sale, să străbat vămile nemiloase și dureroase ale timpului, nu mă înspăimânt la gândul că într-o zi candela vieții mele se va stinge. Într-o viață scurtă ca un cântec, un fragment al ei l-am trăit în grădina Sfintei Fecioare și sunt fericit. Muntele Athos va rămâne un testament de viață pe care îl semnez. Cu mâna pe inimă, chiar dacă va veni sfârșitul lumii, în acest Nou Bethleem al zilelor noastre, viața monahală va dăinui, sufletele multor călugări pe care i-am văzut și simțit ca niște frați vor rămâne la porțile Raiului, îngeri care vor păzi casa durabilă a păcii eterne.

Spre această cetate a nemuririi, grăbește-te să ajungi și tu, credinciosule! Pune-ți și tu la grea încercare voința, credința, smerenia, supușenia și hotărăște-te să urci treptele genezei, pătrunde-i tainele, dezleagă-i misterele, iar prin căință și spovedanie, printr-o legătură de suflet cu un Duhovnic din Grădina Fecioarei Maria, să te apropii tot mai mult cu frică și dragoste de Dumnezeu.

Este îndemnul pe care ți-l face Omul, dar și asinul care cu smerenie a urcat muntele!

Postfață:

MAREA SENINĂTATE

Să tot fie mai bine de treizeci de ani de când s-a întâmplat să ajung în casa lui Bucur Chiriac, în București, pe strada Povernei. Era o zi liniștită, de miez de primăvară, de o seninătate ce îmi amintesc și azi cu o emoție neînțeleasă pe care o dau, arareori, doar acele clipe ce rămân în memorie ca o fulgurație inexplicabilă, precisă, clară, distinc-tă precum o fotografie. Zic „s-a întâmplat” și, de fapt, chiar în acest mod se petrecuse totul. Nici măcar nu știam că, dintr-o întâmplare ce înseamnă, poate, un fel de potrivire, eram chiar în fața casei impu-nătoare unde locuia poetul despre care, abia de vreo câteva săptămîni, scrisesem cu încredere și înțelegere. Mi l-a prezentat un apropiat, care tocmai mergea în vizită la „Chiriță”, căci era „ziua lui de naștere”. Atunci mi-am dat seama că „ziua lui Chiriță” (căci așa îi ziceau prie-tenii, și îl alintau astfel pe Bucur Chiriac) era una din sărbătorile tradiționale din Bucureștii acelor ani. Întotdeauna, de „Întîi Mai”, în casa încăpătoare, veche în sensul de „fără vîrstă” și împînzită de sute de tablouri, zeci de sculpturi și mii de obiecte rare, dintre cele mai diverse, ajungeau, către seară, o mulțime de prieteni, cunoscuți, „apropiați” ori pur și simplu necunoscuți cu bună-voire, cum eram și eu la vremea aceea. Era o lume uimitor de vie, inteligentă și „caldă” din punct de vedere moral, o „lume de artiști” ce parcă imita, ori repro-ducea la alt meridian, „saloanele” pariziene ori „atelierle de pictori celebri”, chiar dacă „independenți” sau „refuzați”. Acestea sînt, însă, doar formule ce conțin comparații destul de nesubstanțiale căci, dacă mă gîndesc bine, nu **spiritul salonard** impresiona aici ci un **altceva**, o stare ce mi-am dorit s-o explic uneori și abia acum încep s-o înțe-leg, cînd anii au zburat, mulți dintre cei de atunci nu mai sînt și nici **casa magică** nu mai este, făcută mai deunăzi una cu pămîntul. Era, de fapt, un fel de comuniune aproape de confrerie ori, mai precis, o bună-voire generală de oameni **ce se îngăduie**, se prețuiesc și se înțe-leg bine fără a o declara, lăsînd orgoliu și ambiție la ușă și trăind clipe lungi de înseninare unde nu încăpeau vanitatea și obsesia gloriei deșarte. Atmosfera, neobișnuită, avea o claritate și un calm de utopie. Să fi venit aceasta din obligația de a respecta un protocol ce pretindea bună-cuviință? Ori din sentimentul că, sărbătoare fiind, răul indefinit

se suspendă parcă de la sine, lăsînd un gen de bucurie naturală să se manifeste și să mai corecteze din accesele adeseori inexplicabile ori fără rost? Cred că mai degrabă aceasta ar putea să fie explicația deși, de fapt, origina acestui **echilibru consimțit de la sine** era în altă parte. El i se datora amfitrionului, adică lui Bucur Chiriac, de fapt, „amfitrionilor“ căci soția lui, Doamna Marieta, îl completa într-o manieră desăvîrșită ce am întîlnit rar, atît de rar încît, obsevînd-o, apare ideea însăși că **androgenul există**. Așadar, totul venea de la el, din acel aer ce se descria, cu o formulă prea de tot lustruită, ca fiind „bonomie“ dar care abia traducîndu-se devenea corectă și adevărată. Căci, în ultimă analiză, Bucur Chiriac (și **Marieta lui**) era **un om bun**, de o bunătate ininteligibilă și uluitor de rară în lumea noastră, de ieri și de azi, prea puțin pătrunzătoare în esențial și prea mult dedicată, fără sens, **clipei celei repezi**. O bunătate ce am explicat, o vreme, ca fiind bună-cuviință nativă și expresie a unei înțelegeri, necomplicată doctrinar, a Tradiției, adică o tradiție însușită. În lumea de unde venea el, nestrucată de **spiritul bucureștean superficial și steril** ce definește „răul românesc prin excelență“, această atitudine era de-la-sine-înțeleasă și, naturală fiind, nu avea nevoie să capete nici frază justificativă și nici aspect de concluzie rezultată în urma vreunei deliberații morale. Ea exista fiindcă **așa se cuvenea**.

Și totuși, urmărind această formulă sufletească de o incredibilă naturalețe, mi-am dat seama abia mai încoace – cînd, trecînd anii, am trăit și eu, la rîndul meu, de toate și am văzut multe, citind nu doar în cărți ci și în biografii și în destine – că un **ceva** mai puțin vădit îi îndrumase rînduiala interioară și reușise să o facă, în cele din urmă, așa cum o făcuse. Era, cred, pe la începutul lui 2002, cînd, fără să mă anunțe, Bucur Chiriac intrase în biroul meu și, fără un cuvînt, îmi așezase pe masa de lucru un manuscris cu peste o sută de poezii, fruct de nopți neliniștite și, poate, înfricoșate, ce dorea să-mi arate și să mi-l destăinuiească.

Mă întrebases din ochi, fără să-mi vorbească; apoi, a plecat așa cum venise. În noaptea aceea, am citit, pînă către dimineață, ca în alte vremuri, oprindu-mă uneori, gînditor, și apropiindu-mă de fereastră ca să fumez cîte o țigară, tulburat și, poate, la rîndul meu, neliniștit. Erau nopțile miraculoase, cînd, vegheat de îngerul meu păzitor – ce m-a părăsit pentru totdeauna, lăsîndu-mi doar amintirea lui, dure-roasă, despre cum era, tăcut, înțelegător, senin și înțelept – îmi

închipuiam că voi avea timp și va rămîne vreme pentru toate și stăruiam aproape asupra fiecărui cuvînt, a fiecărei idei ce îmi apărea și le notam, adesea, ca să le reiau vreodată, altădată, cîndva.

Citeam îngîndurat poemele scrise parcă pentru sertar și îmi spuneam că, stăruind, voi înțelege mai bine omul ce le presimțise, înconjurînd cuvintele potrivite ca să le dea corporalitate. Era o poezie de senectute, arătînd nu doar seninătate ci și un fel de înțelepciune ce rezulta dintr-o viziune superioară a vieții. Să fi fost doar efectul vîrstei, o înțelepciune dobîndită, așadar, odată cu trecerea anilor?

Poate să fi fost și aceasta, bineînțeles, dar cred că, mai degrabă, izvorul trebuia căutat în altă parte decît în acest adaos de ani și de experiență reflectată în concluzie definitivă. Înaintînd și continuînd să citesc, mi-am dat seama că întrevedeam abia acum ceea ce trebuia să observ demult, cînd, denumind cu precizie **bunătatea** ce întîlnisem, nu înaintasem destul ca să-i găsesc origina. Mai multe poeme, ce am reunit ulterior în forma unei mici plachete bibliofile intitulată „*Mai aproape de Dumnezeu*”, conțineau o lirie religioasă arătînd o dezvoltare trăită în forme naive, parcă traducînd imaginile unor icoane pe sticlă. Aici era, de fapt, explicația. Căci „Bunătatea” de totdeauna și înțelepciunea de acum proveneau dintr-o înțelegere creștină a lumii, dintr-un **fond de religiozitate populară**, simplă și directă, pe care nu știința de text sacru și de canoane o făcură posibilă ci **tradiția însăși**, modul de viață predat de la vîrstnic la finăr și la copil ca un **fapt inerent**, aparținînd **ordinii lucrurilor**, comunicînd un secret al Firii. Iată de ce, cînd am citit – ceva mai tîrziu – și „Clopotele Athosului” am fost uimit și mi-am dat seama că, în ultima analiză, aici stătea **cheia** acestei atitudini ce mă nelămurise și pe care aș fi deslușit-o mai repede, dacă aș fi răsfoit, **la timp potrivit**, cartea deschisă acum. Era un document sufletesc neobișnuit, fără nimic din stereotipul acestui gen de literatură. Alții, mai ales cînd memorialistica provine din mediul bisericesc, sînt mai înclinați să comunice **emoția consacrată** și **concluzia de grup închis** ceea ce dă, în cele din urmă, un aspect aproape nediferențiat, de șir de propoziții cu conținut adoptat de la sine și în mod colectiv. Prea puțini – și, între ei, și Bucur Chiriac – aduc ceva mai mult decît **simțămîntul de pelerin** ce cunoaște cu directețe **Locurile Consecrate**, încercînd, spre deosebire de aceștia, să așeze în lumina cuvintelor **sine-cera** experiența proprie, poate irepetabilă. Este o literatură șoptită, trăită cu un **ceva** misterios în substanța ei, inspirată de

loc, de **emoția fără origină vizibilă** și de un strat anterior, dobândit și, uneori, prea puțin cunoscut dat trezit deodată și legat, prin fire ce nu se înțeleg, cu momentul aproape miraculos. Aceasta este, fără nici o îndoială, taina acestei literaturi, o literatură de comuniune ce va rămîne, cu probabilitate, drept cea mai însemnată urmă lăsată de autor. Un autor aproape anonim, ca Tradiția.

Dar, dacă mă gîndesc bine, mai există ceva ce ar trebui să subliniez în **soarta acestei cărți**, măcar așa cum se prezintă ea acum, la ediția revăzută fără a se „adăugi“. Nu s-a adăugat căci, la drept vorbind, nu era nevoie și nici nu mai încăpeau adaosuri. **Cartea** rămîne ceea ce a fost cînd s-a născut, un obiect cu materie încheiată în secretul comunicării ei. Așa m-am gîndit, de fapt, cînd, învoindu-mă cu Bucur Chiriac să-i alcătuiesc eu, cum îmi va da Dumnezeu gîndul cel bun, acest alt vestmînt al cărții de altădată, am recitit-o și i-am croit un alt chip, poate că, astfel, mai potrivit. **Chipul nou** trebuia să explice situația însăși, complexitatea ei, sensul ireductibil ce o diferențiază. Citind și recitind cîte un paragraf răzleț, încercam să aflu soluția și dezlegarea dar acestea veniră fără a le chema, deodată, parcă de la sine. Era într-o seară din martie, în acest an, cînd, iarăși fără să mă anunțe, Bucur Chiriac mi-a adus un teanc de fotografii și mi le-a lăsat fără să-mi precizeze de ce mi le dă și ce anume aș putea face cu ele. Nu i le cerusem și, de fapt, nici nu știam că ele există. Am început imediat să le privesc, așezîndu-le una lîngă alta, și în acea clipă am înțeles ce semnificație mi se arată. Erau, de fapt, **vestmîntul ce căutam**.

În imagini fără dorință de a face artă stăteau, **înregistrate dincolo de contingent**, scene diverse și un singur personaj: omul aflat în starea de seninătate. Astfel încît, toate reprezintă urme culese și rămase ca un fel de **memorie a clipei**, ca o dovadă că „liniștea suflutului“ există și că, printr-un gen de magie, nu se irosește fără a lăsa urmă. Să fi vrut acel **ceva**, ce l-a împins pe Bucur Chiriac să-mi aducă fotografiile vechi, să ne spună aceasta în felul misterios ce ne comunică din toate cîte puțin și doar prea puțin înțelegem din ce ni se spune? Nu pot să-mi dau seama acum ori poate că nici nu trebuie să-mi dau seama, de fapt. Ceea ce știu însă este că, astfel, cartea există și chipul ce a căpătat arată că sînt oameni ce cunosc Marea Seninătate.

8 aprilie 2005

ARTUR SILVESTRI

SUMAR

Pentru o clipită, mai aproape de „pacea divină”.....	3
Pornind de la un vis.....	5
Prodromu – schitul românesc.....	14
Marea Lavra – mănăstirea tutelară a Muntelui Athos.....	26
Mănăstirea cu cele mai multe icoane făcătoare de minuni.....	35
Urcușul spre mănăstirea Stavronikita.....	40
Mănăstirea Vatoped – un colț de rai.....	46
Mănăstirea Cutumuș – ctitorie românească.....	56
Spre Marea Lavră rusească.....	60
Din nou la drum.....	76
Mănăstirea Simonos Petra între cer și pământ.....	84
La mănăstirea Grigoriu mi-am găsit un frate.....	96
La mănăstirea Dionisiou am simțit duhul Mitropolitului Nifon al Moldovei.....	109
Călugări români la mănăstirea Sfântul Pavel.....	120
În mănăstirea Xeropotamu am simțit singurătatea.....	133
Mănăstirea Xenofont – o navă a speranței.....	140
Mănăstirea Dochiariou – o scară spre cer.....	149
Întoarcerea asinului care a urcat muntele.....	155
<i>Postfață de ARTUR SILVESTRI – Marea seninătate.....</i>	<i>156</i>